

UNIVERSITATEA DE STAT
DIN MOLDOVA

ANALELE ŞTIINŢIFICE ALE UNIVERSITĂŢII DE STAT DIN MOLDOVA

Seria „Lucrări studenţeşti”

Ediţia 2022

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

ANALELE ŞTIINŢIFICE ALE UNIVERSITĂŢII DE STAT DIN MOLDOVA

Seria „Lucrări studenţeşti”

Ştiinţe juridice

Ştiinţe sociale

Chişinău, 2022
CEP USM

CZU 082:378.4(478-25)
U 56

Colegiul de redacţie al culegerii „Analele ştiinţifice ale USM”
Seria „Lucrări studenţeşti”, ediţia 2022
Ştiinţe juridice
Ştiinţe sociale

Redactor-şef	**Aurelia HANGANU, dr. hab., conf. univ., prorector pentru activitatea ştiinţifică şi relaţii internaţionale**
Redactor coordonator	**Raisa CREŢU, Şef Secţie Managementul activităţii de cercetare şi protecţia elaborărilor ştiinţifice**
Coordonator	**Ghenadie SÎRBU, dr., Director CEP / Editura USM**
Tehnoredactare, machetare computerizată	**Tatiana CAPLIUC**
Redactori	**Antonina DEMBIŢCHI** **Ariadna STRUNGARU** **Ecaterina CORPANIUC**
Atribuire indice CZU	**Lilia DOGOTER, Şeful Bibliotecii Centrale USM** **Alexandra COJUHARI, Şef Secţie, Biblioteca Centrală USM**
Membri	
Secţia Managementul activităţii de cercetare şi protecţia elaborărilor ştiinţifice	Marianna SAVVA, specialist principal
Facultatea de Drept	Sergiu BRÎNZĂ, dr. hab., prof. univ., Decan Stela BOTNARU, dr., conf.univ., Prodecan
Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţe ale Comunicării	Victoria BULICANU, dr., conf.univ., Decan Inga CERNAT, lector
Facultatea de Psihologie şi Ştiinţe ale Educaţiei, Sociologie şi Asistenţă Socială	Vladimir GUŢU, dr. hab., prof. univ., Decan Raisa CERLAT, dr., lector univ.

Responsabil de ediţie: *Marianna SAVVA,* specialist principal,
Secţia Managementul activităţii de cercetare şi protecţia elaborărilor ştiinţifice

***

Culegerea „Analele ştiinţifice ale USM” include rezumatele tezelor de licenţă şi de master, susţinute de studenţii şi masteranzii care au manifestat pe parcursul anilor de studii capacităţi deosebite şi sunt recomandaţi să-şi continue studiile la doctorat.

***

Responsabilitatea asupra conţinutului articolelor revine în exclusivitate autorilor şi conducătorilor ştiinţifici

© USM, 2022

ISBN 978-9975-159-96-8 (PDF)

DREPT

EFICIENŢA ACTELOR JURIDICE. REFLECŢII TEORETICO-PRACTICE

Adriana DOHMILĂ

CZU: 347.13:340.13 adriana.dohmila@gmail.com.

L'institution de l'efficacité de l'acte juridique civil, consacrée dans la législation de la République de Moldova, grâce aux modifications opérées par la loi de modernisation du Code civil et la modification de certains actes législatifs no. 133 du 15.11.2018, est d'un grand intérêt. Ainsi, cet article reflète les circonstances pertinentes au régime juridique de l'efficacité de l'acte juridique et la synthèse des différences de l'inefficacité avec autres institutions juridiques civiles, en soulignant la différence entre l'inefficacité et la nullité.

Lato sensu, eficacitatea este aptitudinea unui act de a produce efectele care îi sunt specifice, pe când *stricto sensu*, eficacitatea reprezintă aptitudinea unui act juridic, format în mod valabil, de a produce efecte în temeiul îndeplinirii unor condiţii suplimentare privitoare exclusiv la producerea efectelor [1, p. 111]. Astfel, analizând structura Capitolului IV Cod civil, constatăm că legiuitorul reglementează eficienţa actului juridic civil, în sens restrâns, fapt pentru care vom prezenta unele aspecte novatorii ale reglementării actului juridic cu efecte condiţionale şi ale actului juridic ineficient, natura juridică a cărora reflectă, de fapt, esenţa eficienţei actului juridic civil.

Actul juridic cu efecte condiţionale. Prin modificările operate prin Legea nr. 133 din 15.11.18 privind modernizarea Codului civil şi modificarea unor acte legislative, are loc modernizarea abordării anterioare de act juridic afectat de condiţie, astfel încât sunt considerate condiţionate efectele actului juridic, şi nu actul juridic ca manifestare de voinţă. Totodată, cu caracter de novaţie la acest capitol, putem menţiona completarea art. 347 Cod civil, cu un alineat suplimentar, care dispune că şi condiţia poate să depindă de un eveniment survenit, însă deocamdată necunoscut părţilor, astfel încât momentul producerii efectelor unui asemenea act juridic devine categoric mai imprecis decât în cazul actului afectat de o condiţie certă. Totodată, legiuitorul stabileşte interdicţia de a stipula condiţii ale căror îndeplinire este imposibilă, *per a contrario,* o condiţie imposibilă va condiţiona nu doar nulitatea clauzei cu privire la condiţie, ci chiar nulitatea actului juridic, având în vedere că un asemenea act juridic este considerat a fi încheiat fără intenţia de a produce efecte juridice, cu excepţia cazului în care aceasta a fost stipulată pentru situaţia în care devine posibilă. O altă novaţie a Codului civil modernizat constituie reglementarea posibilităţii celui care a constituit sau a transmis un drept sub condiţie suspensivă să încheie acte juridice cu

terţii, chiar şi înainte de îndeplinirea condiţiei, acte care sunt opozabile dobânditorului sub condiţie suspensivă, cu excepţiile prevăzute de Codul civil. La fel, este important să notăm că, ţinând cont de structura capitolului din Codul civil cu privire la eficienţa actului juridic civil, constatăm că actul juridic cu efecte condiţionale reprezintă o specie a actului juridic ineficient.

Actul juridic ineficient. Sub aspectul tehnicii legislative, legiuitorul, la reglementarea ineficienţei actului juridic civil, a adoptat logica Proiectului-cadru Comun de Referinţă (*Draft Common Frame of Reference*) (în continuare în text – *DCFR*), astfel încât acesta stabileşte cele mai importante situaţii de ineficienţă a actului juridic civil şi modalităţile de înlăturare a temeiului de ineficienţă, care sunt următoarele.

1. **Actul juridic de dispoziţie care este încheiat de o persoană neîndreptăţită**. În acest caz, soluţia propusă de DCFR şi de Codul civil al Republicii Moldova este menţinerea unui asemenea act ca valabil (*II – 7:102*), astfel încât se propune soluţia, pe care o găsim adecvată noilor tendinţe ale legislaţiei civile, şi anume, dobândirea ulterioară a acestui drept de către transmiţător, fie ratificarea ulterioară a transferului dreptului de către persoana care are dreptul sau împuternicirea de a transmite acest drept. În baza ratificării, transferul dreptului produce acelaşi efect ca şi cum ar fi fost efectuat de la bun început cu împuternicirile necesare (efectul retroactiv al ratificării). Cu toate acestea, drepturile de proprietate dobândite de terţi înainte de ratificare rămân neafectate (*VIII – 2:102*).

2. **Exercitarea dreptului inexistent**, temei invocat cel mai frecvent în cererile de chemare în judecată, reglementat de art. 359 Cod civil, care se referă la actele juridice unilaterale prin care se exercită un drept subiectiv care nu există ori pentru exercitarea căruia nu sunt întrunite toate condiţiile prevăzute de lege sau de actul juridic. Totodată, situaţiile de ineficienţă, menţionate *supra*, nu au fost prevăzute de legiuitor cu titlu exclusiv, or în această categorie pot fi încadrate oricare acte juridice, care, fără a fi nule sau anulabile, nu produc, total sau parţial, efecte juridice.

La fel, pentru ca un act juridic ineficient să producă efectele caracteristice, este necesară exprimarea consimţământului de către un terţ, care, pornind de la dispoziţiile alin. (5) art. 360 Cod civil, are efect retroactiv, cu excepţia următoarelor situaţii: actele de dispoziţie pe care cel care a consimţit le-a încheiat cu terţii anterior exprimării consimţământului; drepturile dobândite de terţi în temeiul actelor de dispoziţie pe care cel care a consimţit le-a încheiat cu terţii anterior exprimării consimţământului; actele de executare silită; sechestrul; măsurile luate de administratorul insolvabilităţii anterior exprimării consimţământului.

Delimitarea cauzei de ineficienţă de nulitatea actului juridic. Nulitatea, în esenţă, presupune, la fel ca şi ineficienţa, existenţa unui impediment, pentru producerea efectelor actului juridic [2, p. 4], însă aceasta se deosebeşte esenţial de ineficienţă *stricto sensu*, or nulitatea sancţionează neîndeplinirea condiţiilor de validitate şi atunci când este constatată (sau declarată) are ca efect desfiinţarea actului juridic, pe când ineficienţa presupune doar suspendarea efectelor juridice ale actului încheiat în mod valabil, până la înlăturarea cauzei de ineficienţă. Astfel, numai un act care există

juridic, care a fost valabil încheiat, poate fi eficient sau ineficient, iar în cazul actului juridic desfiinţat, nul, nu mai este pusă problema ineficacităţii efectelor [3, p. 29].

Concluzii. Ineficienţa favorizează valabilitatea actelor juridice şi plasează nulitatea în categoria sancţiunilor extreme şi excepţionale [4, p. 143]. Totuşi, ca şi în cazul oricăror reglementări noi, cele cu privire la ineficienţa actului juridic civil la fel sunt supuse criticilor. Astfel, această instituţie generează incertitudini în ceea ce priveşte lipsa reglementării momentului până la care este suspendată producerea efectelor juridice, acesta fiind determinat doar de sintagma „*până la înlăturarea temeiului de ineficienţă*", fiind lăsată la discreţia părţilor stabilirea acestui moment, cu excepţia unor cazuri expres stabilite. La fel, identificând importanţa pe care o are confirmarea actului juridic de către terţ, ca modalitate de înlăturare a ineficienţei, precum şi în calitate de fapt generator de efecte juridice ale actului juridic ineficient, considerăm că ar fi oportun să se stabilească o formă pentru consimţământul terţului, *ad validitatem*, conformă cu cea cerută de lege pentru valabilitatea actului juridic confirmat, ori, în lipsa unei exigenţe cu privire la formă, terţii s-ar putea pomeni în situaţia imposibilităţii de a demonstra lipsa confirmării actului juridic ineficient.

Referinţe:

1. COSMA, D. *Teoria generală a actului juridic civil*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică, 1969.
2. Hotărîrea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova cu privire la aplicarea de către instanţele de judecată a legislaţiei ce reglementează nulitatea actului juridic civil nr.1 din 07.07.2008. În: *Buletinul Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova*, 2009, nr.4-5.
3. FLORESCU, G. *Nulitatea actului juridic civil*. Bucureşti: Hamangiu, 2008.
4. PEPTAN, R. Valorificarea nulităţii actului juridic civil. Modalităţile de validare sau valorificare a actului juridic civil nul. În: *Analele Universităţii „Constantin Brâncuşi" din Târgu Jiu. Seria „Ştiinţe Juridice"*, 2011, nr. 4.

Recomandat
***Dorin CIMIL**, dr., conf. univ.*

RĂSPUNDEREA SUBSIDIARĂ ÎN CADRUL PROCEDURII DE INSOLVABILITATE

Cristian ADAM

CZU: 347.427:336.57 adamcristian97@gmail.com

La République de Moldova présente diverses lacunes dans la réglementation de l'institution de la responsabilité subsidiaire en raison du manque d'expérience législative, car la diversité et la complexité des relations économiques qu'elle réglemente placent l'insolvabilité dans la catégorie des institutions juridiques les plus dynamiques, imposant ainsi de la nécessité d'intervenir avec des changements fréquents pour supprimer les lacunes rencontrées dans la pratique.

Problema privind răspunderea subsidiară este foarte relevantă în prezent pentru mulţi oameni care gestionează o afacere. O astfel de atenţie este determinată nu doar de declaraţiile avocaţilor sau ale agenţilor economici, ci şi de practica judiciară a Curţii Supreme de Justiţie ce confirmă că instanţele de judecată dau curs cererilor administratorului insolvabilităţii/lichidatorului, prin care administratorii persoanelor juridice care se află în insolvabilitate sunt traşi la răspundere subsidiară pentru a compensa creanţele creditorilor în cazul în care bunurile debitorului sunt insuficiente pentru executarea creanţelor acestora [1]. Ca urmare a analizei sub aspect juridic a naturii răspunderii reglementate de articolele 14, 15, alin. (4) art. 27 şi art. 248 din Legea insolvabilităţii [2], ţin să reiterez că suntem în prezenţa unei forme speciale de răspundere civilă delictuală, însă care preia caracteristicile răspunderii delictuale de drept. În acelaşi timp, acestea sunt completate cu unele elemente specifice Legii insolvabilităţii, şi anume: această acţiune poate fi înaintată doar după iniţierea unui proces de insolvabilitate şi până la încetarea acestuia; este necesară existenţa unui pasiv care nu poate fi acoperit prin înstrăinarea masei debitoare; fapta ilicită trebuie să fi contribuit la survenirea stării de insolvabilitate (acţiuni/fapte prevăzute la art. 248 din Legea insolvabilităţii). În mod distinct, atragem atenţia asupra faptului că doar în cazul înaintării acţiunii prin prisma art. 248 din Legea insolvabilităţii fapta ilicită trebuie să fi contribuit la survenirea stării de insolvabilitate, spre deosebire la celelalte articole. Aşadar, răspunderea nu devine automat operantă în toate cazurile în care pasivul social nu poate fi acoperit, ci numai atunci când se demonstrează că prin acţiunea culpabilă şi intenţionată, subiecţii vizaţi au cauzat insolvabilitatea prin săvârşirea de fapte expres şi limitativ enumerate la articolul 248 din Legea insolvabilităţii şi a căror consecinţe s-au materializat prin crearea, menţinerea sau aprofundarea stării de insolvabilitate, fiind necesar de a proba întrunirea cumulativă a condiţiilor de tragere la răspundere juridico-civilă [3].

În contextul celor expuse, răspunderea specială pentru intrarea în insolvabilitate/insolvenţă nu poate să fie antrenată în afara procedurii de insolvabilitate/insolvenţă,

respectiv înainte ca această procedură fi deschisă sau după momentul la care procedura a fost închisă [4]. Prin urmare, insuficienţa activului, de regulă, se apreciază la data intentării procedurii de insolvabilitate faţă de debitorul persoană juridică, care de altfel trebuie să fie certă [5].

Examinarea practicii judiciare naţionale şi a celei internaţionale în domeniul insolvabilităţii privind tragerea la răspundere a membrilor organelor de conducere ale debitorului insolvabil, precum şi analiza particularităţilor derulării acesteia în cadrul procedurii de insolvabilitate, au permis materializarea a o serie de recomandări *de lege ferenda,* în scopul uniformizării practicii judiciare din domeniu, şi anume: cu privire la mărimea datoriilor care urmează a fi încasate din contul membrilor organelor de conducere vinovaţi de apariţia stării de insolvabilitate. Consider că art. 248 din Legea insolvabilităţii necesită a fi modificat în următoarea redacţie:

„La cererea administratorului insolvabilităţii/lichidatorului, a comitetului creditorilor sau a oricărui creditor care are interes legitim, instanţa de insolvabilitate poate dispune ca o parte **sau întregul pasiv** din datoriile debitorului insolvabil să fie suportate de membrii organelor lui de conducere şi/sau de supraveghere, precum şi de orice altă persoană, care i-au cauzat insolvabilitatea...”.

Or, instanţele de judecată trebuie să dispună încasarea acelei părţi din pasiv sau tot pasivul dacă a rămas neacoperit şi se află în limitele faptelor prejudiciabile săvârşite cu vinovăţie de persoana responsabilă, astfel consolidând o practică judecătorească corectă. La moment se atestă că instanţele de judecată merg spre o practică judecătorească greşită de a nu încasa în orice situaţie suma prejudiciului neacoperit de la rangul VI, însă aceste sume la fel reprezintă un prejudiciu cauzat creditorilor care urmează a fi acoperit.

Totodată, având în vedere faptul că nedepunerea cererii de intentare a procesului de insolvabilitate conform prevederilor art. 14 din Legea insolvabilităţii, spre deosebire de celelalte temeiuri prevăzute în art. 248 din aceeaşi lege are specificul său, consider că norma prevăzută la lit. h) alin. (1) art. 248 urmează a fi exclusă, deoarece temeiul dat nu reprezintă în sine un temei aprioric care a cauzat starea de insolvabilitate a debitorului, acesta fiind o condiţie primară care obligă debitorul de a înainta o cerere introductivă în scopul de a preveni agravarea situaţiei sale economice.

La fel, consider că expresia „*se pot apăra de solidaritate*” din norma cuprinsă în art. 248 alin. (4) din Legea insolvabilităţii este una nereuşită, comparativ cu Legea României privind procedurile de prevenire a insolvenţei şi de insolvenţă, nr. 85 din 25 iunie 2014, care la art. 169 alin. (5) stipulează: „*răspunderea persoanelor în cauză nu va putea fi angajată*” [6]. Sintagma „*se pot apăra de solidaritate*” sugerează ideea precum că persoanele care s-au opus la actele sau faptele care au contribuit la starea de insolvabilitate sau nu au luat parte la deciziile care au cauzat insolvabilitatea îi scuteşte de solidaritate, dar nu şi de răspunderea individuală.

Astfel, consider ca dispoziţia de la alin. (4) art. 248 din Legea insolvabilităţii necesită a fi modificată după cum urmează: „Răspunderea persoanelor în cauză nu va putea fi angajată dacă, în organele colegiale de conducere ale persoanei juridice, s-au

opus actelor sau faptelor care au contribuit la starea de insolvenţă sau dacă au lipsit de la luarea deciziilor care au cauzat insolvabilitatea şi au făcut să se consemneze, ulterior luării deciziei, opoziţia lor la aceste decizii”.

Mai mult, în contextul operării modificărilor prin Legea nr.141/2020 şi în contextul criticilor aduse interpretării şi aplicării jurisprudenţiale a art. 248 alin. 5 din Legea insolvabilităţii, consider că norma respectivă urmează a fi aplicată după raţionamentul *modus operandi* a normei de unde a fost preluat acest alineat, şi anume – art. 138 din Legea României nr.85/2006 [7].

Deci, se impune modificarea art.248 alin.(5) al Legii insolvabilităţii în următoarea redacţie: „Acţiunea prevăzută la alin.(1) se prescrie în termen de 3 ani. Prescripţia începe să curgă de la data la care a fost cunoscută sau trebuia cunoscută persoana care a contribuit la apariţia stării de insolvabilitate, dar nu mai târziu de data prezentării raportului administratorului insolvabilităţii/lichidatorului prevăzut la art.114 alin.(1)”.

Analiza evoluţiei procedurii de tragere la răspundere subsidiară a membrilor organelor de conducere ale debitorului insolvabil a permis să concluzionez că numărul îndatoririlor acestora din urmă este în continuă creştere, iar responsabilitatea devine din ce în ce mai strictă, importantă în acest sens fiind consolidarea unei practici judiciare uniforme corecte.

Ca efect, consider că operarea modificărilor înaintate ar corespunde scopului clarităţii, admisibilităţii şi previzibilităţii normei juridice şi, cel mai important, va exclude posibilitatea admiterii unor interpretări arbitrare şi chiar iraţionale de către participanţii la procedura de insolvabilitate.

Referinţe:

1. https://cac.instante.justice.md/ro/courtdecisions?dossier_theme=raspunderea%20subsidiara&type=Civil&apply_filter=1 [Accesat: de 11.03.2020].
2. Legea insolvabilităţii, nr.149 din 29.06.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.193-197, art. 663 (modificată prin Legea nr.141 din 16.07.2020, în vigoare din 14.09.2020).
3. TURCU, I. *Codul insolvenţei. Comentariu pe articole*. Bucureşti: C.H. Beck, 2015.
4. BUFAN, R. (coord. şt.), DELI-DIACONESCU, A., MOŢIU, F. *Tratat practic de insolvenţă*. Bucureşti: Hamangiu, 2014, p.828.
5. PIPEREA, Gh. *Insolvenţa, „legea insolvenţei”*. Comentariu pe articole. Bucureşti: Wolters Rluwer, 2008.
6. Legea privind procedurile de prevenire a insolvenţei şi de insolvenţă, nr.85 din 25 iunie 2014 În: *Monitorul Oficial al României*, 2014, nr.466.
7. Legea privind procedura insolvenţei, nr.85 din 5 aprilie 2006. Disponibil: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/71011 [Accesat: 24.04.2020].

Recomandat
***Gheorghe MACOVEI**, dr., lector univ.*

SANCŢIUNILE PROCESUALE CIVILE

Dan BARBACARU

CZU: 347.91/.95:341.638 barbacaru.dan@yahoo.com

The present paper aims to establish the level of guaranteeing the observance of legality in the process of administering justice by intervening sanctions when the requirements of the civil procedural law have been disregarded by the participants in the trial. The present research at master's level in law is a work, which focuses on the issue of sanctions, which under its various forms of manifestation occurs whenever the requirements of the law have been disregarded. Their research is necessary, because they are necessarily present in the procedural activity. In addition, civil procedural law is often considered a sanctioning right. An analysis of doctrinal opinions, legal provisions and national judicial practice was conducted on the research topics addressed. In this paper are addressed several theoretical issues, related primarily to understanding the very concept of procedural sanction, the role of sanctions, determining civil procedural sanctions, procedural obligations, nullity of procedural documents, classification of procedural sanctions. Based on the results of the research, the gaps, omissions and contradictions in the civil procedural legislation were revealed, being exposed and motivated the practical solutions for the problems and the difficulties encountered by the judicial institutions in imposing an adequate conduct of the participants in the judicial activity in compliance with all the sanctions provided by law.

În Republica Moldova, instituţia sancţiunilor procesuale civile nu a fost supusă unei cercetări speciale, cu excepţia unor lucrări realizate de G. Stratulat, V. Creţu, A. Prisac, care abordează doar tangenţial anumite aspecte ale sancţiunilor.

Cu toate că noţiunea de sancţiune civilă insuflă o imagine de un comun firesc oricărui jurist, la o analiză mai atentă a acestei instituţii observăm că acest concept încă nu este definitiv elaborat sau suficient conturat din punct de vedere teoretic în doctrina dreptului procesual civil al Republicii Moldova. Lipseşte o viziune unitară asupra sancţiunilor procesual civile şi a rolului lor în sistemul juridic al diferitor ţări. Scopul lucrării constă în examinarea şi cercetarea esenţei sancţiunii procesual civile, alegerea unui concept clar care să stea la baza reglementării sancţiunilor procesual civile şi a practicii de aplicare a acestui mecanism juridic.

Analizei a fost supus art.10 din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova care prevede definiţia sancţiunii procesual civile, anume acele urmări nefavorabile, stabilite de normele de drept procedural civil, care survin pentru părţile procesului în cazul în care exigenţele impuse de legea sunt încălcate.

Înainte de a trece la analiza sancţiunilor este necesar să menţionăm că fiecare normă procesuală oferă participanţilor la raporturile procesual-civile anumite drepturi[1], dar totodată instituie şi obligaţii pentru părţi; la rândul lor, aceste obligaţii sunt menite pentru prevenirea abuzurilor de drept şi menţinerea echităţii de drept [2]. Prin urmare,

temeiul aplicării sancţiunilor procesual civile constă în încălcarea dreptului subiectiv, precum şi în neîndeplinirea obligaţiei procesuale. În cazul raporturilor juridice statul este subiectul activ, fiind cel care execută constrângerea prin aplicarea sancţiunilor juridice, iar persoana care a săvârşit o faptă ilicită este subiectul pasiv care suportă consecinţele negative ale faptei sale, prin executarea sancţiunilor [3, p.172]. Din cele menţionate reiese că sancţiunile procesual civile sunt măsuri de constrângere, reglementate de normele procesual civile. Aceste măsuri sunt aplicate de către instanţa de judecată faţă de subiecţii raporturilor procesual civile [4, p.77-78], ele fiind dispuse doar pentru încălcarea obligaţiilor procesuale. Iar realizarea sancţiunilor întotdeauna are un singur scop – asigurarea desfăşurării în condiţii optime a actului de justiţie.

În urma analizei sancţiunii ca parte integrantă a normei procesual civile am stabilit că sancţiunea este elementul inerent al normei procesual civile, deoarece în lipsa unei sancţiuni norma îşi pierde din obligativitate, transformându-se într-o recomandare, a cărei executare este una voluntară. Totodată, trebuie accentuat faptul că normele procesual civile au un anumit specific, care constă în dificultatea structurării elementelor lor [5, p.8-11]. Respectiv, norma constă din 3 elemente, deoarece fără dispoziţie norma nu poate fi concepută, fără ipoteză este lipsită de sens, iar fără sancţiune – lipsită de putere.

Sancţiunile punitive (represive, de amendare) se caracterizează prin faptul că influenţează patrimoniul subiectului culpabil. Această grupă include amenzile procesuale aplicabile pentru o varietate de fapte prejudiciabile (art.119, 136, 154, 175, 196 CPC RM), precum şi sancţiunea prevăzută de art. 95CPC RM (*despăgubirea pentru timpul de muncă pierdut*), care, în esenţă, reprezintă o varietate a amenzii, încasată pentru înaintarea unei acţiuni neîntemeiate sau pentru crearea sistematică a impedimentelor pentru justa şi rapida soluţionare a cauzei.

Sancţiunile preventive reprezintă măsuri de constrângere, care sunt exprimate prin impunerea încetării acţiunilor ilegale în cadrul procesului civil.

Sancţiunile preventive nu generează pentru subiect noi obligaţii, spre deosebire de sancţiunile punitive. La aceste sancţiuni au fost atribuite şi analizate: refuzul de primire a cererii de chemare în judecată (art.169 CPC RM), încetarea procesului (art.267 lit.a)-e) CPC RM), scoaterea cererii de pe rolul instanţei de judecată (art.267 lit.a)-c), g) CPC RM), dispunerea de a nu se da curs cererii de chemare în judecată (art.171 CPC RM), dispunerea de a nu se da curs cererii de recurs (art.438 alin.(2) CPC RM), refuzul îndeplinirii unei acţiuni procesuale în caz de omitere a termenului procesual (art.113 CPC RM), avertismentul şi înlăturarea din sala de judecată (art.196 CPC RM), respingerea unui demers neîntemeiat (art.203 CPC RM).

Sancţiunile reparatorii sunt orientate spre apărarea ordinii de drept în cadrul procesului civil, fapt ce presupune restabilirea drepturilor subiective şi impunerea executării obligaţiilor corespunzătoare. Sancţiunile reparatorii au fost divizate în două grupe, după cum urmează:

Prima grupă e compusă din sancţiunile de casare totală sau parţială a dispoziţiilor judiciare (art.385 şi 445 CPC RM). Cea de-a doua include: aducerea forţată (art.136,

207 CPC RM) şi măsurile de executare forţată a hotărârii (art.63 Cod de Executare), constatarea nulităţii licitaţiei (art.142 Cod de Executare).

Sancţiunile normelor procesual civile au un conţinut diferit, însă esenţa lor este unică, fiind determinată de sarcina dreptului procesual-civil – reglementarea relaţiilor procesual civile cu scopul examinării şi soluţionării corecte a litigiilor civile.

Astfel, am stabilit că respectarea legalităţii în procesul efectuării justiţiei poate fi asigurată doar prin intervenirea sancţiunilor juridice atunci când exigenţele legii procesuale civile au fost încălcate de către participanţii la proces.

Referinţe:

1. PÎRVU, L.N. *Părţile în procesul civil*. Bucureşti: All Beck, 2002.
2. PRISAC, A. *Drept procesual civil. Partea generală*. Ediţia I. Bucureşti: Călin, 2013.
3. CRUGLIŢCHI, T. Delimitarea răspunderii procesual civile de sancţiunile procedurale civile. În: *Materialele Colloquia Professorum* din 12 octombrie 2017. Bălţi, 2018, p.171-176.
4. ЕЛИСЕЙКИН, П.Ф. Структура норм гражданского процессуального права. В: *Вопросы развития и зашиты прав граждан*. Калинин, 1980.
5. ЮКОВ, М.К. Структура и применение норм гражданского процессуального права. В: *Советская юстиция*, 1980, № 3.

Recomandat
***Vasile CREŢU**, dr., conf.univ.*

CATEGORIILE DE ACŢIUNI ÎN CONTENCIOS ADMINISTRATIV

Tatiana GAŢCAN

CZU: 342.9:342.9(478)(094.4) tatiana.gatcan@mail.ru

Opinions in society are different regarding the new provisions in the administrative litigation procedure, so some practitioners harshly criticize the new regulations while others on the contrary appreciate them positively. Based on the research, it was determined what are the features and legal nature of the administrative litigation procedure, the gaps in the regulatory framework were found, and solutions were proposed to amend and adapt the legislation related to improving the action in administrative litigation.

Chiar dacă au trecut deja mai mult de 2 ani de la intrarea în vigoare a prevederilor Codului administrativ al Republicii Moldova [1] (în continuare – Cadm), acest fapt nu a diminuat din actualitatea studierii acestuia, ci, din contra, doar a sporit necesitatea analizării minuţioase a problematicii apărute în materie de contencios administrativ. Chiar dacă Constituţia Republicii Moldova [2] nu foloseşte expres în art.53 alin.(1) noţiunea „contencios administrativ”, descrie esenţa acestei instituţii juridice: „*Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluţionarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptăţită să obţină recunoaşterea dreptului pretins, anularea actului şi reaararea pagubei.”* Aşa cum s-a remarcat în doctrină, art.53 din Constituţie consacră unul dintre drepturile fundamentale ale cetăţeanului care, alături de dreptul la petiţionare prevăzut de art.52 din Constituţie, face parte din categoria drepturilor garanţii.

Obiectul de studiu al lucrării este axat asupra prevederilor art.206 Cadm, care enumeră felurile de acţiuni, acestea variind în dependenţă de scopul şi obiectul acţiunii. Este binevenită iniţiativa legiuitorului prin care a lărgit posibilitatea reclamantului de a alege felul de acţiune potrivit. Astfel, în dependenţă de scopul urmărit distingem: acţiunea în contestare, acţiunea în obligare, acţiunea în realizare, acţiunea în constatare şi acţiunea de control normativ. Ca urmare a celor studiate s-au conturat următoarele concluzii: Toate acţiunile de contencios administrativ, pe lângă cerinţele de formă prevăzute de art.211, 212 Cadm trebue să întrunească şi condiţiile de admisibilitate prevăzute de art.207 Cadm; Acţiunile de realizare, constatare şi de control normativ sunt imprescriptibile potrivit prevederilor alin.(3) art.209 Cadm; Pentru formularea unei acţiuni de obligare sau acţiune în contestare respectarea termenului de prescripţie este obligatoriu (30 de zile/ 1an); (excepţia de la regula generală: dacă informaţia cu privire la exercitarea căilor de atac nu se conţine în actul administrativ individual sau în decizia cu privire la cererea prealabilă ori este indicată incorect, înaintarea acţiunii în contencios administrativ se admite în termen de un an de la comunicarea sau notifi-

carea actului administrativ sau a deciziei cu privire la cererea prealabilă). Caracteristic pentru toate felurile de acţiuni în contenciosul administrativ este că în cazul în care, din diferite motive, nu a fost respectat termenul de înaintare a acţiunii în contenciosul administrativ, reclamantul are dreptul de a solicita instanţei de judecată repunerea în termen a acţiunii în contencios administrativ (art.210 Cadm); Conform prevederilor art.208 alin.(3) Cadm, respectarea procedurii prealabile este obligatorie pentru acţiunea în obligare; Pentru înaintarea acţiunii în realizare nu este obligatorie respectarea procedurii prealabile, dar art.208 alin.(4) Cadm sugerează reclamantului să depună anterior la autoritatea publică competent o cerere prin care să solicite realizarea, tolerarea sau omiterea unei acţiuni; Înaintarea unei acţiuni de contestare în contenciosul administrativ presupune respectarea procedurii prealabile doar dacă această condiţie este prevăzută de o normă specială (art.208 alin.(1) Cadm); Acţiunea în constatare în contenciosul administrativ presupune respectarea procedurii prealabile prin depunerea unei cereri de constatare adresate autorităţii publice competente. Respectarea procedurii prealabile pentru înaintarea acţiunii de control normativ în contencios administrativ este necesară doar dacă este prevăzută de normele speciale.

Calificarea corectă a felului de acţiune în contencios administrativ este importantă odată ce pentru anumite acţiuni este inerentă procedura prealabilă, precum şi respectarea termenelor de adresare la autoritate şi/sau instanţă, cum sunt acţiunea în contestare, acţiunea în obligare, iar unele sunt imprescriptibile (acţiunea în realizare, acţiunea în constatare, acţiunea de control normativ).

Consider binevenite prevederile art.219 Cadm care acordă judecătorului un rol activ în procesul de contencios administrativ, spre deosebire de alte proceduri juridice.

Astfel, în cazul în care reclamantul nu va concretiza felul de acţiune de care face uz, instanţa nu va putea invoca neîndeplinirea cerinţelor de conţinut pentru cererea de chemare în judecată, deoarece art.219 Cadm prevede: „*Instanţa de judecată depune eforturi pentru înlăturarea greşelilor de formă, explicarea cererilor neclare, depunerea corectă a cererilor, completarea datelor incomplete şi pentru depunerea tuturor declaraţiilor necesare constatării şi aprecierii stării de fapt”*. Despre respectarea procedurii prealabile în cazul acţiunilor menţionate mai sus, face referire art.208 Cadm. În opinia mea, acest articol nu este clar reglementat şi provocă deseori situaţii de incertitudine pentru utilizatori. De exemplu, la alin.(1) art.208 Cadm se prevede: „În cazurile prevăzute de lege, până la înaintarea acţiunii în contencios administrativ, se va respecta procedura prealabilă”. Găsim această prevedere ca una generală pentru toate felurile de acţiuni.

Dar alin.(3) art.208 statuează că „dacă procedura prealabilă nu este prevăzută de lege, acţiunea în obligare se admite numai în cazul în care reclamantul a depus anterior la autoritatea publică competentă **o cerere de emitere a actului administrativ individual**”. Pare a fi un exerciţiu de logică; nu este clar ce are în vedere legiuitorul prin această **cerere:** o petiţie sau o **cerere prealabilă?** Pentru a evita efectul inadmisibilităţii acţiunii din motiv de nerespectare a procedurii prealabile, este recomandat să se respecte totuşi procedura prealabilă.

Teoretic, proiectăm situaţia dacă reclamatul ar putea să formuleze concomitent două acţiuni: acţiunea de contestare şi acţiunea de realizare; considerăm că aceasta ar fi posibil, deoarece nu găsim careva prevederi legale care ar interzice acest lucru. Dar consider că ţine de reclamant care cu mare atenţie va trebui să se decidă asupra felului de acţiune pe care îl va utiliza, deoarece conform prevederilor art.209 Cadm acţiunea în realizare este imprescriptibilă, iar acţiunea de contestare se înaintează în decurs de 30 de zile/sau un an de zile, în dependenţă de situaţie.

Dacă respectarea procedurii prealabile este o condiţie obligatorie pentru acţiunea în constatare aflăm din prevederile art.208 alin.(5) Cadm: „*O acţiune în constatare este admisibilă numai dacă reclamantul s-a adresat anterior la autoritatea publică competentă cu cerere de constatare”*. Deoarece legiuitorul a folosit în acest articol expresia *cerere de constatare* şi nu „cerere prealabilă”, nu putem susţine cu certitudine ce s-a avut în vedere, fiindcă noţiunea „cerere de constatare” este utilizată doar în acest articol. Totuşi, menţionăm că trebuie să se ia în considerare riscul că nerespectarea procedurii prealabile poate avea ca consecinţă procesual juridică inadmisibilitatea (art.207 alin.(1) lit.f) Cadm).

Analizând ipotetic cazul în care o persoană va înainta autorităţii publice o cerere de constatare a nulităţii unui act administrativ individual, iar autoritatea publică emite decizie motivată prin care refuză cererea de constatare înaintată de reclamant, ne întrebăm: va putea oare acesta să se adreseze ulterior cu acţiune în contestare în conformitate cu art.206 alin.(1) lit.a) Cadm prin care va solicita anularea refuzului? Refuzul în cazul dat este un act administrativ, deoarece reglementează un caz individual (art.10 Cadm) şi are efecte în exterior (art.6 Cadm). Concomitent formulând şi acţiunea de constatare a unui act administrativ individual în temeiul art.206 alin.(1) lit.d) Cadm.

Potrivit art.206 alin.(2) Cadm, persoana care intenţionează să formuleze acţiune de constatare în contencios administrative, pe lângă sarcina probării faptelor pe care îşi întemeiază pretenţia, trebuie să argumenteze existenţa unui interes îndreptăţit pentru constatarea solicitată şi faptul că nu îşi poate revendica drepturile printr-o altă acţiune prevăzută la alin.(1) art.206 Cadm. Considerăm abuzive prevederile alin.2 art.206 Cadm, pentru că astfel se creează obstacole, după părerea mea nejustificate, pentru reclamantul care intenţionează să folosească acţiunea de constatare pentru a-şi revendica drepturile. Involuntar apare întrebarea: care este rostul reglemetării acestui fel de acţiune dacă aplicarea acesteia este condiţionată de circumstanţe suplimentare comparativ cu celelate feluri de acţiuni?

Astfel, concluzionăm că prevederile art.206 Cadm oferă reclamantului o gamă variată de soluţii pe care le-ar putea utiliza eficient, în scopul revendicării drepturilor sale.

Considerăm oportun de a se veni cu propunerea ca în textul legii să se reglementeze, cu menţionarea expresă, felurile de acţiunile pentru care respectarea procedurii prealabile este indispensabilă, sporind prin aceasta claritatea prevederilor art.208 Cadm.

Suntem de părere că legiuitorul ar trebui să depună maxim efort pentru a crea un cadru normativ clar şi accesibil pentru toţi cetăţenii, deoarece în final aceştia sunt cei care urmează să utilizeze aceste reglementări în vederea apărarii drepturilor încălcate de către autorităţile publice.

Referinţe:

1. Codul administrativ al Republicii Moldova, nr.116 din 19-07-2018 În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.309-32.
2. Constituţia Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1. Republicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.78/140.

Recomandat
***Elena BELEI**, dr., conf.univ.*

PROCEDURA ÎNCUVIINŢĂRII ADOPŢIEI INTERNAŢIONALE

Mihaela PAIERELE

CZU: 347.633:341.231.14 paierelemihaela@gmail.com

Known since ancient times, adoption arose from the social need to care for the child, who for various reasons was deprived of parental care. Thus, the main purpose of the international adoption is focused on the principle of respecting the best interests of the child, which must be present at all stages of the procedure for approving international adoption, until the identification of the most suitable family to ensure continuity in raising and educating the child.

Preambulul Convenţiei Naţiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului, adoptată la data de 20 noiembrie 1989 de Adunarea Generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite, menţionează că *familia este unitatea fundamentală a societăţii şi mediul natural pentru creşterea şi bunăstarea tuturor membrilor săi* şi, în mod deosebit, că *copilul trebuie să beneficieze de protecţia şi de asistenţa de care are nevoie pentru a putea să joace pe deplin rolul său în societate*, iar *pentru deplina şi armonioasa dezvoltare a personalităţii sale copilul trebuie să crească într-un mediu familial, într-o atmosferă de fericire, dragoste şi înţelegere* [1]. Astfel, fiecare copil are dreptul să locuiască în familie, să-şi cunoască părinţii, să beneficieze de grija lor, cu excepţia cazurilor în care despărţirea de părinţi este necesară în interesul superior al copilului, motiv din care este necesară identificarea unor mecanisme alternative de îngrijire a copiilor rămaşi fără ocrotire părintească, una dintre aceste măsuri fiind instituţia adopţiei.

Adopţia poate fi definită drept actul juridic încuviinţat de organul respectiv competent – instanţa de judecată, care are ca efect naşterea unor drepturi şi obligaţii între adoptat şi descendenţii săi şi adoptator şi rudele acestuia, asimilate de lege celor dintre părinţi şi copii, şi încetarea drepturilor şi obligaţiilor adoptatului faţă de rudele sale de proveniență. Scopul adopţiei este de a asigura protecţie intereselor personale nepatrimoniale şi patrimoniale ale copiilor lipsiţi de ocrotirea părintească sau, după caz, de ocrotirea corespunzătoare [2, p.452]. În preambulul Convenţiei asupra protecţiei copiilor şi cooperării în materia adopţiei internaţionale de la Haga se menţionează că fiecare stat ar trebui să ia, cu prioritate, măsuri corespunzătoare pentru a permite menţinerea copilului în familia sa de origine, recunoscând că adopţia internaţională poate prezenta avantajul de a oferi o familie permanentă copilului pentru care nu poate fi găsită o familie potrivită în statul său de origine, convinse de necesitatea luării de măsuri care să garanteze că adopţiile internaţionale

se înfăptuiesc în interesul superior al copilului şi întru respectarea drepturilor sale fundamentale [3].

Procedura încuviinţării adopţiei internaţionale îşi are sediul juridic în Legea privind regimul juridic al adopţiei (Legea nr.99/2010), precum şi în Titlul II, lit. C. „Procedura specială", Capitolul XXV „Încuviinţarea adopţiei" din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova (CPC RM). Astfel, din conţinutul actelor respective reiese că, din punct de vedere procedural, încuviinţarea adopţiei internaţionale poate fi împărţită în două etape: 1) etapa administrativă a adopţiei internaţionale; şi 2) etapa judiciară a încuviinţării adopţiei internaţionale. În toate cazurile, încuviinţarea adopţiei internaţionale poate avea loc numai prin pronunţarea unei hotărâri judecătoreşti şi numai dacă acest fapt este în interesul superior al copilului adoptat. CtEDO are o bogată jurisprudenţă în materie de adopţie şi aceasta a stabilit că cauzele respective de cele mai multori cad sub incidenţa drepturilor garantate de art.8 al CEDO, cel puţin sub două aspecte: *dreptul la familie* şi *dreptul la viaţa privată.* Totodată, Curtea a stabilit că, pornind de la ingerinţa serioasă pe care o prezintă adopţia în ceea ce priveşte dreptul la viaţa privată şi dreptul la familie, procesul decizional finalizat cu adoptarea unor măsuri ce constituie o ingerinţă trebuie să fie echitabil şi să permită respectarea corespunzătoare a intereselor protejate de art.8 pe tot parcursul său. Conform art.2 din Legea nr.99/2010, *adopţia internaţională* este adopţia în care copilul adoptat are domiciliul în Republica Moldova, iar adoptatorul sau familia adoptatoare au domiciliul în străinătate ori adopţia în care copilul adoptat are domiciliul în străinătate, iar adoptatorul sau familia adoptatoare au domiciliul în Republica Moldova [4].

În ceea ce priveşte natura juridică a procedurii judiciare a adopţiei internaţionale, aceasta face parte din categoria procedurilor judiciare civile speciale şi este caracterizată prin: 1) lipsa unui litigiu de drept, 2) lipsa unor părţi cu interese contrare, 3) inaplicabilitatea unor instituţii procesuale specifice altor categorii de proceduri judiciare civile (cum ar fi tranzacţia de împăcare, procedura de mediere) şi 4) care se desfăşoară în conformitate cu un şir de norme procedurale specifice de examinare a unor astfel de cauze. Conform prevederilor art.286 CPC RM, adoptatorul cetăţean al Republicii Moldova domiciliat în străinătate sau cetăţean străin sau apatrid, care doreşte să adopte un copil domiciliat în Republica Moldova, depune, direct sau prin intermediul organizaţiei străine acreditate cu atribuţii în domeniul adopţiei internaţionale, cererea de încuviinţare a adopţiei internaţionale la judecătoria din raza domiciliului copilului adoptabil [5]. Norme procedurale privind modul depunerii cererii de încuviinţare a adopţiei internaţionale şi instanţa competentă să examineze cererea respectivă sunt prevăzute şi de art.38 alin.(1) din Legea nr.99/2010. Astfel, în cazul adopţiei internaţionale, art.286 alin.(2) CPC RM şi art.38 alin.(1) din Legea nr.99/2010 ne dau două soluţii diferite cu referire la instanţa competentă să examineze cauzele respective. În acest caz, conflictul dintre normele respective va fi soluţionat prin aplicarea art.38 alin.(1) din Legea nr.99/2010; prin urmare, în cazul adopţiei internaţionale instanţa

competentă să examineze astfel de cauze va fi Curtea de Apel din raza domiciliului copilului adoptabil.

Cauzele privind încuviinţarea adopţiei internaţionale se examinează potrivit regulilor generale cu aplicarea normelor juridice speciale prevăzute în art.291 din CPC RM. Astfel, cererea de încuviinţare a adopţiei internaţionale se va examina în cadrul procedurii speciale de judecare a pricinilor civile, în şedinţă închisă, pentru a nu fi divulgat secretul adopţiei, cu participarea obligatorie a adoptatorilor, a reprezentantului autorităţii tutelare teritoriale de la domiciliul copilului adoptabil şi a reprezentantului organizaţiei străine acreditate în Republica Moldova cu atribuţii în domeniul adopţiei internaţionale, care asistă adoptatorul. Odata cu modificările operate în Legea nr.99/2010 şi în Cocul de procesură civilă prin *Legea nr.112 din 09.07.2020 pentru modificarea unor acte normative* [6], a fost exclusă posibilitatea participării copilului adoptabil, a procurorului şi a altor persoane interesate. Totuşi, normele respective stabilesc cercul obligatoriu al participanţilor la procedura de examinare a cererii privind încuviinţarea adopţiei, dar nu exclude expres participarea şi altor persoane interesate de procedura adopţiei. Astfel, instanţa de judecată, în virtutea rolului activ pe care îl are în procedura de examinare a cererilor privind încuviinţarea adopţiei internaţionale, va putea dispune la cerere sau din oficiu atragerea în proces şi a altor persoane interesate.

Potrivit art.291 alin.(3) CPC RM, acţiunile civile privind încuviinţarea adopţiei internaţionale vor fi puse pe rol în regim prioritar şi examinate în termen de cel mult 10 zile lucrătoare de la data punerii cererii pe rol. Examinând cauza în fond, conform art.292 alin.(1) CPC RM, instanţa admite cererea de încuviinţare a adopţiei internaţionale numai dacă, în baza probelor administrate, şi-a format convingerea că aceasta este în interesul superior al copilului sau respinge cererea.

Conform prevederilor art.292 alin.(2^1) CPC RM, hotărârile instanţelor judecătoreşti emise în urma examinării acţiunilor civile privind încuviinţarea adopţiei internaţionale vor deveni definitive şi irevocabile în termen de 10 zile lucrătoare din ziua pronunţării. Deşi nu este expres prevăzut, reieşind din prevederile art.280 alin.(1) CPC RM, hotărârile pronunţate în materia adopţiei sunt susceptibile de atac, în cazul adopţiei internaţionale cu recurs. Prin urmare, contestarea hotărârii instanţei de judecată va trebui efectuată în interiorul acestui termen, nu însă al termenelor generale de exercitare a recursului, prevăzute de Codul de procedură civilă.

Referinţe:

1. *Convenţia cu privire la drepturile copilului*. Adoptată de Adunarea Generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite la 29 noiembrie 1989, în vigoare de la 2 septembrie 1990. Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr.408-XII din 12.12.1990.
2. BELEI, E. ș.a. *Pregătirea cauzelor civile pentru dezbateri judiciare*. Ediţia a II-a. Chişinău, 2016.
3. Convenţia asupra protecţiei copiilor şi cooperării în materia adopţiei internaţionale de la Haga, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.1468-XIII din 29.01.1998. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, nr.014.

4. Legea privind regimul juridic al adopţiei, nr.99 din 28.05.2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr.131-134.
5. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, nr.225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 130-134.
6. Legea pentru modificarea unor acte normative, nr.112 din 09.07.2020. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr. 205-211.

Recomandat
***Igor COBAN**, dr., conf.univ.*

VALORIFICAREA MASEI DEBITOARE

Elena POSTOLACHI

CZU: 347.427:347.275 leona1994@mail.ru

The institution of usage of the debt mass evolved with the development and progress of the insolvency legislation. The research found the gaps in the regulatory framework of the procedure for usage on the debt mass and proposed solutions. The principles, stages, ways have been identified. It is appreciated the detailing of the procedures for usage the debt mass, with the introduction of new possibilities.

În ziua de azi, insolvabilitatea este una dintre cele mai discutate fenomene: dezvoltarea şi complicarea relaţiilor economice ale circuitului civil, imprevizibilitatea lor (un exemplu viu – situaţia social-economică creată ca urmare a pandemiei provocate de COVID-19) actualizează necesitatea practică în reglementarea instituţiei insolvabilităţii. Valorificarea masei debitoare este o etapa separată a procesului de insolvabilitate care atreage după sine satisfacerea creanţelor creditorilor. De eficacitatea acestei proceduri depinde „soarta” patrimonială a creditorilor în procesul respectiv. Menţionăm că la etapa lichidării şi valorificării masei debitoare deja „suferă” toţi participanţi procesului de insolvabilitate. Dar scopul reglementării valorificării masei debitoare este, în primul rînd, de a reduce pe cât este de posibil pierderi şi, în al doilea rând, de a echilibra „suferinţa” tuturor, ca toţi să sufere într-o egala măsură. Instituţia valorificării masei debitoare evoluţiona împreuna cu dezvoltarea legislaţiei insolvabilităţii. De la un articol în anul 1992 în Legea cu privire la faliment, nr.851 din 03.01.1992, reglementarea acestei instituţiei s-a transformat într-o secţiune cu reglementarea minuţioasă efectuată după reforma legislaţiei insolvabilităţii din 2012, prin aprobarea Legii insolvabilităţii, nr.149 din 29 iunie 2012.

Din analiza comparativă a legislaţiei Romanei (Legea Romaniei privind procedurile de prevenire a insolvenţei şi de insolvenţă, nr.85 din 25 iunie 2014) şi a Federaţiei Ruse (Legea federală a insolvabilităţii (bankrutei), nr.127 din 26.10.2002), putem concluziona că, *de facto*, în mare parte, valorificarea se egalează cu vânzarea bunurilor. La rândul său, legiuitorul moldav a prevăzut mai multe modalităţi de valorificare, printre care şi cel mai popular şi des utilizat – vânzarea. Sunt prevăzut următoarele: 1) modalităţile de bază sau prioritare (vânzarea la licitaţie, vânzarea prin concurs, vânzarea prin negocieri directe); 2) alte modalităţi de valorificare.

În general, principiile valorificării au rămas aceleaşi atât în legislaţia noastră, cât şi în legislaţia statelor vecine, printre care cel mai principal fiind un reper al procedurii valorificării: „Bunurile din averea debitorului vor fi vândute cât mai avantajos şi cât mai curând, dar la timpul cel mai potrivit şi la preţ maxim” [1, p.301]. Reflectarea acestui principiu se realizează în prevederea care stabileşte preferinţa vânzării bunu-

rilor la licitaţie [2, p.145]. Licitaţia este modalitatea de valorificare care se aplică, de regulă, întotdeauna, dacă nu sunt întrunite condiţiile pentru utilizarea altor modalităţi. Deşi procedura vânzării bunurilor la licitaţie este detaliat reglementată în Legea insolvabilităţii, totuşi această lege nu conţine nicio prevedere referitor la cuprinsul anunţului privind licitaţia. Practica judiciară a găsit aici o soluţie – se aplică Regulamentul privind licitaţiile cu strigare şi cu reducere, aprobat prin Hotărârea Guvernuluiului nr.136 din 10 februarie 2009. Consider că această aplicare este rezultatul lipsei reglementării respective, însă aceasta nu este o rezolvare şi, desigur, Legea insolvabilităţii necesită a fi îmbunătăţită şi completată prin includerea exactă a normei care să prevadă cuprinsul anunţului privind licitaţia. Aceasta este necesar din cauza că nerespectarea normelor privind conţinutul avizului se soldează cu anularea licitaţiei.

Pentru valorificarea bunurilor grevate cu garanţii se utilizează aceleaşi modalităţi de valorificare. Sunt şi unele particularităţi când sarcina valorificării poate trece la creditorul garantat. Atenţionăm că aceasta nu echivalează cu transmiterea bunului în proprietatea creditorului garantat în contul stingerii creanţei. Anume sarcina valorificării trece la creditorul garantat sub controlul lichidatorului în vederea corespunderii valorificării prevederilor legii.

De asemenea, sunt stabilite regulile speciale pentru includerea în masa debitoare a bunului neînscris în registrul public. Această procedură, în fapt, nu este valorificarea masei debitoare. Este o acţiune premergătoare spre valorificarea bunului, includerea de jure a bunului existent *de facto* în masa debitoare. Susţinem poziţia explicată în literatura de specialitate [3, p.131,132], potrivit căreia instanţa de judecată urmează să adopte nu o încheiere, ci o hotărâre judecătorească pe marginea chestiunii reglementate de art.117 alin.(13) al Legii insolvabilităţii, fapt care va fi în corespundere cu normele generale ale Codului de procedură civilă al Republicii Moldova şi va constitui o garanţie mai mare pentru drepturile patrimoniale ale debitorului.

O atenţie deosebită am acordat instituţiei popririi, care este o novaţie a Legii insolvabilităţii şi în prezent provoacă multe discuţii teoretico-ştiinţifice şi practice. În art.2 din Legea insolvabilităţii este dată definiţia noţiunii de poprire: procedură prin care administratorul insolvabilităţii/lichidatorul urmăreşte bunurile sau sumele datorate debitorului de către a treia persoană. O întrebare fundamentală vizează natura juridică a instituţiei popririi. Rădăcinile instituţiei analizate cresc din executarea silită, unde este prevăzută şi forma clasică a popririi. Însă din analiza prevederilor legale şi a practicii judiciare conchidem că în legislaţia insolvabilităţii poprirea este un alt mechanism, care nu se încadrează în viziuni clasice şi clare conform instituţiilor şi viziunilor existente. În acelaşi timp, susţinem opinia potrivit căreia „reglementarea oricăror mijloace procesuale ce ar eficientiza valorificarea masei debitoare este benefică pentru întreaga procedură…" [4, p.167].

„Procesul de validare a popririi este supus regulilor unui proces contradictoriu, cu asigurarea tuturor mijloacelor procesuale pentru părţi, dar inaintarea cererii de validare a popririi este egală cu inaintarea unei acţiuni" – este o concluzie expresă făcută de Curtea Supremă de Justiţie [5].

În acelaşi timp, practica judiciară mai recentă arată că instanţa validează poprirea numai dacă creanţa respectivă este certă, exigibilă şi lichidă. În unele cazuri, constatarea elementelor constitutive ale instituţiei popririi sus-menţionate nu este o sarcina uşoară pentru lichidator. În multe cazuri, Curtea Supremă de Justiţie [6] admite recursurile terţilor popriţi declarate la Hotărârile Curţilor de Apel cu privire la validarea popririi, motivându-şi deciziile prin următoarele: „nu au fost administrate şi cercetate probe întru confirmarea caracterului cert, lichid şi exigibil al creanţei”. Dacă instanţa de insolvabilitate constată existenţa unui litigiu de drept între părţi, pretinsa creanţă nu este deja certă şi exigibilă, condiţie obligatorie prevăzută de lege pentru a fi admisă validarea popririi.

Astfel, obiectul probării este limitat de necesitatea constatării caracterului creanţei. Chiar dacă se constată litigiul de drept referitor la mărimea creanţei, urmează desfiinţarea popririi. Respectiv, nu putem afirma cu certitudine că validarea popririi este o procedură clasică contencioasă. Deşi se supune tuturor cerinţelor procesului contradictoriu, ea nu rezolvă acţiunea în fond, ci constată caracterul creanţei ce va urma – fie validarea popririi, fie desfiinţarea popririi.

Problema naturii juridice a popririi se menţine. Deşi practica judiciară a apreciat această procedură ca contencioasă, totuşi există şi anumite particularităţi, care creează dubii asupra calificării acestei proceduri în sistemul procedurilor civile, ce impun cercetarea ulterioară a acestui aspect.

Referinţe:

1. TURCU, I. *Insolvenţa comercială, reorganizarea judiciară şi falimentul*, Bucureşti, Lumina Lex, 2000. 447 p. ISBN: 973-588-221-3
2. ROŞCA, N. *Instituţia falimentului în legislaţia Republicii Moldova*: Monografie. Chişinău: Tipografia Centrală, 2001. 172 p.
3. MACOVEI, Gh. *Procedura de declarare a insolvabilităţii*: Teză de doctor în drept. Chişinău, 2016. 196 p.
4. MACOVEI, Gh. *Procedura examinării cauzelor de insolvabilitate*. Chişinău: Lexon-Plus, 2020. 228 p. ISBN: 978-9975-3388-8-2
5. Decizia Colegiului civil, comercial şi de contencios administrativ al Curţii Supreme de Justiţie din 13 noiembrie 2013 pe cauza civilă nr.2ri-51/13.
6. Deciziile Colegiului civil, comercial şi de contencios administrativ al Curţii Supreme de Justiţie din 06 iunie 2018, dosarul nr.2rci-131/18 din 21 martie 2018, dosarul nr.2ri-125/18 din 25 aprilie 2018, dosarul nr.2ri-130/18 din 18 aprilie 2018.

Recomandat
***Gheorghe MACOVEI**, dr., lector univ.*

ROLUL ACTIV AL JUDECĂTORULUI ÎN CONTENCIOSUL ADMINISTRATIV

Alina PRETCU

CZU: 342.9:347.962 ina.pretcu.97@mail.ru

The active role of the judge in the administrative litigation procedure is a new tool, which is intended to ensure equality of arms of participants in the process and the realization of the public interest, there is no uniform judicial practice and also a wide theoretical support.

Odată cu adoptarea Codului administrativ al Republicii Moldova, au fost introduse o mulţime de novaţii în domeniul contenciosului administrativ, inclusiv modificări în mersul procedurii administrative, printre care şi investirea judecătorului cu numeroase atribuţii, faptce denotă rolul activ al acestuia pe parcursul procesului.

Rolul activ al judecătorului în cadrul procedurii de contencios administrativ reprezintă un nou instrument al acesteia, având menirea să asigure egalitatea de arme a participanţilor la proces şi realizarea interesului public, pe marginea acestuia neexistând o practică judiciară uniformă şi, de asemenea, un vast suport teoretic.

Contenciosul administrativ presupune controlul exercitat de instanţa de judecată asupra activităţii autorităţii publice, ce reprezintă puterea executivă. Aşadar, suntem în prezenţa realizării parţiale a principiului separaţiei şi colaborării puterilor în stat, puterea judecătorească fiind cea care verifică dacă puterea executivă îşi îndeplineşte atribuţiile oferite de lege în mod corespunzător, fără a aduce atingere drepturilor şi libertăţilor cetăţenilor.

Vulnerabilitatea persoanei fizice/juridice în raport cu autoritatea publică şi realizarea interesului public în cadrul procesului de contencios administrativ a condus la consolidarea rolului activ al magistratului. Rolul activ al judecătorului nu reprezintă o ameninţare la adresa principiului contradictorialităţii; dimpotrivă, acestea sunt interdependente şi se completează, astfel încât asigură participanţilor la proces egalitatea reală, nu formală, a şanselor procesuale.

- Rolul activ al judecătorului în asigurarea protecţiei efective a drepturilor participanţilor la proces

Un aspect esenţial şi primordial ce caracterizează rolul activ al judecătorului este obligaţia acestuia de a cerceta starea de fapt din oficiu, pe tot parcursul procesului – prima instanţă, calea ordinară şi extraordinară de atac. Regula neagrăvării situaţiei părţii în favoarea căreia s-a declarat apel/recurs în cadrul procesului de contencios administrativ nu este aplicabilă. Principiul cercetării din oficiu nu intră în contradicţie cu principiul disponibilităţii. Părţile, în virtutea dreptului de disponibilitate, determină începutul (pretenţiile acţiunii) şi sfârşitul procesului, iar instanţa în limitele pretenţi-

ilor independent instrumentează cauza. Principiul disponibilităţii se referă nemijlocit la subiectul procesului, pe când principiul cercetării din oficiu se raportează la examinarea aspectelor de fapt ale cauzei. Rolul activ al instanţei de judecată, ce se manifestă prin purtarea discuţiilor juridice, exprimarea preliminară a puctului de vedere asupra cazului, oferirea de explicaţii/ajutor juridic participanţilor la proces, nu denotă că judecătorul dă dovadă de imparţialitate, fiindcă, având în vedere specificul procedurii de contencios administrativ, acţiunile respective sunt îndreptate spre asigurarea protecţiei efective a drepturilor participanţilor, precum şi spre stabilirea şi cercetarea tuturor circumstanţelor importante pentru soluţionarea justă a cauzei, pentru ca în final judecatorul să obţină informaţii veridice asupra cauzei şi să adopte o hotărâre legală şi întemeiată.

- Rolul activ al judecătorului în obţinerea probelor

Codul administrativ al Republicii Moldova a introdus modificări esenţiale în cadrul instituţiei probaţiunii. În primul rând, judecătorului i-au fost oferite o mulţime de pârghii în vederea obţinerii probelor, şi anume: dreptul de a solicita probe pe tot parcursul procesului şi sancţionarea persoanelor, dacă acestea nu au prezentat probele la solicitare, cu obligarea prezentării (alin.(3) art.216 Cadm RM), iar în cazul autorităţii publice – citarea conducătorului/reprezentantului autorităţii publice sau sancţionarea pecuniară a autorităţii publice şi/sau a conducătorului acesteia (alin.(3) art.221 Cadm RM). În al doilea rând, legiuitorul a echilibrat sarcina probaţiunii, punând în obligaţia ambelor părţi probarea faptelor pe care îşi întemeiază acţiunea, atribuite exclusiv sferei sale, pe care o considerăm plauzibilă, din considerentul că, în dependenţă de domeniul circumstanţelor de fapt, acestea au posibilităţi diferite de a le proba şi, datorită rolului mai activ în probaţiune al persoanei fizice/juridice, va spori eficacitatea constatării tuturor circumstanţelor de fapt importante pentru justa soluţionare a cauzei.

- Limite ale examinării judiciare în cazul verificării exercitării de către autoritatea publică a dreptului discreţionar

Controlul judecătoresc asupra activităţii autorităţii publice se limitează doar la verificarea legalităţii activităţii acesteia, nu şi privind utilitatea (oportunitatea) actului administrativ, prerogativă ce îi aparţine doar autorităţii administrative. Or, în virtutea principiului separaţiei puterilor în stat, puterea judecătorească nu poate să subroge puterea executivă.

Dreptul discreţionar al unei autorităţi publice nu este unul absolut, el tot este supus controlului judecătoresc, legiuitorul instituind în alin.(2) art.225 Cadm RM anumite limite la verificarea acestuia, şi anume – judecătorul verifică dacă autoritatea publică: şi-a exercitat dreptul discreţionar, legea conţine o normă permisivă ce îi oferă posibilitatea de a opta între mai multe soluţii la adoptarea deciziei; a luat în considerare toate faptele relevante la adoptarea deciziei; si-a exercitat obligaţia de a cerceta din oficiu toate circumstanţele importante pentru soluţionarea cauzei; a respectat limitele legale ale dreptului discreţionar, adică dacă nu a admis exces de putere; şi-a exercitat dreptul discreţionar conform scopului acordat prin lege, adică dacă nu a admis deturnare de putere.

- Limite ale examinării judiciare în cazul controlului actelor administrative individuale şi normative referitoare la securitatea naţională a Republicii Moldova

Instanţa de contencios administrativ este în drept să efectueze un control judiciar şi asupra actelor administrative referitoare la securitatea naţională a Republicii Moldova, însă în limitele stabilite de lege, şi anume: aceasta este în drept să verifice dacă actul corespunde cerinţelor minime de legalitate, verificând întrunirea condiţiilor enunţate la alin.(3) art.225 Cadm RM (competenţa autorităţii, existenţa situaţiei excepţionale şi a interesului public, precum şi a imposibilităţii emiterii actului în condiţii obişnuite) şi, în virtutea HCC nr.17/2020, proporţionalitatea măsurilor luate de către organul executiv în raport cu scopul urmărit de legiuitor.

În lumina celor menţionate *supra*, judecătorului i-au fost conferite o multitudine de instrumente legale, în vederea asigurării protecţiei efective a drepturilor şi intereselor participanţilor la proces, precum şi realizării interesului public. Graţie rolului activ al judecătorului în procedura contenciosului administrativ se va schimba paradigma înrădăcinată în sistemul de justiţie, şi anume: se va înlocui insecuritatea juridică cu securitatea raporturilor juridice, precum şi se va înlătura confuzia părţilor şi incertitudinea juridică prin prevezibilitatea procesului.

Recomandări cu titlu de lege feranda:

1. Modificarea art.245 Cadm RM după cum urmează: „(1) Recursul se depune la instanţa de apel în termen de 30 de zile de la pronunţarea dispozitivului deciziei instanţei de apel, dacă legea nu stabileşte un termen mai mic. Instanţa de apel transmite neîntârziat Curţii Supreme de Justiţie recursul împreună cu dosarul judiciar. (2) Motivarea recursului se prezintă Curţii Supreme de Justiţie în termen de 30 de zile de la notificarea deciziei motivate a instanţei de apel. Dacă se depune împreună cu cererea de recurs, motivarea recursului se depune la instanţa de apel.”
2. Modificarea alin.(2) art.194 Cadm RM după cum urmează: „În procedura de examinare a cererilor de recurs, hotărârile şi deciziile contestate se examinează din oficiu în privinţa existenţei încălcărilor esenţiale sau aplicării eronate a normelor de drept material sau a normelor de drept procedural prevăzute la alin.(2), (3) şi (4) art.432 CPC RM.”
3. Completarea alin.(2) art.246 Cadm RM cu lit.f): „recursul nu se încadrează în temeiurile prevăzute la alin.(2), (3) şi (4) art.432 CPC RM.”
4. Modificarea alin.(3) art.216 Cadm RM, după cum urmează: „... . În caz contrar, după solicitarea repetată şi/sau citarea acestor persoane pentru comunicarea motivelor neprezentării probelor, în privinţa acestora se aplică o amendă de până la 50 de unităţi convenţionale. ... .”
5. Excluderea din lit.b) alin.(3) art.221 Cadm RM a sintagmei „şi/sau conducătorului acesteia”.

Recomandat
***Elena BELEI**, dr., conf.univ.*

SUBIECŢII ACŢIUNII ÎN CONTENCIOS ADMINISTRATIV

Victor STRATU

CZU: 342.9:343.22 victor.stratu123@gmail.com

Thèse représente une étude détaillée sur le statut juridique les sujets de l'action au contentieux administratif compte tenu de l'entrée en vigueur du Code administratif. Le but de la thèse est d'analyser les particularités de chaque intervenant dans l'action en contentieux administratif, de mettre l'accent sur les critères d'une autorité publique, ainsi que d'identifier des recommandations d'amélioration.

Pentru consolidarea ordinii de drept, ca o condiţie necesară, se impune un control judecătoresc în vederea verificării executării legii de către organele administraţiei publice. De aceea, instituţia contenciosului administrativ, ca o formă de răspundere administrativă a autorităţilor publice pentru vătămarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale unei persoane, a căpătat o nouă etapă de dezvoltare în Republica Moldova odată cu adoptarea *Codului administrativ* [1].

Evident că, în comparaţie cu situaţia anterioară (conturată de *Legea contenciosului administrativ*), la moment justiţia administrativă a progresat considerabil (chiar dacă au mai rămas pe alocuri carenţe), ceea ce a permis consolidarea substanţială a dreptului de acces liber la justiţia administrativă a cetăţenilor Republicii Moldova [2, p.45].

Prezentul studiu are ca obiect de cercetare, din punct de vedere teoretic şi aplicativ, subiecţii implicaţi în acţiunea contenciosului administrativ, analizate detaliat dispoziţiile legale care îi reglementează, pornind de la cercetarea originii noţiunii de contencios administrativ, principiile ce guvernează instituţia contenciosului administrativ până la descrierea unor sisteme de contencios administrativ în dreptul comparat al anumitor state democratice înalt dezvoltate.

Chiar dacă instituţia contenciosului administrativ în Republica Moldova a apărut mult mai târziu ca în alte state, a avut o evoluţie destul de progresivă. Odată reglementată în art.53 din *Constituţia Republicii Moldova* [3] a prins contur de principiu, iar statul, la rândul său, are obligaţia pozitivă de a asigura protecţia drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului împotriva actelor ilegale ale autorităţilor administrative, garanţii ce sunt reflectate şi în actele internaţionale la care Republica Moldova este parte. Astfel, au fost analizate trei sisteme de contencios administrativ: *cel de tip francez*, care s-a dezvoltat şi a exercitat o influenţă semnificativă asupra sistemelor de drept administrativ din mai multe state europene; *cel de tip germanic*, în care jurisdicţiile administrative germane sunt structurate în cadrul unui sistem judiciar unic, având o delimitare de jurisdicţiile de drept privat; *cel în care nu funcţionează jurisdicţiile administrative*. Din aceste sisteme de drept observăm că în toate statele europene există

o aspiraţie de a supune conduita administrativă a autorităţilor publice unei verificări şi unei reglementări mai detaliate.

În studiul realizat am abordat problema privind conflictul de norme procedurale în partea ce ţine de stabilirea acestora ca prioritate la aplicarea materiei contenciosului administrativ. În acest sens, am arătat că dispoziţiile *Codului administrativ* au „superioritate" faţă de *Codul de procedură civilă* [4], dar şi faţă de alte legi organice după principiul *lex specialis derogat generali*, adică norma specială derogă de la norma generală.

Din art.39 alin.(2) şi art.189 alin.(1) din *Codul administrativ* desprindem **două particularităţi** proprii care determină subiectul (ca parte vătămată) ce poate recurge la forţa de constrângere a statului: (i) orice persoană (ii) revendică încălcarea unui drept al său prin activitatea administrativă a unei autorităţi publice. În cele ce urmează le vom analiza în detalii pentru a determina condiţiile ce au impus apelarea la instituţia contenciosului administrativ.

Sintagma „***orice persoane***" include atât persoanele fizice, cetăţeni ai Republicii Moldova, cetăţeni străini şi apatrizi, fără deosebire de rasă, naţionalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinii, apartenenţă politică, avere sau de originea socială, cât şi persoanele juridice de drept privat şi public autonome şi străine [5, p.67].

În acest sens, putem afirma cu certitudine că pentru a sta în justiţie în calitate de **reclamant** persoana trebuie să întrunească cumulativ următoarele cerinţe: (i) trebuie să pretindă o **vătămare a unui drept** subiectiv **prevăzut expres în lege**. În cazul în care acest drept nu-l putem identifica, riscăm ca instanţa de judecată să declare acţiunea ca inadmisibilă; (ii) acest drept să fie **vătămat printr-o activitate administrativă**. Adică, vătămarea drepturilor trebuie să aibă o legătură cauzală cu actul emis, în caz contrar iarăşi riscăm ca acţiunea să fie declarată inadmisibilă; (iii) activitatea administrativă **să emane de la o autoritate publică**. Anume calitatea de autoritate publică trebuie să desfăşoare acea activitate administrativă care aduce atingere drepturilor şi libertăţilor unei persoane.

Ca urmare a analizei dispoziţiilor ce definesc noţiunea de **autoritate publică** în sensul art.7 din *Codul administrativ*, am ajuns la concluzia că **pârâtul** în acţiunea în contencios administrativ trebuie: (i) să fie o structură organizatorică sau un organ, ceea ce presupune **o formă de structurare** a colectivului de oameni, astfel încât aceştia să se manifeste ca unul singur; (ii) această formă de organizare trebuie **să fie constituită prin lege** sau printr-un alt act normativ; (iii) să acţioneze în regim de putere publică, să **posede** una dintre prerogativele **puterii de stat**; (iv) să realizere un interes public, să **răspundă nevoilor societăţii**.

O novaţie a *Codului administrativ* este excluderea din categoria pârâţilor în acţiunea contenciosului administrativ a persoanelor juridice de drept privat asimilate prin vechile reglementări autorităţilor publice. Astfel, de la data intrării în vigoare a *Codului administrativ* **nu constituie autorităţi publice şi, prin urmare, nu sunt pârâţi** în procedura contenciosului administrativ persoanele juridice de drept privat (de exemplu, furnizorii de energie electrică, serviciul public de alimentare cu apă şi

de canalizare, gaze naturale etc.), care anterior, potrivit art.2 din *Legea contenciosului administrativ, nr.793/2000,* se asimilau autorităţii publice [6].

În acelaşi timp, am observat că *Codul administrativ* utilizează două noţiuni ale instituţiei **persoană atrasă în proces** de instanţa de judecată: cea de **persoană atrasă în proces de instanţa de judecată** şi cea de **terţ**. Cu toate acestea, categoriile respectivilor participanţi sunt diferite: persoane care **pot fi atrase** în proces (art.205 alin.(1) din *Codul administrativ*) şi persoane care **trebuie atrase** în proces (art.205 alin.(2) din *Codul administrativ*). Prin urmare, în acţiunea contenciosului administrativ este reglementată **instituţia participării facultative** şi **participării obligatorii**, doar că este o instituţie diferită de cea a procesului civil, cu particularităţi specifice.

De remarcat este faptul că dispoziţiile *Codului administrativ* nu enumeră drepturile şi obligaţiile fiecărui participant la proces. Normele *Codului administrativ* se suplimentează cu cele ale *Codului de procedură civilă*. De aceea, drepturile şi obligaţiile participanţilor la proces sunt enumerate de *Codul de procedură civilă*, însă pentru persoanele atrase în proces de instanţa de judecată în acţiunea contenciosului administrativ art.205 alin.(5) din *Codul administrativ* suplineşte acele drepturi ale acestora enumerate de *Codul de procedură civilă*.

Un rol aparte îl au **subiecţii învestiţi de lege cu drept de sesizare** a instanţei de judecată. Aceasta pentru că ei, fiind învestiţi de lege cu drept de sesizare, nu pot pretinde un drept vătămat propriu în sensul art.189 din *Codul administrativ*. În virtutea atribuţiilor conferite de legile speciale în baza căruia au acest drept, aceştia pot sesiza instanţa, doar că nu în nume propriu, ci din numele persoanei pentru care ei urmăresc apărarea drepturilor.

În urma cercetării şi analizei temei abordate înaintăm unele **sugestii şi recomandări** pentru îmbunătăţirea instituţiei contenciosului administrativ:

- modificarea art.278 din *Codul de procedură civilă* în vederea înlăturării confuziilor referitoare la aplicarea normelor ce trebuie aplice pentru examinarea acţiunilor în contencios administrativ;
- modificarea art.205 din *Codul administrativ* pentru a clarifica instituţia atragerii în proces a persoanelor de către instanţă, similar *Codului de procedură civilă*;
- completarea *Codul administrativ* cu reglementări ce ar excepta subiecţii învestiţi de lege cu drept de sesizare de a justifica dreptul vătămat propriu.

Referinţe:

1. Codul administrativ al Republicii Moldova, nr.116 din 19 iulie 2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.309-320, art.466.
2. ŢURCAN, O. Codul administrativ – factor de consolidare a accesului la justiţia administrativă în Republica Moldova. În: *Legea şi Viaţa*, 2019, nr.8(332), p.38-45. ISSN 1810-309X
3. Constituţia Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994. Republicată în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.78, art.140.

4. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, nr.225 din 30 mai 2003. Republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.285-294, art.436.
5. ZUBCO, V. ş.a. *Contenciosul administrativ*. Chişinău: Cartier, 2004.
6. Opinie consultativă a Curţii Supreme de Justiţie nr.104 *cu privire la unele chestiuni ce ţin de intrarea în vigoare a Codului administrativ*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=161. [Accesat: 03.01.2022]

Recomandat
***Elena BELEI**, dr., conf.univ.*

PROCEDURA EXAMINĂRII ŞI SOLUŢIONĂRII ASPECTELOR CIVILE ALE CAUZELOR PRIVIND RĂPIREA INTERNAŢIONALĂ DE COPII

Dina VRABIE

CZU: 343.549:341.231.14:343.211.3 vrabiedina1993@gmail.com

The international abduction of children, having regard to its civil aspects, is a civil administrative or judicial proceeding, which deals with the illicit movement or non-return of a child, which must be carried out in violation of a right of custody assigned to a person, an institution or any other body acting either separately or jointly under the law of the State in which the child was habitually resident, immediately before his or her removal or return, and together or would have been so exercised, if such circumstances had not occurred.

Introducere. În cele mai vechi timpuri copilul era tratat ca un bun personal al familiei, unde în special tatăl era învestit cu dreptul de a decide asupra faptului: să îl vândă în sclavie, să îl abandoneze ca un bun ce nu mai este necesar, să îl alunge de acasă, sau chiar să îl omoare. Astăzi, în condiţiile în care omenirea a progresat şi avansat, este de neconceput şi mai ales se pedepseşte dur un comportament al maturilor care ar fi de natură să prejudicieze starea fizică sau psihică a copilului.

Termeni piloni. În sensul Convenţiei de la Haga din 1980, ***copil*** este considerată persoana până la atingerea vârstei de 16 ani. ***Dreptul privind încredinţarea*** include dreptul cu privire la îngrijirile cuvenite persoanei copilului şi, îndeosebi, acela de a hotărî asupra locului reşedinţei sale. ***Dreptul de vizitare*** include dreptul de a duce copilul pentru o perioadă limitată de timp în alt loc decât cel al reşedinţei sale obişnuite. Pentru a vorbi despre existenţa unei răpiri internaţionale în sensul Convenţiei de la Haga din 1980 este necesar să fie stabilit locul reşedinţei obişnute a copilului. În procesul de stabilire a locului ***reşedinţei obişnuite*** a copilului trebuie luate în considerare în special: durata, frecvenţa, condiţiile şi motivele şederii pe teritoriul unui stat membru; mutarea familiei în acel stat; naţionalitatea copilului; locul şi condiţiile frecventării cursurilor şcolare; cunoştinţele lingvistice şi relaţiile sociale şi de rudenie ale copilului în statul respectiv.

Interesul superior al copilului presupune recunoaşterea şi garantarea unor prerogative fundamentale ale copilului şi ale omului în general, cu menţiunea că garantarea lor în cazul copilului presupune luarea în considerare a faptului că un copil are nevoi speciale datorită vârstei şi gradului său de maturitate.

Baza normativă a procedurii. Principalele norme referitoare la procedura înapoierii copilului în statul reşedinţei sale obişnuite sau la exercitarea dreptului de vizitare a copilului se conţin în Convenţia de la Haga din 25 octombrie 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaţionale de copii, ratificată de Republica Moldova

la 29.01.1998, fiind în vigoare pentru aceasta începând cu 01.07.1998. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova reglementează în calitate de procedură specială nouă înapoierea copilului în statul reşedinţei sale obişnuite sau exercitarea dreptului de vizitare a copilului la art.279 alin.(1) lit.b[1]) şi la art.293[1]-art.293[4].

Termenul de soluţionare a cauzelor. Convenţia de la Haga din 1980 prevede că dacă autorităţile judiciare sau administrative sesizate nu au statuat asupra cererii într-un termen de 6 saptămâni din momentul sesizării sale, reclamantul sau autoritatea centrală a statului solicitat, din proprie iniţiativă sau la cererea autorităţii centrale a statului solicitant, poate cere o declaraţie asupra motivelor acestei întârzieri. Codul de procedură civilă prevede că Curtea de Apel Chişinău examinează cererile privind înapoierea copilului la locul reşedinţei sale obişnuite şi exercitarea dreptului de vizitare într-un termen de 10 zile lucrătoare, iar hotărârea integrală se întocmeşte în 14 zile din momentul pronunţării dispozitivului. Hotărârea este cu drept de recurs, însă prevederi speciale în acest sens nu sunt reglementate, respectiv acesta se exercită în condiţii generale. Practica indică asupra faptului că, deşi acest tip de cauze urmează a fi examinate în regim de urgenţă, unele dosare ajung să primească o soluţie finală abia la scurgerea a 3 ani, chiar şi 4 ani din momentul deplasării sau reţinerii ilicite.

Regula generală. Regula dispune că în cazul în care un copil a fost deplasat sau reţinut ilicit şi o perioadă de mai puţin de un an s-a scurs cu începere de la deplasare sau neînapoiere până în momentul introducerii cererii înaintea autorităţii judiciare sau administrative a statului contractant unde se afla copilul, autoritatea sesizată dispune înapoierea sa imediată.

Excepţiile. Excepţiile sunt câteva, printre care se numără: dacă autoritatea judiciară sau administrativă a fost sesizată după expirarea perioadei de un an şi se stabileşte că copilul s-a integrat în noul său mediu, instanţa este în drept să refuze înapoierea; persoana, instituţia sau organismul care avea în îngrijire copilul nu exercita efectiv dreptul privind încredinţarea la data deplasării sau neînapoierii, ori consimţise ulterior acestei deplasări sau neînapoieri; există un risc grav ca înapoierea copilului să-l expună unui pericol fizic sau psihic sau că în orice alt chip să-l situeze într-o situaţie intolerabilă; dacă constată că copilul se împotriveşte la înapoierea sa şi că a atins o vârsta sau o maturitate care face necesar să se ţină seama de opinia sa; înapoierea nu ar fi permisă de principiile fundamentale ale statului solicitat cu privire la salvgardarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale.

Statul solicitant şi statul solicitat. Statul solicitat este cel în care se presupune că a fost deplasat copilul şi faţă de care este înaintată solicitare de înapoiere. Statul solicitant este cel care pretinde că locul reşedinţei copilului se afla pe teritoriul său până la deplasarea sau reţinerea ilicită, acesta înaintează solicitarea privind înapoierea copilului.

Autoritatea centrală. Fiecare stat contractant desemnează o autoritate centrală însărcinată sa satisfacă obligaţiile ce-i sunt impuse prin convenţie. La moment, în calitate de autoritate centrală desemnată de Republica Moldova este ***Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale***.

Propuneri. Printre recomandările care se impun în urma cercetării efectuate se numără: avem nevoie de persoane bine instruite în contracararea răpirii internaţionale de copii, pentru a respecta întocmai litera şi spiritul legii care reglementează răpirea internaţională de copii; reglementarea procedurii privind înapoierea copilului în statul reşedinţei sale obişnuite sau privind exercitarea dreptului de vizitare a copilului în calitate de procedură contencioasă, la moment aceasta face parte din procedurile speciale, respectiv este una necontencioasă; urgentarea procesului de judecare a cauzelor ce vizează înapoierea copilului şi exercitarea dreptului de vizitare; reglementarea unei proceduri urgente de parcurgere a căii de atac cu recurs la Curtea Supremă de Justiţie.

Referinţe:

1. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, art.279 alin.(1) lit.b[1]), art.293[1]-art.293[4];
2. Convenţia de la Haga asupra aspectelor civile ale rapirii internaţionale de copii din 1980.
3. CIUCĂ, A. Interesul superior al copilului. Noi sensuri ale unei „formule magice”. In: *Universul Juridic*, 2020, nr.10.
4. FOCŞA, T. Determinarea particularităţilor principiului interesului superior al copilului în contextul asigurării drepturilor lui. În: *Legea şi Viaţa*, 2016, nr.10(298).
5. DIGORE, C. Răpirea internaţională a copiilor de către unul dintre părinţi. Chişinău: Casa de avocatură „Digore”, 2017.
6. Decizia Colegiului civil, comercial şi de contencios administrativ al Curţii Supreme de Justiţie din 04.04.2019.

Recomandat
***Igor COBAN**, dr., conf.univ.*

ANALIZA CONTRACTULUI DE TRANSPORT RUTIER INTERNAŢIONAL DE MĂRFURI PRIN PRISMA PREVEDERILOR CONVENŢIILOR INTERNAŢIONALE ŞI A PREVEDERILOR LEGISLAŢIEI UNIUNII EUROPENE

Elena BAJUREA

CZU: 347.763:656.025.4(100):341.241 elena.bajurea.13@gmail.com

This paper accomplishes a scientific research in the field of international road transport of goods, describing the legal mechanisms by which it is realized: the international contract for road transport of goods, the T.I.R. and A.T.A. regimes, the legal regime for the transport of dangerous goods; it examines the main legal innovations, particularly from the European Union, which regulates new areas assimilated to the mentioned domain.

Prezenta lucrare constituie o analiză juridică a unui contract cu o conotaţie deosebită pentru economia globală – contractul de transport rutier internaţional de mărfuri. Analiza acestuia a fost efectuată dintr-o perspectivă multilaterală:

1) **Perspectiva teoretică** – au fost supuse cercetării noţiunea contractului de transport rutier internaţional de mărfuri, caracteristicile acestuia, obligaţiile pe care le generează şi, respectiv, răspunderea care survine în condiţiile neexecutării totale sau parţiale a acestor obligaţii;
2) **Perspectiva practică** – a fost analizată aplicabilitatea acestui contract prin prisma utilizării carnetelor T.I.R. şi A.T.A., inclusiv cu armonizarea normelor legale ale spaţiului comunitar al Uniunii Europene;
3) **Perspectiva flexibilităţii** – a fost analizată aplicabilitatea acestui contract în condiţiile transportării unor mărfuri care prezintă un nivel de pericol sporit pentru siguranţa socială şi mediul înconjurător;
4) **Perspectiva jurisprudenţială** – studiile de caz examinate în cadrul acestei lucrări au demonstrat eficienţa şi avantajele efectuării unei operaţiuni de transport rutier internaţional de mărfuri prin intermediul încheierii unui contract de transport rutier internaţional de mărfuri;
5) **Perspectiva progresului spre durabilitate** – au fost examinate mai multe opţiuni de adaptare a vehiculelor antrenate în executarea obligaţiilor ce izvorăsc dintr-un contract de transport rutier internaţional de mărfuri la alternativele prietenoase mediului – vehiculele nepoluante şi eficiente din punct de vedere energetic.

În cadrul prezentei lucrări au fost examinate şi reglementările-cadru conform domeniilor specifice de aplicabilitate a contractului de transport rutier internaţional de mărfuri. Astfel, conchidem că geneza tuturor convenţiilor multilaterale, directivelor

şi regulamentelor Uniunii Europene în domeniul transportului internaţional rutier de mărfuri o constituie *Convenţia privind contractul de transport internaţional de mărfuri pe şosele (C.M.R.),* adoptată la Geneva la 19.05.1956 [1]. În acest sens, constatăm că prevederile celorlalte izvoare normative internaţionale consultate se constituie drept o continuitate a prevederilor acestei Convenţii. Or, progresul tehnico-ştiinţific este unul dintre factorii esenţiali întru extinderea aplicabilităţii contractului de transport rutier internaţional de mărfuri în cele mai vaste domenii. Aşadar, observăm că, exact ca şi în cazul acestei Convenţii, celelalte posedă un caracter imperativ, prevederile acestora fiind obligatorii spre executare pentru părţi, iar derogarea de la aceste prevederi este posibilă doar în cazurile expres consimţite de convenţiile, directivele şi regulamentele examinate în cadrul prezentului studiu.

Conexiunea lucrativă dintre contractul de transport rutier internaţional de mărfuri şi carnetele T.I.R. şi A.T.A. rămâne în continuare una puternică şi solidă, rezistentă în timp. Aplicabilitatea în comun a acestora este unul dintre factorii principali de menţinere a cotelor înalte de import şi export de bunuri prin intermediul transportului rutier internaţional de mărfuri. În cadrul acestui studiu am demonstrat gradul de utilitate sporit al carnetelor T.I.R. şi A.T.A., inclusiv pe teritoriul Uniunii Europene, şi am conchis că spaţiul comunitar aplică un cadru legal similar pentru utilizarea acestora. Diferenţele constatate se referă, în particular, la criteriile şi modalităţile de accedere în exercitarea activităţii de operator de transport rutier internaţional de mărfuri. Pe teritoriul Uniunii Europene funcţionează *Regulamentul (CE) nr.1071/2009 al Parlamentului European şi al Consiliului din 21 octombrie 2009 de stabilire a unor norme comune privind condiţiile care trebuie îndeplinite pentru exercitarea ocupaţiei de operator de transport rutier şi de abrogare a Directivei 96/26/CE a Consiliului* [2], care reglementează cu succes criteriile şi modalităţile de accedere în exercitarea activităţii de operator de transport rutier internaţional de mărfuri. Acest Regulament instituie un cadru legal nou, adaptat la standardele de eficienţă înalte ale Uniunii Europene referitoare la condiţiile pe care trebuie să le întrunească o persoană care tinde să practice activitate de întreprinzător în acest domeniu.

A fost realizat un studiu analitic al oportunităţii încheierii unui contract de transport rutier internaţional de mărfuri pentru o categorie de mărfuri atipică, care, deşi prezintă un nivel sporit de pericol pentru siguranţa publică şi mediul înconjurător, totuşi atestă o importanţă deosebită pentru asigurarea unui trai decent pentru societate. Aşadar, a fost examinată oportunitatea transportării pe cale rutieră a mărfurilor periculoase. S-a adeverit eficienţa transportării acestora anume pe cale rutieră; or, cadrul normativ internaţional în vigoare este unul foarte explicit, practic şi imperativ pentru persoanele antrenate în executarea unei astfel de operaţiuni.

Totodată, a fost descrisă o **inovaţie,** care se aplică şi se dezvoltă accelerat pe teritoriul Uniunii Europene. În context, spaţiul comunitar este unul dintre principalii promotori ai antrenării în procesul de executare a obligaţiilor ce izvorăsc dintr-un contract de transport rutier internaţional de mărfuri a vehiculelor nepoluante şi eficiente din punct de vedere energetic. *Directiva 2009/33/CE a Parlamentului European şi a*

Consiliului din 23.04.2009 privind promovarea vehiculelor de transport rutier nepoluante şi eficiente din punct de vedere energetic [3] constituie o inovaţie în ceea ce priveşte promovarea şi stimularea dezvoltării unei pieţe de vehicule nepoluante şi eficiente din punct de vedere energetic. Această Directivă înglobează principalele obiective ale Direcţiei Generale Mobilitate şi Transporturi din cadrul Comisiei Europene în materia creării şi dezvoltării unui transport rutier de mărfuri prietenos mediului. Astfel, având la bază *Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, şi Uniunea Europeană şi Comunitatea Europeană a Energiei Atomice şi statele membre ale acestora, pe de altă parte, semnat la Bruxelles la 27 iunie 2014* [4], care vizează, sub un aspect, armonizarea legislaţiei Republicii Moldova la legislaţia în vigoare a spaţiului comunitar, **se recomandă** adaptarea legislaţiei interne a Republicii Moldova inclusiv prin prisma încurajării antrenării în operaţiunile de transport internaţional rutier de mărfuri a vehiculelor nepoluante şi eficiente din punct de vedere energetic.

Referinţe:

1. https://treaties.un.org/doc/Treaties/1961/07/19610702%2001-56%20AM/Ch_XI_B_11.pdf, [Accesat: 18.09.2021]
2. https://eurlex.europa.eu/legalcontent/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009R1071&from=DE, [Accesat: 10.10.2021]
3. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A32009L0033, [Accesat: 19.11.2021]
4. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=83489&lang=ro, [Accesat: 23.11.2021]

Recomandat

***Lilia GRIBINCEA**, dr., conf.univ.*

ОРГАНИЗАЦИИ ГРУППЫ ВСЕМИРНОГО БАНКА

Ирина ЯКОВЛЕВА

CZU: 341.215.2:339.732.4 iacovleva379@gmail.com

The thesis is devoted to one of the most controversial international institutions - the World Bank Group. There is currently no consensus in the legal literature about the role and impact of the actions of the World Bank Group Organizations in the international community. During the implementation of the thesis, national and foreign sources were analyzed, as a result of which the main characteristics of this organization were formed.

Международная финансовая система и мировая политика тесно связаны в рамках растущей по всему миру глобализации. Нередко развитые государства и международные организации используют финансовые институты для обеспечения своих политических целей или как способ политического давления на менее развитые страны. В то же время, анализируя действия Группы Всемирного банка можно сделать вывод, что международные финансовые институты также выступают на политических аренах, обеспечивая свои цели, которые они навязывают многим государствам как условие получения помощи.

Исходя из этого актуальным становится вопрос политических и правовых ролей и функций, реализуемых Организациями Группы Всемирного банка, что вытекает из роста противоречий в международной финансовой системе, становящейся причиной политических конфликтов как внутри стран, так и за их пределами.

Дипломная работа исследует деятельность Группы Всемирного банка и дает юридический ответ, объясняющий роль, которую она играет.

Сейчас Группа Всемирного банка стала одной организацией, объединяющей пять связанных между собой учреждений, занимающихся проблемами развития. Несмотря на то, что Группу Всемирного банка составляют пять организаций, во Всемирный банк входят только Международный банк реконструкции и развития и Международная ассоциация развития. Стоит отметить, что каждое учреждение Группы Всемирного банка основано на своих Статьях соглашения или равносильных учредительных документах. Эти документы закрепляют цели, организационную структуру и деятельность организации, а также механизмы, осуществляющие владение и управление конкретным учреждением.

Данная работа исследует работу Группы Всемирного банка в сравнении с правовой парадигмой, в которой он был создан. В настоящее время Группа Всемирного банка играет руководящую роль и требует от государств-членов придерживаться определенной политики, для обеспечения доступа к помощи банка.

Всемирный банк был создан на основе международного публичного права, которое основано на позитивистской теории, которая закрепляет, что международное право имеет силу только в случае, если оно создано суверенными государствами как выражение суверенной воли. В то же время, правила, касающиеся отношений между государством и международной организацией, принятые в международном праве, рассматриваются как делегирование полномочий. Из этого следует, что организация должна работать только в рамках явных или подразумеваемых полномочий, которые делегированы ей государствами-членами. В противном случае, такие действия международной организации могут затронуть суверенитет делегировавших полномочия государств.

Однако на данный момент, действия Всемирного банка вывели понимание его юридических действий за рамки этой теории, так его управляющая роль, не закреплена в Статьях соглашения. Государства признают действия Всемирного банка в рамках закона, однако общепринятая правовая теория не предлагает объяснения причин. В настоящее время ведутся дискуссии о том, имеет ли право Всемирный банк так реализовывать свои полномочия [1–2].

Однако, недоверию к Всемирному банку способствуют различные факторы. Например, Данахер критикует Всемирный банк в связи с его вмешательством в условия ссуд, ставящих под угрозу местный политический суверенитет стран [3]. В то же время, Стиглиц [4, стр. 282] отмечает, что условность критериев ссуды может стать причиной их превращения в политический инструмент [5].

Нередко Всемирный банк обвиняется в игнорировании социальных последствий реализуемых им стратегий, которые приводят к усугублению положения слабо развитых стран. Несмотря на то, что политика Всемирного банка нацелена на предоставление помощи развивающимся странам, они, получив ссуду и не выплачивая проценты, становятся зависимыми от учреждения.

Реализация партнерских отношений между Молдовой и Группой Всемирного банка, определенная в Рамках партнерства со страной на 2018–2021 годы, поддерживает переход Молдовы к более устойчивой и инклюзивной модели развития и роста. Стоит отметить, что в качестве основных целей выделены реформа управления и качества государственных услуг, улучшение деловой среды для развития частного сектора и производительности фирм, поддержка трансформации энергетического и сельскохозяйственного секторов, создание в стране готовности к кризисам и системы раннего реагирования, а также поддержка человеческого капитала и другие.

В целях дальнейшего совершенствования национального законодательства предлагается систематизировать применение законодательства, а также обеспечить эффективное применение Закона о государственной помощи и Закона о конкуренции.

Необходимо провести следующие реформы в сфере правосудия, среди которых:

Краткосрочные – завершить реформу прокуратуры, посредством принятия Закона о прокуратуре в соответствии с рекомендациями Венецианской комиссии.

Среднесрочные – обеспечить поправки в законы, включив членов правительства, парламента и Конституционного суда в список государственных служащих, к которым применимо тестирование профессиональной этики;

Долгосрочные – реформировать Конституционный суд в соответствии с положениями Стратегии реформирования сектора правосудия.

В то же время, необходима реформа полиции и правоохранительных органов.

Краткосрочные – производить регулярный мониторинг реализации программ стратегического развития МВД и его подчиненных подразделений.

Среднесрочные – обеспечить эффективность внутриведомственного и межведомственного сотрудничества, в рамках реформы досудебного расследования;

Долгосрочные – увеличить количество полиции в регионах и обеспечить одинаковый уровень качества услуг по всей стране.

Обобщая вышесказанное, следует отметить что, Группа Всемирного банка является важной международной организацией на мировой арене и несмотря на большой объем успешных операций по искоренению бедности и общему развитию стран, нельзя забывать о возможных негативных последствиях при реализации программ банка. Это позволит странам обезопасить себя при растущем влиянии Группы Всемирного банка в международном сообществе.

1. Bhupinder Chimni, ‘*IFIs and International Law: A Third World Perspective’*, в Daniel Bradlow & David Hunter (eds.), International Financial Institutions and International Law, Kluwer Law International 2010.
2. Catherine Weaver, *Hypocrisy Trap: The World Bank and the Poverty of Reform*, Princeton University Press 2009
3. Danaher, K., *“50 Years Is Enough: The Case against the World Bank and the International Monetary Fund”,* 1994
4. Stiglitz, J.E., *“Globalization and Its Discontents”,* W.W. Norton & Co., May 2002. стр. 282.
5. Furjelová, M., “*Does development aid have in fine positive or negative effects on growth in developing countries?”* Sciences Po Paris, 2010

Рекомендовано
***Teodor CÂRNAȚ**, dr.hab., prof.univ.*

REGLEMENTĂRI INTERNAŢIONALE PRIVIND NEDISCRIMINAREA PERSOANELOR CU DIZABILITĂŢI

Lucia BÎRLIBA

birliba@mail.com

CZU: 341.231.14:316.344.6

There are many trends that spread the slogans of equality, freedom and tolerance in society for every social group. However, people with disabilities are a community exposed to a lack of equal opportunities. The approach over time and many concerns, hence attempts to conceptualize it. The purpose of the research is to identify, systematize and analyze the most important instruments, international, European and national mechanisms for the legal protection of persons with disabilities; ways to combat discrimination, promote accessibility and inclusion, and promote respect for people with disabilities.

„Singura dizabilitate în viaţă este o atitudine negativă."
Scott Hamilton

Fiecare individ este considerat a fi de o valoare inestimabilă şi nimeni nu este neînsemnat. Opresiunea trăită de persoanele cu dizabilităţi şi pe care continuă să o trăiască este o tragedie a drepturilor omului de proporţii epice. Dezbaterea privind drepturile persoanelor cu dizabilităţi se referă nu atât la acordarea unor drepturi specifice acestora, cât la asigurarea exercitării efective egale a tuturor drepturilor omului, fără discriminarea persoanelor cu dizabilităţi.

Chiar dacă nu are caracter obligatoriu, Declaraţia Universală a Drepturilor Omului (DUDO) din 10 decembrie 1948 [1] este unul dintre primele documente care a declarat universalitatea drepturilor omului şi care reprezintă o sursă de inspiraţie pentru multe instrumente ulterioare ale drepturilor omului. Din momentul înfiinţării sale, Organizaţia Naţiunilor Unite a promulgat şapte convenţii fundamentale în materia drepturilor omului: Pactul internaţional din 1966 cu privire la drepturile civile şi politice; Pactul internaţional din 1966 cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale; Convenţia din 1984 împotriva torturii şi altor pedepse şi tratamente cu cruzime, inumane sau degradante; Convenţia din 1979 asupra eliminării tuturor formelor de discriminare faţă de femei, Convenţia din 1989 cu privire la drepturile copilului; Convenţia internaţională din 1965 privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială şi Convenţia internaţională din 1990 privind protecţia drepturilor tuturor lucrătorilor migranţi şi a membrilor familiilor acestora.

Însă persoanele cu dizabilităţi nu sunt incluse în grupurile protejate în mod explicit împotriva discriminării prevăzute de instrumentele pentru drepturile omului de după război care alcătuiesc Declaraţia internaţională a drepturilor şi nici în temeiul Convenţiei europene a drepturilor omului (Consiliul Europei 1950). Curtea Europea-

nă a Drepturilor Omului a făcut prima constatare a discriminării cu handicap abia în 2009 în cauza *Glor v Elveţia* (2009) [2]. Astfel, despre o protecţie a drepturilor persoanelor cu dizabilităţi putem vorbi doar acum, în secolul XXI.

Astfel, în pofida schimbărilor pozitive la nivel internaţional privind consacrarea şi promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilităţi, schimbări care s-au reflectat pozitiv şi la nivel naţional, persoanele cu dizabilităţi constituie o minoritate şi continuă să se confrunte cu atitudini negative şi cu probleme de adaptare, care nu le permit să participe de pe poziţii de egalitate la viaţa socială. Iar în procesul realizării drepturilor fundamentale se confruntă cu încălcări ale acestora [3] care se manifestă în diverse forme de discriminare. Atitudinea discriminatorie este una dintre problemele de bază cu care se confruntă persoanele cu dizabilităţi. Convenţia privind drepturile persoanelor cu dizabilităţi (CNUDPD) este răspunsul comunităţii internaţionale la istoria lungă a discriminării şi dezumanizării persoanelor cu dizabilităţi. Aceasta se axează pe acţiunile pe care trebuie să le întreprindă statele pentru a asigura ca persoanele cu dizabilităţi să se bucure de aceste drepturi pe picior de egalitate cu ceilalţi.

CNUDPD nu defineşte în mod explicit termenul „dizabilitate”. Preambulul CNUDPD recunoaşte că „dizabilitate” este un concept în evoluţie [4].

Astfel, CNUDPD a reafirmat noua paradigmă a dizabilităţii, care este bazată pe modelul social. Dacă, potrivit paradigmei vechi (modelul medical), dizabilitatea era considerată o boală (maladie), o stare patologică a unei persoane, care, de fapt, şi constituia rădăcina tuturor problemelor cu care se confrunta persoana dată, atunci paradigma nouă afirmă că dizabilitatea este o situaţie care rezultă din interacţiunea unei persoane cu anumite deficienţe şi cu bariere ce ţin de atitudine sau de mediul înconjurător (modelul social). Anume acestea din urmă împiedică participarea deplină a persoanelor cu dizabilităţi la viaţa socială în condiţii egale cu alţi cetăţeni [5]. Modelul social al dizabilităţii spune că oamenii sunt handicapaţi de barierele din societate, nu de starea lor. Barierele sunt cauzate de obstacole fizice, cum ar fi toalete inaccesibile şi atitudini ale societăţii, cum ar fi presupunerea că persoanele cu dizabilităţi nu pot face anumite lucruri.

Participarea şi includerea efectivă a persoanelor cu dizabilităţi este doar unul dintre principiile generale ale Convenţiei. Participarea şi incluziunea promovează o realitate unde toţi oamenii pot lua parte pe deplin în dimensiunea publică şi privată a societăţii lor şi la luarea deciziilor care să nu afecteze vieţile lor.

În ce priveşte includerea, aceasta nu se referă doar la fiziologie, persoanele cu dizabilităţi ar trebui să fie implicate activ în procesul de elaborare a legislaţiei şi în alte procese de luare a deciziilor, împiedicând ca acestea se le afecteze viaţa – la fel cum ei s-au implicat activ în elaborarea Convenţiei în sine.

Prin ratificarea în anul 2010 a CNUDPD, Republica Moldova a demonstrat interes în ceea ce priveşte elaborarea şi promovarea politicilor în domeniul incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilităţi, precum şi ajustarea legislaţiei naţionale în vigoare la prevederile celei internaţionale.

Protocolul opţional la CNUDPD creează o procedură pentru plângerile individuale. Criteriile de admisibilitate sunt comparativ stricte. Deşi funcţia Comitetului CNUDPD ce ţine de examinarea comunicărilor individuale nu este, în sine, ca şi funcţia unui organ judiciar, opiniile emise de Comitet în cadrul Protocolului opţional dau dovadă de unele caracteristici ale unei hotărâri judecătoreşti.

Astfel, ratificarea acestui document de către Republica Moldova la data de 4 noiembrie 2021 reafirmă angajamentul său de a fi parte într-un proces constructiv şi colaborativ instituit prin mecanisme individuale de recurs în cadrul sistemului internaţional de protecţie a drepturilor omului instituit prin mecanisme individuale de recurs în cadrul sistemului internaţional de protecţie a drepturilor omului.

Evident, mecanismele de protecţie a drepturilor omului nu se limitează doar la teritoriul Europei.

Legea americanilor cu dizabilităţi (ADA) de asemenea interzice discriminarea împotriva persoanelor cu dizabilităţi şi garantează că aceştia au şanse egale de a participa la viaţa americană de masă. Adoptată în 1990, această lege federală făcea ilegală discriminarea unei persoane cu handicap în ceea ce priveşte oportunităţile de angajare, accesul la transport, cazarea publică, comunicaţiile şi activităţile guvernamentale [6].

La capitolul dat nu poate fi trecută cu vederea şi Convenţia Inter-Americană privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva persoanelor cu dizabilităţi (1999) [7]. Obiectivele acestei Convenţii de asemenea sunt prevenirea şi eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva persoanelor cu dizabilităţi şi promovarea integrării depline a acestora în societate.

În concluzie menţionăm că doar prin eforturile conjugate şi colaborare a întregii societăţi persoanele cu dizabilităţi se vor bucura de toate drepturile omului şi libertăţile fundamentale, ceea ce constituie un aspect primordial pentru demnitatea lor inerentă.

Drept urmare, pentru a se asigura respectarea Convenţiei, urmează ca statele să revizuiască legile şi politicile existente şi să se asigure un cadru legal prielnic persoanelor cu dizabilităţi.

Cu toate acestea, nu este suficient doar revizuirea cadrului legal, statele trebuie să ofere şi finanţare în acest sens.

Referinţe:

1. Declaraţia Universală a Drepturilor Omului. https://www.ohchr.org/en/udhr/documents/udhr_translations/rum.pdf [Acesat: 21.11.2021]
2. *Glor c. Elveţiei* – 13444/04, Hotărâre CEDO din 30.4.2009 [Secţia I-a]. https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-119351%22]} [Acesat: 21.11.2021]
3. ЯКОВЛЕВА, Е.Р. *Поощрение права инвалидов в международном праве*. Дисс. канд. юрид. наук. Москва, 2015. 269 с.
4. Convenţia privind drepturile persoanelor cu dizabilităţi, ratificată de Republica Moldova (Semnat la Chişinău, 30 martie 2007, în vigoare din 21 octombrie 2010), Online. https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html [Accesat: 10.10.2021]

5. *Ghid pentru administraţia publică locală*, elaborat de Keystone Human Services International Moldova Association în cadrul proiectului „Convenţia ONU – garant al prevenirii discriminării persoanelor cu dizabilităţi”, Chişinău, 2013, p.8.
6. Preluat din compilaţia DESA: http://www.un.org/esa/socdev/enable/discom102.htm#19#19 [Accesat: 08.12.2021]
7. Convenţia Inter-Americană privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva persoanelor cu dizabilităţi (1999). http://www.oas.org/juridico/english/treaties/a-65.html [Accesat: 12.12.2021]

Recomandat
***Doina CAZACU**, dr., conf.univ.*

PROTECŢIA SPECIALĂ A COPIILOR – VICTIME ALE CONFLICTELOR ARMATE CONTEMPORANE

Carina BURCOVSCHI

CZU: 341.33-053.2:327.56 bostancarina@gmail.com

Le but de ce mémoire est centré sur une recherche scientifique approfondie de l'institution de la protection spéciale des enfants dans les conflits armés contemporains du point de vue de la doctrine tout comme de la manifestation pratique de ce phénomène. Aussi ce mémoire représente une approche ample de l'un des principaux problèmes auxquels sont confrontés les enfants à l'époque contemporaine. Ce problème concerne largement l'impact direct et indirect des conflits armés sur les enfants.

Problema copiilor afectaţi de conflictele armate, a fost una accentuată încă din cele mai vechi timpuri. Astfel, încă pe atunci, copiii şi adolescenţii au fost victime şi martori ai confruntărilor provocate de războaie. Acest fenomen se perpetuează din Antichitate şi Evul Mediu, până în epoca noastră. În perioada contemporană, puţine situaţii există care plasează oamenii într-un risc mai mare decât cel al conflictelor armate, fie acestea internaţionale sau fără natură internaţională. Aceste conflicte încalcă grav drepturile omului şi distrug ţesutul economic, dar şi social de care depind fiinţele umane, provocând daune ireparabile, inclusiv moartea milioanelor de oameni, atât a combatanţilor cât şi civililor. Printre aceşti oameni, copiii nu fac o excepţie. Ba din contra, din cauza vulnerabilităţii lor, copiii sunt supuşi unui risc sporit şi disproporţionat, fiind recrutaţi şi folosiţi ca soldaţi, mutilaţi şi ucişi, răpiţi, supuşi violenţelor sexuale, atacurilor asupra şcolilor sau a spitalelor.

Aceste acţiuni, îndreptate împotriva copiilor, devin cu adevărat îngrijorătoare, deoarece putem exemplifica situaţia gravă actuală la nivel mondial, şi anume, faptul că aproximativ 142 milioane de copii trăiesc în zone de conflict intens, având în vedere amploarea conflictului şi gravitatea violenţei la care sunt expuşi. Aproape 90% dintre copiii din Yemen, 70% dintre copiii din Siria şi 60% dintre copiii din Somalia trăiau în 2017 în imediata apropiere a zonelor de desfăşurare a conflictelor intense [1, p. 9]. Dacă ne referim la copiii din Yemen, putem spune că aceştia se confruntă cu cea mai gravă criză umanitară din întreaga lume, aproximativ 11,3 milioane de copii din întreaga ţară se confruntă cu nesiguranţa hranei, incluzând 8,4 milioane care suferă de foame extremă [2].

Protecţia juridică a copiilor afectaţi de ostilităţi este oferită de normele pertinente ale dreptului internaţional umanitar responsabile de protecţia victimelor conflictelor armate, care sunt incluse în cele patru Convenţii de la Geneva din 1949, şi anume: Convenţia I pentru îmbunătăţirea sorţii răniţilor şi bolnavilor din forţele armate în campanie, Convenţia II pentru îmbunătăţirea sorţii răniţilor, bolnavilor

şi naufragiaţilor din forţele armate pe mare, Convenţia III cu privire la tratamentul prizonierilor de război, şi Convenţia IV referitoare la protecţia persoanelor civile în timp de război, totodată şi Protocoalele adiţionale I şi II la Convenţiile de la Geneva din 1977.

De asemenea, această protecţie a fost instituită de dreptul internaţional al drepturilor omului, prin Convenţia cu privire la drepturile copilului din 1989 şi Protocolul facultativ la Convenţia cu privire la drepturile copilului privind implicarea copiilor în conflictele armate din 2000.

Aceste acte normative au fost create ca urmare a evenimentelor tragice de după cel de-al Doilea Război Mondial, de pe urma cărora şi copiii au avut de suferit. Prin urmare, organismele internaţionale au întărit convingerea că protecţia copiilor trebuie consolidată în următoarele aspecte principale:

a) contra abuzurilor puterii de ocupaţie;
b) împotriva utilizării lor în conflictele armate;
c) a relaţiilor dintre copii şi partea în puterea căreia se află [3, p. 292].

Într-adevăr, ceea ce ţine de utilizarea copiilor în conflictele armate, menţionăm faptul că la ora actuală, se atestă o creştere a numărului de cazuri de utilizare a copiilor în conflictele armate.

Realitatea cruntă şi tragică, cu care se confruntă milioane de copii din întreaga lume, demonstrează faptul că atât fetele cât şi băieţii sunt recrutaţi fie ca să participe direct la ostilităţi, în calitate de soldaţi, fie ca paznici, spioni, mesageri bucătari sau sclavi sexuali [4].

Cert este faptul că indiferent de modul de recrutare şi de rolul care li se atribuie, participarea copiilor la conflictul armat are implicaţii serioase şi de lungă durată pentru starea lor psihică şi emoţională.

Există diverşi factori care contribuie la recrutarea copiilor. În timp ce unii copii caută în mod activ să se implice în grupuri armate sau forţe armate, alţii sunt răpiţi cu brutalitate şi forţaţi să servească ca soldaţi sau să îndeplinească alte sarcini.

În multe ţări aflate în război, condiţiile sociale predominante – violenţa pe stradă, sărăcia extremă, absenţa structurilor de sprijin – cresc probabilitatea ca copiii să fie recrutaţi în forţele armate sau grupuri armate. De asemenea, copiii care sunt fără părinţi, ca urmare a morţii acestora sau a strămutării, sunt mai vulnerabili decât cei care locuiesc cu familiile lor şi prezintă un risc mai mare de recrutare. Despărţiţi de un mediu familial, copiii sunt adesea plini de incertitudine cu privire la viitorul lor, la fel aceştia pot deveni copleşiţi de răzbunare sau ură. În aceste circumstanţe, alăturarea la forţele armate sau în cadrul grupurilor armate poate fi o modalitate de a dobândi un fel de protecţie şi statut social, însă poate fi şi singurul mijloc de supravieţuire [5, p. 3].

Un exemplu elocvent în care se atestă o recrutare în masă a copiilor în zilele noastre, este Armata de rezistenţă a Domnului („LRA”) care operează în Uganda, Sudanul de Sud, Republica Centrafricană şi Republica Democrată Congo din 1987, cu o mare majoritate a forţei sale de luptă compusă din copii răpiţi sau recrutaţi. Această grupa-

re rebelă a răpit, torturat, violat şi forţat aproximativ 66.000 de copii să lupte pentru ideologia sa.

Având în vedere pericolul major la care sunt supuşi copiii recrutaţi în forţele armate, Statutul Curţii Penale Internaţionale, în lista crimelor de război enumeră şi fapta de recrutare sau înrolare a copiilor sub vârsta de 15 ani sau folosirea acestora pentru a participa activ la ostilităţi, atât în conflictele armate internaţionale, cât şi în cele fără natură internaţională.

Prin urmare, o mare problemă întâlnim atunci când ne referim la vârsta permisă de recrutare a copiilor în forţele armate. Astfel, considerăm că această problemă este una contradictorie. În primul rând, dreptul de la Geneva reglementează faptul că copiii sub vârsta de 15 ani nu pot fi recrutaţi în forţele armate, dar, în acelaşi timp, Statutul de la Roma al Curţii Penale Internaţionale îşi declină competenţa în a judeca crimele săvârşite de persoanele sub 18 ani.

Din considerentele menţionate *supra*, cu titlu *de lege ferendă,* estimăm necesar de a atribui Curţii competenţa de a judeca crimele săvârşite de persoanele de peste 15 ani. Deoarece copiii, odată fiind antrenaţi în ostilităţi, pot comite atrocităţi în egală măsură ca şi adulţii, spre exemplu recentul masacru din Burkina Faso, executat în mare parte de copii şi soldat cu peste 130 de morţi. Astfel considerăm paradoxal faptul că pe de o parte participarea directă a copiilor de peste 15 ani este permisă de dreptul de la Geneva, însă crimele lor nu sunt sancţionate de către un tribunal internaţional.

În urma celor expuse, pe lângă mecanismele de protecţie a copiilor, elaborate de către organismele internaţionale, venim cu următoarele recomandări în acest scop:

- instituirea unei modalităţi de convingere a statelor să ratifice şi să pună în aplicare Protocolul Facultativ la Convenţia privind drepturile copilului cu privire la implicarea copiilor în conflictul armat şi să adopte cu prioritate Principiile de la Paris;
- adoptarea anumitor politici eficiente de combatere a fenomenului recrutării copiilor în forţele armate, care ar trebui să se adreseze nu doar guvernelor, dar şi actorilor nestatali;
- elaborarea măsurilor eficiente generale a eforturilor de instaurare a păcii şi a reconstrucţiei postconflictuale;
- dezarmarea, anume statele ar trebui să depună toată diligenţa în scopul de a restricţiona circulaţia armelor mici şi a altor arme din zona de conflict la care uşor ar putea să aibă acces şi copiii;
- sporirea gradului de informare a copiilor, dar şi adulţilor privind impactul negativ al conflictelor armate, dar totodată şi consecinţele grave pe care le-ar putea avea acestea asupra generaţiilor viitoare;
- adoptarea unei strategii de convingere a statelor de a accepta competenţa Comisiei internaţionale de stabilire a faptelor;
- cooperarea mai strânsă a organizaţiilor umanitare şi a celor interguvernamentale;

– elaborarea în rândul guvernelor statelor a unor planuri de acţiune ce vizează direct protecţia în teritoriu a copiilor care sunt afectaţi de conflictele armate.

Aceste recomandări ar putea ajuta organizaţiile relevante să reînnoiască şi să îmbunătăţească metodele de protecţie a copiilor afectaţi de ostilităţi.

Referinţe:

1. Save the Children. *Opriţi Războiul Împotriva Copiilor*. Protecţia copiilor din sec. XXI, România: Salvaţi Copiii, 2019. *Online*: https://www.salvaticopiii.ro/sci-ro/files/b2/b21d5f00-4616-4279-8e45-7a686d74e6a2.pdf *;*
2. UNOCHA (2019), Global Humanitarian Overview, OCHA: 2019, Online: https://www.unocha.org/sites/unocha/files/GHO2019.pdf;
3. PURDĂ, Nicolae. *Drept internaţional umanitar.* Bucureşti: Lumina Lex, 2004.
4. Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, The Tragedy of Children Recruited and Used in Armed Conflict Must Stop – UN International Year for the Elimination of Child Labour, 2021. Online: https://childrenandarmedconflict.un.org/2021/11/the-tragedy-of-children-recruited-and-used-in-armed-conflict-must-stop-un-international-year-for-the-elimination-of-child-labour/;
5. International Committee of the Red Cross. Child Soldiers and other Children Associated with Armed Forces and Armed Groups. August 2012. *Online:* https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc-002-0824.pdf.

Recomandat
***Olga DORUL**, dr., conf. univ.*

CADRUL NORMATIV INTERNAŢIONAL AL PROTECŢIEI DREPTURILOR COPILULUI ÎN CAZ DE CONFLICT ARMAT SAU ALT PERICOL PUBLIC

Dumitru DAREA

CZU: 341.231.14:343.211.3-053.2:327.56

The importance of the study *derives from the fact that the issue of human rights occupies a prominent place in the political action of states, as well as in the context of important international bodies and meetings, becoming, nowadays, a subject of the widest circulation. The individual benefits only from those rights that are provided for in the national legislation of the state. The purpose of international protection of human rights consists in determining the state to such protection by using the procedures and means specific to international law.*

The object of the research consists in the detailed investigation of the provisions of the international normative acts in the field of protection of children's rights. The main object of this study forms the analysis of the normative framework of the international protection of the child's rights in case of armed conflict and in case of other public dangers. Thus, the object of the research is the analysis of current issues of children's involvement in armed conflicts and the situation of children in case of public danger with the presentation of theoretical and practical generalizations regarding the difficulties in regulating this phenomenon at national, regional, and world.

Problema respectării drepturilor copilului în conflictul armat ocupă un loc proeminent în cadrul acţiunii politice a statelor, cât şi al unor importante organisme şi reuniuni internaţionale, devenind, în zilele noastre, un subiect de cea mai largă circulaţie. Individul beneficiază doar de acele drepturi care sunt prevăzute în legislaţia naţională a statului. Scopul protecţiei internaţionale a drepturilor copilului constă în determinarea statului la o asemenea protecţie prin folosirea procedeelor şi a mijloacelor specifice dreptului internaţional [1].

La nivel internaţional universal, protecţia drepturilor copilului a avut de parcurs o cale îndelungată, cuprinsă în două etape: etapa declamatorie – debutând cu adoptarea în 1924 a Declaraţiei drepturilor copilului, urmată de Declaraţia omonimă din 1959 – şi etapa convenţională marcată de Convenţia ONU cu privire la drepturile copilului din 1989 şi cele două Protocoale Opţionale ale sale din 2000 [2].

În calitate de prim tratat internaţional în materie, citǎm Convenţia ONU privind drepturile copilului din 1989, care stipulează că statele trebuie să respecte şi să asigure respectarea regulilor de drept internaţional umanitar cu privire la copil şi să întreprindă „toate măsurile necesare pentru a asigura protecţia şi îngrijirea copiilor care sunt afectaţi de conflictele armate”.

Totodată, deşi este ratificată aproape universal, această convenţie este departe de a fi aplicată în mod universal de către state. Mai ales în situaţiile de conflict armat, copiii suferă disproporţionat de mult, suferinţele fiind de lungă durată, şi impactul conflictelor armate asupra generaţiilor viitoare poate conţine germenii continuării sau reînceperii conflictelor.

Anume din acest considerent, Convenţia privind drepturile copilului din 1989 a fost amendată în anul 2000 cu Protocolul facultativ cu privire la implicarea copiilor în conflictele armate [3]. Acest protocol are scopul de a completa prevederile convenţiei în materia protecţiei copiilor în conflictele armate, conţinând garanţii suplimentare cu referire la înrolarea voluntară, dacă legislaţia statului o permite, a copiilor sub 18 ani, precum şi stabileşte bazele cooperării statelor în vederea realizării prevederilor acestui protocol.

Concomitent, în timpul unui conflict armat internaţional, copilul intră în categoria persoanelor protejate de Convenţia a IV-a de la Geneva privind protecţia persoanelor civile pe timp de război, 1949. În acest sens, el beneficiază, în special, de toate dispoziţiile legate de tratamentul persoanelor protejate, care enunţă principiul fundamental al tratamentului uman şi include respectarea dreptului la viaţă, a integrităţii fizice şi psihice şi interzicând constrângerea, tortura, pedepsele colective.

Articolul 13 din Partea II a Convenţiei a IV-a de la Geneva privind protecţia persoanelor civile pe timp de război (1949) stipulează acest principiu în termeni incerţi. Partea II conţine reguli cu privire la spitale şi localităţi, precum şi zonele sigure, protecţia bolnavilor, răniţilor, evacuarea, protecţia spitalelor civile, precum şi a personalului lor, protecţia transportului aerian, naval, acordarea asistenţei medicale, produselor alimentare, hainelor, noutăţilor cu privire la membrii familiilor etc. Articolul 13 defineşte scopul aplicării Părţii a II-a specificând că prevederile acesteia sunt aplicabile întregii populaţii ale beligeranţilor fără oarecare distincţii bazate pe rasă, naţionalitate, religie sau opinii politice şi îşi propun drept scop să reducă suferinţele cauzate de război. Lista criteriilor de discriminare după cum sunt cele bazate pe rasă, naţionalitate, religie sau opinii politice nu este exhaustivă [4].

Mai mult, Protocolul adiţional (I) la Convenţiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecţia victimelor conflictelor armate internaţionale suplineşte lapsusul format de convenţiile de bază. Astfel, articolul 77 cu denumirea „Protecţia copiilor” stipulează:

1. Copiii vor trebui să facă obiectul unui respect special şi vor trebui să fie protejaţi împotriva oricărei forme de atentat la pudoare. Părţile la conflict le vor acorda îngrijiri şi ajutorul de care au nevoie, ţinând seama de vârsta lor sau de orice alt motiv.
2. Părţile la conflict vor lua toate măsurile posibile în practică pentru ca copiii sub 15 ani să nu participe direct la ostilităţi, îndeosebi abţinându-se de la a-i recruta în forţele lor armate. Atunci când ele încorporează persoane de peste 15 ani, dar sub 18 ani, părţile la conflict se vor strădui să acorde prioritate celor mai în vârstă.

3. Dacă, în cazuri excepţionale şi în pofida dispoziţiilor paragrafului 2, copii, care nu au 15 ani împliniţi participă direct la ostilităţi şi cad în mâniile unei părţi adverse, vor continua să beneficieze de protecţia specială acordată de prezentul articol, fie că sunt sau nu prizonieri de război.
4. Dacă sunt arestaţi, deţinuţi sau internaţi pentru motive în legătură cu conflictul armat, copiii vor fi puşi sub pază în localuri separate de cele ale adulţilor, cu excepţia cazului familiilor cazate ca unităţi familiale, aşa cum prevede paragraful 5 al art. 75.
5. O condamnare la moarte pentru o infracţiune în legătură cu conflictul armat nu va fi executată împotriva persoanelor care nu aveau 18 ani în momentul infracţiunii.

În consecinţă, drept concluzie menţionăm că la etapa actuală instrumentele de drept internaţional care protejează situaţia copilului în cadrul conflictului armat sunt: Declaraţia Universală a Drepturilor Omului (1948), Convenţia cu privire la drepturile copilului, (1989) şi patru Convenţii de la Geneva cu două protocoale opţionale. Respectiv, este cel puţin straniu că un procent disproporţionat din atenţia societăţii internaţionale este concentrată asupra copiilor soldaţi. Cum au remarcat unii autori, există doar câteva memoriale care onorează moartea femeilor şi copiilor ca parte a populaţiei civile faţă de numărul complexelor memoriale ce dau omagii soldaţilor căzuţi pe câmpul de luptă [5].

Referinţe:

1. ТАЛАЛАЕВ, А.Н. *Международное право и современность*. Москва: Наука, 1984, с. 23.
2. ŢARĂLUNGĂ V. Implementarea normelor internaţionale în materia drepturilor copilului în Republica Moldova: probleme teoretico-practice. În: *Implementarea normelor dreptului internaţional în legislaţia naţională a Republicii Moldova*. Chişinău: CEP USM, 2011. p.258; КАРАБЕЛЬНИКОВ, Б. Р. *Исполнение и оспаривание решений международных коммерческих арбитражей*. Комментарий к Нью-Йоркской конвенции 1958 г. и главам 30 и 31 АПК РФ 2002 г., 3-е изд., перераб. и доп. Москва: Статут, 2008, с. 15.
3. Protocol facultativ cu privire la implicarea copiilor în conflictele armate din 2000 la Convenţia privind drepturile copilului din 1989. http://www.cab1864.eu/upload/PROTOCOL%20FACULTATIV%20CU%20PRIVIRE%20LA%20IMPLICAREA%20COPIILOR%20IN%20CONFLICTE%20ARMATE%20LA%20CONVENTIA%20PRIVIND%20DREPTURILE%20COPILULUI.pdf
4. Special Protection Of Children During Armed Conflicts Under The Geneva Conventions Regime. http://www.worldlii.org/int/journals/ISILYBIHRL/2001/2.html (Accesat la 10.11.2021).
5. Van BUEREN, Geraldine. The international legal protection of children in armed conflicts. In: *International and Comparative Law Quarterly*. Cambridge University Press, 1994, no. 43(4), p.817.

Recomandat
***Olga DORUL**, dr., conf. univ.*

CONVENŢIA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI ŞI APLICAREA NORMELOR SUCCESORALE ÎN DREPTUL INTERNAŢIONAL PRIVAT

Simion DOLOȘCAN

CZU: 341.231.14:341.9:347.65

„Regardless of whether a person dies testate or intestate a number of private international law issues may be generate in respect of the deceased's estate. In respect of a person who died testate, there may be questions as to the formal validity of the will he or she left, the capacity of the testator to make the will, the validity of the dispositions in the will, interpretation of the will, the capacity of named beneficiaries to take under the will and, in cases where the will is challenged, the may be a choice of law issue relating to revocation of wills. Regarding an intestate there may be issues as to what law governs succession to the movable and immovable parts of the estate and, when so determined, the scope of the applicable law. These issues are the subject matter of this thesis”.

Proprietatea, reprezintă o noţiune esenţială care generează expresia accesului suprem al persoanei, luată individual sau în colectivitate, la însuşirea bunurilor naturale sau create prin activitatea umană [1]. Este imposibil de susţinut că proprietatea, privită ca un drept sau o obligaţie, să rămână în exteriorul sistemului de reglementare a normelor, întrucât ea reprezintă premisa funcţionării motorului societăţii, iar finalitatea dreptului este tocmai de a organiza şi de a asigura o funcţionarea corespunzătoare a societăţii.

În sens juridic, decesul persoanei duce la dispariţia sa ca subiect de drept, însă efectiv rămân bunurile ce făceau parte din patrimoniul defunctului, astfel născându-se necesitatea aplicării instituţiei moştenirii care se află în strânsă legătură cu dreptul de proprietate.

Cu titlu preliminar, se reţine că CEDO oferă o protecţie efectivă prin mecanismele sale, atât drepturilor ce se referă la integritatea fizică şi libertatea persoanei, libertatea acţiunii sociale şi politice, libertatea de gândire, conştiinţă şi religie, cât şi drepturilor ce se află într-o strânsă legătura cu materia civilă, precum, dreptul de proprietate, dreptul la respectarea vieţii private şi de familie, adiţional fiind pus accent şi pe drepturile procedurale, spre exemplu dreptul la un proces echitabil [2].

Sub acest aspect, este inevitabil de a afirma că dreptul de proprietate şi dreptul la respectarea vieţii private şi de familie, coroborate cu dreptul la un proces echitabil, sunt conexe procedurii succesorale, chiar şi prin prezenţa elementului de extraneitate, aici referindu-ne la locul deschiderii moştenirii, succesorii defunctului, patrimoniul defunctului etc.

Spre exemplu, în cauza *Marckx c. Belgiei,* Înalta Curte de la Strasbourg a statuat că „domeniul succesiunii între rudele apropiate apare ca strâns legat de viaţa de fami-

lie, întrucât aceasta include şi interese materiale, aşa cum arată mai ales obligaţiile de întreţinere şi locul atribuit rezervei succesorale în ordinea juridică internă a majorităţii statelor contractante" [3]. Dacă drepturile succesorale nu sunt exercitate în mod normal decât cu ocazia decesului lui *de cuius,* nu înseamnă că nicio problemă care îi priveşte nu apare înaintea decesului: succesiunea poate fi soluţionată şi, în practică, se soluţionează destul de des prin testament sau prin donaţie făcută anticipat, aceasta reprezintă un element deloc neglijabil al vieţii de familie.

În cauza *Molla Sali c. Greciei*, unde instanţele interne au validat testamentul soţului reclamantei, aceasta acceptând ulterior bunurile imobile ale soţului său prin act notarial, iar ulterior a înregistrat proprietatea care i-a fost transferată în cartea funciară, Curtea de la Strasbourg a considerat că interesul patrimonial al reclamantei de a-l moşteni pe soţul său era de natură suficientă pentru a constitui un *bun* [4].

În anumite circumstanţe, o *aşteptare legitimă* de a obţine un bun, poate beneficia de asemenea de protecţia asigurată de art. 1 din Protocolul nr. 1 CEDO. Totuşi, pentru ca o *aşteptare* să fie *legitimă*, aceasta trebuie să fie de o natură mai concretă decât o simplă speranţă şi să se bazeze pe o prevedere legală sau pe un act juridic, precum o hotărâre judecătorească [5], care să aibă legătură cu dreptul patrimonial în cauză, sau un testament în cazul succesiunii.

Cu toate acestea, vorbind în general despre acţiunea în spaţiu şi în timp a Convenţiei Europene a Drepturilor Omului şi activitatea Curţii Europene a Drepturilor Omului, se atestă indubitabil că acestea guvernează corectitudinea aplicării normelor de drept intern a statelor, însă aceasta nu reprezintă un impediment în aplicarea dispoziţiilor CEDO şi în rapoartele juridice cu element de extraneitate.

Sub acest aspect, în jurisprudenţa sa, CtEDO a examinat materia succesiunilor în lumina dispoziţiilor art. 8 CEDO coroborat cu art. 14 CEDO, fiind constatată tolerarea discriminării pe criteriu de statut al succesorului faţă de defunct, de către autorităţile naţionale ale statelor contractante, în anumite cauze aflate pe rolul Curţii de la Strasbourg.

Astfel, în cauza *Camp şi Bourimi c. Olandei*, CtEDO a statuat că excluderea reclamantului (copil conceput la data decesului tatălui) de la moştenirea defunctului (tatălui său), a încălcat prevederile art. 8 CEDO coroborat cu art. 14 CEDO, or, faptul că reclamantul nu a obţinut recunoaşterea juridică a legăturilor sale de familie cu tatăl său decedat, în timp ce alţi copii ai defunctului cărora le-a fost recunoscută legătura legitimă (fie pentru că sunt născuţi în timpul căsătoriei, fie că au fost recunoscuţi de către tatăl lor) se bucură de această posibilitate, reprezintă o violare a dreptului reclamantului de a-l succede pe tatăl decedat [6]. De fapt, mărul discordiei pe criteriu de statut al succesorului faţă de defunct, în jurisprudenţa CtEDO, a fost discriminarea dintre *copiii legitimi* (născuţi în timpul căsătoriei) şi *copiii născuţi în afara căsătoriei*. În speţa, *Marckx c. Belgiei*, CtEDO a recunoscut ca discriminatorie lipsa totală a vocaţiei succesorale legale *(ab intestat)* a reclamantei, copilul *natural*, atât faţă de succesiunea mamei sale, cât şi faţă de rudele sale apropiate pe linie maternă şi că posibilitatea prevăzută de legislaţia naţională la data faptelor, *de a refuza* această di-

ferenţă de tratament între *copiii legitimi* şi *copiii naturali prin adopţie*, era la fel de discriminatorie. Potrivit raţionamentelor Curţii, obligarea în practică a unei mame celibatare să îşi adopte propria fiică pentru *a-şi îmbunătăţi* situaţia din punct de vedere patrimonial *nu ţine seama de legătura de sânge* şi de utilizarea unei instituţii de drept civil *într-un scop care nu îi aparţine* [7].

Consecvent, în cauza *Fabris c. Franţei* [8], reclamantul a susţinut că nu a putut beneficia de legea introdusă în 2001, prin care copiilor nelegitimi li se acordau drepturi succesorale identice, cu cele ale copiilor legitimi, legea respectivă fiind adoptată ca rezultat al hotărârii CtEDO în cauza *Mazurek c. Franţei*. În acest sens, Înalta Curte a subliniat că scopul legitim de a proteja dreptul la moştenire ale surorii şi fratelui vitregi ai reclamantului, nu a prevalat asupra pretenţiei sale la o parte din averea mamei sale, respectiv, tratamentul diferenţiat aplicat a fost considerat discriminatoriu, deoarece nu a avut un motiv obiectiv şi rezonabil, dacă să ne referim la marja de apreciere a statului. Prin urmare, CtEDO a constatat încălcarea art. 14 CEDO coroborat cu art. 1 din Protocolul nr. 1 al CEDO.

Din perspectiva celor expuse, se adevereşte faptul că dispoziţiile Convenţiei Europene a Drepturilor Omului sunt incidente materiei succesiunilor, inclusiv în raporturile cu element de extraneitate, însă doar în măsura în care sunt identificate ingerinţe ale statelor părţi la Convenţie, ce aduc atingere drepturilor ocrotite de CEDO, deoarece forul european nu poate depăşi competenţele care i-au fost atribuite.

Referinţe:

1. OPRIȘAN, C. Regimul general al proprietății în România. În: *Studii de Drept Românesc*, nr. 1/1995, pp. 5-35; BÎRSAN, C. GAIȚĂ, M. PIVNICERU, M.M. *Drept civil. Drepturile reale*. Ed. Institutul European, Iași, 1997, p. 22, apud DOBRE. A.
2. DEBET, A. *L’influence de la Convention européenne des droits de l’homme civil*. Paris: Dalloz, 2002.
3. CEDO, 13 iunie 1979, seria A, nr. 31, par. 52; a se vedea şi CEDO, 22 dec. 2004, Merger şi Cros c. Franţei, nepublicată, internet [www.echr.coe.int], par. 46.
4. A se vedea cauza Molla Sali împotriva Greciei, par. 128-132.
5. https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_1_Protocol_1_RON.pdf, pag. 9.
6. CEDO, 3 octombrie 2000, *Camp şi Bourimi c. Olandei*, par. 36.
7. CEDO, 13 iunie 1979, seria A, nr. 31, par. 56 şi 59.
8. CEDO, Fabris c. Franţa [GC], nr. 16574/08, 7 februarie 2013.

Recomandat
***Violeta COJOCARU**, dr.hab., prof. univ.*

PROTEJAREA VIEŢII PRIVATE ŞI A IMAGINII COPILULUI ÎN CONTEXTUL STANDARDELOR INTERNAŢIONALE

Ana VERDEŞ

CZU: 343.211.3-053.2:342.721 cereteuanna98@gmail.com

The study aims to explain the concepts of privacy and image of the child, these being explained through the prism of an analysis from general to particular. The specifics of the child's privacy and his right to an image are explained in the light of the relevant international standards on the protection of children's rights, as well as relevant national provisions. At the same time, the main subject is approached through the prism of both the thematic reports prepared by the author and through the European Court of Human Rights.

Dreptul la intimitate şi respect pentru casă, familie, corespondenţă, onoare şi reputaţie, ca şi alte drepturi civile şi politice tradiţionale, este o trăsătură comună în multe instrumente internaţionale, regionale şi interne ale drepturilor omului, deşi în diferite interpretări. Viaţa privată a copilului suscită în acest context interes, mai cu seamă având în vedere faptul că copilul nu este capabil a formula decizii pe deplin în legătură cu aceasta. Or, asemenea decizii pot şi trebuie luate în strictă conformitate cu gradul său de maturitate.

Subiectul abordat este actual şi important în contextul în care, în societatea modernă, deliberarea în jurul vieţii private este o dezbatere ce pune în discuţie conceptul de libertăţi moderne [1, p. 36], inclusiv datorită importanţei oferite diversificării şi amplificării relaţiilor internaţionale ce creează condiţii favorabile pentru naşterea, într-o măsură tot mai mare, a unor circumstanţe favorabile încălcării acestora [2, p. 33]. Considerăm că atunci când abordăm elementele dreptului la viaţă privată, nu putem face trimitere la o definiţie expresă a acesteia, înrucât ea lipseşte în literatura de specialitate. În mare parte, de definirea conceptului din punct de vedere practic s-au preocupat organismele internaţionale abilitate cu promovarea şi protecţia drepturilor omului, în general, precum şi a dreptului copiilor – în mod special.

Convenţia privind drepturile copilului este actul cel mai relevant la nivel internaţional în ceea ce vizează conceptele menţionate *supra,* art. 16 prevăzând în acest sens la alin. (1): „Nici un copil nu va fi supus unei imixtiuni arbitrare sau ilegale în viaţa sa privată, în familia sa, în domiciliul său ori în corespondenţa sa, precum şi nici unui fel de atac ilegal la onoarea şi reputaţia sa” [3]. Am considerat că această prevedere include un drept multidimensional, întrucât se enumeră şase interese specifice care trebuie protejate împotriva ingerinţei sau atacurilor ilegale – viaţa privată, viaţa de familie, casa, corespondenţa, onoarea şi reputaţia.

Legislaţia Republicii Moldova, la fel, nu prevede o definiţie expresă a termenului de „viaţă privată”, mai cu seamă a limitelor pe care le are dreptul la viaţa privată a copilului. În mod special, Legea privind drepturile copilului [4] nu include nici termenul, precum şi nicio prevedere legată direct de viaţa privată a copilului. Totuşi, prin intermediul unor prevederi speciale şi prin interpretarea acestora, am putea observa că tangenţial interesele pe care aceasta le acoperă sunt tratate de către legiuitor mai mult sau mai puţin. În ceea ce vizează dreptul la viaţă privată, legiuitorul nu defineşte noţiunile de „viaţă privată”, „spaţiu privat”, cunoscute în dreptul anglo-saxon ca *privacy*.

O concluzie formulată în acest sens o constituie faptul că standardele internaţionale şi legislaţia naţională adesea confundă sau, mai degrabă, substituie termenul de *viaţă privată* cu cele de *viaţă intimă* sau *confidenţialitate*. Acest fapt nu diminuează esenţa şi importanţa conceptului de viaţă privată, ci mai degrabă creează confuzii în aplicarea lui de către instanţele judecătoreşti, precum şi în utilizarea lui uzuală de către specialiştii antrenaţi în munca cu copiii [5, p. 76]. Totodată, atunci când tratăm prevederile naţionale prin prisma elementelor esenţiale ce definesc viaţa privată a copilului, delimitarea nu trebuie privită în abstract sau ca fiind definitivă, aceasta comportând importanţă de ordin teoretic. Conceptul dreptului la imagine susţine că fiecare individ are dreptul şi capacitatea de a decide modul în care-i este utilizată imaginea, aceasta reprezentând un aspect primordial, mai cu seamă în contextul în care este pusă problema capacităţii sau incapacităţii unei societăţi contemporane de a asigura, prin intermediul serviciilor media audiovizuale, deplinătatea exercitării dreptului la informare, precum şi corelativ – respectarea drepturilor ce descind din furnizarea acestor informaţii [6, p. 162]. Considerăm indispensabil a menţiona că în cadrul legislaţiei Republicii Moldova, atunci când este pusă problema protecţiei copilului de influenţa potenţial negativă a activităţii serviciilor media audiovizuale, este esenţial a distinge două ipostaze în care acesta se poate afla în calitate de victimă. Prima situaţie este cea în care imaginea copilului, ca parte componentă a vieţii sale private, este expusă public, contrar interesului său superior şi fără a-i asigura o protecţie în acest sens, pe când cea de-a doua se referă la aflarea copilului în ipostaza de destinatar al informaţiei difuzată prin intermediul serviciilor media audiovizuale. În conformitate cu standardele internaţionale care conturează protecţia drepturilor copilului, nu putem afirma că vreodată copilul poate fi privit ca un subiect şi posesor pasiv de drepturi şi obligaţii, mai cu seamă în ceea ce vizează participarea şi dreptul său la viaţă privată şi la propria imagine. Standardele internaţionale interzic utilizarea imaginii copilului, dar nu şi participarea voluntară a lui la procesele decizionale ce-l vizează, inclusiv în ceea ce priveşte expunerea fotografiilor proprii sau antrenării în campaniile electorale ca un titular deplin de drepturi şi obligaţii. Curtea Europeană nu defineşte conceptul de „viaţa privată”, dar atunci când soluţionează cazuri pe marginea ingerinţei în viaţa privată se axează pe o serie de criterii. Totodată, având în vedere jurisprudenţa CtEDO analizată, rezultă că noţiunea de viaţă privată, fiind una largă, cuprinde următoarele elemente: integritatea fizică şi morală a persoanei, identitatea fizică şi socială a individului, inclusiv identitatea sa sexuală, dreptul la dezvoltare sau la prosperare personală,

dreptul de a întreţine şi/sau a dezvolta relaţii cu alte fiinţe umane şi lumea exterioară. Astfel, viaţa privată în lumina CtEDO cuprinde toate aspectele activităţii individuale a omului, faptele, acţiunile şi relaţiile în care el se manifestă ca individ. Curtea examinând cauze diverse şi specifice unice faţă de altele în care se invocă încălcarea acestui drept, a punctat odată în plus obligativitatea impusă statelor în temeiul art. 8 a Convenţiei, de a acţiona cu diligenţă excepţională în cazurile ce privesc dreptul la viaţă privată, mai cu seamă în cauzele privind minorii. Drept finalitate logică a abordării ştiinţifice realizate, am considerat necesar a înainta următoarele două recomandări care ar putea contribui la garantarea deplină a protecţiei drepturilor copilului, precum şi la apariţia pe viitor a mai multor iniţiative de cercetare şi investigare a acestei instituţii: Revizuirea modului în care legiuitorul Republicii Moldova prevede dreptul la viaţa privată al copilului şi modificarea cadrului normativ privind instituirea sancţiunilor persoanelor/organizaţiilor, indiferent de statutul juridic şi forma de organizare care atrag copii în desfăşurarea activităţilor ce derivă din campaniile electorale, fără respectarea condiţiilor legale.

Referinţe:

1. BAYEFSKY, A.F. The Principle of Equality and Non-Discrimination in International Law. In: *Human Rights Law Journal*, 2010, pp. 36-38.
2. CIUGUREANU-MIHĂILUŢĂ, C. Evoluţia istorică a instituţiei protecţiei internaţionale a drepturilor copilului. În: *Revista Naţională de Drept*, 2009, nr.3, pp. 32-36.
3. Convenţia cu privire la drepturile copilului din 29.11.1989. În: *Tratate Internaţionale,* vol. 1, p. 51. În vigoare pentru Republica Moldova din 25.02.1993.
4. Legea nr. 338-XIII din 15.12.1994 privind drepturile copilului, Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 13 art. 127. În vigoare din 02.03.1995;
5. Agenţia pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene şi Consiliul Europei. *Manual de drept European privind drepturile copilului*. 2015, pp. 75-77. ISBN 978-92-871-9899-0
6. COJOCARU, V., VERDEŞ, A., Specificul protecţiei imaginii copilului de către serviciile media audiovizuale în contextul legislaţiei naţionale. În: *Revista Conferinţei ştiinţifice naţionale cu participare internaţională „Integrare prin cercetare şi inovare", Ştiinţe juridice şi economice*, 10-11.11.2021, pp. 161-164;

Recomandat

***Violeta COJOCARU**, dr. hab., prof. univ.*

PROVOCAREA INFACŢIUNII ÎN CONTEXTUL MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAŢIE

Vasile CIBOTARU

CZU: 343.132:343.3/.7 cibotaruvasile@yahoo.com

In the present study, the phenomenon of provoking the crime in the context of special investigative measures is subject to analysis. The signs and specifics of the provocation of the crime, the delimitation of the provocation from the legal actions of the investigating officers are treated in many ways. This also reflects the shortcomings and omissions allowed by the legislator in regulating the provocation of the crime. Next, it clarifies the interpretation of the notion of "provocation of the crime" and highlights the problems faced by national courts in invoking the existence of the challenge. At the same time, for example, the opinions of several doctrinaires and specialists in the field are analyzed, as well as the normative framework of other states regarding the provocation of the crime.

Introducere. Provocarea infracţiunii ca metodă de descoperire şi cercetare a acesteia sau ca posibilitate de obţinere a probelor, este inacceptabilă. În practică, cu părere de rău, se întâlnesc cazuri cu încălcarea legislaţiei procesuale privind activitatea specială de investigaţie. Ofiţerii de investigaţie abilitaţi în efectuarea acţiunilor speciale de investigaţii, deseori, recurg la provocarea infracţiunii, uneori intenţionat, iar alteori din simpla necunoştinţă a limitelor profesionale de care pot face uz. Practicarea provocării infracţiunii, în special, de către agenţii sub acoperire în cadrul realizării măsurilor speciale de investigaţie, provoacă iniţierea unor efecte ireversibile care ar putea duce la distrugerea întregului sistem probatoriu obţinut în condiţiile legii procesual penale.

Rezultate şi discuţii

1. Opinia referitor la necesitatea recurgerii la provocarea săvârşirii infracţiunii pentru prevenirea şi contracararea actelor infracţionale este inacceptabilă şi n-are niciun suport legislativ. Ba din contra, atât legislaţia naţională, dar şi poziţia Curţii Europene a Drepturilor Omului, statuează clar – se interzice provocarea infracţiunii, indiferent de scopul şi pericolul infracţional. La moment, aşa infracţiuni ca criminalitatea organizată, corupţia la nivel înalt, terorismul, necesită aplicarea unor tactici speciale şi care să ofere un rezultat cât mai rapid. Însă, colaboratorii organelor de urmărire penală, fiind foarte „avântaţi” după ridicarea indiciilor de descoperire a faptelor infracţionale, recurg la tactici contrare legislaţiei în vigoare şi care afectează direct drepturile omului la un proces echitabil, instituit atât la nivel naţional cât şi internaţional. Astfel, în cazul provocării infracţiunii, suntem în situaţia când statul, în loc să fie cel care radiază fenomenul infracţional, este cel care îi dă naştere. În acest context, susţinem plenar opinia lui S. Copeţchi care menţionează: „Este tragic atunci când activitatea ofiţerilor

de investigaţii nu este orientată spre curmarea fenomenelor infracţionale, ci spre o direcţie diametral opusă, şi anume: spre provocarea persoanelor nevinovate la săvârşirea infracţiunilor în vederea tragerii ulterioare a acestora la răspundere penală" [1, p. 27].

2. Dacă este să ne referim la semnele provocării infracţiunii, putem evidenţia următoarele: 1) *Provocarea reprezintă impulsul determinant în săvârşirea infracţiunii de către persoana provocată.* Aşadar, pentru existenţa provocării infracţiunii, intenţia de a săvârşi infracţiunea, nu trebuie să preexiste acţiunii de provocare; 2) *Scopul final al provocatorului este ca persoana provocată să fie supusă răspunderii penale.* Această finalitate este atinsă în special prin colectarea unor probe care a priori sunt nule (art. 94 alin. (1) pct. 11) CPP RM) [2]; 3) *Provocarea infracţiunii presupune crearea artificială a unor circumstanţe, situaţii favorabile şi determinante în incitarea persoanei provocate de a săvârşi o infracţiune;* 4) *Persoana provocată nu trebuie să conştientizeze că este supusă provocării.* Altfel, activitatea provocatorului trebuie să fie în umbră faţă de persoana provocată. Anume necunoaşterea faptului de către persoana provocată despre situaţia artificial creată şi determină provocarea ca comportament; 5) *Provocarea poate avea loc doar în cazul în care aceasta este îndreptată spre săvârşirea unor infracţiuni cu intenţie directă.*

Rezumând asupra semnelor invocate *supra*, putem concluziona că prin provocarea infracţiunii se înţelege *crearea artificială, fără consimţământul persoanei provocate, a unei situaţii în care provocatorul determină persoana provocată la săvârşirea unei infracţiuni, care nu ar fi fost săvârşită în lipsa unei asemenea provocări, în scopul atragerii celei din urmă la răspundere penală sau survenirii unor alte consecinţe grave pentru aceasta.*

În această ordine de idei, venim cu propunere *de lege ferenda* privind incriminarea provocării infracţiunii într-o normă aparte a Codului penal. Articolul incriminator, după părerea noastră, ar trebui să fie formulat în modul următor: „*Crearea artificială, fără consimţământul persoanei provocate, a unei situaţii în care provocatorul determină persoana provocată la săvârşirea unei infracţiuni, care nu ar fi fost săvârşită în lipsa unei asemenea provocări, în scopul atragerii celei din urmă la răspundere penală".* Considerăm că infracţiunea respectivă urmează să fie amplasată în cadrul în art. 311^1 CP RM, întrucât se intersectează logic cu infracţiunile prevăzute la art. 310 şi 311 CP RM.

3. Măsurile speciale de investigaţie, precum achiziţia de control, experimentul operativ şi investigaţia sub acoperire ce comportă riscul sporit de provocare a infracţiunii, înglobează în sine următoarele caracteristici esenţiale: în cadrul efectuării măsurilor în cauză are loc interacţionarea colaboratorilor organelor de investigaţie cu persoana care prezintă interes operativ; are loc crearea artificială a unei situaţii în cadrul căreia se comite o faptă socialmente periculoasă; măsurile în cauză presupun abordarea unui comportament activ din partea agenţilor statului; autorizarea măsurilor specificate are loc prin ordonanţa emisă de procuror din oficiu sau la demersul organelor abilitate.

4. Jurisprudenţa Curţii Europene admite utilizarea tehnicilor de investigaţie sub acoperire în scopul preveneriii şi combaterii criminalităţii, cu condiţia ca operaţiunile

sub acoperire să nu afecteze dreptul la un proces echitabil, iar în acţiunile agenţilor sub acoperire să nu fie prezente semnele unei provocări. Totodată, prin intermediul jurisprudenţei sale în materia provocării infracţiunii, CtEDO a elaborat un sistem concis de identificare a provocării, bazat pe două teste – material şi procesual. **Testul material** presupune că autorizarea măsurii speciale de investigaţie trebuie să aibă loc în baza unor informaţii/probe care să demonstreze că persoana de interes operativ este implicată în pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni [3, § 38], fie este predispusă să comită unele ilegalităţi, precum şi aprecierea comportamentului agentului deja infiltrat, care trebuie să fie unul pasiv [4, § 55]. **Testul procesual**, conform practicii CtEDO, presupune analiza practicii judiciare naţionale în cadrul examinării plângerilor cu privire la provocarea infracţiunii; prezenţa prevederilor şi a garanţiilor material-procesuale în corespundere cu legislaţia naţională; posibilitatea excluderii legale a probelor obţinute prin provocarea infracţiunii; posibilitatea legală şi efectivă de audiere a agenţilor sub acoperire în cadrul şedinţei de judecată [5, §30-39].

5. Ca idee de bază, punem accentul şi menţionăm că persoana, care a săvârşit o infracţiune fiind influenţată de provocator, urmează să fie achitată în baza pct. 3) alin. (1) art. 390 CPP RM – „fapta inculpatului nu întruneşte elementele infracţiunii”, or, în acţiunile persoanei provocate nu este întrunit elementul subiectiv al infracţiunii, intenţia de comitere a infracţiunii fiindu-i inoculată de către provocator. Această concluzie se conturează ţinând seama de practica instanţelor naţionale [6].

Referinţe:

1. COPEŢCHI, S. Provocarea infracţiunii în contextul măsurilor speciale de investigaţie. În: *Revista Institutului Naţional al Justiţiei*, iulie 2017, nr. 2 (41), pp. 26-32. ISSN: 1857-2405.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 08.11.2012, nr. 263-269, art. 855, în temeiul art. IV al Legii nr. 252 din 08.11.2012.
3. Bannikova *versus* Federaţia Rusă, (CEDH, 4 noiembrie 2010). [Accesat 08.02.2022] Disponibil: https://www.hrdp.org/files/2013/09/07/CASE_OF_BANNIKOVA_v._RUSSIA_.pdf
4. Ramanauskas *versus* Lituania, (CEDH, 5 februarie 2008). [Accesat 08.02.2022] Disponibil: https://europeancourt.ru/uploads/ECHR_Ramanauskas_v_Lithuania_05_02_2008.pdf
5. Morari *versus* Republica Moldova (CEDH, martie 2016). [Accesat 08.02.2022] Disponibil:https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/case-law-doc/othercrimetype/mda/2016/morari_v__the_republic_of_moldova_application_no__6531109_2016_html/Morari_v._the_Republic_of_Moldova_application_no._6531109_2016.pdf
6. Decizia Colegiului Penal lărgit al Curţii Supreme de Justiţie din 08.07.2017. Dosarul nr. 1ra-1201/2017. [Accesat 08.02.2022] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.ph p?id=9326

Recomandat
***Dumitru ROMAN**, dr., conf. univ.*

SESIZAREA ORGANULUI DE URMĂRIRE PENALĂ

Sergiu COLESNIC

CZU: 343.123:343(478)(094.4) colesnic.sergiu.1@gmail.com

In this article is addressed and expose the issue of criminal prosecution in all its segments, in a unitary whole and in close interdependence based on theoretical research and empirical materials, on a comprehensive investigation into the questions raised by various ways of reporting.

Experienţele practice, mai mult sau mai puţin pozitive, ne demonstrează că, pentru realizarea cu succes a scopului legii penale, nu este suficientă doar simpla cunoaştere a normelor procesual penale, ci este necesar ca organele de drept să le aplice în mod corect şi să asigure respectarea acestora. Legalitatea hotărârilor adoptate de instanţele judecătoreşti, eficacitatea funcţiilor de ocrotire a normelor juridice şi de aplicare a represiunii penale în privinţa persoanelor care au comis infracţiuni, au ca piatră de temelie sesizarea în mod corect a acestora, atât pe tărâmul elementelor de fond, cât şi pe cel al condiţiilor de formă care trebuie îndeplinite.

Actul procesual dinamizator al activităţii procesuale de urmărire penală este sesizarea, care constituie primul moment în desfăşurarea activităţii de urmărire [1, p. 160], or, potrivit art. 1 alin (1) CPP al RM „procesul penal se consideră început din momentul sesizării sau autosesizării organului competent despre pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni" [2, p. 559]. Mijlocul prin intermediul căruia este informat organul judiciar despre săvârşirea unei infracţiuni are denumirea de *„act de sesizare"*.

În baza dispoziţiilor consacrate în Codul de procedură penală al RM şi în literatura de specialitate, conchidem că sesizarea reprezintă înştiinţarea organelor de drept privind împrejurările săvârşirii unei infracţiuni şi obligarea acestora de a întreprinde toate măsurile prevăzute de lege în vederea protejării persoanei, societăţii şi a statului de infracţiuni.

Potrivit alin. (1) art.262 CPP al RM, organul de urmărire penală poate fi sesizat despre săvârşirea sau pregătirea pentru săvârşirea unei infracţiuni prevăzute de Codul penal prin: plângere, denunţ, autodenunţ, proces-verbal cu privire la constatarea infracţiunii, întocmit de organele de constatare prevăzute la art. 273 alin. (1), depistarea nemijlocit de către organul de urmărire penală sau de procuror a bănuielii rezonabile cu privire la săvârşirea unei infracţiuni, raportul de audit al Curţii de Conturi şi documentele aferente acestuia.

Pentru declanşarea mecanismului procesual, se impune ca actul de sesizare să fie întocmit potrivit legii. Cu cât este mai bine organizată activitatea de cunoaştere a infracţiunilor săvârşite, cu atât criminalitatea cercetată va fi mai apropiată de criminalitatea reală [3, p. 45].

Prima modalitate generală de sesizare reglementată de Codul de procedură penală al RM o constituie plângerea, aşa cum rezultă din enumerarea textului art. 263 alin. (1). Potrivit art. 263 CPP al RM, plângerea este înştinţarea făcută de o persoană fizică sau juridică, referitoare la o vătămare ce i s-a cauzat prin infracţiune.

Denunţul, la fel ca plângerea, este *un act de sesizare facultativ,* putând fi făcut de către orice persoană fizică sau juridică vătămată prin infracţiune şi fără ca acestea să aibă o oarecare obligaţie legală în acest sens [4, p. 154]. Pe cale de excepţie există însă şi cazuri când sesizarea îmbracă regimul juridic al denunţului chiar şi în cazurile când este depus de o persoană căreia prin infracţiune i s-a cauzat un prejudiciu, vom fi în o asemenea situaţie în cazul în care actul de sesizare va fi depus de către o persoană incapabilă.

Sesizarea organelor de urmărire penală prin intermediul autodenunţului este reglementată de art. 262 alin.(1) pct. 3) şi art. 264 CPP al RM, conform căruia autodenunţarea este înştiinţarea benevolă făcută de o persoană fizică sau de o persoană juridică despre săvârşirea de către ea a unei infracţiuni în cazul în care organele de urmărire penală nu sunt la curent cu această faptă.

Organele de urmărire penală pot lua la cunoştinţă despre săvârşirea unei infracţiuni şi pe altă cale decât prin denunţ, plângere sau sesizarea obligatorie, şi anume, din oficiu. Aceasta este o modalitate de sesizare când organul de urmărire penală află despre săvârşirea unei infracţiuni din alte surse decât cele menţionate la art. 262 CPP al RM.

Organele de urmărire penală nu se pot sesiza din oficiu când, deşi au luat cunoştinţă despre săvârşirea unei infracţiuni prin mijloace proprii de informare, este necesară totuşi plângerea prealabilă a persoanei vătămate sau o altă sesizare specială prevăzută anume de lege. În acest sens, atunci când, potrivit legii, punerea în mişcare a acţiunii penale se face numai la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, la sesizarea formulată de persoana prevăzută de lege ori cu autorizarea organului prevăzut de lege, acţiunea penală nu poate fi pusă în mişcare în lipsa acestora. Necesitatea restabilirii ordinii de drept încălcate prin săvârşirea infracţiunilor a condus la instituirea regulii potrivit căreia declanşarea şi desfăşurarea procesului penal se fac din oficiu. În acest sens, a fost consacrat principiul obligativităţii punerii în mişcare şi exercitării acţiunii penale [5, p.311].

Instituţia plângerii prealabile se înscrie ca o excepţie de la principiul obligativităţii acţiunii penale şi constă în posibilitatea oferită de lege persoanei vătămate de a decide dacă sesizează sau nu organele de urmărire penală în vederea tragerii la răspundere a făptuitorului. Declanşarea procesului penal a fost lăsată, în anumite cazuri, la aprecierea persoanei vătămate datorită gradului redus de pericol social pe care-l prezintă anumite infracţiuni.

Conform art.276 alin.(1) CPP, urmărirea penală se porneşte numai în baza plângerii prealabile a victimei în cazul infracţiunilor prevăzute în articolele: 152 alin. (1), 153, 155, 157, 161, 173, 177, 179 alin. (1) şi (2), 193, 194, 197 alin. (1), 198 alin. (1), 200, 202, 203, 204 alin. (1), 2461, 274 CP, precum şi al furtului avutului proprietaru-

lui săvârşit de minor, de soţ, rude, în paguba tutorelui ori de persoana care locuieşte împreună cu victima sau este găzduită de aceasta. La împăcarea părţii vătămate cu bănuitul, învinuitul, inculpatul în cazurile menţionate în prezentul alineat, urmărirea penală încetează.

Pentru a înlătura posibilele neconcordanţe pe segmentul sesizării organelor de urmărire penală, *de lege ferenda*, propunem modificarea textului art. 57 alin. (2) pct. 1) CPP al RM având următorul conţinut „*asigură primirea în modul stabilit a sesizării privind pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni, odată cu obţinerea avuzului conducătorului organului de urmărire penală transmite spre înregistrare cadrelor responsabile, a sesizării date, în registrul de evidenţă a sesizărilor cu privire la infracţiuni"* or, redacţia actuală a Codului de procedură penală art. 57 alin. (2) pct. 1) vine în contradicţie cu prevederile Regulilor de primire a plângerilor sau denunţurilor referitoare la infracţiuni, aprobate prin Ordinul nr. 121/254/286-0/95 din 18 iulie 2008 care prevede expres că „Persoanele responsabile de completarea R-1 şi R-2, precum şi de evidenţa iniţială a sesizărilor, sunt numite prin ordinul conducătorului organului respectiv. Persoanele de serviciu ale unităţii de gardă sunt responsabile de înregistrarea sesizărilor, de eliberarea certificatelor, de plenitudinea completării compartimentelor R-1 şi R-2..." care, din punct de vedere practic, se regăseşte ca o regulă nescrisă.

Stabilirea unor termene fixe asupra perioadei de examinarea actelor de sesizare înregistrate în registrul de evidenţă a altor informaţii referitoare la infracţiuni Rei-II, indicând termenul de 30 de zile din momentul înregistrării actului de sesizare cu posibilitatea de prelungire a acestuia cu încă 30 de zile în baza unui raport motivat cu avizul conducătorului subdiviziunii întru asigurarea evidenţei şi examinarii calitative şi operative în vederea punctării unui standard înalt al principiului operativităţii cunoscut şi folosit în vocabularul de specialitate şi ca o regulă fundamentală a celerităţii sau promptitudinii procesuale, existenţa acestei reguli de bază fiind susţinută ca o condiţie *sine quo non* a eficacitaţii şi optimizarii întregii activitaţi procesuale.

Astfel procesul penal incubă în sine scopul de a proteja societatea şi statul de infracţiuni, de fiecare data când legea este încălcată statul intervine prin organele competente care pot desfăşura activitatea necesară înfăptuirii justiţiei. Această intervenţie se poate realiza doar ca urmare a sesizării în modul prevăzut de legiuitor, or articolul încearcă să surprindă poziţia şi semnificaţia juridică a actului de sesizare în desfăşurarea procesului penal, în mod global şi în raport cu fiecare modalitate de sesizare în parte, statuându-se particularităţile definitorii pentru legalitatea acestora, la faza de urmărire penală, din perspectiva perfecţionării reglementărilor şi a practicii judiciare în domeniu.

Referinţe:

1. DONGOROZ, V. ş.a. *Explicaţii teoretice ale Codului de procedură penală roman*. Partea specială. Vol. VI. Bucureşti: Ed. Academiei. 2003.
2. DOLEA, I. ş.a. *Codul de procedură penală Comentariu*. Chişinău: Cartier, 2005.
3. LICHII, B. *Urmărirea penală*. Chişinău: Garuda Art. 2000.

4. VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală*. Partea specială. Vol. II. Bucureşti: Paideia. 1996.
5. NEAGU, I. *Tratat de procedură penală*. Bucureşti: PRO, 2001.

Recomandat
***Tatiana VÎZDOAGĂ**, dr., conf. univ.*

TEORIA ŞI PRACTICA EXPERTIZEI GRAFOSCOPICE

Ana DOROȘENCO

CZU: 343.982.4:343.123 anna.apetrii@gmail.com

The author of the present work analyses graphology as a part of the forensic technique, which establishes the methodology of handwriting and signature research, used in the practical activity of judicial experts. The specific features of the object of study, system and methods of judicial graphology are emphasised.

In order to educate the citizens' responsibility when it comes to documents and signature, it is proposed to adopt measures to standardize them and to include in the school curricula didactic rules that would facilitate the acquiring of writing skills as well as those of executing a personal signature.

Analiza practicii de urmărire penală şi judiciară, a statisticii din ultimele decenii demonstrează că activitatea justiţiei, de prevenire şi combatere a criminalităţii, necesită descoperirea urgentă şi completă a infracţiunilor, majoritatea cărora sunt legate de folosirea documentelor falsificate parţial sau contrafăcute în totalitate, identificarea infractorilor, determinarea fără niciun dubiu a vinovăţiei lor şi, în raport cu aceasta, aplicarea pedepselor prevăzute de legea penală.

În acest sens, Ioan Mircea ne dă următoarea definiţie a documentului: orice scris tipărit, dactilografiat, manuscris, schiţă, desen prin care se atestă starea civilă, identitatea persoanei, pregatirea şcolară şi profesională, încheierea de diferite contracte, declaraţii, bilete de bancă, timbre etc. [1, p.232]. Astfel, descoperirea şi cercetarea infracţiunilor a fost şi rămâne în actualitate, o mare provocare ridicată în faţa experţilor şi a organelor judiciare, acestea având obligaţia de a recurge la toate mijloacele permise de lege prin care se poate stabili adevărul, inclusiv aplicarea în această activitate a celor mai noi realizări din domeniile ştiinţelor tehnicii, naturii, dar şi a celor de natură umanitară, prin folosirea cunoştinţelor de specialitate în formă de expertiză drept mijloc eficace de interpretare şi clarificare a faptelor.

Lucrarea este inedită, fiind de un mare interes şi utilitate practică, luând în consideraţie, în primul rând, complexitatea activităţii sociale şi economice care implică ţinerea unor riguroase şi numeroase evidenţe, precum şi multiple raporturi cu sau fără natură juridică consemnate în acte, de unde întocmirea şi circulaţia extrem de intensă a scrisului de tot felul, fiind definit de profesorul Simion Doraş drept ,,mijloc de comunicare care constă în reproducerea gândirii şi vorbirii prin semne grafice" [2, p.254], iar în al doilea rând, însemnătatea primordială a expertizelor grafoscopice, în special în cauzele penale şi frecvenţa cu care sunt utilizate aceste mijloace de probă în stabilirea activităţii infracţionale şi asigurarea tragerii la răspundere a persoanelor vinovate având în vedere că, comparativ cu alte tipuri de expertiză, expertiza scrisului

deţine o pondere destul de mare în Republica Moldova, de exemplu în CNEJ – circa 58% pe parcursul a mai mulţi ani.

Obiectul expertizei grafoscopice, privit prin optica procesual-penală generală, prezintă documentul – corp delict în calitatea sa de probă materială, adică de purtător material al manuscrisului (obiect scriptural). Însă obiectul nemijlocit al investigaţiei grafoscopice prezintă însuşirile scrisului oglindite în manuscrisul concret [3, p.44].

În particular, referindu-ne la rechizitele unui document menţionăm că o particularitate în expertiza criminalistică a scrisului de mână este reprezentată de rechizitoriul acestuia de neînlocuit semnătura, impresiunea de ştampilă şi fotografie, lipsa unuia ducând la nulitatea documentului, iar cunoscutul savant rus R.Belkin determină rechizitul documentului drept ansamblu de semne distinctive a documentului [4, p.62-63].

Analiza practicii judiciare denotă că majoritatea semnăturilor cetăţenilor au un aspect prescurtat, ceea ce nu le asigură securitatea, de multe ori rămânând vulnerabile la fals, astfel identificarea persoanelor după semnăturile de cuantum redus rămâne la ora actuală o altă problemă, pe cât de complicată, pe atât şi de solicitată. În acelaşi context, trebuie menţionat şi faptul că semnarea de către Republica Moldova a Acordului de asociere şi a Acordului de liber schimb cu UE face resimţită o anumită presiune la punctele de trecere a frontierei, în sensul că mulţi migranţi ilegali folosesc, drept rechizitoriu de neînlocuit al unui document, ştampile contrafăcute pentru a pătrunde în spaţiul european şi pentru a prelungi şederea în ţările acestui spaţiu.

Efectuându-se analiza unui raport de expertiză judiciară, putem constata că raportul de expertiză constituie un mijloc de probă, iar prin formularea concluziilor, expertul are sarcina de a răspunde la obiectivele stabilite de către ordonator care este organul de urmărire penală sau instanţa de judecată. Expertul îşi formulează concluziile pe baza datelor rezultate din investigarea criminalistică, vizuală şi instrumentală sau analitică, cât şi a părerii sale de specialist, în baza cunoştinţelor şi experienţei profesionale personale.

Drept finalitate logică a abordării ştiinţifice realizate, am considerat necesar a înainta următoarele **recomandări:**

1. Având în vedere că semnătura devine la ora actuală obiectul unor multiple contrafaceri, propunerea vine pentru Ministerul Educaţiei din Republica Moldova privind introducerea unei discipline şcolare sau, cel puţin a unei teme/unui curs cu denumirea spre exemplu de ,,Metodica învăţării scrisului” care va îngloba regulile de formare a deprinderilor de a executa un scris şi/sau semnătura personală după anumite standarde, având ca scop de a educa respect şi atenţie faţă de document încă de pe băncile şcolii, familiarizarea elevilor cu rolul semnăturii în societate, procedeele de protecţie contra falsificării acesteia.
2. A mări spaţiul destinat semnăturii, iar semnăturile persoanelor vizate să fie obligatoriu suplimentate cu manuscrisul numelui, prenumelui acestora. Această idee este generată de faptul că formularele blanchetelor, documentelor au dimensiuni mici, ceea ce limitează persoana să semneze liber, impunându-i anumite restricţii, mai ales în situaţia în care scriptorul dispune de un scris evoluat, de dimensiuni

mari. Astfel, executarea semnăturilor într-un spaţiu limitat are ca efect modificarea conţinutului semnăturii, ducând la descreşterea informaţiei identificatoare a persoanei. În fond, acest fapt înlesneşte condiţiile de comitere a infracţiunilor legate de falsificarea documentelor.

3. Cercetând practica de expertiză grafoscopică, am ajuns la concluzia că, în practica laboratoarelor de expertiză criminalistică, cu părere de rău se întâlnesc situaţii când efectuarea expertizelor de acest gen este repartizată unor experţi care s-au reprofilat din alte domenii ale criminalisticii sau aşa-numiţilor „experţi criminalişti universali" care de cele mai deseori la formularea concluziilor acestora conduc o sursă de erori. În acest sens, se propune a repartiza efectuarea expertizelor nemijlocit persoanelor competente în domeniu, totodată este necesar unificarea bazei normative de activitate în ramura expertizei judiciare din Republica Moldova sincronizând-o cu exigenţele Uniunii Europene. Utilizând experienţa altor state, se va participa la diverse proiecte, granturi, în vederea pregătirii viitorilor specialişti, dar şi oferirea tehnicii modernizate, necesară la etapa actuală Republicii Moldova în condiţiile situaţiei economice precare.

4. În aceeaşi ordine de idei, trebuie menţionat că în domeniul expertizei judiciare este foarte important să se ţină cont şi de practica CEDO, dat fiind faptul că nu de puţine ori unele norme şi practici acreditate în sfera expertizei grafoscopice vin în contradicţie cu Hotărârile definitive ale Curţii pe acest segment.

Referinţe:

1. MIRCEA, I. *Criminalistica*. Iaşi: Editura Fundaţiei „Chemarea", 1992.
2. DORAŞ, S. *Criminalistica*. Vol.1. *Tehnica criminalistică*. Chişinău: Ştiinţa, 1996.
3. COSTEA, M. Expertiza grafoscopică judiciară: fundamente teoretice şi metodologice. În: *Legea şi viaţa*, iulie *2019*, nr. 7.
4. БЕЛКИН, Р.С. *Криминалистическая энциклопедия*. Москва: БЕК, 1997.

Recomandat
***Gheorghe GOLUBENCO**, dr., prof.univ.*

URMELE PRINCIPALE ŞI SECUNDARE ALE UTILIZĂRII ARMELOR DE FOC

Andrei GUȚU

CZU: 343.344:351.753 gutu.3991@gmail.com

Studying Judicial ballistic is determined by the commission of various serious crimes, starting with illegal trafficking of firearms and ammunition and ending with armed attacks and killing of persons. The need to analyse and obtain data about firearms used in the commission of crimes, to identify and illustrate the criminal picture, led to the emergence of a new field of research, namely judicial ballistics. Judicial ballistics has its own objects of study, tasks and connections with other sciences. Among the tasks of judicial ballistics, an important role is played by the detection and study of evidence created by firearms when the crimes are committed.

Armele de foc, fie ele confecţionate industrial sau artizanal, deţinute legal sau ilegal, au constituit şi vor constitui un mijloc cu grad înalt de pericol social, utilizat la săvârşirea faptelor ilicite. Dacă e să urmărim datele statistice înregistrate şi aici mă refer la Nota informativă privind activitatea de supraveghere a circulaţiei armamentului, emisă de către Inspectoratul General al Poliţiei, putem observa că, în anul 2019, au fost înregistrate 93 de infracţiuni comise cu utilizarea armelor de foc, dintre care: cu arme la evidenţă – 32 de infracţiuni, cu arme deţinute ilegal – 40, iar în 21 de cazuri nu a fost stabilit tipul armei. În topul infracţiunilor comise cu utilizarea armelor de foc, conform notei informative, s-au clasat infracţiunile prevăzute de art. 155, art. 188 şi art. 287 Cod penal al RM. În anul 2020 se atestă o creştere a numărului de infracţiuni săvârşite cu utilizarea armelor de foc, astfel, doar în primul semestru s-au înregistrat 42 de infracţiuni comise, ceea ce constituie deja aproximativ 45% din numărul total de infracţiuni înregistrate pe întreg anul 2019.

În toate cazurile comise cu armele de foc, organul de urmărire penală are scopul de a elucida circumstanţele în care a fost utilizată arma, iar acest lucru este posibil în urma dispunerii şi efectuării expertizei în domeniul balisticii judiciare. În literatura de specialitate română, balistica judiciară este definită ca ramură a tehnicii criminalistice care, prin folosirea metodelor şi a mijloacelor tehnico-ştiinţifice specifice, se ocupă cu examinarea criminalistică a armelor de foc, a muniţiilor, a elementelor de muniţie şi a urmelor create în timpul tragerii, în scopul identificării armei de foc şi a clarificării aspectelor legate de împrejurările în care aceasta a fost folosită la săvârşirea unei fapte [1, p.12].

Altfel spus, balistica judiciară reprezintă o ramură a tehnicii criminalistice care studiază construcţia şi funcţionarea armelor de foc, fenomenele de tragere şi urmele determinate de acestea, muniţiile şi părţile componente ale acestora, în scopul soluţionării problemelor apărute în cadrul unui proces judiciar.

În contextul dat, ne interesează urmele determinate de fenomenele de tragere cu armele de foc, întrucât acestea formează unul din obiectele de studiu ale balisticii judiciare, iar descoperirea şi examinarea acestor categorii de urme constituie sarcina de bază a expertizei balistice.

Prin folosirea armelor de foc se creează două categorii de urme: principale şi secundare. Unele se găsesc pe arme şi pe muniţii, altele pe corpul (sau în corpul) omului şi pe obiectele-ţintă.

Aceste urme pot fi definite ca acele elemente materiale ce apar consecutiv tragerii cu arma de foc, compuse atât din elemente de muniţie şi urmele pe care acestea le poartă, cât şi efectele produse de tragere asupra ţintei şi a mediului înconjurător [1, p.47]. Urmele de acest tip apar în cazul în care este efectuată o tragere cu arma de foc şi pot fi descoperite la locul faptei sau recuperate de la persoane (trăgător, victimă) sau de pe obiecte.

În lumina celor relatate, din categoria urmelor principale ale utilizării armelor de foc, fac parte:

1. arma de foc propriu-zisă şi părţile componente ale acesteia;
2. muniţiile, elementele componente şi urmele create de armă pe acestea;
3. urmele de perforare, pătrundere şi ricoşeu.

Arma de foc constituie un dispozitiv de tragere destinat din punct de vedere constructiv pentru nimicirea ţintei, la care proiectilul este pus în mişcare de energia gazelor rezultată în urma arderii pulberii sau altei substanţe de propulsare, şi constă din următoarele părţi componente de bază: ţeava, mecanismul de dare al focului şi mecanismul de închidere. Muniţiile, din punct de vedere criminalistic, nu constituie altceva decât obiecte multicomponente, de unică folosinţă (de unică acţiune), destinate pentru lovirea ţintei ca rezultat al utilizării energiei formate în urma arderii încărcăturii de pulberi sau altei substanţe de combustie ca urmare a tragerii dintr-o armă de foc.

Urmele de perforare, adică acele urme care pătrunzând în ţintă, străbat şi distrug materialul acesteia, le sunt caracteristice trei elemente identificatoare: a) orificiul de intrare; b) orificiul de ieşire; c) canalul. În funcţie de tipul obiectului/ţintei (corpul uman, îmbrăcăminte, obiecte din metal, lemn, sticlă etc.) asupra căreia s-a efectuat tragerea, caracteristicile orificiilor de intrare şi ieşire diferă de la una la alta.

Urmele de pătrundere reprezintă perforări fără ieşire ce se formează, atunci când proiectilul a pierdut considerabil viteza iniţială, în aer, când proiectilul a trecut de câteva obstacole intermediare ori atunci când ţinta este foarte groasă şi materialul este relativ rezistent. Elementele componente ale acestor urme sunt: orificiul de intrare şi canalul.

Urmele ricoşeurilor sunt urme de adâncime cu caracter dinamic create la suprafaţa obiectelor lovite de proiectil, sub un unghi de incidenţă mic sau când ţinta are duritate şi densitate foarte mare [3, p.338].

În categoria urmelor secundare ale utilizării armelor de foc se include: 1) inelul de ştergere; 2) rupturile şi arsurile provocate de acţiunea flăcării şi presiunea gazelor eliminate în urma arderii încărcăturii de pulbere; 3) particulele de pulbere nearsă sau arse incomplet; 4) tatuajul.

Inelul de ştergere se formează prin depunerea a unor substanţe străine (praf, ulei, funigine), iar când trece prin ţintă substanţele se şterg de pe acesta şi se depun pe suprafaţa cu care intră în contact. Pentru indentificarea lui, se ia în considerare faptul că are o culoare închisă şi se găseşte în jurul orificiului de intrare. Rupturile şi arsurile provocate de acţiunea mecanică a flăcării şi presiunii gazelor apar ca rezultat al tragerii de la distanţe mici sau cu arma de foc lipită de ţintă, iar limita de acţiune a acestor factori depinde de înseşi particularităţile constructive ale armei de foc utilizate.

Tatuajul se creează doar la tragerea cu ţeava armei de foc lipită de corpul ţintei. În acest caz, se reproduce integral sau parţial forma gurii ţevii [2, p.89].

În concluzie, organul judiciar poate să soluţioneze cauza numai pe baza stabilirii exacte a împrejurărilor de fapt ale acesteia, aplicând prevederile cuprinse în normele de drept corespunzătoare acestei situaţii. De aici rezultă că probaţiunea este faza cea mai însemnată din activitatea organelor judiciare, prin aceasta stabilindu-se realitatea faptelor deduse spre soluţionare.

Examinarea în condiţii de laborator a urmelor principale şi secundare ale utilizării armelor de foc poate contribui la relevarea unor circumstanţe ce pot avea importanţă pentru organul judiciar. De regulă, arma de foc sau muniţiile şi părţile componente ale acestora, depistate la faţa locului săvârşirii faptei ilicite, pot oferi informaţii despre tipul armei utilizate, tipul muniţiei, calibrul etc. În baza urmelor de pătrundere, urmelor de perforare, rupturilor cauzate de acţiunea flăcării şi presiunii gazelor, pot fi stabilite direcţia, unghiul şi distanţa de la care a fost efectuată tragerea cu arma de foc.

Referinţe:

1. PLEŞEA, Ion, DOBREA Daniel Gheorge. *Balistica Judiciară*. Aspecte teoretice şi pratice. Bucureşti: H.G. CHIMICS S.R.L., 2013.
2. DAN, Eugen-Ioan. *Criminalistică*. Tîrgu-Mureş, 2015.
3. IONESCU, Florin. *Criminalistica*. Bucuresti: Editura Universitară, 2008.
4. NOTA INFORMATIVĂ privind activitatea de supraveghere a circulaţiei armamentului în perioada a 12 luni ale anului 2019 şi în perioada I semestru al anului 2020, emisă de către Inspectoratul General al Poliţiei al MAI al RM (Accesat: 10.02.2022). Disponibile: https://politia.md/ro/advanced-page-type/rapoarte-si-evaluari

Recomandat
***Mihail GHEORGHIȚĂ**, dr.hab., prof. univ.*

PARTICULARITĂŢILE INTERCEPTĂRII CONVORBIRILOR PERSOANEI FĂRĂ STATUT PROCESUAL

Mariana POIATĂ

CZU: 342.721:343.451:341.64 poiataa.marianaa@gmail.com

For the first time, the subject of interception and registration of persons without procedural status has been studied in the light of different legal systems, as well as the judicial practice of the European Court of Human Rights. It was substantiated that the national legislation requires the establishment of efficient guarantees regarding the interception of the category of "other persons" that fall under the norm of art. 132 [8] parag. (3) Code of criminal procedure.

Dreptul la inviolabilitatea vieţii private este unul dintre cele mai importante drepturi ale epocii moderne ce stă la baza demnităţii umane. Această valoare este protejată nu doar de Legea Fundamentală, de art. 8 din Covenţia Europeană a Drepturilor Omului, şi de alte acte normative prin care legiutorul instituie un cadru legal de administrare a probelor, aşa încât orice probă obţinută cu încălcarea vieţii private să decadă prin prisma principiului legalităţii.

Analizând reglementările naţionale în domeniu, subliniem că interceptarea şi înregistrarea comunicărilor reprezintă în sine o ingerinţă în viaţa privată, din acest considerent legislaţia Republicii Moldova urmează să cuprindă garanţii suficiente şi adecvate pentru eliminarea oricărui abuz în materie care ar putea fi săvârşit de autorităţi. Susţinem opiniile [1, p. 60], bazate pe standardele CEDO potrivit cărora drepturile prevăzute de art.8 din Convenţie, pot fi supuse limitării doar respectându-se trei condiţii esenţiale luate cumulativ: limitarea trebuie să fie prevăzută de legea naţională, care, la rândul ei, trebuie să fie previzibilă, accesibilă, să urmărească un scop legitim, limitarea trebuie să fie necesară într-o societate democratică şi, în sfârşit, limitarea trebuie să fie proporţională cu scopul legitim urmărit prin instituirea ei.

Potrivit jurisprudenţei Curţii Europene [2] *„O normă este accesibilă şi previzibilă numai atunci când este redactată cu suficientă precizie, în aşa fel încât să permită oricărei persoane să îşi corecteze conduita şi să fie capabilă.*

Încă în cauza *Iordachi şi alţii c. Moldovei* [3], Curtea a menţionat că legislaţia naţională cu privire la interceptarea convorbirilor telefonice nu conţinea garanţii suficiente împotriva abuzurilor. În acest sens, pe lângă alte aspecte, Curtea Europeană s-a arătat îngrijorată de faptul că legislaţia nu definea clar categoriile persoanelor pasibile de a fi subiecţii unor interceptări şi înregistrări ale convorbirilor telefonice.

Or, potrivit prevederilor art. 132[8] alin. (3) Cod de procedură penală *„pot fi supuse interceptării şi înregistrării comunicările bănuitului, învinuitului sau* ***ale altor***

***persoane**, inclusiv ale celor a căror identitate nu a fost stabilită, despre care există date ce pot conduce rezonabil la concluzia că ele fie contribuie, în orice mod, la pregătirea, comiterea, favorizarea sau tăinuirea infracţiunilor prevăzute la alin. (2), fie primesc sau transmit informaţii relevante şi importante pentru cauza penală”.*

Evaluând conţinutul normei prin prisma condiţiei previzibilităţii, considerăm că acesta lasă loc de interpretări şi abuzuri din partea organelor care desfăşoară măsurile speciale de investigaţii. Conchidem că problema care se conturează ţine de faptul că legislaţia în domeniu nu defineşte clar categoriile persoanelor pasibile de a fi subiecţii unor interceptări ale convorbirilor telefonice. Legislaţia actuală nu oferă vreo explicaţie cu privire la aspectul – care sunt persoanele ce cad sub incidenţa textului ,, ale altor persoane’’ de la art. 132 [8] alin. (3) Cod de procedură penală.

În cauza *Roman Zakharov c. Rusiei* [4], Curtea a reţinut că, deşi interceptarea putea fi dispusă nu numai în privinţa unui bănuit sau învinuit, ci şi în privinţa persoanelor care ar putea avea informaţii despre o infracţiune, legea nu a oferit nicio explicaţie cu privire la circumstanţele în care comunicările pot fi interceptate pe fondul unor evenimente sau activităţi care pun în pericol securitatea naţională, militară, economică sau ecologică a Rusiei şi nu a clarificat cine cade sub incidenţa de ,, alte persoane’’ în practică.

Aşadar, considerăm că interceptarea comunicărilor persoanelor fără statut procesual creează premise pentru încălcarea dreptului la căile de atac disponibile. Mai mult ca atât, Curtea a constatat că, persoanele ale căror comunicări au fost interceptate nu erau notificate, iar în cazul în care nu se deschidea nicio cauză penală împotriva acestora şi nu se foloseau datele interceptate ca probe, era puţin probabil ca să mai fie informate.

Ţinând cont de practica judiciară a Republicii Moldova, constatăm că, în majoritatea cazurilor, persoanelor nu li se atribuie statut procesual după interceptare, nu sunt informate despre interceptare, astfel fiind încălcat dreptul la viaţă privată şi nemijlocit dreptul la un recurs efectiv în sensul art. 13 din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului.

De regulă, în cazul constatării pertinenţei interceptării şi înregistrării comunicărilor, procurorul solicită amânarea aducerii la cunoştinţă a informării persoanei până la emiterea unei decizii definitive. Astfel, în cazul în care nu se dispune o soluţie de scoatere de sub învinuire, încetare, clasare sau trimitere în judecată, persoanelor nu li se comunică despre faptul interceptării. Deseori cauzele sunt suspendate până la stabilirea făptuitorilor sau se află în gestiunea organelor de urmărire penală pentru perioade îndelungate. Subsidiar, conchidem că, şi în cazul în care persoanele sunt informate, acestea nu au dreptul să aibă acces la materialele cauzei sau la alte informaţii referitoare la interceptarea comunicărilor, deoarece ele se oferă doar participanţilor la procesul penal, calitate pe care aceştea nu o deţin.

În aspect comparat, constatăm că legislaţia altor state permite interpretarea normei cu privire la subiecţii interceptării în sensul dispunerii acestei măsuri doar cu referire la persoanele care au statut procesual în cauza penală.

Conform informaţiei prezentate de către Procuratura Generală în anul 2020 privind activitatea procuraturilor specializate, au fost identificate cazuri când începerea urmăririi penale s-a efectuat în lipsa oricărei bănuieli rezonabile privind săvârşirea infracţiunii, doar în baza unor rapoarte fără suport factologic şi fără confirmare documentară şi probatorie, în multe dintre cazuri doar în scopul efecutării interceptărilor şi a altor măsuri speciale de investigaţii [5].

În urma cercetării şi analizei temei abordate, am ajuns la concluzia de a înainta anumite **sugestii şi recomandări** de modificare a legislaţiei privind asigurarea informării tuturor persoanelor care au fost supuse interceptării şi înregistrării comunicărilor este oportună în contextul legislaţiei în vigoare ce reglementează subiectul vizat. La fel, considerăm necesară examinarea constituţionalităţii expresiei ,,ale altor persoane'' din art. 132^8 alin. (3) Cod de procedură penală, având în vedere neclaritatea şi caracterul interpretativ al normei. Revizuirea cadrului legal şi adoptarea unor prevederi exprese cu privire la subiecţii ce pot fi supuşi interceptării, dar şi acordarea împuternicirii Avocatului Poporului de a monitoriza şi a emite rapoarte cu privire la respectarea drepturilor şi garanţiilor persoanelor supuse interceptării, ar contribui la neadmiterea încălcării legislaţiei procesuale şi ingerinţei în viaţa privată a persoanelor fără statut procesual interceptate.

Referinţe:

1. DOLEA,Igor. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Cartea Juridică, 2009, p. 60.
2. Cauza *Silver şi alţii c. Regatului Unit*, hotărârea din 25 martie 1983. https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57577 (accesat 20.07.2021).
3. Cauza *Iordachi şi alţii c. Moldovei*, hotărârea din 10.02.2009, definitivă din 14.09.2009. http://hudoc. echr.coe.int/eng?i=001-91245 (accesat 05.07.2021).
4. Cauza *Roman Zakharov c. Rusiei*, hotărârea din 04.12.2015, https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-159324 (accesat 09.08.2021)
5. Comunicat de presă privind rezultatele efectuate la Procuratura Anticorupţie şi PCCOCS, sursa : http://procuratura.md/md/newslst/1211/1/8211/ (accesat 09.08.2021).

Recomandat
***Igor DOLEA**, dr. hab., prof. univ.*

RECONSTITUIREA FACIALĂ CRIMINALISTICĂ

Rodica POPOV

CZU: 343.985:778.34 radina826@gmail.com

In this study facial was elucidated the process of facial reconstruction in a forensic context, therefore, to recreate the appearance that most closely resembles the original face of the deceased, in an effort to stimulate public recognition that will ultimately contribute to personal identification. The primary objective was to investigate the ways of forensic facial reconstruction, as well as its applicability as evidence or means of identifying the person and elucidating the circumstances in the event of a violent death.

Reconstrucţia facială criminalistică este o ramură a antropologiei criminalistice, fiind mai bine cunoscută ca disciplină care aplică cunoştinţele ştiinţifice ale antropologiei fizice (şi adesea arheologiei) la colectarea şi analiza probelor legale. Mai larg vorbind, cunoştinţele antropologice sunt aplicate în rezolvarea problemelor juridice. Antropologia criminalistică a început ca un subdomeniu al antropologiei, dar a crescut într-un corp distinct de cunoştinţe, parcurgând alte domenii ale antropologiei, biologiei şi ştiinţelor fizice.

Reconstrucţia facială criminalistică este o combinaţie a metodelor ştiinţifice şi a priceperii artistice. Poate fi folosit pentru a reconstrui ţesuturile moi pe craniu, pentru a obţine imaginea unui individ pentru recunoaşterea şi identificarea acestuia. Unii recenzenţi au considerat că reconstrucţia facială criminalistică este o metodă de aproximare facială, adică se pot stabili diferite modele faciale din acelaşi craniu. Alţi cercetători, pe de altă parte, au simţit că fiecare craniu poate produce doar o singură faţă şi, prin urmare, acest lucru ar duce la identificarea pozitivă a unui individ, au folosit termenul de „reconstrucţie facială”.

Reconstrucţia facială criminalistică este utilizată atât în ştiinţa criminalistică, cât şi în arheologie. În criminalistică, această metodă este utilizată în identificarea unui individ în cazul în care metodele convenţionale/obişnuite de identificare nu au succes. În arheologie, este folosit pentru a identifica chipurile oamenilor din trecut, resturi osoase, trupuri îmbălsămate etc.

Tehnicile de reconstrucţie pot fi împărţite în două tipuri: tehnici bidimensionale (2D) şi tehnici tridimensionale (3D). Acestea sunt efectuate şi analizate fie manual, fie prin utilizarea unui software specific (computerizat). Metodele manuale 3D utilizate în reconstrucţia facială criminalistică sunt metodele anatomice (rusă), antropometrică (americană) şi combinaţie Manchester (britanica), care au fost dezvoltate de Gerasimov, Krogman şi respectiv Neave.

Procesul de reconstrucţie a feţei seamănă cu croiala unui costum de către un croitor – faţa trebuie să se potrivească perfect pe craniu, ţinând cont de toate formele şi

dimensiunile acestuia. Pentru a determina caracteristicile exacte, cercetătorul măsoară de la 40 la 80 de parametri ai craniului: dimensiunile acestuia în ansamblu, lungimea şi grosimea oaselor individuale, gradul de „bombare" a anumitor tuberculi, unghiurile articulaţiei osoase.

Tehnica reconstrucţiei bidimensionale [1, p. 217-221] a feţei în baza craniului este o metodă a artei criminalistice folosită pentru a ajuta la identificarea rămăşiţelor scheletice. Artistul şi antropologul colaborează pentru a construi trăsăturile faciale ale individului necunoscut pe baza structurii craniene subiacente. Conceptul de vizualizare a feţei în viaţă, aşa cum a fost extrapolat din arhitectura osoasă nu este una nouă. În timp ce o mare parte din cercetările timpurii făcute în acest sens, respectul a fost folosit pentru a proiecta aspectele în viaţă ale diferiţilor strămoşi iluştri, de astăzi interesul se aplică către cei recent morţi.

Reconstrucţia tridimensională a feţei în baza craniului a fost folosită în mod tradiţional atât pentru aplicaţii criminalistice, cât şi în muzeele istorice. Criminalistic, această procedură ajută la recunoaşterea persoanelor dispărute, în timp ce în cadrul muzeelor, acest fapt ne permite să ne imaginăm cum s-ar putea să fi apărut feţele oamenilor antici. În ultimii ani, au fost implementate proiecte speciale care au avut drept scop adaptarea tehnicilor utilizate, inclusiv afişaje de probă, testare criminalistică, proiectarea implanturilor dentare din plastic şi aplicaţii de televiziune.

Supraproiecţia fotografică, ca metodă de identificare, este un proces criminalistic în care se fac fotografii sau fotografiile din înregistrările video ale unei persoane dispărute care sunt comparate cu craniul găsit. Proiectând ambele fotografii una peste alta (sau, chiar mai bine, potrivind un model de craniu tridimensional scanat împotriva fotografiei feţei/filmului), antropologul criminalist poate încerca să stabilească dacă aceasta este aceeaşi persoană.

Reconstrucţie cranio-facială, efectuată manual sau cu software de calculator, ar trebui să fie folosit pentru a stimula memoria publicului în căutarea suspecţilor crimei. Conexiunea mai puternică cu aspectul psihologic şi alte ştiinţe ar trebui căutate în realizarea mai exactă a reconstrucţiei. Abordarea cognitivă se bazează pe principiile cum funcţionează mintea, memoria noastră şi cunoaşterea/percepţia şi dinamica socială a modului în care oamenii comunică. Mai presus de toate în recunoaşterea criminalistică, fiabilitatea procesului de recunoaştere este fundamental, iar toate tehnicile sunt concentrate pe aceasta gol.

Acurateţea metodei de reconstrucţie facială a fost dezbătută pe larg de-a lungul anilor. Unul dintre punctele de dispută pare să fie dezacordul asupra cine ar trebui să efectueze în sine lucrările de reconstrucţie facială. Ar trebui să fie artistul, care foloseşte abilităţi sculpturale mai intuitive; sau omul de ştiinţă, care urmează o metodă preconceptă? Adesea, oamenii de ştiinţă au angajat artişti pentru a efectua lucrările sculpturale sub supravegherea lor ştiinţifică. O astfel de muncă, însă nu a scăpat de critici. Rezultatul plăcut din punct de vedere estetic nu a putut fi testat şi, prin urmare, abaterea de la date nu a putut fi apărată. Alternativ, au existat multe reconstrucţii faciale care au fost efectuate cu o tehnică metodică avansată şi ştiinţific pură, care au

rezultat în chipuri din lemn, lipsite de viaţă şi stângaci sculptate, care strigă pentru contribuţia estetică şi observată a unui artist. Conflictul se bazează pe faptul că atractivitatea estetică este sau nu o necesitate, atunci când recunoaşterea sau asemănarea cu un individ este singura cerinţă [2, p. 200-219].

Abilităţile sculpturale sunt în mod clar utile la reconstrucţia musculaturii feţei, dar acolo unde se obţine acurateţea anatomică, procesul de reconstrucţie nu ar trebui să implice interpretare artistică şi procedura este reproductibilă. Determinarea morfologiei trăsăturilor faciale ar trebui să urmeze procedura ştiinţifică, cu excepţia buzelor şi urechilor, care necesită un grad de interpretare artistică. Stratul de piele la un copil sau un adult tânăr poate fi determinat relativ fiabil, dar gradul de interpretare artistică a texturii suprafeţei creşte odată cu creşterea vârstei adulte. Mai multe licenţe artistice pot fi adecvate în reconstrucţiile arheologice decât într-o investigaţie criminalistică, deoarece recunoaşterea feţei este rareori obiectivul principal şi producerea celei mai probabile reprezentări poate fi mai importantă decât identitatea individuală. Unele investigaţii arheologice pot furniza informaţii suplimentare despre aspectul facial din ţesuturi moi conservate, portrete sau stări patologice.

Reconstrucţia cranio-facială poate fi introdusă atât ca componentă de sine stătătoare în domeniul identificării medico-legale, cât şi ca examen complementar în cadrul expertizelor medico-legale antropologice.

La moment, în Republica Moldova, nu există nicio expertiză care ar fi dispusă în cazul depistării unui cadavru în stare avansată de putrefacţie sau scheletizat, în consecinţă fiind faptul că în asemenea cazuri adevărata soartă a persoanei, cât şi identitatea persoanei nu vor fi nicicând aflate. Anume lipsa specialiştilor instruiţi în acest domeniu, lipsa de utilaj, şi probabil şi dorinţă de schimbare are ca consecinţă trecerea neobservată din fiinţă a unei persoane, şi în cazul existenţei unei morţi violente, un eventual infractor nu va fi nicicând pedepsit pentru fapta sa, ceea ce va periclita imaginea justiţiei în general.

Referinţe:

1. BURNS, Karen Ramey. *Forensic Anthropology Training Manual*. New Jersey: Prentice Hall, 1999.
2. WILKINSON, C. *The accuracy of facial reconstruction in Forensic Facial Reconstruction*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

Recomandat
***Mihail GHEORGHIŢĂ**, dr. hab., prof. univ.*

MOTIVAREA SENTINŢEI DE CONDAMNARE – CONDIŢIE A RĂSTURNĂRII PREZUMŢIEI DE NEVINOVĂŢIE

Denis URSU

CZU: 343.281:347.13 denis.ursu.com@gmail.com

This article examines the principle of the presumption of innocence from the point of view of its concept, essence and content, the judicial sentence as a final act of criminal justice and in particular the motivation of the conviction as an essential condition for overturning the presumption of innocence.

Pentru combaterea criminalităţii, statul urmează să creeze un mecanism de protecţie a intereselor persoanei, societăţii şi statului însuşi, aceasta se reuşeşte prin implementarea unui sistem de norme menite să asigure ordinea juridică într-un stat de drept. Pentru asigurarea siguranţei şi bunăstării populaţiei, statul dezvoltă şi implementează legi care formează un sistem structurat şi interconectat orientat să protejeze societatea şi să prevină criminalitatea. Statul recurge la măsuri coercitive în vederea ripostării împotriva celor ce comit fapte interzise de legea penală. Totodată, pentru adoptarea unor hotărâri juste şi legale, sunt necesare garanţii care să asigure protecţia drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale individului.

Principiul prezumţiei nevinovăţiei este consacrat în art. 8 CPP al RM [1]. Prezumţia nevinovăţiei reprezintă în sine o normă juridică cu caracter obiectiv. Astfel, persoana implicată în cadrul procesului penal este considerată nevinovată de lege, care leagă posibilitatea legală a stabilirii vinovăţiei persoanei doar de aşa condiţii de înfăptuire a justiţiei, care atrag examinarea tuturor circumstanţelor cauzei sub toate aspectele, în mod complet şi obiectiv, nemijlocit de către o instanţă independentă şi imparţială cu asigurarea tuturor garanţiilor unui proces echitabil şi respectarea ansamblului de principii ale procedurii penale. Principiul în cauză are la bază nu opinia subiectivă, fundamentată pe personalitatea acuzatului sau atitudinea faţă de acesta, ci pe o poziţie juridică obiectivă, conform căreia orice persoană acuzată de săvârşirea unei infracţiuni este prezumată nevinovată, până când vinovăţia sa nu va fi stabilită în ordinea prevăzută de lege printr-o sentinţă definitivă. Astfel, persoana acuzată de comiterea unei infracţiuni, din punct de vedere legislativ, îşi păstrează nevinovăţia până atunci când sentinţa de condamnare prin care este recunoscută vinovată, pronunţată în privinţa sa, devine definitivă.

Persoana în privinţa căreia se desfăşoară procesul penal nu este obligată să-şi dovedească nevinovăţia sa în cursul procesului. Dovedirea reprezintă un drept al persoanei acuzate şi nu o obligaţie a acesteia, respectiv persoana acuzată nu poate fi silită în mod legal să-şi dovedească nevinovăţia. În acelaşi timp, faptul că persoana acuzată ocupă un rol pasiv şi renunţă la exercitarea dreptului său de a-şi dovedi nevinovăţia nu

poate fi interpretat în detrimentul acesteia, precum şi nu poate avea consecinţe nefavorabile pentru persoana acuzată. Recunoaşterea vinovăţiei de către persoana acuzată nu absolvă partea acuzării de obligaţia dovedirii vinovăţiei persoanei în comiterea infracţiunii ce i se impută.

Sentinţa de condamnare nu poate fi bazată pe presupuneri, prin urmare, aceasta necesită a fi adoptată în condiţiile în care această soluţie este întemeiată în baza ansamblului de probe legal administrate, care corespund condiţiilor de admisibilitate şi care sunt suficiente pentru fundamentarea concluziei instanţei cu privire la vinovăţia persoanei acuzate. Toate dubiile în probarea învinuirii care nu pot fi înlăturate, în condiţiile legii, se interpretează în favoarea acuzatului. Aceasta înseamnă că dacă o evaluare cuprinzătoare a probelor administrate în cauză creează judecătorului îndoieli cu privire la vinovăţia acuzatului şi remediile de înlăturare a acestora au fost epuizate şi nu au înlăturat aceste dubii, atunci instanţa nu poate pune la baza stabilirii vinovăţiei aceste probe, prin urmare, persoana acuzată urmează a fi reabilitată, dacă nu există alte probe suficiente a demonstra vinovăţia acesteia.

Sentinţa este hotărârea judecătorească prin care instanţa de judecată soluţionează fondul cauzei. Hotărârea judecătorească este un concept generic, sentinţa judecătorească fiind o categorie a hotărârii judecătoreşti, ambele la rândul lor fiind acte procedurale. Din raţionamente de oportunitate şi claritate, legislaţia procesual penală structurează sentinţa în trei părţi, şi anume: partea introductivă, partea descriptivă sj dispozitivă, indicând expres conţinutul pe care urmează să-l reflecte instanţa de judecată în sentinţa adoptată pe marginea cauzei examinate, în urma deliberării asupra chestiunilor prevăzute de legislaţia procesuală în vederea soluţionării fondului cauzei, instanţa urmând să expună raţionamentele care au condus la formularea concluziilor instanţei cu privire la soluţia adoptată, acestea fiind o garanţie esenţială a unui proces echitabil. Trebuie de remarcat că complexitatea, volumul şi suficienţa motivării depind de toate circumstanţele şi particularităţile cauzei examinate. Concluziile instanţei cu privire la toate chestiunile ce urmează a fi soluţionate în sentinţă decurg, în mod direct şi nemijlocit, din cercetarea probatoriului. O latură foarte importantă a activităţii judecătoreşti în ceea ce priveşte aspectul cognitiv-logic reprezintă argumentarea selectării normelor de drept, care urmează a fi aplicate într-un anumit caz concret, precum şi probele şi argumentele părţilor care devin bază pentru adoptarea sentinţei.

Motivarea presupune prezenţa concluziilor argumentate, precum şi algoritmul care a stat la baza adoptării sentinţei, adică, calea parcursă de instanţă în aprecierea circumstanţelor cauzei şi a soluţiei adoptate explicând raţionamentul constatărilor şi soluţiei sale. În esenţă, caracterul motivat presupune un răspuns logic, argumentat şi convingător la întrebarea: de ce instanţa a adoptat anume o asemenea hotărâre. În cauza *Van de Hurk c. Olandei* [2], CtEDO a stabilit regula generală, conform căreia dreptul la un proces echitabil presupune o examinare adecvată şi imparţială a concluziilor, argumentelor şi probelor administrate în cauză. În acelaşi timp, se menţionează că dreptul la un proces echitabil, deşi presupune obligaţia instanţei naţionale de a motiva hotărârile adoptate, aceasta nu necesită răspunsuri detaliate cu privire la

fiecare argument al părţilor. Totodată, Curtea a precizat în mod suplimentar că aprecierea amănunţită a argumentelor părţilor depinde de tipul hotărârii, precum şi de argumentele părţilor în sine. Totodată, chestiunea cu privire la faptul dacă instanţa şi-a îndeplinit sau nu obligaţia de motivare, urmează a fi soluţionată la fel în lumina tuturor împrejurărilor cauzei în mod particular. În cauza *Fomin c. Moldovei* [3], se menţionează în mod expres că obligaţia instanţei de a arăta, în motivarea sa, motivele pentru care anumite argumente ale părţilor au fost acceptate sau respinse, are totuşi şi limită, instanţa poate considera necesar să nu răspundă la argumentele care sunt vădit irelevante, neîntemeiate, abuzive sau în orice alt fel inadmisibile din cauza prevederilor legale clare sau unei practici judiciare constante în privinţa unor tipuri de argumente similare. Cu toate acestea, atunci când un motiv, argument invocat de o parte este decisiv pentru rezultatul procedurii, impune un răspuns specific şi explicit. Astfel, Curtea Europeană examinează dreptul cu privire la aprecierea argumentelor părţilor în hotărârea adoptată din punctul de vedere al criteriului semnificativităţii, care este compus din două elemente, şi anume: calitatea argumentului şi posibilitatea acestuia de a influenţa soluţionarea cauzei.

Conchidem că este foarte important ca sentinţa judecătorească să fie inteligibilă, scrisă într-un limbaj clar şi simplu, aceasta fiind o precondiţie pentru a asigura înţelegerea lor de către părţi şi de publicul interesat. Conţinutul urmând să fie coerent, iar motivaţia formulată într-un stil clar şi accesibil tuturor. Argumentele sentinţei trebuie să fie consecvente, clare, neechivoce şi necontradictorii. Ele trebuie formulate, astfel încât cititorul să poată urmări raţionamentul logic utilizat de judecător la adoptarea sentinţei, modul în care acesta a ajuns la anumite concluzii cu privire la fondul cauzei.

Referinţe:

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Nr.122 din 14 martie 2003. Publicat în *Monitorul Oficial al RM*, nr.104-110 din 7 iunie 2003. În vigoare din 12 iunie 2003.
2. Cauza *Van de Hurk contra Olandei*. Hotărârea CtEDO din 19.04.1994, par. § 59, 61, 60. [Accesat: 23.10.2021]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57878%22]}
3. Cauza *Fomin contra Moldovei*. Hotărârea CtEDO din 11 octombrie 2011, par.§ 31. [Accesat: 29.08.2021]. Disponibil: http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2015/04/FOMIN-RO.pdf

Recomandat
***Tatiana VÎZDOAGĂ**, dr., conf. univ.*

INSOLVABILITATEA FICTIVĂ: ASPECTE TEORETICE ŞI PRACTICE

Ion MIDONI

CZU: 347.427:343.535 midoni.ion97@gmail.com

In the present research, the bankruptcy institution was analyzed. The historical evolution of the present crime was anlified. The composition of the crime was analyzed multiaspectual, in the light of the legislations of other states. The criminal act was analyzed in accordance with the judicial practice of other states.

Tema abordată este importantă şi actuală din momentul în care economia naţională a efectuat o tranziţie bruscă de la economia planificată la o economie de piaţă. În momentul acestei tranziţii, legile specifice sistemului socialist-comunist au devenit inaplicabile în prezenţa unei economii de piaţă, care a priori nu admite prezenţa statului ca subiect care guvernează economia.

În conformitate cu prevederile din Codul penal al RM, infracţiunea de insolvabilitate este definită ca: „insolvabilitatea fictivă care a cauzat creditorului daune în proporţii mari” [1]. În cadrul legislaţiei Republicii Moldova infracţiunea de insolvabilitate fictivă conţine o dispoziţie de blanchetă, dispoziţie care fără a descrie semnele concrete ale infracţiunii, face trimitere la acte extrapenale pentru completarea şi înţelegerea conţinutului acestora [2, p.36], ceea ce creează dificultăţi pentru justiţiabili de a înţelege norma penală. Specific acestei infracţiuni este şi faptul că terminologia abordată în cadrul ipotezei normei analizate provine dintr-o ramură specifică a dreptului, dreptul afacerilor, care utilizează noţiuni proprii acestui domeniu, noţiuni care nu sunt pe larg utilizate în societate.

Potrivit doctrinei româneşti sub aspect juridic, frauda este actul săvârşit cu reacredinţă spre a atrage foloase de pe urma atingerii aduse drepturilor altuia, în cazul bancrutei actul respectiv fiind comis de către debitorul insolvabil, pentru a-şi sustrage bunurile de la eventuala urmărire a creditorilor săi. Legată de aceasta, frauda la lege este definită ca fiind încheierea unui act juridic, valabil în sine, pentru ca, în mod ocolit, să se înlăture aplicarea unor dispoziţii legale imperative sau prohibitive. Derivat din aceasta, termenul fraudulos desemnează o acţiune făcută cu înşelăciune, cu rea-credinţă, pentru a realiza un profit material de pe urma atingerii dreptului altuia. Cu alte cuvinte, *fraudă* şi *fraudulos* trebuie înţeles în sensul de înşelare, inducere în eroare, amăgire, cu scop de profit prin provocarea unei pagube [3, p.180].

Doctrinarii ruşi consideră că principala caracteristică a falimentului fictiv o constituie faptul că, debitorul, în momentul depunerii cererii introductive are posibilitatea reală de a satisface creanţele creditorilor. În asemenea împrejurări, devine clar faptul

că debitorul nu doreşte să-şi execute obligaţiunile faţă de creditori, şi pentru a nu satisface creanţele creditorilor se declară insolvabil [4].

În cazul în care debitorul induce în eroare creditorii săi, şi se declară insolvabil, deşi real are capacitatea de plată a creanţelor, atunci acţiunile debitorului care aduc atingere drepturilor creditorilor urmează a fi calificate drept infracţiune. Se consideră faliment fictiv situaţia în care debitorul fictiv organizează insolvabilitatea persoanei juridice prin intermediul introducerii unor informaţii false în datele contabile şi alte documente [5].

Fapta prejudiciabilă a infracţiunii analizate constă în acţiunea desemnată prin sintagma „insolvabilitate fictivă". Acţiunea reprezintă o comportare pozitivă, o conduită a făptuitorului prin care se face ceva de natură să producă o schimbare în sfera relaţiilor sociale, ea realizează încălcarea unei interdicţii şi reprezintă o acţiune ilicită [6, p.185].

Doctrinarul rus E. I. Panova este de părerea că în ceea ce priveşte fapta prejudiciabilă, scopul este de a asigura ca instanţa să ia o decizie de admitere a cererii introductive şi de a induce în eroare creditorii. Pentru a săvârşi această faptă, debitorul foarte des transmite toate bunurile sale unor persoane terţe, aceasta fiind doar o modalitate de săvârşire a prezentei infracţiuni. Consecinţele fiind – neachitarea datoriilor şi cauzarea unor prejudicii. E.I. Panova consideră că este suficient pentru a califica fapta ca insolvabilitate fictivă, în situaţia în care debitorul este capabil de a satisface integral toate obligaţiile faţă de creditori la momentul depunerii cererii introductive [7].

În opinia noastră, cererea de intentare a procesului de insolvabilitate nu este scopul în sine al infracţiunii, în cazul infracţiunii de insolvabilitate fictivă procesul de insolvabilitate reprezintă mijlocul de săvârşire a infracţiunii, subiectul infracţiunii urmăreşte scopul de a prejudicia interesele creditorilor şi de a obţine un profit, prin neîndeplinirea obligaţiilor faţă de creditori.

Infracţiunea de insolvabilitate fictivă este o infracţiune care este săvârşită cu intenţie directă. Falsificarea cererii introductive şi anexelor acesteia se săvârşeşte doar cu conştientizarea acestui fapt. La fel suntem în prezenţa intenţiei directe, în cazul în care premergător intentării procesului de insolvabilitate, subiectul infracţiunii îşi „pregăteşte" această stare de insolvabilitate încheind anumite raporturi fictive cu terţe persoane, şi astfel îşi creează creditori „fictivi", care, făcând parte din adunarea creditorilor, îi permit subiectului infracţiunii să-şi desemneze administratorul de insolvabilitate şi să ia decizii defavorabile creditorilor.

Insolvabilitatea prezintă o instituţie absolut necesară economiei de piaţă, care are drept scop eliminarea din circuitul economic a participanţilor care sunt incapabili să continue activitatea economică. Participanţii insolvabili, dacă nu sunt lichidaţi la timp, stopează circuitul civil şi în lanţ pot genera pagube atât la nivel naţional, cât şi la nivel internaţional.

Nu orice insolvabilitate prezumă o premisă pentru existenţa infracţiunii, insolvabilitatea nu are tangenţă cu norma penală. În situaţia în care se intentează o acţiune penală privind insolvabilitatea, atunci instituţia insolvabilităţii trebuie cercetată ca premisă a săvârşirii unei infracţiuni.

Insolvabilitatea fictivă de drept presupune o insolvabilitate, însă de fapt în toate cazurile debitorul este lichid, activele debitorului depăşind pasivul, în caz contrar, nu suntem în prezenţa unei infracţiuni de insolvabilitate fictivă.

Dacă starea de fapt, de încetare a plăţilor este o condiţie necesară şi suficientă pentru declanşarea procedurii de drept, aceste două condiţii constituie o condiţie necesară, dar nu suficientă, pentru declanşarea procesului penal pentru insolvabilitatea fictivă.

Starea de încetare a plăţilor trebuie să fie precedată de acţiuni de falsificare a evidenţelor societăţii, de sustragere sau distrugere a acestora, fapt care-i conferă insolvabilităţii un caracter penal.

Recomandăm utilizarea în conţinutul art. 253 CP a termenului de „*bancrută*”, în locul celui de „*insolvabilitate*”. Termenul de „*insolvabilitate*” nu poate fi utilizat în acest context, fiind un termen comercial care nu redă conform noţiunii fapta penală pe care o defineşte.

Modificarea art. 253 CP din normă de blanchetă în normă dispozitivă. În conformitate cu art. 7 CEDO, principiul legalităţii infracţiunilor şi a pedepselor presupune că atât infracţiunile, cât şi pedepsele trebuie să fie clar definite prin lege.

Referinţe:

1. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.
2. COPEŢCHI, S., HADÎRCA, I. *Calificarea Infracţiunilor*. Chişinău: S. n., 2015.
3. BERCHEŞAN, V. GROFU, N. *Evaziunea fiscală şi bancruta fiscală*. Bucureşti: Little Star, 2004.
4. НАЗАРЕНКО, А. Е. Определение признаков фиктивного и преднамеренного банкротства. В: *Вестник науки и творчества*, 2016, № 4, сс. 129-135.
5. ПАНОВА, Е. И. Фиктивное банкротство: понятия, признаки, противоречие гражданского и уголовного законодательства в определении объективной стороны. В: *Сборник материалов IV Международной научно-практической конференции*, 2017, сс. 309-311. [Accesat 05.02.2022] Disponibil: https://elibrary.ru/item.asp?id=32258513.
6. GRAMA, M. ş.a. *Drept penal. Partea generală* Vol. I. Chişinău: S.n., 2012.
7. ПАНОВА, Е. И. *Op. cit.*

Recomandat
***Mariana GRAMA**, dr., conf. univ.*

VIOLENŢA ÎN FAMILIE: ANALIZA JURIDICO-PENALĂ ŞI CRIMINOLOGICĂ

Cristina LUPAŞCU

CZU: 343.625:343.625(478)(094.5) lupascucristina@gmail.com

Family violence is violence or other abuse that occurs in a domestic setting, such as in marriage or cohabitation. It can assume multiple forms, including physical, verbal, emotional, economic, religious, reproductive, or sexual abuse, that may result in disfigurement or death. Domestic violence is a global problem that doesn't know social, economic or national limits, and the prevention of this phenomenon, the protection of victims and the punishment of aggressors is a set of integrated policies, necessary to be implemented in the legislation of each state.

În pofida funcţiilor importante ale familiei în societate, în cadrul familiilor se produc cele mai grave fapte prejudiciabile, întrucât aplicarea actelor de violenţă fizică, verbală, sexuală, economică sau spirituală, nu se manifestă într-un mod vizibil, iar conflictele intrafamiliale, în majoritatea cazurilor, rămân ascunse de victimele violenţei în familie. Problema respectivă este evidenţiată atât pe plan naţional, cât şi internaţional, încercându-se implementarea diverselor mecanisme de protecţie a victimelor violenţei în familie, în special a femeilor, deoarece acestea sunt mai vulnerabile şi mai predispuse actelor de violenţă din partea partenerilor. Violenţa domestică se răsfrânge atât asupra femeilor, cât şi asupra barbaţilor, însă majoritatea acţiunilor de violenţă domestică sunt întreprinse de bărbaţi împotriva femeilor. Femeile, în comparaţie cu bărbaţii, mai des sunt supuse violenţei domestice pe parcursul vieţii; mai des devin obiectul victimizării repetate; mult mai frecvent suferă de leziuni corporale şi au nevoie de asistenţă medicală; mai des sunt ameninţate [1].

În art. 3 al Convenţiei Consiliului Europei privind prevenirea şi combaterea violenţei împotriva femeilor şi a violenţei domestice (Convenţia de la Istanbul) „violenţa domestică" este definită ca fiind toate acţiunile de violenţă fizică, sexuală, psihologică sau economică, care survin în familie sau în unitatea domestică sau între foştii sau actualii soţi sau parteneri, indiferent dacă agresorul împarte sau a împărţit acelaşi domiciliu cu victima [2]. Totodată, în conformitate cu Legea Republicii Moldova nr.45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea şi combaterea violenţei în familie, „violenţa în familie" reprezintă acte de violenţă fizică, sexuală, psihologică, spirituală sau economică, cu excepţia acţiunilor de autoapărare sau de apărare a altei persoane, inclusiv ameninţarea cu asemenea acte, comise de către un membru de familie în privinţa altui membru al aceleiaşi familii, prin care s-a cauzat victimei prejudiciu material sau moral [3]. Astfel, violenţa în familie reprezintă orice acţiune fizică sau verbală săvârşită cu intenţie de către un membru de familie împotriva altui

membru al aceleiaşi familii, care provoacă o suferinţă fizică ori psihică sau un prejudiciu material [4].

În vederea prevenirii şi combaterii violenţei în familie, legiuitorul a incriminat această faptă la art.201[1] CP RM. Mai mult, dispoziţia prevăzută la lit.b) alin.(2) art.201[1] CP RM vine să prevină ulterioarele acte de violenţă, să oprească şi să combată fenomenul de violenţă în familie. În contextul analizei infracţiunii de violenţă în familie în varianta incriminată la lit.b) alin.(2) art.201[1] CP RM, se regăsesc şi câteva cause ce au ajuns la CtEDO în materia violenţei în familie, în care autorităţile competente din ţara noastră nu au întreprins măsurile necesare pentru protecţia victemelor şi pentru prevenirea şi combaterea unor ulterioare acte de violenţă în familie. Câteva dintre acestea fiind: *Cauza Eremia vs Republica Moldova. Hotărârea CtEDO din 28 mai 2013, definitivă 28 august 2013 (Strasbourg). Cererea nr. 3564/11; Cauza Mudric vs Republica Moldova. Hotărârea CtEDO pe din 16 iulie 2013, definitivă 16 octombrie 2013 (Strasbourg). Cererea nr.74839/10.*

Din punct de vedere criminologic, putem deduce următoarele legităţi specifice violenţei în familie: este o formă de violenţă asupra partenerului, asupra copilului sau asupra vârstnicului neputincios; este un model de comportament care se caracterizează printr-un exerciţiu de control şi un abuz de putere de către o persoană asupra unei alte persoane în contextul unei relaţii intime; are un caracter repetitiv; impactul traumei face ca victimei să-i fie foarte dificil să-şi părăsească partenerul; se manifestă în mai multe feluri, incluzând, dar nelimitându-se la abuzul fizic, sexual, emoţional şi financiar şi impunerea izolării sociale [4]. Sunt identificate patru condiţii ca şi precursori necesari pentru instaurarea sindromului Stockholm la nivelul victimelor violenţei domestice: 1. Victima percepe o persoană ca ameninţându-i supravieţuirea; 2. Victima percepe abuzatorul ca sursă de bunătate; 3. Victima este izolată; 4. Victima nu întrevede o modalitate de a scăpa de abuzator [5].

Este necesar de menţionat faptul că Republica Moldova dispune de diverse mecanisme legislative de protecţie a victimelor şi de prevenire a actelor de violenţă, însă acestea nu sunt destul de eficiente pentru eradicarea fenomenului respectiv. De asemenea, am constatat existenţa mai multor lacune prezente în legislaţie în abordarea problemei violenţei în familie, care necesită a fi soluţionate cât mai rapid.

O propunere *de lege ferenda* ar fi completarea art. 201[1] CP RM cu două circumstanţe agravante, şi anume: 1) săvârşirea infracţiunii de violenţă în familie de către o persoană care anterior a mai săvârşit asemenea fapte; şi 2) săvârşirea infracţiunii de violenţă în familie cu bună ştiinţă asupra unui minor sau a unei femei gravide ori profitând de starea de neputinţă cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, dizabilităţii ori altui factor. În concordanţă cu prima agravantă propusă, menţionăm necesitatea incriminării acesteia datorită faptului că majoritatea agresorilor, în urma aplicării diferitelor măsuri de protecţie a victimei, devin mai violenţi şi încalcă ordnonanţele de protecţie aplicând repetat violenţa faţă de membrii familiei, respectiv victima dezvoltând în sine sentimentul profund de frică faţă de agresor. Referindu-ne la cea de-a doua agravantă propusă, precizăm că anume mino-

rii, femeile gravide sau persoanele aflate în stare de neputinţă sunt mai predispuse actelor de violenţă în familie, din cauza vulnerabilităţii acestora şi faptului că nu dispun de suficientă putere de a se apăra.

O altă propunere *de lege ferenda,* considerată necesară, ar fi modificarea sancţiunii prevăzute pentru comiterea infracţiunii de la alin.(4) art.151. Astfel sancţiunea respectivă să prevadă pedeapsa cu închisoare de la 11 la 14 ani, dat fiind faptul că atât alin.(4) art.151, cât şi alin.(4) art. 201[1] CP RM, prevăd aceeaşi sancţiune pentru cauzarea vătămării grave a integrităţii corporale sau a sănătăţii soldată cu decesul victimei. Iar, în acest sens, ar fi inechitabil pedepsirea unei persoane care săvârşeşte fapta dată asupra oricărei alte persoane, la fel ca şi persoana ce comite fapta prejudiciabilă respectivă asupra unui membru de familie. În contextul celor menţionate, observăm inutilitatea agravantei prevăzute la alin.(4) art. 201[1] CP RM, astfel fie urmează a fi modificată pedeapsa de la alin.(4) art.151, fie urmează a fi exclusă agravanta prevăzută la alin.(4) art. 201[1].

Dacă să ne referim la totalitatea măsurilor de prevenire a fenomenului violenţei în familie enumerate anterior, atunci am putea să intervenim cu recomandări, precum atragerea atenţiei deosebite asupra informării societăţii despre problema vizată pentru ca societatea să conştientizeze violenţa şi să-şi asume responsabilitatea confruntării cu acest fenomen. O altă recomandare ar fi anume instruirea specialiştilor din domeniul respectiv, care au menirea să intervină şi să ofere asistenţă şi protecţie victimelor violenţei în familie, precum şi impunerea acestor specialişti obligaţia de a interveni prompt în cazurile de abuz şi maltratare a unor membri din familie.

Dacă e să ne referim la cadrul legislativ cu referire la prevenirea şi combaterea violenţei în familie, atunci acesta urmează a fi mult mai drastic şi să îi permită victimei de a obţine cu adevărat protecţie. Iar în cazurile în care organele de drept cunosc despre existenţa unor cazuri de violenţă în familie, să întreprindă măsurile necesare de protecţie a victimelor, şi în cazul în care nu o fac, să fie sancţionaţi corespunzător.

Referinţe:

1. BODRUG- LUNGU, V., ZMUNCILA, L. *Violenţa domestică: aspecte sociale şi legislative*. Chişinău, 2005, pp.8-9.
2. Convenţia Consiliului Europei privind prevenirea şi combaterea violenţei împotriva femeilor şi a violenţei domestice (Convenţia de la Istanbul, 11.05.2011).
3. CORCEA, N. *Violenţa în familie*: Monografie. Chişinău, 2015, p. 140.
4. CORCEA, N. Calificarea juridico-penală a violenţei sexuale asupra femeilor ca formă distinctă a violenţei în familie. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Ştiinţe Sociale”*, 2015, nr.11, pp.30-38.
5. OSCE, CDC. *Violenţa în familie în Republica Moldova. Practică judiciară şi acte normative naţionale şi europene*. Chişinău, 2014, pp.121-134, 150-166.
6. BRÎNZĂ, S., STATI, V. Răspunderea penală pentru infracţiunea de violenţă în familie (art.201[1] CP RM). În: *Revista Naţională de Drept*, 2011, nr. 10-11, pp. 3-11.
7. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Tratat de drept penal*. Partea specială: în 2 vol. Vol.1. Chişinău, 2015, p. 344.

8. CORCEA, N. Violenţa în familie din perspectiva criminalisticii, criminologiei şi a dreptului penal. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Ştiinţe sociale”*, 2015, nr.3(83), pp.116-126.
9. TURLIUC, M.N., KARNER-HUŢULEAC, A., DĂNILĂ, O. *Violenţa în familie. Teorii, particularităţi şi intervenţii specific*. Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi, 2009.

Recomandat
***Dorina GUREV**, dr., conf. univ.*

TIPOLOGIA VICTIMEI TRAFICULUI DE FEMEI

Doina ROMANESCU

CZU: 343.54:343.988

Traficul de fiinţe umane continuă să rămână în prezent o problemă pentru Republica Moldova. În pofida măsurilor care se adoptă la nivel de ţară, fenomenul traficului de fiinţe umane nu a încetat să existe.

Aproximativ 70% din numărul persoanelor traficate sunt femei pentru executarea diferitulor activităţi. Conform datelor Organizaţiei Internaţionale pentru Migraţie, în anul 2010 în lume au fost înregistrate 2,5 mil. femei traficate ilegal dintre care 43% practicau prostituţia. Potrivit ultimelor date stastice, în 2018 OIM a acordat suport pentru 3.770 de victime ale traficului de fiinţe umane din Republica Moldova.

Republica Moldova rămâne o ţară de origine, într-o măsură mai mică – o ţară de tranzit. În ultimii ani, au fost înregistrate cazuri în care Republica Moldova a fost şi ţară de destinaţie. Din perspectiva ţărilor de destinaţie pentru cetăţenii noştri, geografia acestora este în continuă schimbare, rezumată la apariţia unor destinaţii noi şi dispariţia altora. Principalele ţări de destinaţie (din perspectiva numărului de victime) continuă să fie Federaţia Rusă, Turcia, Ucraina, regiunea Ciprul de Nord şi Emiratele Arabe Unite. Totodată, se evidenţiază şi alte destinaţii noi, precum Israel, Azerbaidjan, Austria, Norvegia, Elveţia ş.a. De asemenea, s-au înregistrat cazuri în spaţiul Uniunii Europene, şi anume: Germania, Cehia, Italia, România, Spania, Polonia, Franţa, Grecia. Astfel, menţionăm că, potrivit datelor statistice ale Ministerului Afacerilor Interne, în ultimii ani se înregistrează creşterea numărului de victime, exploatate în interiorul ţării şi în unităţile administrativ-teritoriale din partea stângă a Nistrului.

Pot fi evidenţiate următoarele forme ale traficului de fiinţe umane, în funcţie de scopul propriu-zis al traficului iniţiat:

- traficul de fiinţe umane, în special al femeilor şi copiilor, cu scop de exploatare sexuală, inclusiv:
  - pentru organizarea prostituţiei;
  - pentru organizarea practicării prostituţiei în unităţile militare sau în locurile de dislocare a forţelor armate;
  - pentru organizarea turismului sexual;
- traficul de fiinţe umane, în special al copiilor şi invalizilor, în activitatea de cerşetorie, cum ar fi:
  - folosirea copiilor;
  - folosirea invalizilor;
- căsătoriile în scop de exploatare (inclusiv folosirea sistemului „mirese prin poştă”):
  - pentru folosirea persoanei în muncă casnică (menajeră etc.);

- traficul de copii în scopul impunerii la maternitate surogat, pentru reproducere;
- traficul de fiinţe umane în scopul prelevării şi transplantării organelor şi ţesuturilor;
- traficul de copii în scopul adopţiei ilegale.

Astfel, din multitudinea formelor de trafic de fiinţe umane, în majoritatea cazurilor sunt folosite victime de sex feminin.

Prin urmare, Republica Moldova se află printre primele locuri în Europa în ce priveşte numărul de persoane traficate, ca raportare la numărul total al populţiei, în consecinţă această problemă reprezintă una din cele mai strigente şi mai actuale.

Moldovenii sunt acum bine informaţi în ceea ce priveşte riscurile plecării în străinătate, dar sunt gata de orice pentru a scăpa de situaţia grea din ţara lor, astfel continuând să cadă în capcanele traficanţilor.

Traficul de fiinţe umane a fost incriminat pentru prima dată în Republica Moldova în anul 2001, ca răspuns la o acută problemă socială ce devenea tot mai alarmantă, urmărind stoparea fenomenului-cauză. Actualmente, traficul de persoane constituie una dintre cele mai grave probleme de care se loveşte Republica Moldova.

Cu toate că la ora actuală traficul de persoane, în special al femeilor, este conştientizat de opinia publică, populaţia percepe în continuare superficial fenomenul, esenţa lui nefiind înţeleasă. Această problemă persistă şi în rândurile angajaţilor organelor de drept. Apar probleme privitoare la încadrarea juridică corectă a faptelor de trafic de fiinţe umane.

Până în prezent, politica naţională în domeniu a fost realizată în conformitate cu prevederile planurilor naţionale de prevenire şi combatere a traficului de fiinţe umane, aprobate de către Guvern (şase planuri realizate începând cu anul 2001), şi ale Strategiei Sistemului naţional de referire pentru protecţia şi asistenţa victimelor şi potenţialelor victime ale traficului de fiinţe umane (2009-2016), adoptate de către Parlamentul Republicii Moldova.

Republica Moldova este parte la Convenţia Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de fiinţe umane, Convenţia ONU împotriva criminalităţii organizate transnaţionale şi a Protocolului adiţional privind prevenirea, reprimarea şi pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor şi copiilor.

Prevederile actelor internaţionale au fost transpuse în cadrul legal naţional prin adoptarea de către Parlamentul Republicii Moldova în octombrie 2005 a Legii privind prevenirea şi combaterea traficului de fiinţe umane şi, ulterior, prin dezvoltarea şi aprobarea actelor normative de implementare. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 defineşte traficul de fiinţe umane drept infracţiune prin art. 165, intitulat „Traficul de fiinţe umane”, şi prin art. 206, intitulat „Traficul de copii”. În Codul penal al Republicii Moldova există, de asemenea, prevederi referitoare la infracţiunile conexe traficului de fiinţe umane, cum ar fi: utilizarea rezultatelor muncii sau serviciilor unei persoane care este victimă a traficului de fiinţe umane (art. 165^1), sclavia şi condiţiile similare sclaviei (art. 167), munca forţată (art. 168), scoaterea ilegală a copilului din ţară (art. 207), recurgerea la prostituţia practicată de

un copil (art. 208[2]), proxenetismul (art. 220), publicitatea în scopul obţinerii ilegale de organe, ţesuturi şi celule umane sau privind donarea ilicită a acestora (art. 213[1]), trafic de organe (art. 158), organizarea cerşetoriei (art. 302), organizarea migraţiei ilegale (art. 362[1]).

La nivel naţional, au fost create şi dezvoltate organe consultative pentru monitorizarea şi coordonarea activităţii autorităţilor publice, organizaţiilor necomerciale şi organizaţiilor internaţionale [1].

Realizările Republicii Moldova în acest domeniu au fost şi mai sunt posibile datorită asistenţei tehnice internaţionale prin realizarea diverselor proiecte şi susţinerii valoroase a partenerilor de implementare, dar sunt necesare eforturi suplimentare din partea Guvernului.

Scopul cercetării constă în elaborarea bazelor teoretice ale **traficului** de femei, analiza doctrinară a normelor juridice naţionale şi internaţionale privind traficul de fiinţe umane axate preponderent pe traficul de femei, precum şi elaborarea unor propuneri şi recomandări, ţinând cont de experienţa internaţională şi naţională acumulată, aspectele comparative depistate şi activitatea organizaţiilor neguvernamentale naţionale şi internaţionale în acest domeniu.

Concluziile, propunerile şi recomandările formulate în lucrare pot fi utilizate în procesul de modificare şi perfecţionare a cadrului legislativ, în activitatea practică a organelor şi instituţiilor abilitate în domeniul traficului de fiinţe umane, precum şi în procesul de studii din instituţiile de învăţământ cu profil juridic.

Cercetările întreprinse se bazează pe studierea doctrinei, legislaţiei şi a practicii judiciare în domeniul dat.

De altfel, definitivarea acestei cercetări a fost imposibilă fără consultarea surselor jurisprudenţiale cu accesare electronică. Studiile efectuate ne permit să afirmăm cu certitudine că acestea au contribuit la natura actuală şi importanţa temei studiate, dar şi la diversitatea conceptelor existente în alte state şi necesitatea dezvoltării continue a acestui domeniu.

Referinţe:

1. Strategia Naţională de prevenire şi combatre a traficului de fiinţe umane pentru anii 2018-2023, Anexa nr. 1 la Hotărârea Guvernului nr. 461 din 22 mai 2018.

Recomandat
***Alina ŞAVGA**, dr., conf. univ.*

INFRACŢIUNEA DE VIOL: EXAMEN TEORETIC ŞI PRACTIC

Iurie IURCU

CZU: 343.541:341.231.14 iurcu.iurie@yahoo.com

In this article is analyzed the crime of rape. The rape crime is the most serious crime in the field of sexual crimes, which violates the freedom and sexual inviolability of the person. We have highlighted the evolution of the regulation of the crime of rape, comparative aspects of criminal law in matters of rape, criminology and criminal legal analysis and have been proposed some legislative changes.

Problematica infracţiunilor privind viaţa sexuală continuă să se afle în centrul preocupărilor teoreticienilor şi ale practicienilor din domeniul dreptului penal, criminalisticii, criminologiei, iar evoluţia dinamică a relaţiilor sociale impune o cercetare continuă a naturii juridice a acestor infracţiuni, în vederea identificării căilor eficiente de prevenire şi de combatere a infracţiunilor privind viaţa sexuală.

Infracţiunea de viol a fost şi este, de fapt, cea mai gravă infracţiune din cadrul infracţiunilor cu privire la viaţa sexuală, care încalcă libertatea şi inviolabilitatea sexuală a persoanei. Violul constituie o faptă amorală, deoarece relaţiile sexuale au un rol deosebit în viaţa de zi cu zi, acţionează la nivel cultural, ideologic, psihologic asupra persoanei.

Sub aspect juridic, infracţiunea de viol, de-a lungul timpului, a suferit numeroase schimbări, cunoscând diverse forme de sancţionare, începând cu sancţionarea prin pedepse corporale, până la incriminarea în sisteme de drept codificate. Indiferent de acestea, concluzionăm că, din cele mai vechi timpuri, o problemă a societăţii a fost apărarea persoanei de orice formă de violenţă sexuală.

Din analiza cadrului legal actual, se constată: infracţiunea de viol aduce atingere vieţii sexuale a persoanei, protejată de legea penală, sub cele două aspecte ale acesteia, şi anume „*libertatea sexuală*” şi „*inviolabilitatea sexuală*” a persoanei. De altfel, prin *libertatea sexuală* se înţelege dreptul persoanei de a dispune în mod liber de corpul său în raporturile sexuale, iar *inviolabilitatea sexuală* constituie lipsa exteriorizării dorinţei persoanei de satisfacere a necesităţilor sexuale.

Or, Curtea Europeană a Drepturilor Omului în *cauza K.A şi A.D. c. Belgiei*, a stabilit: „Oricare persoană poate să revendice dreptul la orice practici sexuale doreşte, limita fiind **victima** acestor practici sexuale” [1].

În ceea ce ţine de terminologia folosită în cadrul reglementării juridice a infracţiunilor sexuale, am stabilit: *actul sexual,* în sine, presupune o multitudine de modalităţi de a obţine o satisfacere sexuală folosind sexul sau acţionând asupra sexului. Prin *raport sexual* trebuie de înţeles actul sexual normal sub aspectul lui fiziologic, care se

caracterizează prin introducerea membrului viril în vagin sau în vestibulul vaginului, astfel creând condiţii pentru concepere [1, p.552].

Cadrul normativ al reglementării juridice a infracţiunii de viol diferă. Astfel, statele precum: Federaţia Rusă, Ucraina reglementează acţiunea principală a elementului material al infracţiunii de viol drept „raportul sexual", iar statele: România, Italia, Franţa, Polonia folosesc termenul de „act sexual" ca acţiune principală a elementului material.

Din cele menţionate *supra,* considerăm raţional de a formula norma prevăzută la art.171 CP al RM, astfel încât acţiunea principală a elementului material al infracţiunii de viol să constituie „*actul sexual de orice natură*". În susţinerea opiniei noastre, am dori să aducem următoarele argumente: această delimitare între raportul sexual şi alte acte sexuale este justificată doar din punct de vedere medical şi nu credem că această soluţie este justificată şi din punctul de vedere al tehnicii legislative. Adesea, apropiate prin conţinut şi exercitate în acelaşi timp, atât actele sexuale normale, cât şi actele sexuale anormale sunt cuprinse de o rezoluţie infracţională unică a făptuitorului.

În aceste circumstanţe, dirijându-ne de faptul că legea penală trebuie să fie cât mai clară şi mai concisă, nu trebuie admise delimitări formale între componenţe de infracţiune, astfel se consideră necesar excluderea art.172 CP al RM, cu includerea faptelor sancţionate de către această componenţă de infracţiune în cadrul conţinutului art.171 CP al RM şi modificarea acţiunii principale a elementului material al infracţiunii de viol din *„raport sexual"* în „*act sexual de orice natură*".

În această ordine de idei, considerăm că s-ar impune modificarea elementului material al infracţiunii prevăzute de art. 174 CP al RM („*Actul sexual altul decât violul...*") şi modificarea titlului art. 174 CP al RM „Raportul sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani" în „Actul sexual de orice natură cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani", pentru a realiza concordanţa dintre titlul articolului şi faptele prejudiciabile sancţionate de articolul dat.

Este de menţionat că latura subiectivă a infracţiunii se exprimă doar prin vinovăţie sub formă de *intenţie directă*. La această concluzie ne duce faptul că violul este comis în scopul satisfacerii necesităţii sexuale, din aceasta rezultând că persoana urmăreşte survenirea consecinţelor prejudiciabile sau a stării de pericol pentru valorile sociale ocrotite de legea penală. Totuşi, faţă de consecinţele descrise ca forme agravante la lit. d), e), f) alin.(3) art. 171 CP al RM, atitudinea psihică a făptuitorului se exprimă prin *imprudenţă* faţă de urmări.

Legiuitorul a construit această componenţă de infracţiune ca o *componenţă formală*, care se consumă în momentul săvârşirii acţiunii incriminate, indiferent de survenirea consecinţelor. Totuşi, în cazul violului soldat cu vătămare intenţionată gravă, medie sau uşoară a integrităţii corporale sau a sănătăţii, violul însoţit de contaminarea intenţionată cu o boală venerică, violul însoţit de contaminarea intenţionată cu maladia SIDA, violul care a cauzat din imprudenţă o vătămare gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii, violul care a provocat din imprudenţă decesul victimei, devin infracţiuni cu *componenţă materială.*

O problemă la calificarea infracţiunii de viol apare, atunci când se aduce atingere libertăţii fizice a persoanei, iar respectiva atingere este comisă prin depăşirea laturii obiective a violului. În asemenea circumstanţe, este necesară calificarea suplimentară, după caz, conform uneia dintre prevederile de la art.164 CP al RM (când persoana a fost deplasată din locul aflării sale) sau art.166 CP al RM (când persoana este privată ilegal de libertate şi privaţiunea depăşeşte cadrul temporal al violului).

Analizând modalitatea agravantă prevăzută la *lit.f) alin.(3) art.171 CP al RM,* ajungem la concluzia că forma actuală a circumstanţei face dificilă aplicarea ei în practică, iar urmările propuse de Hotărârea nr.17 a CSJ din 2005 [3] ca: pierderea capacităţii de naştere normală; graviditatea extrauterină; pierderea capacităţii de a duce o viaţă sexuală normală; îşi găsesc reglementarea juridică în cadrul altor modalităţi agravante ale infracţiunii de viol.

Mai mult ca atât, legea penală are la bază principiul legalităţii, în atare sens, este îndeplinită această condiţie, atunci când justiţiabilul, citind textul dispoziţiei şi, în caz de necesitate, cu ajutorul interpretării acesteia de către instanţele judecătoreşti, cunoaşte pentru care acţiuni/inacţiuni urmează a fi supus răspunderii penale. Pornind de la aceste reguli stabilite, se impune excluderea din conţinutul normativ al infracţiunii de viol a agravantei prevăzute la lit.f) alin.(3) art.171 CP al RM.

Caracteristica infracţiunii de viol sub aspect criminologic cuprinde, prin conţinutul său, următoarele elemente: cauzele comiterii infracţiunii de viol, date despre personalitatea făptuitorului şi a victimei, despre existenţa sau lipsa unor relaţii dintre acestea, indicii cu referire la metoda, timpul, locul comiterii infracţiunii de viol.

Pentru combaterea criminalităţii şi în special a infracţiunii de viol, este necesar ca statul să ia măsuri în privinţa şomajului, precum şi să manifeste un interes în crearea grupelor de voluntariat cu scopul de a acorda o instruire şcolară celor care nu au această posibilitate.

Referinţe:

1. Cauza K.A şi A.D *vs* Belgia Nr.42758/98 Data 17.02.2005 www.echr.coe.int/Documents/clin_2005_02_72_eng_822327.pdf
2. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal.* Partea specială. Vol. I. Chişinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p. ISBN 978-9975-53-469-7.
3. Legea cu privire la prevenirea şi combaterea violenţei în familie nr.45 din 01.03.2007. Disponibil: legis.md/cautare/getResults?doc_id=110200&lang=ro
4. Hotărârea Plenului CSJ despre practica judiciară în cauzele din categoria infracţiunilor privind viaţa sexuală nr.17 din 07.11.2005. Disponibil www.jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=349

Recomandat
***Dorina GUREV**, dr., conf. univ.*

INFRACŢIUNEA DE POCENETISM: CONTROVERSE, SOLUŢII, PERSPECTIVE

Victoria GOBJILĂ

CZU: 343.545:343.6 gobjilavica@gmail.com

The social, economic and political evolution since the early 20th century have contributed to the development of criminality, especially in terms of social disorganization processes, quick and easy profits, characterized by human trafficking, procuring or prostitution. Because we have some gaps in the legislation of our country, we consider it important to highlight some controversies regarding the crime of procuring and to offer some solutions to improve the legislative framework.

În fiecare societate persistă un anumit sistem de norme şi valori strict determinate, care formează conduita socială din acel stat/regiune. Din acest motiv, societatea critică şi evaluează comportamentul membrilor săi, mai ales din punctul de vedere al conformării acestui comportament la normele şi valorile unanim recunoscute.

Infracţiunea de proxenetism este reflectată în Capitolul VIII din Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova, sub denumirea de „Infracţiuni contra sănătăţii publice şi convieţuirii sociale". Având în vedere lacunele existente în legislaţia Republicii Moldova, se impune necesitatea de a fi evidenţiate oarecare controverse şi soluţii în vederea perfecţionării cadrului legislativ.

Unul din elementele ce denotă existenţa unei dispute în acest sens este victima infracţiunii de proxenetism, care creează confuzii organelor de drept în identificarea acestora. În cadrul legislaţiei Republicii Moldova prin termenul de „victimă'' înţelegem orice persoană căreia prin infracţiune i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale. Astfel, apare întrebarea prin ce anume i s-a cauzat un prejudiciu prostituatei dacă acordul ei este neviciat, aparţinându-i în totalmente? Potrivit prevederilor Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova pentru modificarea şi completarea Hotărârii Plenului Curţii Supreme de Justiţie nr.37 din 22 noiembrie 2004 cu privire la practica aplicării legislaţiei în cauzele despre traficul de fiinţe umane şi traficul de copii nr. 9 din 22.12.2008, pct. 15 şi 15/1, în cazul infracţiunii de proxenetism prostituata nu este victimă, iar această faptă prejudiciabilă nu poate fi realizată prin acte de constrângere ori similare acestora. Considerăm că proxenetismul nu are victimă şi că atât timp cât persoana îşi oferă consimţământul de a practica prostituţia, iar acesta nu este viciat, fie ea şi sub controlul unui proxenet, nu considerăm că poate avea statutul de victimă, aflându-ne în prezenţa unor relaţii benevole. Totuşi, calitatea de victimă, persoana ce practică prostituţia o poate obţine în situaţia în care prin intermediul proxenetismului i-a fost cauzată o daună morală sau materială însoţite de alte

infracţiuni, cum ar fi de exemplu vătămare corporală medie sau gravă, contaminarea cu maladia SIDA, viol etc.

O altă controversă se reflectă în limitele calificării infracţiunii de proxenetism, ce ia forma traficului de fiinţe umane sau traficului de copii. Astfel, suntem în prezenţa proxenetismului ori de câte ori există consimţământul persoanei. În situaţia minorilor, chiar dacă aceştia îşi oferă consimţământul de a practica prostituţia, se consideră acesta ca fiind viciat din cauza vulnerabilităţii determinate de vârsta lor. Tangenţial, dacă persoana ce a împlinit 18 ani ia benevol, fără vreo presiune anume a făptuitorului, decizia de a se prostitua, faptele vor fi calificate conform art. 220 CP RM. În situaţia în care persoana ia decizia de a se prostitua sub o oarecare presiune din partea făptuitorului sau manifestate sub una sau mai multe acţiuni principale şi adiacente ale celui din urmă reflectate în art. 165 CP RM, fapta va cădea sub incidenţa infracţiunii de trafic de fiinţe umane. În cazul proxenetismului, făptuitorul trage foloase, dar paralel şi persoana ce practică prostituţia îşi însuşeşte o parte din beneficii. În situaţia traficului de fiinţe umane, întreaga activitate are ca scop exclusiv exploatarea victimei, adică beneficiul obţinut este asimilat în întregime sau într-o proporţie mai mare de către traficanţi.

Interesant este şi faptul că traficul de fiinţe umane nu poate absorbi infracţiunea de proxenetism, sau invers. Astfel nu poate exista concursul ideal între cele două fapte infracţionale. Nu poate făptuitorul să urmărească în raport cu aceeaşi faptă, concomitent, atât scopul de exploatare sexuală în prostituţie, cât şi scopul de practicare a prostituţiei de o altă persoană. Paradoxal în schimb, este posibil concursul real dintre traficul de fiinţe umane şi proxenetism, când acţiunile subiectului încep ca proxenetism, iar mai apoi acesta acţionează asupra aceleiaşi persoane prin factorii de influenţare specificaţi la lit. a), b) şi c) alin. (1) sau la lit. f), g) alin. (2) art. 165 CP RM, aplicându-se la calificare în acest sens ambele infracţiuni specificate. Aşadar, nu considerăm posibilă transformarea proxenetismului în trafic de fiinţe umane, deoarece nu este posibil ca persoana care are intenţia iniţială de săvârşire a proxenetismului, până la consumarea acestei infracţiuni, să-şi modifice atitudinea psihică, astfel încât intenţia modificată să fie cea de săvârşire a traficului de fiinţe umane.

Controversată este şi dispoziţia art. 89 CC RM care oferă definiţia prostituţiei. Astfel, conform legiuitorului, prostituţia constituie „satisfacerea dorinţei sexuale a unei persoane prin orice metodă şi/sau mijloace, contra plată, inclusiv prin intermediul tehnologiilor informaţionale sau comunicaţiilor electronice”. În acest sens, se conturează contradicţiile apărute în legătură cu opinia Curţii Constituţionale şi prevederile actualizate ale art. 89 Cod contravenţional. În viziunea Curţii, prostituţia nu include şi prestarea serviciilor cu caracter sexual în mediul *on-line*. Curtea mai constată faptul că, pentru a ne afla în prezenţa prostituţiei, este necesară prezenţa contactului fizic dintre prestator şi beneficiar, ceea ce în mediul *on-line* acest fapt nu este posibil. Astfel, se reflectă opiniile controversate dintre cea a Curţii Constituţionale care, deşi adoptată anterior modificărilor de rigoare din Codul contravenţional, nu s-a ţinut cont de acestea. Prin urmare, considerăm că această noţiune trebuie modificată pen-

tru faptul că este incorect formulată, şi deşi pe de o parte conferă claritate, pe de altă parte, creează alte semne de întrebare, contribuind la o calificare incorectă din partea organelor de drept.

Considerăm astfel că controversele apărute în art. 220 CP RM şi art. 89 CC RM denotă faptul că acesta este unul cu multe omiteri şi erori, creând confuzie organelor de drept la aplicarea lor şi în această ordine de idei, venim cu următoarele propuneri *de lege ferenda:*

1. Modificarea art. 89 CC RM în ceea ce vizează definiţia prostituţiei, norma fiind reprezentată ca: *Practicarea prostituţiei, adică satisfacerea dorinţei sexuale a unei persoane prin contact fizic direct cu beneficiarul de aceste servicii*.
2. Introducerea în Codul contravenţional a articolului 89^1 care să prevadă practicarea *video-chatului* de către persoanele cointeresate în acest sens, sub următoarea dispoziţie: *Satisfacerea dorinţei sexuale a unei persoane prin intermediul tehnologiilor informaţionale sau comunicaţiilor electronice.*
3. Includerea art. 220^1 în Codul penal al Republicii Moldova cu o dispoziţie care să prevadă acţiunile specificate la infracţiunea proxenetismului cu includerea la acţiunile de *video-chat*. Ca rezultat, norma nouă ar avea cam următoarea structură: *Îndemnul sau determinarea la video-chat ori înlesnirea practicării video-chatului, ori tragerea de foloase de pe urma practicării video-chatului de către o altă persoană, dacă fapta nu întruneşte elementele traficului de fiinţe umane.*

Referinţe:

1. BRÎNZA, S., STATI, V. Delimitarea traficului de fiinţe umane şi a traficului de copii de alte infracţiuni conexe. În: *Revista Institutului Naţional de Justiţie, 2008, nr.4, pp. 34-35.*
2. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal.* Partea specială Vol I. Chişinău: Tipografia Centrală, 2015.
3. BOTNARU, G. ş.a. *Caracterizarea criminologică şi juridico-penală a traficului de fiinţe umane.* Chişinău: Tipografia Centrală, 2008.
4. ГАУХМАН, Л., МАКСИМОВА, С. *Уголовное право.* Особенная часть. Москва: Форум-Инфа, 2003.
5. TĂNASE,. A. Infracţiunea de trafic de fiinţe umane (art. 165 CP RM): obiectul juridic, obiectul material, victima. În: *Revista Naţională de Drept,* 2010, nr.9-10 pp.42-55.

Recomandat

***Stanislav COPEŢCHI**, dr., conf. univ.*

INFRACŢIUNEA DE PRUNCUCIDERE, CONTROVERSE, SOLUŢII, PERSPECTIVE

Dragoș BUTUCEA

butucead@gmail.com

CZU: 343.621:343(478)(094.4)

In this article, the crime of infanticide is analyzed as an attenuated form of intentional murder, examining the historical course of this crime, elucidating its specific features, differences from other crimes and legislative loopholes regarding the criminalization of the crime, being proposed in this meaning and some methods of solving them.

Omorul constituie cea mai gravă manifestare a violenţei împotriva persoanei. Astfel, încălcarea dreptului la viaţă a persoanei creează o stare de frică socială şi chiar un pericol pentru însăşi existenţa societăţii.

Pruncuciderea reprezintă, la rândul său, o formă atenuată a infracţiunii de omor bazată, în primul rând, pe discernământul tulburat al făptuitorului datorată de presiunile psihologice puternice cauzate de procesul naşterii.

Crima dată reprezenta un fenomen foarte răspândit în Antichitate, faptă pentru care se prevedea o pedeapsă mai severă decât pentru un omor obişnuit, în mod special fiind aplicată în cele mai dese cazuri pedeapsa capitală.

Pruncuciderea devine o formă atenuată a omorului începând cu anii 1888, când majoritatea statelor europene încep a diferenţia fapta de pruncucidere de infanticid ca formă agravată a omorului.

Fapta de pruncucidere este incriminată drept o formă atenuată a omorului în marea majoritate a statelor europene, precum: Bulgaria, Armenia, Cehia, Estonia, Georgia, Marea Britanie, România, Moldova etc. De asemenea, există în lume şi state care nu prevăd premeditarea ca o circumstanţă agravantă a omorului. Printre aceste state se numără: Franţa.

Vorbind despre obiectul juridic special al infracţiunii de pruncucidere, putem menţiona că în atare caz acesta îl formează relaţiile sociale cu privire la viaţa copilului nou-născut.

Obiectul material al infracţiunii de pruncucidere îl constituie corpul copilului nou-născut.

Victimă a infracţiunii de pruncucidere poate fi doar un copil nou-născut. Se prezumă că starea psihologică deosebită a mamei, cauzată de naştere, durează în medie 24 de ore din momentul naşterii, astfel că la determinarea stării de nou-născut este aplicat tocmai criteriul medico-legal [1].

Pornind de la prevederile de la lit.a) art. 117 CP RM, în cazul pluralităţii de victime, calificarea se face conform art.147 CP RM o singură dată, dacă lipsirea de viaţă a tuturor victimelor este cuprinsă de intenţia unică a făptuitorului [2].

În situaţia în care făptuitoarea îşi îndreaptă intenţia spre lipsirea de viaţă a două sau mai multe victime, însă din motive independente de voinţa sa nu decedează niciuna dintre acele victime, calificarea va fi efectuată în conformitate cu art.27 şi 147 CP RM, fapta constituind o tentativă de pruncucidere.

O situaţie mai delicată o regăsim în situaţia în care intenţia făptuitoarei cuprinde dorinţa de a lipsi de viaţă două victime, însă, din motive independente de voinţa sa, decedează doar o singură victimă. În acest caz, conform opiniei unor doctrinari, precum şi din Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie nr. 11 din 24.12.2012, calificarea va fi efectuată ca şi în primul caz, în conformitate cu art.27 şi 147 CP RM, adică sub formă de tentativă de pruncucidere. Suntem în total dezacord cu această opinie, dat fiind faptul că infracţiunea de pruncucidere se consumă din momentul decesului cel puţin a unui singur copil nou-născut, nefiind prevăzută pluralitatea de victime ca o condiţie a consumării infracţiunii ca, spre exemplu, în cazul faptei prevăzute de art.145 alin.(2) lit.g) CP RM. În acest din urmă caz, însăşi norma penală prevede necesitatea existenţei unei pluralităţi de victime necesare pentru consumul infracţiunii, în caz de nerealizare a acestei intenţii în mod logic fapta fiind calificată drept o tentativă de omor a două sau mai multe persoane. În cazul infracţiunii prevăzute de art.147 CP RM la rândul său, după cum am menţionat mai sus, nu sunt prevăzute anumite condiţii cu privire la pluralitatea de victime sub forma unor circumstanţe agravante ca în cazul art.145 CP RM, astfel chiar dacă intenţia făptuitoarei s-ar răsfrânge asupra a două victime, însă din motive independente de voinţa sa ar deceda o singură victimă, oricum latura obiectivă a infracţiunii de pruncucidere se va considera realizată, astfel fapta fiind calificată ca infracţiune consumată de pruncucidere şi nu va rămâne la etapa de tentativă. Acest din urmă fapt ar fi total incorect şi din punctul de vedere al echităţii sociale având în vedere faptul că pentru o faptă ce prezintă un pericol social sporit, pedeapsa aplicată va fi mai blândă decât pentru o faptă ce reprezintă un pericol social mai redus.

Latura obiectivă a infracţiunii de pruncucidere presupune, la rândul său, următoarea construcţie juridică:

1. Fapta prejudiciabilă (acţiunea sau inacţiunea) exprimată în lipsirea ilegală de viaţă a copilului nou-născut.
2. Urmările prejudiciabile sub formă de moarte cerebrală a victimei.
3. Legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă şi urmările prejudiciabile.
4. Timpul săvârşirii infracţiunii şi anume – timpul naşterii sau imediat după naştere.

Infracţiunea de pruncucidere poate fi săvârşită atât prin intenţie directă, cât şi indirectă, cu prezenţa unui discernământ diminuat al subiectului infracţiunii datorat stării psihoemoţionale cauzate de procesul naşterii.

Cu referire la subiectul infracţiunii de pruncucidere, menţionăm că acesta poate fi doar persoana fizică responsabilă care în momentul săvârşirii infracţiunii a atins vârsta de 14 ani şi care are calitatea specială de mamă a victimei, ceea ce înseamnă că pruncuciderea este o infracţiune cu autor exclusiv, care exclude participaţia.

De regulă, in majoritatea cazurilor infracţiunea de pruncucidere se deosebeşte de infracţiunile adiacente prin natura sa specială în comparaţie cu cel a generală a altor norme.

Cea mai răspândită modalitate de comitere a pruncuciderilor este prin intermediul asfixiilor mecanice.

Trăsăturile caracteristice femeilor care comit fapte de pruncucidere şi care le diferenţiază de alţi infractori sunt: inadaptarea socială relativă, impulsivitate, agresivitate, izolare socială, excitabilitate, incapacitatea de utilizare a experienţei de viaţă acumulate şi de prognozare a viitorului.

Printre factorii de bază ce duc la săvârşirea acestei infracţiuni, putem evidenţia pe cei social-politici (dimensiuni, conflicte), economico-financiar (criza, inflaţie), juridici (imperfecţiunea legilor, lipsa salariilor, creşterea preţurilor), educativi (nivel scăzut al moralului şi educaţiei a unor membri ai societăţii) şi geografico-demografici.

Printre măsurile de combatere a infracţiunilor de pruncucidere pot fi menţionate: necesitarea dezvoltării economice a statului, perfecţionarea cadrului legislativ în domeniul incriminării faptei de pruncucidere, crearea platformelor ştiinţifice în vederea studierii fenomenului pruncuciderii şi propunerii altor metode de combatere a acestui fenomen, pregătirea cadrelor profesionale în domeniul luptei cu pruncuciderile.

Din analiza făcută în lucrarea respectivă, venim cu **recomandarea** de a suplini art.147 din cadrul Codului penal al RM cu specificarea exactă a perioadei de timp de 24 de ore după naştere, în care poate fi comisă infracţiunea pentru a nu crea confuzii de interpretare. Cu toate acestea, nu suntem de acord nici cu prevederile date, întrucât starea psihoemoţională se poate manifesta diferit în cazul fiecărei persoane, astfel aceasta nu depinde de perioada de timp parcursă din momentul apariţiei factorului stresant, ci de particularităţile individuale ale persoanei, însă aceasta poate fi prezentă pe perioade de timp diferite la persoane diferite, de la câteva minute până la câteva zile în fiecare mod individual, în funcţie de anumiţi factori subiectivi sau obiectivi. În acest sens, considerăm cel mai oportun totuşi ca prevederile referitoare la timp să fie în genere excluse, fiecare caz în parte puţind fi astfel soluţionat individual, în funcţie de particularităţile subiective ale persoanei.

Totodată, venim cu recomandarea de a suplini art.147 CP RM cu alin.2) lit.a) care să prevadă o circumstanţă agravantă a acestei infracţiuni manifestată prin săvârşirea acesteia asupra a două sau mai multe persoane şi va fi astfel soluţionată problema calificării infracţiunii comise în această circumstanţă, întrucât la moment la acest capitol sunt prezente divergenţe de opinii.

Referinţe:

1. BRÂNZĂ, S., STATI, V. *Tratat de Drept penal*: Partea specială. Vol. I. Chişinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p. ISBN 978-9975-53-469-7.
2. *Ibidem*.

Recomandat
***Dorina GUREV**, dr., conf. univ.*

Art. 217[1] CP AL RM – CIRCULAŢIA ILEGALĂ A DROGURILOR, ETNOBOTANICELOR SAU ANALOGILOR ACESTORA ÎN SCOP DE ÎNSTRĂINARE

Dumitru ARABADJI

CZU: 343.575:343(478)(094.4) dmitrii.arabadji23@gmail.com

The elaborated thesis concentrated its doctrinal and practical efforts in order to examine the practical way of activating the norm provided in art. 217[1] CP RM. Criminological contributions, criminal studies and practical examples have enriched the subject of the study through the tools to be made available to counter the illicit trafficking in substances with a psycho-active effect.

Traficul ilicit de droguri şi de derivate ale acestuia prezintă o provocare de dimensiune mondială, dată fiind pregătirea cu care se prezintă această formă de criminalitate.

Folosul material, care rezultă din desfăşurarea acestui comerţ ilicit, este unul dintre factorii esenţiali care alimentează intenţiile de întreţinere continuă a flagelului – în politicile Uniunii Europene se arată: „Piaţa drogurilor ilicite este una dintre principalele surse de venit pentru grupurile infracţionale organizate din Uniunea Europeană şi se ridică la o valoare anuală estimată a vânzărilor cu amănuntul de, cel puţin, 30 de miliarde EUR” [1]. De asemenea, se punctează: organizatorii implicaţi în circulaţia ilicită de substanţe cu efect psihoactiv îşi proiectează actul criminal, studiind indicatorii politici, economici, culturali şi istorici ai statului unde intenţionează a-şi desfăşura piaţa de desfacere.

Se consideră că lacunele admise în cadrele legislative de contracarare a fenomenului, incapacitatea autorităţilor de control de a stăpâni fenomenul: sunt aspecte care magnetizează organizarea traficului ilicit de substanţe cu efect psihoactiv. Tot astfel cum existenţa unui consumator permanent favorizează opţiunile de ofertă.

Traficul ilicit de droguri a devenit o platformă atât de atractivă în mediul criminal, încât grupări şi organizaţii criminale au început să concureze pentru monopolizarea activităţii.

Este adevărat că lipsa unui răspuns legislativ şi de combatere directă asupra circulaţiei ilicite de substanţe cu efect psihoactiv este în putere de a atenta la sănătatea publică, securitatea politică şi economică a unui stat.

Din aceste considerente, Studiul elaborat şi-a concentrat eforturi ştiinţifice asupra examinării componenţei infracţiunii prevăzute la art. 217[1] CP RM – identificată a fi instrumentul legislativ de combatere. Cu regret, au fost atestate disfuncţionalităţi pasibile a distorsiona aşteptările legiuitorului când a decis a incrimina acţiunile antisociale

de întreţinere a traficului ilicit de substanţe cu efect psihoactiv: Hotărârea Guvernului nr. 79 din 23.01.2006 privind aprobarea Listei substanţelor stupefiante, psihotrope şi a plantelor care conţin astfel de substanţe depistate în trafic ilicit, precum şi cantităţile acestora [2], contrariază cu legea penală, provocând astfel confuzie în partea ce ţine de obiectele care sunt urmărite spre sancţionare prin prisma art. 217[1] CP RM, dacă sunt utilizate în lipsa vreunei autorizaţii; Hotărârea Guvernului nr. 79 din 23.01.2006 privind aprobarea Listei substanţelor stupefiante, psihotrope şi a plantelor care conţin astfel de substanţe depistate în trafic ilicit, precum şi cantităţile acestora, nu cuprinde o listă exhaustivă a etnobotanicelor şi a analogilor, privite ca obiect material al infracţiunilor prevăzute la art. 217[1] CP RM – fapt care permite: fie interpretarea extensiv defavorabilă a legii penale în goana după suprimarea oricărei acţiuni crezute a fi în implicaţie cu traficul de substanţe psihoactive, fie dezvoltarea unei politici penale pasive în partea ce ţine de stoparea circulaţiei ilicite de etnobotanice şi de analoage, întrucât legea penală şi legea de asistenţă nu oferă o viziune clară privind: ce prezintă obiectele urmărite de art. 217[1] CP RM pentru ca o luptă veritabilă împotriva acestora să fie iniţiată; modalitatea normativă prevăzută de alin. (2) art. 217[1] CP RM „extragere” – nu este lucrativă pe plan practic, întrucât este absorbită de alte modalităţi normative cu mult mai adaptate în definirea modului de consumare a traficului ilicit de substanţe cu efect psihoactiv; reţinerea sintagmei în interiorul prevederii alin. (2) art. 217[1] CP RM „sau alte operaţiuni ilegale cu droguri sau cu analogi ai acestora” lasă spaţiu de interpretare, luându-se în consideraţie principiul legalităţii consacrat la art. 3 CP RM, sintagma urmează a fi exclusă din textul legii penale; reţinerea sintagmei în interiorul prevederii lit. e) alin. (3) art. 217[1] CP RM „în imediata apropiere a acestora”, lasă spaţiu de interpretare, avându-se în vedere faptul că legea penală nu poate fi interpretată extensiv defavorabil, doctrinarul Vitalie Stati menţionează: „în cazul în care persistă îndoieli privitoare la prezenţa circumstanţei agravante consemnate la lit. e) alin. (3) art. 217[1] CP RM (în partea caracterizată prin expresia „în imediata apropiere a acestora”), în virtutea regulii fixate la alin. (2) art. 3 CP RM, răspunderea nu se va agrava în baza lit. e) alin. (3) art. 217[1] CP RM [3]”; în practica judiciară se face dificilă probarea existenţei scopului de înstrăinare sau lipsa acestuia în vederea calificării acţiunilor antisociale sub imperiul art. 217 CP RM sau a art. 217[1] CP RM, vulnerabilitatea atestată se prezintă ca o periculozitate sporită, intensificând fenomenul insecurităţii juridice.

Mai mult, doctrinarii au opinat asupra necesităţii instituirii unui Capitol distinct în Partea specială a CP RM, considerând că setul de reglementări care sancţionează manipularea substanţelor cu efect psihoactiv atentează la regimul juridic de circulaţie a acestora şi nu nemijlocit asupra sănătăţii şi-a convieţuirii sociale – „faptele legate de traficul ilicit de droguri sunt situate pe orbite prea îndepărtate pentru a prezenta vreun pericol pentru „nucleul” reprezentat de sănătatea publică [...]. Tocmai consumul de droguri afectează în mod nemijlocit şi efectiv sănătatea publică. Toate celelalte fapte care sunt legate, într-un fel sau altul de traficul ilicit de droguri, nu pot să afecteze această valoare. [...] Reiterând poziţia doctrinarului A.I. Martânovici aflăm: „traficul ilicit de droguri, de etnobotanice şi de analogi este doar una dintre condiţiile consu-

mului lor nemedical de către populaţie. Însă, numai această condiţie nu este suficientă, fiind necesare şi altele (dorinţa persoanei de a consuma drogurile, existenţa posibilităţilor materiale de a le procura etc.). Producerea, procurarea, păstrarea, transportarea şi alte asemenea operaţiuni ilegale, săvârşite asupra drogurilor, ca şi cultivarea plantelor care conţin efect psihoactiv nu pot de felul lor să lezeze sănătatea publică. Aceasta este lezată prin consumul repetat de droguri. Iar consumul ilicit de droguri nu este penalmente pedepsibil. Mai mult, noţiunile «consumul de droguri» şi «traficul de droguri» nu se intersectează. Astfel, urmează a fi reevaluată natura obiectului juridic generic al infracţiunilor prevăzute la art.217, 217[1]-217[6], 218 şi 219 CP RM. Este necesar ca toate normele, care prevăd infracţiunile săvârşite în sfera circulaţiei ilegale a drogurilor, etnobotanicelor, analogilor acestora să fie concentrate într-un capitol aparte" [4].

Autorul se alătură unei asemenea viziuni reformatoare, considerând: prim-pasul de stabilire a obiectului juridic de protecţie ar starta perfecţionarea normelor ce sancţionează traficul ilicit de substanţe cu efect psihoactiv în accepţiunea corectitudinii formulării componenţei, în accepţiunea clarificării obiectelor materiale care se urmăresc pentru pedepsire, în caz de utilizare neautorizată.

Nu în ultimul rând, centralizarea distinctă a infracţiunilor care alimentează circulaţia drogurilor, a etnobotanicelor şi a analogilor acestora ar impulsiona o dedicaţie ştiinţifică suplimentară, cu efect pe câmp practic, în contracararea unui tip de criminalitate care atentează, în mod perfid, asupra celor mai sacre valori dominante – **statul de drept** şi **ordinea socială**.

Referinţe:

1. Politicile Uniunii Europene în materie de droguri. Disponibil la: https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eu-drugs-policy/. Accesat în data de 01.02.2022;
2. Hotărârea Guvernului nr. 79 din 23.01.2006 privind aprobarea Listei substanţelor stupefiante, psihotrope şi a plantelor care conţin astfel de substanţe depistate în trafic ilicit precum şi cantităţile acestora. În: *Monitorul Oficial*, nr. 16-19, art. 106 din 27.06.2006.
3. STATI, Vitalie. Infracţiunile prevăzute la art. 217 şi 2171 CP RM din Codul penal privite prin prisma Legii nr. 193/2016. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2017, nr. 8 (108), pp. 263-275. ISSN: 1814-3199.
4. HADÎRCĂ, Igor. Obiectul juridic al infracţiunilor legate de traficul ilicit de droguri şi de precursori: controverse şi soluţii. În: *Revista Institutului Naţional de Justiţie*, 2008, nr. 1-2, pp. 110-117.

Recomandat
***Vitalie STATI**, dr., conf. univ.*

FINANŢAREA TERORISMULUI: ANALIZA JURIDICO-PENALĂ ŞI CRIMINOLOGICĂ

Dorel COJOCARI

CZU: 343.326:343.97 cojocari.dorel98@gmail.com

The present study aims to analyze both the legal and criminological aspects of terrorism financing. Also, it was evaluated the international and national provisions on the regulation of the following crime. This study is based on a complex theoretical, legal and criminological research, out of which, multiple characteristics of this crime were highlighted. And in the end, several conclusions and proposals have been drawn up for amending the legislation.

Crima organizată transfrontalieră nu constituie un fenomen nou pentru societate, dar în ultimele decenii ea cunoaşte o puternică expansiune extrateritorială şi pune în pericol direct diverse sfere ale vieţii, fapt care se datorează finanţării în proporţii deosebit de mari a acestui fenomen, iar contracararea finanţării terorismului este una dintre cele mai actuale obiective strategice cu care se confruntă atât Republica Moldova, cât şi întreaga comunitate internaţională.

Analizând cadrul normativ al reglementării juridice din mai multe state, observăm că definiţia de *finanţare a terorismului* diferă de la stat la stat, însă are anumite trăsături comune care se rezumă la aceea că finanţarea terorismului se realizează, atunci când orice persoană prin orice mijloace, direct sau indirect, ilicit şi intenţionat, furnizează sau colectează fonduri cu intenţia de a le utiliza sau ştiind că vor fi folosite, integral sau parţial, pentru a comite un act terorist. În procesul de investigare a finanţării terorismului, mijloacele financiare sunt urmărite de la originea lor la organizaţia teroristă sau celule teroriste, care folosesc fondurile pentru a comite actele de terorism.

Astfel, prin incriminarea la art.279 CP al RM a infracţiunii de finanţare a terorismului, legiuitorul a dorit să protejeze mai multe valori sociale; or, *obiectul juridic special* al acestei infracţiuni este unul multiplu, deoarece, prin comiterea acestei infracţiuni, se atentează nu doar la relaţiile sociale cu privire la neadmiterea punerii la dispoziţie sau a colectării bunurilor ori cu privire la neadmiterea prestării unor servicii financiare în vederea finanţării terorismului [1, p.541], ci şi, totodată, la securitatea economiei naţionale (în particular circulaţia corectă a mijloacelor băneşti şi a bunurilor sau a veniturilor). Argumentul principal se bazează pe faptul că, atunci când se comite infracţiunea dată, din circuitul economic legal sunt scoase fondurile financiare şi diferite categorii de bunuri care ulterior vor fi utilizate în activităţi de susţinere a grupurilor teroriste sau utilizate nemijlocit la comiterea actelor teroriste.

În context este de subliniat că, prin comiterea finanţării terorismului, făptuitorul prin modalităţile faptice alternative, prevăzute de dispoziţia normei la art.279 CP al

RM, scoate fondurile şi bunurile din circuitul economic legal, sau prestând servicii financiare, prejudiciază mai întâi sistemul economic, după care deja se pune în pericol securitatea şi ordinea publică, ori destinaţia acestor fonduri şi bunuri este contribuirea la activitatea teroristă. La rândul său, *obiectul material* al infracţiunii incriminate la art.279 CP al RM îl reprezintă bunurile şi fondurile de orice natură care au fost sau sunt dobândite prin orice mijloace sau în unele cazuri obiectul imaterial care reprezintă prestarea anumitor servicii sau operaţiuni financiare.

Analiza de drept penal comparat ne arată că statele, apreciind gravitatea faptei prin prisma valorilor supreme asupra cărora sunt îndreptate consecinţele nefaste ale acestei infracţiuni, reglementează diferit infracţiunea de finanţare a terorismului. Astfel, această infracţiune, fie nu este incriminată în Codul penal, dar într-o lege specială, exemplul României [2] ceea ce face dificilă stabilirea obiectului juridic atât generic cât şi special al infacţiunii, fie este incriminată sub formă de modalitate faptică alternativă a laturii obiective a altor infracţiuni, adică nu incriminează finanţarea terorismului într-o componenţă separată, exemplu legislaţiile Federaţiei Ruse [3] şi a Republicii Federale Germania [4].

În altă ordine de idei, din alin.(1) art.279 CP al RM, stabilim că această infracţiune este una formală şi se săvârşeşte doar prin acţiune, iar *latura obiectivă* a acesteia se realizează prin comiterea uneia dintre următoarele acţiuni care au caracter alternativ: a) punerea la dispoziţie (oferirea) prin diferite metode, directă sau indirectă, a bunurilor de orice natură dobândite prin orice mijloc, a mijloacelor financiare în diferite fonduri sau a materialelor; b) colectarea prin diferite metode, directă sau indirectă, a bunurilor de orice natură dobândite prin orice mijloc, a mijloacelor financiare în diferite fonduri sau a materialelor; c) prestarea unor servicii financiare (bancare şi nebancare).

La rândul său, *latura subiectivă* a acestei infracţiuni se caracterizează prin vinovăţie sub formă de *intenţie directă*, fapt care se atestă și prin prezenţa în mod oligatoriu a unuia dintre *scopurile speciale* prevăzute în mod expres de normă, și anume: a) scopul de utilizare a acestor bunuri ori servicii la organizarea, pregătirea ori comiterea unei infracţiuni teroriste; b) în orice scop, de către un grup criminal organizat, o organizaţie criminală sau de o persoană aparte care comite ori întreprinde tentative de comitere a unei infracţiuni cu de natură teroristă sau care organizează, dirijează, se asociază, se înţelege în prealabil, instigă sau participă în calitate de complice la comiterea acestei infracţiuni. În ipoteza existenţei oricărui alt scop, fapta nu poate fi calificată în baza art. 279 CP al RM. La rândul său, motivele comiterii acestei infracţiuni pot fi cele mai diverse.

Subiect al infracţiunii de finanţare a terorismului conform art.279 CP al RM poate fi persoana fizică responsabilă care în momentul comiterii faptei a atins vârsta de 16 ani, precum şi persoana juridică, cu excepţia autorităţii publice. În alt context, în urma analizei rapoartelor FATF [5] şi a practicii internaţionale, am stabilit trei ipoteze în care se încadrează *subiecţii* finanţării terorismului: 1) finanţarea terorismului, realizată în secret sau în mod explicit de către stat prin autorităţile sale publice, aşa-numitele state sponsori; 2) finanţarea terorismului, realizată cu sprijin secret prin favorizarea în

orice mod cu excepţia celui descris în punctul 1), sau prin inacţiune din partea autorităţilor statale; 3) finanţarea terorismului, realizată de subiecţi independenţi de stat, şi anume persoanele juridice (cu excepţia autorităţilor publice) şi persoane fizice care îşi urmăresc propriile scopuri.

Din prisma criminologică, am stabilit existenţa diversităţii de factori în comiterea infracţiunii de finanţare a terorismului, prin urmare, statele au adoptat diferite instrumente juridice de nivel internaţional pentru combaterea finanţării terorismului.

În cele din urmă cu titlu *de lege ferenda* în scopul perfecţionării normei prevăzute la art.279 CP al RM, propunem completarea articolului cu următoarele circumstanţe agravante: săvârşirea infracţiunii de către persoana cu funcţie de răspundere, persoana publică şi persoana cu funcţie de demnitate publică; săvârşirea infracţiunii de către o entitate din sectorul financiar.

De asemenea, adoptarea unui aliniat nou, care să fie similar cu alin.(2) art.36 din Legea României nr.535/2004, şi care să aibă următorul conţinut: „săvârşirea unei infracţiuni în scopul obţinerii de fonduri, cu intenţia de a fi folosite sau cunoscând că acestea urmează a fi folosite, în tot sau în parte, pentru săvârşirea actelor de terorism ori pentru susţinerea unei entităţi teroriste”.

Introducerea acestor agravante este necesară, deoarece: *primo* – să nu fie utilizate resursele financiare şi administrative ale statului, şi *secundo* – substanţial este sporit pericolul social al acestei fapte, comparativ cu situaţiile prevăzute la alin.(1) art.279 CP al RM, în cazul în care persoana care în prealabil a comis intenţionat o altă infracţiune de pe urma căreia a obţinut un venit cu care ulterior intenţionat finanţează activitatea teroristă.

Referinţe:

1. BRÂNZĂ, S., STATI, V., *Tratat de Drept penal. Partea specială*. Vol. I. Chişinău: Tipografia Centrală, 2015. 541p. ISBN 978-9975-53-469-7.
2. Legea României privind prevenirea şi combaterea terorismului, nr. 535/2004. În: Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 1161 din 08 decembrie 2004, în vigoare din 11.12.2004.
3. Уголовный кодекс Российской Федерации: от 13 июня 1996 г. № 63-ФЗ. В: Собрание законодательства РФ, 1996, № 25, 17 июня. Ст. 2954.
4. Codul penal German din 13 noiembrie 1998 modificat ulterior prin Legea din 2 august 2000 (publicată în M.O. nr.I, pag.1253), [Accesat 18.11.2021] Disponibil: http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html
5. FATF Report, Emerging Terrorist Financing Risks, Paris Cedex, October 2015; [Accesat 15.11.2021]. Disponibil:https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Emerging-Terrorist-Financing-Risks.pdf

Recomandat
***Dorina GUREV**, dr., conf. univ.*

ETAPELE ACTIVITĂŢII INFRACŢIONALE ÎN CAZUL INFRACŢIUNILOR PREVĂZUTE LA art. 248, 248[1], 248[2] CP RM: ASPECTE TEORETICE ŞI PRACTICE

Victoria VOZIANU

CZU: 343.3/.7:343(478)(094.4) victoria.vozianu10@gmail.com

Noutatea temei investigate – critica noilor reglementări adoptate, dar argumentat ce nu este bine, cum ar trebui să procedăm pentru a nu crea interpretări şi pentru a îmbunătăţii cadrul legal. Subsecvent, din titlul temei se desprinde o analiză amplă ce vizează infracţiunea de contrabandă, atât sub aspect juridico-penal, cât şi sub aspectul psihologic de la simplul gând de a săvârşi fapta până la săvârşirea acesteia. Momentul-cheie al acestei lucrări este stabilirea timpului de consumare a infracţiuni de contrabandă.

Cu toate acestea, contrabanda după specificul ei aduce atingere nu numai la un singur stat, dar la mai multe. De aici rezultă că atentează atât la nivel naţional, cât şi internaţional. Fiecare stat reglementează în felul său infracţiunea de contrabandă, dar metodele de combatere şi profilaxie le întâlnim aceleaşi. Politica statului este ca să urmărească toate mărfurile care sunt introduse pe sau scoase de pe teritoriul Republicii Moldova şi, totodată, să nu prejudicieze statul fiind că pentru anumite categorii de mărfuri se impune achitarea anumitor drepturi, cum ar fi taxa vamală, taxa pe valoare adăugată, accizele şi taxa pentru proceduri vamale sau statul interzice anumite mărfuri de a fi introduse pe/sau scoase de pe teritoriul Republicii Moldova din motive de securitate. De aceea şi a apărut necesitatea incriminării şi tragerea la răspundere pentru fapte ilegale care periclitează asupra economiei naţionale. Un moment foarte important la care nu puteam să nu ne referim este principiul individualizării răspunderii penale, aceea ce înseamnă că, înainte de a se aplica pedeapsa, este necesar să stabilim toate circumstanţele faptei, şi cel mai important este să stabilim dacă fapta a fost consumată sau nu şi circumstanţele care au întrerupt fapta, din motive că a fost depistată de organele de drept, sau a renunţat la săvârşirea infracţiunii. În special, dorim să atragem atenţia asupra obiectului material.

În cazul infracţiunii prevăzute la alin.(1),(2),(4) art.248 CP RM, obiectul material este exprimat în mărfuri, alin.(3) art.248 CP RM aflate sub supraveghere vamală, la alin.(5) valori culturale şi la alin.(6) drogurilor, precursorilor, etnobotanicelor sau analogilor acestora, a substanţelor toxice şi nocive, a armelor şi muniţiilor interzise în circuitul civil sau supuse autorizării, a componentelor esenţiale ale armelor de foc, a mărfurilor strategice, a dispozitivelor militare, a materialelor explozibile, nucleare sau radioactive.

Pentru infracţiunea prevăzută la art. 248[1] CP RM obiectul material este exprimat în marfuri accizate (marfuri supuse accizelor). În final, infracţiunea prevăzută la

art.248[2] CP RM este mărfurilor care trebuie plasate sub o destinaţie vamală. Înainte de a intra în vigoare Legea nr.257/2020, observăm că legiuitorul indică expres obiectul material, care diferă de la alineat la alineat. De aici rezultă că obiectul infracţiunii de contrabandă prevăzut la alin.(1) **putea fi orice bun**, în comparaţie cu celelalte alineate în care legiuitorul enumeră exhaustiv. Obiectul material al infracţiunii de contrabandă prevăzut la alin.(1) putea fi: **ţigări, alcool, produse alimentare, haine, bijuterii, piese, produse petroliere, energie electrică, medicamente, bani etc.** În textul legii apare o condiţie pentru a fi aplicat alin. (1), este valoarea acestor bunuri, ce trebuia să depăşească 100 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare în momentul săvârşirii faptei. Dacă depăşeşte valoarea suma drepturilor de import 200 de salarii medii pe economie, atunci se aplică alin.(5) lit.d). Cu toate acestea, înainte de a fi trecute peste frontiera vamală bunurile, adică obiectul material prevăzut la alin.(1),(2),(3),(4) se supun unui anumit regim vamal.

În prezent, nu poate fi orice marfă pentru a putea fi incriminat alin.(1) art. 248, în acest sens urmează să delimităm de alte componenţe de infracţiune. Astfel, în cazul infracţiunilor prevăzute la alin.(1), (2), şi (4) art.248 CP RM, obiectul material (imaterial) îl reprezintă mărfurile (cu excepţia celor menţionate la alin.(3), (5) şi (6) art. 248 CP RM. Aici am adăuga că, de asemenea, nu poate fi obiect al infracţiunii de contrabandă prevăzută la alin.(1) art.248 CP RM, nici mărfurile accizate, deoarece aceasta fac obiectul material (imaterial) al infracţiunii prevăzută la art.248[1], şi nici mărfurile care au fost introduse prin contrabandă, deoarece de asemenea este prevăzută la art.248[2] CP RM.

Am analizat un element al componenţei infracţiunii de contrabandă şi am ajuns la următoarele concluzii. După cum observăm – o schimbare semnificativă în materia răspunderii penale pentru contrabandă. Legiuitorul vine cu delimitare a răspunderii a mărfurilor în cazul infracţiunilor prevăzute la alin.(1), (2),(3),(4),(7) lit.c) art.248 CP RM, precum şi a mărfurilor care au un regim special de trecere, anume valorile culturale prevăzute la alin.(5) şi, nu în ultimul rând, mărfurile care sunt interzise în circuitul civil prevăzut la alin.(6). Totodată, delimitează răspunderea şi pentru mărfurile care sunt supuse accizelor (mărfuri accizate) prevăzute la alin.(1), (2), (3), (4) lit. c) art.248[1] CP RM şi asupra celor care deja au fost introduse prin contrabandă în ipoteza infracţiunii prevăzute la art.248[2] CP RM. Apare întrebarea dacă părţi ale corpului uman poate să fie obiect al contrabandei sau nu? Corpul uman sau părţile corpului uman nu pot fi considerate mărfuri în sensul art.248 CP RM. În aşa circumstanţe, se va aplica art.158 CP RM (traficul de organe, ţesuturi şi celule umane). De asemenea, nu pot fi mărfuri în sensul art.248 fiinţele umane, în asemenea circumstanţe nu este contrabandă, dar este trafic de fiinţe umane (art.165 CP RM). Ce ţine de ***mărfuri accizate*** prevăzute la art. 248[1] CP RM expres prevăzute de Codul fiscal sunt urmatoarele: a) alcool etilic şi băuturi alcoolice; b) tutun prelucrat; c) petrol şi derivatele lui; d) caviar şi înlocuitori de caviar; e) parfumuri şi apă de toaletă; f) îmbrăcăminte din blană; g) mijloace de transport specificate în Anexa nr.2

După părerea noastră, eu nu văd necesitatea în general de a incrimina o astfel de faptă, adică fapta prevăzută la art.248[1] CP RM, deoarece acest articol este o reflecţie a art.248 CP RM. Unica diferenţă pe care am întâlnit-o este obiectul material, pentru infracţiunea prevăzută la alin. (1) art.248 sunt mărfurile, iar în cazul art.248[1] sunt mărfurile supuse accizelor. În aceeaşi ordine de idei, putem să menţionăm că noţiunea de „mărfuri" reprezintă şi „mărfuri accizate". Un argument de ce ar trebui o astfel de infracţiune credem că se bazează pe faptul că este o infracţiune mai gravă, pentru că nu sunt simple mărfuri, dar mărfuri „de lux". Vom combate prin aceea că dacă privim la răspunderea aplicată, atunci observăm că pedeapsa prevăzută la alin.(1) art.248 este în mărime de la 1500 la 2000 de unităţi convenţionale sau cu muncă neremunerată în folosul cominităţii de la 180 la 240 de ore sau cu închisoare de până la 2 ani [...], aceeaşi pedeapsă este prevăzută şi la alin.(1) art.248[1], aşa că nu vedem necesitatea de a prevedea şi clasifica contrabanda cu mărfuri supuse accizelor şi nesupuse accizelor. Totodată, infracţiune prevăzută la art.248[2] CP RM considerăm ca să fie exclusă din Codul penal din următoarele considerente: în primul rând, nu toate mărfurile cad sub incidenţa obiectului material prevăzut la art.248[2] CP RM, adică nu fac parte mărfurile prohibitive şi restrictive, deoarece acestea nu pot fi plasate sub o destinaţie vamală. În al doilea rând, potrivit art. 6 pct. 44) CPP RM, prin bun infracţional se înţelege bun care poate fi pus sub sechestru în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală, precum şi bun care poate fi supus confiscării speciale sau confiscării extinse. Mărfurile respective sunt bunuri infracţionale, în asemenea caz, corect ar trebui să se aplice confiscarea. Plus la aceasta, în situaţia în care obiectul material al acestei infracţiuni nu întruneşte parametri valorici va purta sau nu răspundere făptaşul? Nu va purta, deoarece fapta prevăzută la alin.(10) şi (10[1]) art.287 CC RM excede infracţiunea prevăzută la art. 248[2] CP RM, iar alt articol în Codul contravenţional nu este. Momentul-cheie al acestei lucrării este analiza prin prisma etapelor activităţi infracţionale. Această infracţiune este formală, însă datorită specificului său este posibil de determinat pregătirea, tentativa, faptul epuizat şi fapta consumată.

Etapele activităţii infracţionale ale infracţiunii de contrabandă sunt direct proporţionale cu momentul consumării. Momentul consumării infracţiunii de contrabandă depinde de **modalitatea prin care se săvârşeşte această infracţiune**. De exemplu: a) în momentul efectuării controlului vamal au fost depistate mărfuri care urmau să fie introduse pe/sau scoase de pe teritoriul Republicii Moldova se va considera tentativă şi nicidecum nu este faptă consumată; b) în cazul depunderii declaraţiei vamale fapta în acest caz este consumată, indiferent dacă declaraţia este autentică, falsă sau conţine date neautentice; în legislaţia în vigoare nu face diferenţă dacă este scoatere din ţară o tentativă şi introducerea o faptă consumată; c) o precizare este la alin.(4) chiar dacă acţiunea de scoatere va fi o infracţiune consumată din cauza modalităţii de săvârşire a faptei prin depunerea declaraţiei neautentice a originii mărfurilor; d) ce ţine de infracţiunea prevăzută la alin.(2) art.248 şi alin.(2) art.248[1], se consideră consumată din momentul de când făptuitorul a început acţiunea, tentativă la aceasta modalitate nu există; e) prin modalitatea de nereturanare este consumată în momentul când a trecut

termenul şi trebuia să fie introduse în ţară valorile culturale; f) în ipoteza prevăzută la alin.(3) art.248 şi alin.(3) art.248[1] prevede înstrăinarea sau punerea în libera circulaţie, fără achitarea drepturilor de import, a mărfurilor/mărfurilor accizate aflate sub supravegherea vamală se consideră consumată din momentul neachitării drepturilor de import, această faptă este consumată, nu poate fi vorba despre o tentativă; g) la fel şi în cazul art.248[2] CP RM fapta se consideră consumată la săvârşirea faptei consumate care are un caracter alternativ, de asemenea, nu putem vorbi despre o tentativă.

În final, venim cu recomandarea de a fi exclus din Codul penal art.248[1], 248[2].

Referinţe:

1. Codul penal al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14.04.2009, nr. 72-72, art. 195.
2. Codul fiscal al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 18.09.1997, nr. 62, art. 522.
3. Codul de procedura penală al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 05.11.2013, nr. 248-251, art. 699.
4. STATI, V. Analiza de drept penal a infracţiunilor de contrabandă (art. 248 din Codul penal), cu luarea în considerare a Legii nr. 257/2020. În: *Modern scientic challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference* (7-9 September, 2021). Warsaw: Sp. z o. o. iScience, 2021, pp.77-97.
5. STATI, V. Redimensionarea reglementărilor răspunderii pentru infracţiunile, săvârşite în sfera activităţii economice externe, în Codul penal al Republicii Moldova. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference* (7-9 June, 2021)- Warsaw: Sp. z o. o. iScience, 2021, pp.51-72.
6. STATI, V., BRÎNZĂ, B. Infracţiuniile prevăzute la art.248[1] şi 248[2] din Codul penal aspecte de drept penal. În: *Актуалыные научные исследования в современном мире*. Выпуск 8(75), часть, 2021, сс.70-77.

Recomandat
***Vitalie STATI**, dr., conf. univ.*

PERSONALITATEA ŞI COMPORTAMENTUL VICTIMEI ÎN PROVOCAREA ACTULUI INFRACŢIONAL

Corina DANI

CZU: 343.988:343.232 corinadani86@gmail.com

The actuality of the subject: *Promoting the most important social values, protecting them and guaranteeing an effective procedure to remove the consequences of the attack are paramount tasks of contemporary society and the rule of law. Depending on the significance of the values harmed by the criminal phenomenon, manifested in various forms, the legislator establishes a different legal mechanism of social defense. At the same time, in order to ensure a peaceful climate, it is necessary to develop a complex scientific basis, which will provide solutions and methods to prevent and combat the phenomenon of crime.*

Actualitatea temei: Promovarea celor mai importante valori sociale, protecţia lor şi garantarea unei proceduri efective de înlăturare a consecinţelor produse prin atentare ce constituie sarcini primordiale ale societăţii contemporane şi ale statului de drept. În funcţie de însemnătatea valorilor lezate de fenomenul infracţional, manifestat în diverse forme, legiuitorul instituie un mecanism juridic diferit de apărare socială. Pornind de la ipoteza generală de lucru (victima infracţiunii în perspectiva ştiinţei criminologice şi cea juridico-penală), principalul ***scop al studiului*** este dezvoltarea nivelului cunoaşterii a personalităţii şi comportamentului victimei în provocarea actului infracţional.

Obiectivele specifice ale cercetării sunt: cunoaşterea aspectelor generale privind victima infracţiunii în contextul actual; cunoaşterea cadrului general al metodelor de analiză victimală; analiza metodelor victimologice în prevenirea criminalităţii; cunoaşterea aspectelor privind „semnătura" comportamentală a autorilor cu scop de a elabora strategii pentru reabilitarea psihologică a victimelor şi reducerea procesului de victimizare; identificarea limitelor victimizării şi a vulnerabilităţilor victimale.

Metodologia de cercetare a presupus utilizarea unei complexităţi de metode şi tehnici, bazate atât pe studiul bibliografic, dar şi empiric, având drept scop testarea şi validarea principalelor ipoteze ale cercetării. Metodele şi tehnicile de cercetare utilizate sunt cele generale, dar şi specifice domeniului ştiinţelor sociale. Se impune a se menţiona faptul că interdisciplinaritatea temei a făcut necesar apelul la metodele şi tehnicile generale şi specifice ale cercetării din zona ştiinţelor sociale.

Victima şi infracţiunea sunt noţiuni de raport. Dacă nu există infracţiune, atunci nu există nici victimă. Noţiunea de victimă există încă din Antichitate, când desemna acea fiinţă, fie ea om sau animal, care era sacrificată în cinstea unei zeităţi. Noţiunea de victimă îşi are originea în concepţiile religioase timpurii despre suferinţă, sacrificiu şi moarte [1]. Odată cu trecerea timpului şi dezvoltarea societăţilor, conceptul a evo-

luat ajungând până la multiplele sale sensuri din zilele noastre – victime ale războiului, ale terorismului, ale criminalităţii sau ale dezastrelor naturale. Lucrul care uneşte toate aceste sensuri ale noţiunii de victimă este faptul că tuturor acestor persoane li s-au provocat ori suferinţe, ori pierderi în urma unor acţiuni ale unor forţe exterioare lor şi care nu au putut fi controlate de ei [2]. Strâns legată de noţiunea de victimă este apariţia conceptului privind drepturile omului, care au apărut pentru prima oară în preocupările filosofilor iluminşti sub denumirea de „*jus naturalis*”. Fundamentarea şi extinderea noţiunii de drepturi ale omului au venit odată cu Revoluţia franceză şi americană şi a fost finalizată prin Declaraţia de independenţă a Statelor Unite din 1776.

Comportamentul provocator al victimei creează un mediu favorabil care încurajează făptuitorul să comită o infracţiune împotriva victimei. Şi în astfel de cazuri, comportamentul victimelor este întotdeauna legat de cauzalitate cu infracţiunea săvârşită. Un astfel de comportament se caracterizează prin comportamentul imoral al victimei, săvârşirea de acţiuni ilegale, de exemplu, folosirea violenţei împotriva potenţialului infractor, aducerea unei insulte grave asupra acestuia şi alte acţiuni provocatoare. Victimă poate fi considerată persoana căreia i-a fost cauzat un prejudiciu fizic (vieţii, sănătăţii şi libertăţii fizice), moral (umilirea cinstei şi demnităţii) sau material în urma acţiunilor altor persoane, comportamentului său, evenimentelor ori întâmplărilor nenorocite.

O altă problemă ar fi „*vinovăţia victimei*”. Noţiunea de vinovăţie, atunci când ea este atribuită victimei, nu trebuie identificată cu vinovăţia subiectului infracţiunii, în cazul victimei, prin vinovăţie concepem nu doar latura subiectivă a conduitei, ci comportamentul integral al victimei, adică atât aspectul obiectiv, cât şi cel subiectiv sunt privite în corelaţie. De asemenea, conceptul în discuţie presupune vinovăţia în sens larg, adică atât valenţele juridice, cât şi morale ale ei, şi care rezultă din aprecierea conduitei victimei. Vorbind despre „vinovăţia victimei” considerăm relevantă aducerea unui caz extrem de interesant din practica judiciară a Republicii Moldova (Arhiva Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova. Decizia din 04 iunie 2013).

Prin decizia menţionată, Colegiul penal atestă că repetarea situaţiilor, care provoacă stările afective negative, duce la acumularea afectului, care până la urmă, poate condiţiona explozia afectivă, ceea ce se poate deduce şi în cazul dat. Prin urmare, Colegiul penal conchide că prima instanţă corect a constatat că inculpatul a acţionat aflându-se în stare de afect, care a apărut în mod subit, provocată de acţiunile ilegale şi violente comise de victimă în privinţa lui, nu numai la momentul apariţiei conflictului în cauză, ci şi anterior, şi în mod repetat [3]. Deci, însemnătate juridico-penală are numai acel comportament al persoanei vătămate, prin care ea a provocat infracţiunea, adică comportamentul care a servit drept pretext, determinând motivele şi scopul infracţiunii. Acest comportament provocator poate fi ilegal sau imoral.

Rolul victimei în mecanismul actului infracţional este cel mai divers, variind de la unul pasiv până la altul activ.

Criminologul german Hans von Hentig, pe baza sintezei unor factori psihologici, biologici şi sociali, distinge 13 categorii de victime: 1. *victime tinere* [4]; 2. *victime vîrstnice* [5]; 3. *victime femei* [6]; 4. *consumătorii de alcool şi stupefiante* [7] *etc.*

Victimizarea individuală constă din componente personale şi situaţionale. Componenta personală a victimei individuale este capacitatea de a deveni victimă în virtutea anumitor calităţi inerente individului.

Recomandări: Un rol semnificativ în procesul luptei împotriva victimizării îl are profilaxia victimologică. Susţin următoarele categorii de servicii de suport oferite victimelor infracţiunilor: consilierea informaţională; consilierea psihologică; asistenţa juridică gratuită; compensarea financiară de către stat a prejudiciului cauzat prin infracţiune.

Referinţe:

1. GLADCHI, Gheorghe. Victima în dreptul penal. În: *Revista de ştiinţe penale*. Anuar. anul II, 2006, pp.81-89.
2. BUJOR, Valeriu, BEJAN, Octavian. *Introducere în criminologie şi securitate criminologică*. Chişinău: Institutul de ştiinţe penale şi criminologie aplicată, 2013, pp.3-7.
3. Arhiva Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova. *Dosarul nr. 1ra-418/13*. Decizia din 04 iunie 2013.
4. MARDARI, Elena, CAZACU, Vasile, BORDENIUC, Valentina. Victimologia în agresivitatea sexuală prin prisma expertizei psihiatrico-legale. În: *Revista ştiinţifico-practică „Info-med"*, 2017, nr.1(29), pp.81-85.
5. BÎRGĂU, Mihai, RAILEAN, Daniela. *Personalitatea şi comportamentul persoanelor în vârstă – victime în cadrul mecanismului actului infracţional*. pp.299-304. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Personalitatea%20si%20comportamentul%20persoanelor%20in%20virsta_victime%20in%20cadrul%20mecanismului%20actului%20infractional.pdf
6. Studiul „*Asigurarea drepturilor victimelor on cazul infracţiunilor privind viaţa sexuală. Analiza practicii judiciare din Republica Moldova*". Centrul Internaţional pentru Protecţia şi Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada", 2017. http://lastrada.md/files/resources/3/raport_preview_RO_2.pdf
7. BOTESCU, George Mircea, MUNTEANU, Alexandra. *Aspecte victimologice ale consumului de droguri*. În: *Revista Criminologice, criminalistică şi penologie. Studii.* Societatea Română de Criminologice şi de criminalistică; Asociaţia procurorilor din România, 2016, nr.1-2, pp.77-104.

Recomandat
***Alina ŞAVGA**, dr., conf. univ.*

REGLEMENTAREA JURIDICĂ A TRECERII PESTE FRONTIERA VAMALĂ A STATULUI A MĂRFURILOR MEDICINALE, A PRODUSELOR FARMACEUTICE ŞI A CELOR PARAFARMACEUTICE

Anastasia FIODOROV

CZU: 349:339.543:615.3

The novelty of the investigated topic lies in the complex study of the doctrine of the institution of crossing the state customs border of medicinal goods, pharmaceuticals and parapharmaceuticals in order to highlight the defining features of legislative, customs and internal legal acts applied to crossing the customs border, of the state of medicinal goods, pharmaceuticals and parapharmaceuticals. The innovative character of the obtained results is determined by the fact that for the first time in the science of the customs law of the Republic of Moldova a research of the institution of procedure, legal, customs and internal legal acts applied to the crossing of the state customs border of pharmaceuticals and parapharmaceuticals.

Noutatea temei investigate rezidă în studierea în complexitate a doctrinei instituţiei trecerii peste frontiera vamală a statului a mărfurilor medicinale, a produselor farmaceutice şi a celor parafarmaceutice în vederea evidenţierii trăsăturilor definitorii ale actelor juridice legislative, vamale şi cele cu caracter intern aplicate la trecerea peste frontiera vamală a statului a mărfurilor medicinale, a produselor farmaceutice şi a celor parafarmaceutice.

Actualitatea temei se datorează faptului că dezvoltă ideea precum că totalitatea actelor normative care reglementează conceptul mărfurilor medicinale, produselor farmaceutice şi parafarmaceutice, inclusiv din perspectivă vamală, reprezintă cadrul normativ al trecerii acestora peste frontiera vamală. Aceasta trebuie efectuată în strictă conformitate cu Constituţia Republicii Moldova, cu legislaţia naţională şi cu tratatele internaţionale la care ţara noastră este parte.

Astfel, în temeiul afirmaţiilor profesorului S.Maimescu, un element foarte important al sistemului de administrare publică a relaţiilor economice externe îl constituie mecanismul reglementării vamale a activităţii economice externe [1, p.10]. Unul dintre elementele acestui mecanism îl constituie efectuarea controlului asupra trecerii mărfurilor şi mijloacelor de transport peste frontiera vamală, în cazul nostru a mărfurilor medicinale, produselor farmaceutice şi parafarmaceutice.

În temeiul afirmaţiei de mai sus, se impune iniţial a ne clarifica cu esenţa generală a noţiunilor de *marfă* şi *produs.* Deja în proiectul noului CV al RM, care a fost aprobat în lectură finală pe 24 august 2021 şi va intra în vigoare la 1 ianuarie 2023 [2, p.10], noţiunea de marfă este expusă la art.5 pct.32), şi anume unde prin *marfă* se înţelege bun mobil care poate fi obiect al activităţii economice externe.

Cât despre esenţa termenului de *produs*, constatăm că în momentul actual, noţiunea de produs, privită din perspectiva activităţii rezultante a agentului economic, este feed-back-ul activităţii acestuia din urmă la solicitările clientului sau aleconsumatorului.

După ce ne-am clarificat cu esenţa termenului de marfă ca o categorie economic-juridică, trecem la nemijlocita desfăşurare a esenţei termenului de mărfuri medicinale, produse farmaceutice şi parafarmaceutice.

La art.3 din Legea cu privire la medicamente nr. 1409-XIII din 17.12.97 [3, p.14] (*completat prin Legea nr.24 din 23.02.2018,* în vigoare 16.03.2018, [4, p.14]), sunt expuse următoarele noţiuni aferente sistemului de mărfuri medicinale, produse farmaceutice şi parafarmaceutice, şi anume:

– *medicamente (produse medicamentoase)* – substanţe sau amestecuri de substanţe autorizate, în modul stabilit, spre fabricare, import, export şi utilizare, pentru a trata, atenua, preveni, diagnostica o boală, o stare fizică sau psihică anormală ori simptomele lor la om sau animal, precum şi pentru a restabili, corija şi modifica funcţiile organice ale acestora;

Într-un context complementar, şi Legea cu privire la activitatea farmaceutică nr. 1456-XII din 25.05.1993, [5, p.21] ne prezintă următoarele noţiuni de referinţă, şi anume.

La art.5[1] se expune noţiunea de produse farmaceutice şi parafarmaceutice, unde *produse farmaceutice* sunt preparatele medicamentoase, remediile medicamentoase, plantele medicinale, fitopreparatele, preparatele utilizate în stomatologie, preparatele radiofarmaceutice, cosmeticele cu acţiune curativă, serurile, vaccinurile, preparatele din sânge, preparatele homeopatice şi alte produse medicamentoase, denumite în continuare medicamente, a căror comercializare prin întreprinderile şi instituţiile farmaceutice este autorizată de Agenţia Medicamentului şi Dispozitivelor Medicale. *Produse parafarmaceutice* sunt materialele de pansament, obiectele de îngrijire a bolnavilor, apele minerale curative şi curative de consum şi alte produse de uz medical a căror comercializare prin întreprinderile şi instituţiile farmaceutice este autorizată de Agenţia Medicamentului şi Dispozitivelor Medicale.

La direct vorbind, este utilizabil în acest context art. 23 al Legii prenotate, care instituie regula importului, exportului şi reexportului medicamentelor, altor produse farmaceutice şi parafarmaceutice şi materiei prime medicamentoase.

În contextul textului acestui articol, amintim că importul medicamentelor neînregistrate, altor produse farmaceutice şi parafarmaceutice şi materiei prime medicamentoase neînregistrate, realizat în scopul înregistrării, se efectuează în baza autorizaţiei eliberate de Agenţia Medicamentului şi Dispozitivelor Medicale.

La scoaterea mărfurilor medicinale, a produselor farmaceutice şi a celor parafarmaceutice de pe teritoriul Republicii Moldova, persoanele fizice sunt în drept de a vămui mărfurile şi produsele date la organele vamale interne.

Cât priveşte condiţiile de declarare, declaraţia vamală se completează de către persoane fizice rezidente sau nerezidente, care au atins vârsta de 16 ani. Depunerea declaraţiei vamale pentru bunurile persoanelor, care nu au atins această vârstă, se efectuează de către persoanele care le însoţesc. Declaraţia vamală trebuie să fie în-

tocmită în limba de stat sau într-o altă limbă de circulaţie internaţională. Declaraţia vamală se întocmeşte într-un singur exemplar pe un formular tipizat DV-6.

În concluzie, practica activităţii vamale în Republica Moldova ne confirmă că, formularea termenilor juridici de „medicamente”, „produse farmaceutice”, „produse parafarmaceutice” joacă un rol important la introducerea lor în ţară şi vămuirea lor în cazurile în care ele se introduc în calitate marfă. În cazul în care medicamentele, produsele farmaceutice, produsele parafarmaceutice se introduc în Republica Moldova de către pasageri, fără scop de a fi comercializate, acestea având statutul de obiecte, valori, bunuri speciale de uz personal, bunuri speciale de necesitate personală pentru pasageri, acestea urmează a fi trecute peste frontiera vamală a statului, fără a fi supuse mecanismului juridic de încasare a plăţilor, fie a taxelor vamale în adresa lor.

Însă, ţinem să menţionăm că, în momentul actual nu există un oarecare regulament unic cu privire la transportarea medicamentelor în unităţile de transport, mijloacele de transport, aplicate la transportarea pasagerilor pe rutele internaţionale, motiv din care, înainte de călătorie pasagerii trebuie să studieze normele juridice în vigoare care se aplică în statul de destinaţie, pentru transportare a medicamentelor de către pasageri.

Ca rezultat al investigaţiei am formulat următoarele recomandări:

1. De a modifica şi completa Codul vamal al Republicii Moldova prin introducerea art. 185 alin.(1^1), care va avea următorul conţinut: „(1) Controlul vamal al mărfurilor medicinale, a produselor farmaceutice şi a celor parafarmaceutice se efectuează prin următoarele forme:
   a) verificarea documentelor şi a informaţiilor prezentate în scopuri vamale;
   b) controlul fizic al mărfurilor şi mijloacelor de transport;
   c) controlul corporal ca o formă excepţională de control vamal;
   d) supravegherea vamală;
   e) controlul teritoriilor şi spaţiilor unde se pot afla mărfuri şi mijloace de transport supuse controlului vamal, sau unde se pot desfăşura activităţi supuse supravegherii vamale.

Referinţe:

1. MAIMESCU, S. Unele aspecte practice ale executării sentinţelor pronunţate pe cauzele penale de contrabandă intentate persoanelor juridice pe teritoriul vamal al Republicii Moldova. În: *Revista Naţională de Drept*, 2009, nr.10-12, p.190.
2. Codul vamal al Republicii Moldova nr. 95 din 24.08.2021. În: *Monitorul Oficial*, nr.219-225/238 din 17.09.2021.
3. Legea cu privire la medicamente nr. 1409-XIII din 17.12.97. În: *Monitorul Oficial al R.Moldova*, nr.52-53/368 din 11.06.1998.
4. Legea pentru modificarea şi completarea unor acte legislative nr. 24 din 23.02.2018. În: *Monitorul Oficial*, nr.84-93/177 din 16.03.2018.
5. Legea cu privire la activitatea farmaceutică nr. 1456-XII din 25.05.1993. Republicat: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.59-61/200 din 15.04.2005.

Recomandat
***Pavel ȚURCANU**, dr., conf. univ.*

PROTECŢIA DE STAT A VICTIMELOR INFRACŢIUNILOR

Anastasia HANGANU

CZU: 343.988:343.41:351.75 hanganuanastasiaa@gmail.com

Victimology *comes from the Latin "**victim**", which means the one who suffers, and the Greek "**logos**", which means science. In this sense, victimology is the science that studies the victim, the person who has suffered moral, physical or material consequences of a crime. Rehabilitation of victims of crime, as well as their rights, is achieved by providing support services. The support services aim to provide consultations and support in communicating victims with public authorities, assistance for physical, psychological and social recovery. In order to achieve the above purpose, victims of crime benefit from the following support services: informing victims of crime about their rights and the services they can benefit from; psychological counseling; state-guaranteed legal aid; financial compensation by the state for the damage caused by the crime.*

Victimologia provine de la latinescul „victima”, ceea ce înseamnă „pătimaş”, şi grecesul„ logos”, ceea ce înseamnă „ştiinţă”. În acest sens, victimologia reprezintă ştiinţa care studiază victima, adică persoana care a suferit consecinţe morale, fizice sau materiale ale unei infracţiuni 1, p.3]. Obiectul de investigare al victimologiei criminologice îl constituie victima infracţiunii, şi anume: Personalitatea; Legătura şi relaţiile reciproce cu individul care devine mai apoi infractor; Comportamentul victimei ca legătură cauzală cu crima şi importanţa acesteia în geneza actului infracţional.

Noţiunea de victimă este interpretată prin prisma a trei aspecte:

I – Doctrinal: Prin victimă se înţelege orice „persoană umană care suferă direct sau indirect consecinţele fizice, materiale sau morale ale unei acţiuni sau inacţiuni criminale”. Analizând definiţia, se pot constata mai multe aspecte, unul dintre ele ar fi acela că victimă poate fi doar o fiinţă umană, nu pot fi considerate victime obiecte distruse de răufăcători sau instituţiile prejudiciate de activităţile acestora. Însă nu orice fiinţă umană care suferă o consecinţă a unui act criminal poate fi considerată victimă, pentru această calitate fiind necesar să mai fie îndeplinită o condiţie: persoana care a suferit consecinţa să nu îşi fi asumat conştient riscul, deci să ajungă jertfă în urma unei acţiuni sau inacţiuni criminale fără să vrea.

II – Prin prisma actelor internaţionale: Prin „victimă” art. 34 din Convenţie desemnează victima sau victimele afectate direct sau indirect de pretinsa încălcare. Astfel, art. 34 nu se referă numai la victima directă sau victimele directe ale pretinsei încălcări, ci la orice victimă indirectă căreia o încălcare i-ar pricinui un prejudiciu sau care ar avea un interes valabil şi personal ca acesta să înceteze [2, p.10].

Recomandarea Rec(2006)8 a Comitetului de Miniştri privind asistenţa victimelor infracţiunilor este un alt instrument juridic recent care propune o definiţie

a noţiunii de victimă corespunzătoare celei oferite de Decizia-cadru a Uniunii Europene.

Astfel, în Recomandarea R(2006) 8 a Comitetului de Miniştri este definită noţiunea ca: „persoana fizică vătămată, inclusiv fizic sau mintal, cea care înregistrează o suferinţă emoţională sau o pierdere economică, cauzate de acte sau omisiuni care încalcă legislaţia penală a Statelor Membre”. Termenul „victimă” include de asemenea, după caz, rudele apropiate sau persoanele dependente direct de victimă.”.

III – Legal: Prin articolul 58 se înţelege victimă orice persoană fizică sau juridică căreia, prin infracţiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale. Victima are un interes în cadrul procesului penal şi este interesată de rezultatele acestuia. Calitatea de victimă apare din raportul de drept penal substanţial [3].

În sensul Legii nr.137 din 29.07.2006 cu privire la reabilitarea victimelor infracţiunii, termenul „victimă a infracţiunii” semnifică persoana fizică vătămată, mental sau fizic, care înregistrează o suferinţă emoţională sau o pierdere materială, cauzată direct prin infracţiune, conform Codului penal, precum şi soţul, copiii şi persoanele aflate la întreţinerea persoanei decedate în cazul serviciilor de suport, cum ar fi: consilierea psihologică şi compensarea financiară de către stat a prejudiciului cauzat prin infracţiune [4].

IV – Prin prisma practicii CEDO: În urma cazurilor cercetate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, aceasta clasifică victimele in:

Victime Directe. Pentru a putea depune o cerere în conformitate cu articolul 34, un solicitant trebuie să fie capabil să arate că a fost „direct afectat” de măsura reclamată (*Tănase c. Moldova § 104*; *Burden c. Regatului Unit, § 33*; *Lambert şi alţii c. Franţei, § 89*) [5,p.11].

Victime indirecte. Dacă presupusa victimă a unei încălcări a murit înainte de introducerea cererii, poate fi posibil ca persoana cu interes legal necesar ca rudă apropiată să introducă o cerere dedepunere a plângerii legate de moartea sau dispariţia rudei sale. Acest lucru se datorează situaţiei particulare guvernate de natura pretinsei încălcări şi considerentele implementăriiefective a uneia dintre cele mai fundamentale prevederi din sistemul de convenţii. Referitor la comportamentul victimei, legislaţia penală a Republicii Moldova conţine un şir de indicaţii, precum că comportamentul negativ al victimei poate servi ca circumstanţă care atenuează pedeapsa sau ca bază de calificare a infracţiunii cu un grad de pericol mai redus. Prin „comportament” înţelegem ansamblul actelor, reacţiilor (glandulare, motorii, afective, verbale) prin care o persoană răspunde într-o împrejurare dată la solicitările mediului înconjurător. El exprimă atitudini multiple prin care se manifestă individul şi este sub controlul conştiinţei şi voinţei; reprezintă „interacţiunea adaptivă cu mediul mediată de activitatea psihică şi motrică”, el este o notă, o amprentă personală a însuşirilor psihice subiective ale persoanei. Numeroşi autori au încercat să realizeze diverse calificări, în funcţie de o serie de criterii şi variabile. Criminologul german Hans von Hentig, pe baza sintezei unor criterii psihologice, biologice şi sociale distinge victimele înnăscute de victimele societăţii. Conform acelei clasificări,

se disting 13 categorii de victime: victimele tinere; victimele vârstnice; victimele femei; consumatorii de alcool şi stupefiante; imigranţii; minorităţile etnice; indivizii normali, dar cu inteligenţă redusă; indivizii (temporar) deprimaţi; indivizii lacomi; indivizii desfrânaţi; indivizii singuratici (izolaţi); chinuitorii (torturanţii); indivizii blocaţi şi nesupuşi [6, p. 22-23]. Reabilitarea victimelor infracţiunilor, precum şi a drepturilor acestora, se realizează prin punerea la dispoziţie a unor servicii de suport. Serviciile de suport au ca scop oferirea de consultaţii şi sprijin în comunicarea victimelor cu autorităţile publice, de asistenţă pentru recuperare fizică, psihologică şi socială. Pentru realizarea scopului prevăzut mai sus, victimele infracţiunilor beneficiază de următoarele servicii de suport: consiliere informaţională a victimelor infracţiunilor cu privire la drepturile sale şi serviciile de care pot beneficia; consiliere psihologică; asistenţă juridică garantată de stat; compensare financiară de către stat a prejudiciului cauzat prin infracţiune. Potrivit art. 6 Cod de procedură penală al Federaţiei Ruse, procedurile penale vizează atingerea a două obiective principale: în primul rând, protejarea drepturilor şi intereselor legitime ale persoanelor şi organizaţiilor victime ale infracţiunilor; în al doilea rând, este protecţia individului împotriva acuzaţiilor nelegale şi nefondate, condamnării, restrângerea drepturilor şi libertăţilor sale. Astfel, statul urmăreşte în primul rând să protejeze drepturile victimelor în cadrul procedurilor penale [7].

Necesitatea luării unor măsuri speciale pentru asigurarea protecţiei victimelor infracţiunilor au determinat adoptarea Legii nr.211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecţiei victimelor infracţiunilor. Măsurile specifice de protecţie a victimelor traficului de persoane sunt reglementate prin dispoziţiile Legii nr.678/2001 privind prevenirea şi combaterea traficului de persoane. În materia violenţei domestice, Legea nr.217/2003 care prevede măsuri concrete de combatere a violenţei domestice şi reglementează drepturile de care poate beneficia victima. De asemenea, Legea nr.272/2004 ce reglementează cadrul legal privind respectarea, promovarea şi garantarea drepturilor copilului. În materia accidentelor de trafic rutier, Legea nr.136/1995 privind asigurările şi reasigurările. La lit.e alin.(3) art. 14 din Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice 1966, lit.d) alin.(3) art. 6 Convenţia pentru apărarea drepturilor şi a libertăţilor fundamentale prevede că una din obligatiile principale este dreptul acuzatului de a interoga pe cei care depun mărturie împotriva sa, sau de a cere ca aceşti martori să fie audiaţi; are dreptul să cheme şi să interogheze martorii, în favoarea sa cu aceleasi condiţii, care depun mărturie împotriva lui. Serviciile de sprijinire a victimelor cuprind furnizarea de asistenţă înainte, în timpul şi ulterior procedurilor penale, inclusiv furnizarea de sprijin psihologic şi emoţional şi de consiliere pe teme juridice, financiare şi practice, precum şi cu privire la riscurile de revictimizare.

Activitatea de zi cu zi a personalului serviciilor de sprijinire a victimelor din întreaga Uniune Europeană (UE), inclusiv activitatea voluntarilor, contribuie în mod esenţial la materializarea dreptului victimelor de a avea acces la justiţie. Accesul la aceste servicii oferă victimelor criminalităţii posibilitatea de a-şi exercita dreptul de

acces efectiv la justiţie, în conformitate cu articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, care prevede „dreptul la o cale de atac eficientă şi la un proces echitabil”.

Referinţe:

1. BULAT, Irina *Victimologie şi psihologia victimei*, Chisinau, 2013.
2. *Ghid practic cu privire la condiţiile de admisibilitate*.
3. Codul de procedura penală, art. 58
4. Legea nr.137 cu privire la reabilitarea victimelor infracţiunilor
5. Ghid practic cu privire la condiţiile de admisibilitate
6. BULAT, Irina. *Op.cit.,* pp.22-23.
7. Кодекс Российской Федерации от 18.12.2001 г. № 174-ФЗ, ст.6.

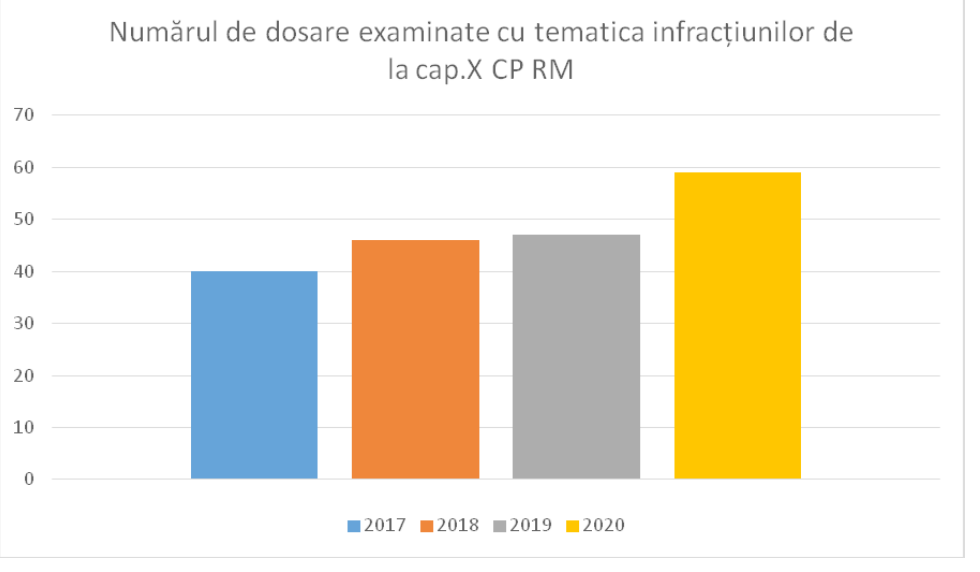
Recomandat
***Alina ŞAVGA**, dr., conf. univ.*

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU INFRACŢIUNEA DE PRACTICARE ILEGALĂ A ACTIVITĂŢII DE ÎNTREPRINZĂTOR

Daniel MIRCEA

CZU: 343.211:343.37

Actualitatea temei de studiu. Unul din pericolele globale ale securităţii economice îl constituie economiea tenebră. Asigurarea securităţii intereselor legale şi a drepturilor participanţilor de bună credinţă îl circuitul economic este unul din aspectele importante ale securităţii statului, unde tendinţa de bază a sporirii numărului de infracţiuni reprezintă un pericol serios pentru securitatea persoanei şi a societăţii. Ele ţin, mai întâi de toate, de limitarea concurenţei libere sau sunt generate de infracţiunile care anterior erau puţin caracteristice pieţei de desfacere. Caracteristicile principale ale acestui gen de activitate sunt predominanţa proprietăţii private, creşterea concurenţei, atât pe segmente separate, cât şi în general. După statistica analiştilor veniturile sectorului tenebru constituie aproximativ 30% din PIB-ul total al Republicii Moldova. Activitatea ilegală de întreprinzător, adesea, este izvorul infracţiunilor fiscale, legalizării (spălării) banilor obţinuţi pe cale infracţională, falsificării registrului unic de stat al persoanelor juridice, registrului deţinătorilor hârtiilor de valoare sau al sistemului de control al depozitelor. Infracţiunile economice ocupă un loc semnificativ în sistemul tuturor infracţiunilor săvârşite.

Actualitatea temei de studiu denotă că infracţiunile economice ocupă un loc semnificativ în sistemul tuturor infracţiunilor săvârşite, iar activitatea ilegală de întreprinzător, adesea, este izvorul infracţiunilor fiscale, legalizării (spălării) banilor obţinuţi pe cale infracţională, falsificării registrului unic de stat al persoanelor juridice, registrului deţinătorilor hârtiilor de valoare sau sistemului de control al depozitelor. Totodată, remarcăm că potrivit anumitor articole ale Codului penal, inclusiv art.241 CP RM, numărul infracţiunilor este în descreştere şi că incriminarea abuzivă şi neîntemeiată a activităţii de întreprinzător include o formă de imixiune nefondată a statului în reglementarea raporturilor economice. Scopul lucrării concepute este studierea complexă a răspunderii penale pentru activitatea ilegală de întreprinzător, iar obiectul de studiu îl reprezintă relaţiile sociale apărute în legătură cu această activitate. De asemenea, este indicat subiectul de studiu, metodologia şi metodica studiului, baza normativă şi teoretică. Noutatea lucrării constă în propunerea de a exclude din lista faptelor penale a activităţii ilegale de întreprinzător.

Prezentăm în revistă publicaţiile ştiinţifice din ultimul timp, referitor la tema lucrării ale savanţilor şi specialiştilor autohtoni, concepţiile asupra la laturii obiective a infracţiunii date. De asemenea, facem analiza materialelor ştiinţifice în domeniu publicate în străinătate. Ca rezultat al studiuluui concluzionăm asupra faptului că infracţiunea studiată reprezintă un subiect de discuţii desfăşurat pe larg în cercul academic.

În acelaşi context sunt supuse analizei unele aspecte ce ţin de necesitatea criminalizării infracţiunilor prevăzute la art.241 CP RM. Facem analiza elementelor constitutive ale infracţiunii. De asemenea, este efectuată analiza de drept comparat a infracţiunii date în legislaţia penală a altor state. Aşadar, constatăm că la etapa actuală există opinii separate referitor la necesitatea incriminării infracţiunilor prevăzute la art.241 CP RM. Infracţiunea vizată este o infracţiune de blanchetă. Nu are nici obiect material, nici obiect imaterial. Legislaţia penală a altor state nu criminalizează activitatea ilegală de întreprinzător separat de alte infracţiuni.

În continuare facem analiza elementelor constitutive ale infracţiunii în practica judiciară. Întreprindem un studiu de caz privind delimitarea activităţii ilegale de întreprinzător de alte infracţiuni adiacente. Atragem atenţia la unele lacune din legislaţie care provoacă incertitudini în procesul de urmărire penală pentru fapta săvârşită.

Concluzii generale şi recomandări. Studiul prezentat se încheie cu concluziile generale şi recomandări propuse. În urma analizei am constatat că în literatura ştiinţifică deja de mult timp se fac dezbateri referitor la decriminalizarea normei, care prevede răspunderea penală pentru desfăşurarea ilegală de întreprinzător. Ca rezultat al studiului efectuat în cadrul prezentei teme am ajuns la concluzia că norma în cauză urmează a fi decriminalizată, pentru că fapta nu atrage pericolul social, care persistă în faptele penale. Propunem operarea unor modificări şi completări la art.241 CP RM, care să aibă scopul decriminalizării activităţii ilegale de întreprinzător, aplicând doar sancţiuni contravenţionale.

Recomandat
***Vitalie STATI**, dr., conf. univ.*

PROBLEMATICA INTEGRITĂŢII JUDECĂTORULUI NAŢIONAL

Alina PĂSAT

CZU: 343.16:347.962.3(478) alinapasat1996@gmail.com

Le juge doit être le facteur qui ne permet pas la violation de la constitution et des autres lois non seulement par celui qui doit les exécuter, mais aussi par celui qui doit les élaborer et les appliquer. Le juge, disposant du droit et du pouvoir, de la fonction de protecteur de la loi, disposant de l'organisation structurelle nécessaire, de la procédure et d'un statut indépendant, sert de modèle d'État de droit, d'organisation du droit et de le fonctionnement de la vie politique.

Schimbările ce au loc astăzi în Republica Moldova, de ordin social, economic, politic, influenţează atât sistemul de drept, cât şi întreaga viaţă socială. Aceste schimbări sunt operate, în principal, întru atingerea scopului suprem – edificarea statului de drept în Republica Moldova. Deoarece unul dintre principiile de bază ale statului de drept este cel al echităţii sociale şi al egalităţii în drepturi, considerăm că anume instituţia judecătorului este una dintre instituţiile specifice din sistemul organelor de ocrotire a normelor de drept având menirea de a contribui, prin diferite forme şi mijloace, la apărarea şi respectarea acestor valori.

Judecătorul trebuie să fie factorul care să nu permită încălcarea constituţiei şi a altor legi nu numai de către cel care trebuie să le execute, dar şi de către cel care trebuie să le elaboreze şi să le aplice. Judecătorul, având la îndemână dreptul şi puterea, funcţia de protector al legii, având organizarea structurală necesară, procedura şi un statut independent, serveşte ca model al statului de drept, al organizării de drept şi al funcţionării vieţii politice.

Autorul *Igor Dolea* abordează rolul judecătorului din perspectiva principiului proporţionalităţii [1, p.116]. Astfel, el menţionează că proporţionalitatea trebuie respectată, luând în consideraţie atât persoana, circumstanţele faptei, cât şi cumulul de factori care pot avea impact asupra desfăşurării procesului de judecată. De exemplu, în probatoriul penal, proporţionalitatea se manifestă în situaţia aplicării procedeelor probatorii care aduc anumite limitări libertăţii individuale. În aceste cazuri, legiuitorul a pus în sarcina altui subiect decât celui care efectuează urmărirea penală, adică judecătorului, determinarea proporţionalităţii dintre fapta comisă şi libertatea restrânsă în urma procedeului probatoriu.

Responsabilitate personală înaltă în actul decizional – legislaţia acordă judecătorilor independenţă şi un caracter obligator, imperios al activităţii profesionale. Procesul de judecată este caracterizat de un volum mare de informaţie de natură foarte

variată, insuficienţă de timp pentru sistematizarea şi analiza acestei informaţii. Luarea deciziei în astfel de situaţii impune înzestrarea judecătorilor nu numai cu cunoştinţe profesionale înalte, dar şi aptitudini personale deosebite – capacitate analitică înaltă, principialitate, stabilitate emoţională, toleranţă, autoapreciere critică adecvată [2, p.44-47]. Caracterul variat, nestandard al activităţii – dosarele examinate sunt foarte diferite după conţinut, după volumul şi caracterul informaţiei prezentate. Judecătorii trebuie să prezinte capacităţi de a evidenţia esenţialul din marea masă de informaţie prezentată [3, p.13-16]. Importanţa judecătorului rezidă în faptul că acesta este persoana învestită cu atribuţii de înfăptuire a justiţiei, pe care le execută în baza legii. Judecătorii sunt independenţi, imparţiali şi inamovibili şi se supun numai legii. Judecătorii iau decizii în mod independent şi imparţial şi acţionează fără niciun fel de restricţii, influenţe, presiuni, ameninţări sau intervenţii, directe sau indirecte, din partea oricărei autorităţi, inclusiv judiciare. Organizarea ierarhică a jurisdicţiilor nu poate aduce atingere independenţei individuale a judecătorului.

Un alt aspect care ne interesează este noţiunea de *integritate a judecătorului*. În general, integritatea este considerată a fi atributul corectitudinii şi al justeţii, întrunind ca elemente componente onestitatea şi moralitatea judiciară (în altă opinie – onestitatea, cinstea şi probitatea [4, p.72]. Prin urmare, e de la sine înţeles de ce reprezentanţilor puterii judecătoreşti le este impusă ca obligatorie respectarea integrităţii în cadrul activităţii desfăşurate. Astfel, judecătorul trebuie să se comporte întotdeauna, şi nu numai în exercitarea atribuţiilor de serviciu, în mod onorabil şi demn de funcţia sa, să nu se facă vinovat de fraude, înşelăciuni şi falsuri, să fie bun şi virtuos în comportament şi în caracter. Important este de reţinut că nu există grade diferite de integritate, aceasta fiind absolută. Aşadar, în justiţie, integritatea este mai mult decât o virtute, este o necesitate absolută.

Considerăm necesar a fi luate în consideraţie următoarele îmbunătăţiri ale sistemului existent, iar decizia finală privind selecţia, numirea şi promovarea judecătorilor ar trebui să revină Colegiului pentru selecţie şi cariera judecătorilor, fără intervenţia ulterioară a Consiliului Superior al Magistraturii – cu excepţia cazului refuzului de numire de către Preşedintele Republicii, caz în care ar reveni Consiliului Superior al Magistraturii competenţa de a decide renumirea sau nu a candidatului, prin decizie motivată.

Un nou criteriu pentru numirea iniţială şi promovarea judecătorilor ar trebui să fie adăugat la cel existent: să nu fi exprimat sau să nu se fi implicat în discursuri de ură, comportament indecent, tratament nepoliticos, să nu fi exprimat părtinire sau intoleranţă. Candidaţii la funcţia de judecător şi judecătorii în funcţie ar trebui să facă publice reţelele de socializare pe care le utilizează, iar conţinutul public (şi nu privat) al acestora ar trebui să fie analizat în cadrul procedurilor de selecţie şi promovare, pentru a se verifica dacă a existat vreun fel de discurs de instigare la ură, tratament nepoliticos sau exprimare de părtinire sau intoleranţă care ar putea afecta integritatea (sau percepţia publică a acesteia) a candidatului în raport cu numirea sau promovarea.

O restructurare completă a sistemului de selecţie a judecătorilor ar trebui avută în vedere, care să promoveze transparenţa, o gestionare mai eficientă a resurselor umane şi financiare şi o separare clară a evaluării integrităţii şi a competenţelor profesionale, în conformitate cu următoarele sugestii (sau cu orice altă opţiune bazată pe acelaşi model):

- concursul de admitere la Institutului Naţional al Justiţiei (INJ), numărul de posturi vacante (inclusiv cota minimă care urmează să fie ocupată de candidaţi cu şi fără experienţă profesională) şi termenul limită pentru depunerea candidaturilor să fie anunţat public;
- candidaţii (cu sau fără experienţă profesională) vor putea să-şi depună aplicaţiile la CSM anexând toate documentele cerute în prezent pentru procedura de numire;
- Colegiului pentru selecţie şi cariera judecătorilor (de pe lângă CSM) va evalua integritatea candidaţilor (cu participarea altor entităţi, cum ar fi Autoritatea Naţională de Integritate (ANI) şi Centrul Naţional Anticorupţie (CNA), respingând candidaţii care prezintă probleme de integritate.

Referinţe:

1. DOLEA, I., *Codul de procedură penală. Comentariu*. Ed. a II-a. Chişinău: Cartier, 2005.
2. Statutul Asociaţiei Judecătorilor din Republica Moldova. În: *Themis. Buletin informativ*. Ediţie Specială, 2000, nr.3, pp. 44-47.
3. ROTARU, Gh. Aspectele psihosociale ale morbidităţii judecătorilor. În: *Sănătatea publică, economie şi management în medicină*, 2009, nr. 3(30).
4. CAPCELEA, V. *Deontologia profesională a juristului. Curs universitar*. Bucureşti: Universul juridic, 2018.

Recomandat
***Andrei NEGRU**, dr., prof. univ.*

PRELUCRAREA DATELOR CU CARACTER PERSONAL ÎN SECTORUL FINANCIAR

Galina CILINGHIR

CZU: 342.721:343.522:336 cilinghir.galina@gmail.com

Processing of personal data as part of the financial sector improves the workflow of the financial entities. The study demonstrates the legal relationship between the operator of personal data and the subject of personal data. One of many aspects in personal data processing is the division of personal data needed in different financial entities , and this study shows the relationship between some financial entities.

Definiţia datelor cu caracter personal ne oferă Directiva 95/46/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecţia persoanelor fizice în ceea ce priveşte prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date [1], inspirată din textul Convenţiei 108, care prevede: „date cu caracter personal înseamnă orice informaţie referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă [...]. O persoană identificabilă este o persoană care poate fi identificată, direct sau indirect, în special prin referire la un număr de identificare sau la unul, sau mai multe elemente specifice, proprii identităţii sale fizice, fiziologice, psihice, economice, culturale sau sociale”. Este de remarcat că anume această definiţie este transpusă cu exactitate în Legea Republicii Moldova cu privire la protecţia datelor cu caracter personal în redacţie nouă, adoptată la 8 iulie 2011. Datele cu caracter personal sunt orice informaţii care se referă la o persoană fizică identificată sau identificabilă. Informaţiile diferite care, adunate, pot duce la identificarea unei anumite persoane constituie şi ele date cu caracter personal.

RGPD protejează datele cu caracter personal, indiferent de tehnologia utilizată pentru prelucrarea datelor respective – este „neutră din punct de vedere tehnologic” şi se aplică atât prelucrării automate, cât şi prelucrării manuale, cu condiţia ca datele să fie organizate potrivit unor criterii predefinite. Prin prelucrarea datelor cu caracter personal se înţelege orice operaţiune sau serie de operaţiuni care se efectuează asupra datelor cu caracter personal prin mijloacele automatizate sau neautomatizate, cum ar fi: colectarea, înregistrarea, organizarea, stocarea, păstrarea, restabilirea, adaptarea ori modificarea, extragerea, consultarea, utilizarea, dezvăluirea prin transmitere, diseminarea sau în orice alt mod, alăturarea ori combinarea, blocarea, ştergerea sau distrugerea. Domeniul de aplicare al Legii privind protecţia datelor cu caracter personal se răsfrânge în egală măsură atât asupra prelucrărilor ce se efectuează în mod automatizat în format electronic, cât şi prin alte mijloace decât cele automatizate. De exemplu: în cazul prelucrării datelor cu caracter personal ce se regăsesc în fişierele

stocate pe suport de hârtie, magnetic (CD, DVD, HDD etc.) în sistemele automatizate, manuale sau mixte, gestionate de către entitate.

Articolul 5 din Regulamentul general privind protecţia datelor stabileşte principiile care reglementează prelucrarea datelor cu caracter personal. Aceste principii se referă la următoarele: legalitate, echitate şi transparenţă; limitări legate de scop; reducerea la minimum a datelor; exactitatea datelor; limitări legate de stocare; integritate şi confidenţialitate.

Conform prevederilor Legii nr. 133 din 08.07.2011 privind protecţia datelor cu caracter personal, subiectul datelor cu caracter personal este o persoană fizică identificată sau identificabilă.

Centrul Naţional pentru Protecţia Datelor cu Caracter Personal evidenţiază următoarele drepturi subiecţilor de date: dreptul de a fi informat; dreptul de acces; dreptul de rectificare. Dacă datele cu caracter personal sunt inexacte, operatorul de date trebuie să le corecteze; dreptul de opoziţie; dreptul la restricţionarea prelucrării; dreptul la ştergere; dreptul la portabilitatea datelor; dreptul la contestare; procesul decizional individual automatizat, inclusiv crearea de profiluri.

Identificarea subiectului de date se va face doar dacă scopul pentru care se face prelucrare este absolut indispensabil. Operatorul are obligaţia de a asigura că datele care nu mai necesită identificarea subiectului de date sunt şterse. Se interzice ridicarea actului de identitate sau obţinerea copiei de pe acesta, dacă legea nu prevede altfel.

Legea nr. 133 din 08.07.2011 privind protecţia datelor cu caracter personal defineşte consimţământul subiectului datelor cu caracter personal ca orice manifestare de voinţă liberă, expresă şi necondiţionată, în formă scrisă sau electronică, conform cerinţelor documentului electronic, prin care subiectul datelor cu caracter personal acceptă să fie prelucrate datele care îl privesc [2].

Operatorul trebuie să fie în stare să probeze existenţa consimţământului. Consimţământul nu poate avea efect retroactiv. Existenţa consimţământului nu exonerează operatorul de la celelalte obligaţii prevăzute de lege. Drepturile subiectului de date cu caracter personal se manifestă sub formă de obligaţie care revine corespunzător şi persoanei împuternicite de operator.

Operatorul de date cu caracter personal este persoana fizică sau persoana juridică de drept public sau de drept privat, inclusiv autoritatea publică, orice altă instituţie ori organizaţie care, în mod individual sau împreună cu altele, stabileşte scopurile şi mijloacele de prelucrare a datelor cu caracter personal prevăzute în mod expres de legislaţia în vigoare**.** De exemplu: în cazul în care BNM şi/sau entităţile ce participă la circuitul financiar-bancar va/vor stabili scopurile şi procedurile de colectare, stocare şi prelucrare în continuare a unor date cu caracter personal în sisteme de evidenţă automatizate, manuale sau mixte, se va/vor constitui în calitate de operator/i al/i acestor date.

Operatorul de date cu caracter personal are obligaţia de a obţine de la persoana/ele împuternicită/e clauza de confidenţialitate (de nedivulgare a informaţiilor care au fost cunoscute în virtutea funcţiei exercitate), care va cuprinde răspunderea pe care o

poartă acesta/ea în ordine civilă, contravenţională sau penală, chiar şi după rezilierea/încetarea raportului juridic civil.

Prelucrarea datelor cu caracter personal încredinţate trebuie să fie îndeplinită doar în scopurile stabilite exhaustiv şi asupra cărora subiectul datelor cu caracter personal şi-a manifestat consimţământul în formă scrisă. Operatorul de date cu caracter personal trebuie să se înregistreze în calitate de operator de date cu caracter personal asupra propriilor sisteme de evidenţă.

Persoana împuternicită de operator poartă răspundere solidar pentru acţiunile săvârşite la indicaţia operatorului şi/sau la propria iniţiativă.

Ca susţinere a celor expuse mai sus in limitele temei alese identificăm structura interacţionării structurilor de drept in sectorul financiar. La baza acestei structuri stă Legea nr 133 privind prelucrarea datelor cu caracter personal care reglementează relaţiile de drept dintre instituţiile financiare. Ramurile acestei structuri sunt independente, dar in limitele Legii nr. 133 interacţionează între ele: Centrul Naţional pentru Protecţia Datelor cu Caracter Personal; Comisia Naţională a Pieţei Financiare, Uniunea Naţională a Executorilor Judecătoreşti; Serviciul Prevenirea şi Combaterea Spălării Banilor. Astfel, CNPDCP duce responsabilitatea în vederea îndeplinirii obligaţiilor care revin operatorilor de date cu caracter personal. CNPF este organul principal care permite pieţei financiare printre care enumerăm – Organizaţii de Creditare Nebancară, Asociaţii de Economii şi Împrumut; Birourile Istoriilor de Credit; Brokerilor de asigurare şi reasigurare, să îndeplinească cerinţele Legii şi a CNPDCP. UNEJ are un rol executoriu care îndeplineşte, dar nu se limitează la respectarea prevederilor unei singuri legi. SPCSB analizează rapoartele efectuate de entităţile sus-menţionate, dar rolul lor este de a verifica legalitatea pur financiară.

Referinţe:

1. Directiva 95/46/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecţia persoanelor fizice în ceea ce priveşte prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date. În: *Jurnalul Oficial al Comunităţilor Europene* L 281 din 23 noiembrie 1995, pp. 31-50, art. 2, lit. a).
2. Lege nr. 133 din 08-07-2011 privind protecţia datelor cu caracter personal. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14.10.2011, nr. 170-175, art. 492.

Recomandat
***Lilia CHIRTOACĂ**, dr., conf. univ.*

GARANŢIILE CONSTITUŢIONALE ALE DREPTULUI LA PROPRIETATE

Andrei UNGUREANU

CZU: 342.739:347.23 andrew.angel75@yahoo.com

Les garanties constitutionnelles du droit à la propriété représentent un moyen légal et juridique qui assure l'exercice d'une obligation constitutionnelle assumée par l'État à l'égard du citoyen qui jouit d'une multitude de droits et garanties constitutionnels, afin d'exercer et de défendre son intérêt légitime. L'Avocat du Peuple contribue à la protection du droit à la propriété parmi ses garanties constitutionnelles, en vue de surveiller, promouvoir et rendre compte du respect du droit à la propriété et de ses garanties constitutionnelles au niveau national, en appliquant les procédures régies par la législation de la République de Moldova.

Conceptul de „garanţie constituţională” reprezintă un mijloc juridic şi legal prin care se asigură executarea unei obligaţii constituţionale, asumată de stat în raport cu cetăţeanul ce benefeciază de un şir de garanţii şi drepturi constituţionale. În cazul dreptului la proprietate, garanţiile sale constituţionale sunt prevăzute expres de Constituţie şi de alte acte nomative, întru asigurarea şi realizarea interesului legitim al omului şi cetăţeanului. Datorită coraportului dreptului la proprietate cu garanţiile sale constituţionale, se consolidează o constucţie juridică stabilă pe fundalul fenomenului de constituţionalism [1] . Astfel, se realizează procesul *de sistematizare*, *de interpretare*, *de aplicare* şi *de protecţie juridică uniformă* a drepturilor omului şi a garanţiilor constituţionale, inclusiv cele ale dreptului la proprietate, în apanajul legii fundamentale al fiecărui stat în parte.

Dreptul la proprietate raportat la garanţiile sale constituţionale, spre deosebire de majoritatea celorlalte drepturi fundamentale ale omului şi cetăţeanului, nu protejează într-adevăr comportamentul sau activitatea umană, nicio instituţie socială, ci, mai degrabă, protejează un mecanism, deja creat şi dezvoltat prin efectul legii, adică – o instituţie juridică [2]. Prin intermediul polivalenţei garanţiilor constituţionale ale dreptului la proprietate, se asigură o securitate juridică şi o legalitate a proprietăţii persoanei, ce presupune responsabilitatea autorităţilor [3] de a evita anumite ilegalităţi.

În prezent, Avocatul Poporului contribuie la aplicarea garanţiilor constituţionale şi la apărarea drepturilor şi libertăţilor omului, inclusiv a dreptului la proprietate: prin prevenirea încălcării acestora, prin monitorizarea şi raportarea modului de respectare a drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului la nivel naţional, prin perfecţionarea legislaţiei ce ţine de domeniul drepturilor şi libertăţilor omului, prin colaborarea internaţională în acest domeniu, prin promovarea drepturilor şi libertăţilor omului şi a mecanismelor de apărare a acestora, prin aplicarea procedeelor reglementate de

prezenta lege. Fiind parte la sistemul de ordine legală al Republicii Moldova, Ombudsmanul există în limitele parlamentarismului, întrucât este orientat spre efectuarea supravegherii, controlului unei activităţi bine determinate a organelor de stat [4].

Cu referire la cele menţionate anterior, Avocatul Poporului nu reprezintă exponentul puterii legislative, executive sau celei judecătoreşti. Mai mult decât atât, Ombudsmanul nu substituie puterile statului, cu toate că instituţia Ombudsmanului face parte din organele superioare de stat [5]. Astfel, Ombudsmanul şi Avocatul Poporului pentru protecţia drepturilor copilului exercită următoarele funcţii: de supraveghere a respectării drepturilor fundamentale ale omului şi copilului; de cercetare şi de control a administraţiei publice; de mediere sau de sugerare a unor noi măsuri legale; de sancţionare sau de penalizare a autorităţilor care îi îngreunează activitatea.

Ţinem să evidenţiem faptul că atât Ombudsmanul cât şi Avocatul Poporului pentru protecţia drepturilor copilului contribuie dejure şi de facto la protejarea dreptului constituţional la proprietate. Aşadar, Avocatul Poporului examinează cererile persoanelor fizice, fără deosebire de rasă ori de origine etnică, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, de origine naţională sau socială, avere, naştere sau orice alte împrejurări (în continuare – *petiţionari*), ale căror drepturi şi libertăţi se presupune că au fost încălcate de Republica Moldova.

Potrivit prevederilor legale, Ombudsmanul examinează cererile privind deciziile, acţiunile sau inacţiunile autorităţilor publice, organizaţiilor şi întreprinderilor, indiferent de tipul de proprietate şi forma juridică de organizare, ale organizaţiilor necomerciale şi persoanelor cu funcţii de răspundere de toate nivelurile care, conform opiniei petiţionarului, i-au încălcat drepturile şi libertăţile. Prin intermediul instituţiei Avocatul Poporului, se protejează, fără oarecare rezerve, dreptul la proprietate, precum şi se aplică garanţiile constituţionale ale acestui drept. În această condiţie, Ombudsmanul nu se substituie prin competenţele sale autorităţilor publice, organelor de drept şi instanţelor judecătoreşti.

În concluzie, garanţiile constituţionale ale dreptului la proprietate vizează o temă importantă şi actuală pentru doctrina de specialitate. Prin intermediul procesului continuu de evoluţie, aceste garanţii constituţionale se sistematizează şi se codifică în cadrul procesului de legiferare a actelor normative ale fiecărui stat în parte, inclusiv al Republicii Moldova ca stat de drept. Prin intermediul garanţiilor constituţionale, dreptul la proprietate intră în concurenţă cu alte drepturi fundamentale, prevăzute de *Constituţie* şi de alte acte normative internaţionale, precum *Convenţia Europeană a Drepturilor Omului*. Importanţa garanţiilor constituţionale ale dreptului la proprietate rezidă în fapt pe ideea că acestea vin să protejeze interesul legitim al omului şi cetăţeanului.

În temeiul actelor legii fundamentale, Avocatul Poporului asigură protecţia juridică a drepturilor omului, inclusiv a dreptului la proprietate pentru consolidarea democraţiei şi a statului de drept. Practica Curţii Constituţionale a Republicii Moldova reconfirmă importanţa şi aportul Ombudsmanului pentru protejarea dreptului la proprietate cu referire la *Recomandarea 1615 (2003) a Adunării Parlamentare a*

Consiliului Europei privind instituţia ombudsmanului: „… pentru funcţionarea acestei instituţii, este vital ca persoana care ocupă funcţia de Ombudsman să fie cunoscută şi respectată”. În dreptul naţional s-a instituit un sistem complex şi eficient de garanţii juridice pentru protecţia cetăţeanului, în sensul că Avocatul Poporului constituie una dintre aceste garanţii, al cărei rol concret nu poate decât să crească odată cu intensificarea activităţii sale.

Referinţe:

1. CÂRNAŢ, T. *Teoria şi practica eliminării formelor de descriminare în condiţiile constituţionalismului contemporan din Republica Moldova*. Chişinău, 2009, p.16. www.cnaa.acad.md
2. AUBERT, Jean-François. *La garantie constitutionnelle des droits fondamentaux et le législateur*. Suisse 1958, p.267.
3. GUCEAC, I. *Suveranitatea şi structura de stat în condiţiile ţărilor plurietnice*. Chişinău: Tipografia “Balacron” S.R.L., 2006, p.92.
4. PICKL, V. *The Protection of Humans Rights by the Austrian Ombudsman*. Viena: Office Volksanwaltschaft, 1990, p.2.
5. *Ibidem*.
6. MAIORANO, Jorge L. Ombudsman-ul şi protecţia drepturilor omului. În: *Drepturile omului*, 1992, nr.1, p.23.

Recomandat
***Teodor CÂRNAŢ**, dr. hab., conf. univ.*

ASPECTE TEORETICO-PRACTICE ALE CONTROLULUI FISCAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Daniela ERMURACHI

CZU: 351.71:336.225.673 daniela.ermurachi@gov.md

Fiscal control is an essential element in the management of any socio-economic system. The activities of fiscal control cover the entire tax system and enter the economy both vertically and horizontally, ensuring compliance with the rules of accounting, reporting and the legal basis of taxation.

În societatea contemporană, politica fiscală joacă un rol important în economia de piaţă prin aplicarea pârghiilor tradiţionale de care dispune nu numai pentru realizarea veniturilor statului, ci şi pentru imprimarea sensului şi ritmului de dezvoltare economică şi socială a ţării [1, p.54]. Pentru perioada de tranziţie, unica sursă solvabilă şi eficientă pentru bugetul de stat o constituie sistemul fiscal.

În acest sens, modalitatea de bază care asigură verificarea în profunzime a respectării de către contribuabil a prevederilor legislaţiei fiscale şi nemijlocit a calculării corecte, vărsării în timp şi depline la buget a sumelor obligaţiilor fiscale reprezintă **controlul fiscal** [2, p.17].

Potrivit art.214 Cod fiscal nr.1163 din 24.04.1997, **controlul fiscal** are drept scop verificarea modului în care contribuabilul respectă legislaţia fiscală într-o anumită perioadă sau în câteva perioade fiscale.

Controlul fiscal este de natură procedurală şi constă dintr-un ansamblu de metode şi operaţiuni de organizare şi desfăşurare a controlului, precum şi valorificarea rezultatelor lui [3, p.208]. Prin *formă* de efectuare a controlului fiscal, înţelegem modalitatea concretă de exprimare şi organizare a activităţii de control [4, p.195]. Prin *metodă* de efectuare a controlului fiscal, înţelegem procedeele, modalităţile tehnice, operaţiunile şi mijloacele aplicate şi exercitate în procesul efectuării controlului fiscal de către funcţionarul organului fiscal care efectuează controlul [5, p.342].

Forme de efectuare a controlului fiscal Conform prevederilor art.214 alin.(2) Cod fiscal, controlul fiscal este exercitat de Serviciul Fiscal de Stat şi/sau de un alt organ cu atribuţii de administrare fiscală, în limitele competenţei acestora: a) la faţa locului şi/sau b) la oficiul acestora (control fiscal cameral).

Control fiscal cameral este forma de bază (primordială) a controlului fiscal şi se efectuează prin: a) verificarea corectitudinii întocmirii dărilor de seamă fiscale, precum şi a altor documente prezentate de contribuabil, care servesc drept temei de calculare şi achitare a impozitelor şi taxelor, a altor documente de care dispune organul fiscal sau alt organ cu atribuţii de administrare fiscală; b) verificarea altor circumstanţe ce ţine de respectarea legislaţiei fiscale.

Momentul începerii controlului fiscal cameral în privinţa contribuabilului este ziua/data prezentării de către acesta a ultimei dări de seamă fiscală ori a altui document sau după caz, la solicitarea organului fiscal, terţul a depus documentele ce vizează contribuabilul verificat.

Controlul fiscal la faţa locului – conform art.216 alin.(1) Cod fiscal, are drept scop verificarea respectării legislaţiei fiscale de contribuabil sau de o altă persoană supusă controlului, care se efectuează la locurile aflării acestora de către funcţionarii fiscali sau de persoane cu funcţie de răspundere ale altor organe cu atribuţii de administrare fiscală. Controlul fiscal la faţa locului poate fi efectuat numai în temeiul unei decizii scrise a conducerii organului care exercită controlul.

Controlul fiscal la faţa locului se realizează şi prin instituirea posturilor fiscale. În conformitate cu art.146 Cod fiscal, **postul fiscal** se creează de Serviciul Fiscal de Stat în scopul prevenirii şi depistării cazurilor de încălcare fiscală. Potrivit art.146 Cod fiscal şi Regulamentului privind funcţionarea posturilor fiscale, aprobat prin Ordinul nr.665 din 12.12.2018, sunt trei tipuri de posturi fiscale: a) post fiscal staţionar; b) post fiscal mobil; c) post fiscal electronic.

Metodele de efectuare a controlului fiscal. Controlul fiscal la faţa locului sau la oficiul organului fiscal (sau la alt organ cu atribuţii de administrare fiscală), conform art.214 alin.(3) Cod fiscal, poate fi organizat şi efectuat prin următoarele metode şi operaţiuni: 1. verificarea faptică; 2. verificarea documentară; 3. verificarea totală; 4. verificarea parţială; 5. verificarea tematică; 6. verificarea operativă; 7. verificarea prin contrapunere.

Documente aferente controlului fiscal. Documentele aferente controlului fiscal sunt: actul de control fiscal, citaţia la organul fiscal, citaţia bancară, înştiinţarea privind instituirea postului fiscal, decizia asupra cazului de încălcare fiscală.

Potrivit art.216 alin.(5) Cod fiscal, se întocmeşte un **act de control fiscal** de către funcţionarul fiscal sau dealtă persoană cu funcţie de răspundere a organului care exercită controlul, în care se consemnează rezultatele controlul fiscal efectuat. În act de control se va descrie obiectiv, complex şi exact încălcările legislaţiei fiscale sau a modului de evidenţă a obiectelor impunerii, cu trimitere la documentele de evidenţă respective şi la alte materiale, prin indicarea actelor normative care au fost încălcate. Forma generală a actului de control fiscal este stabilită în Anexa 11 din Ordinul nr.672 din 31.12.2020 privind modificarea Regulamentului cu privire la efectuarea controlului de către Serviciul Fiscal de Stat, aprobat prin Ordinul SFS nr.320 din 31 iulie 2019.

Citaţia la organul fiscal este un înscris prin care persoana este invitată la organul fiscal ca aceasta să depună documente sau să prezinte alt gen de informaţie relevantă pentru determinarea obligaţiei fiscale [6].

Citaţia bancară reprezintă o cerere specifică adresată în scris instituţiei financiare (sucursalei sau filialei acesteia) prin intermediul sistemului informaţional automatizat de creare şi circulaţie a documentelor electronice (SIA CCDE) între Serviciul Fiscal de Stat şi instituţiile financiare, prin care acesteia i se solicită să prezinte informaţii

despre persoana supusă controlului fiscal ori pasibilă de el şi documentele referitoare la operaţiunile din conturile bancare ale persoanei.

Înştiinţarea privind instituirea postului fiscal este un document înmânat contra semnătură de către organul fiscal, prin care cel din urmă aduce la cunoştinţă administraţiei agentului economic şi/sau subdiviziunii la care este instituit postul fiscal, despre instituirea postului fiscal sau despre prelungirea termenului de funcţionare a acestuia [7].

După examinarea cazului de încălcare fiscală, Serviciul Fiscal de Stat emite o **decizie** asupra cazului de încălcare fiscală [8].

Procedura de contestare a acţiunilor şi actelor controlului fiscal. În corespundere cu prevederile art.8 alin.(1) lit.g) Cod fiscal, contribuabilul este în drept să conteste, conform cadrului legal, deciziile, acţiunile sau inacţiunea organelor cu atribuţii de administrare fiscală şi ale persoanelor cu funcţii de răspundere ale acestora.

Procedura contestării acţiunilor şi actelor de control fiscal include:

- ***Prezentarea dezacordului cu actul de control fiscal*** presupune o contestare a acţiunilor de control efectuate de către funcţionarul fiscal. În caz de dezacord cu circumstanţele indicate şi constatate în actul de control fiscal, contribuabilul este obligat să prezinte în scris, în termen de până la 15 zile calendaristice, argumentarea dezacordului, anexând documentele pe care se fundamentează dezacordul. În conformitate cu art.267 Cod fiscal, dezacordul se prezintă şi se depune la organul fiscal care a efectuat controlul fiscal şi a întocmit actul de control fiscal.

Decizia asupra cazului de încălcare fiscală se pronunţă imediat după încheierea examinării lui, iar în decurs de 3 zile după emitere, un exemplar al deciziei *se înmânează ori se expediază recomandat contribuabilului.*

- ***Contestarea deciziilor emise în baza actelor de control fiscal –*** presupune că decizia organului fiscal sau acţiunea funcţionarului fiscal poate fi contestată numai de persoana vizată în decizie sau împotriva căreia a fost întreprinsă acţiunea, sau de către reprezentantul acesteia. Contestaţia împotriva deciziei organului fiscal sau a acţiunii funcţionarului fiscal poate fi depusă de către contribuabil sau de reprezentantul său, în decursul a 30 de zile de la data recepţionării acesteia. Contestaţia împotriva deciziei organului fiscal sau acţiunii funcţionarului fiscal se depune la *organul fiscal care a emis decizia sau al cărei funcţionar a întreprins acţiunea contestată.*

Ca urmare a examinării contestaţiei *împotriva deciziei organului fiscal,* organul fiscal poate emite una din următoarele decizii stabilite la art.271 Cod fiscal.

Concluzii. Controlul fiscal presupune examinare, dacă contribuabilul şi-a onorat complet, corect şi în timp obligaţiile fiscale faţă de bugetul de stat şi care are ca obiectiv depistarea erorilor, lipsurilor, deficienţelor, în scopul remedieriii şi evitării lor pentru viitor [9, p.22].

Ţinând cont de responsabilităţile şi obligaţiile Serviciului Fiscal de Stat, prin prisma examinării procedurii de control fiscal, propunem următoarele **recomandări**:

1. Monitorizarea contribuabilului „pe orizontală”, care presupune informarea Serviciului Fiscal de Stat la un stadiu incipient prin furnizarea benevolă a tuturor

faptelor şi circumstanţelor relevante. Ca un serviciu în schimb, Serviciul Fiscal de Stat va asigura informarea deplină a contribuabilului despre situaţia creată şi soluţia de depăşire, ceea ce permite contribuabilului aflarea în segmentul de securitate fiscală.

2. Consolidarea proceselor şi a procedurilor de control din cadrul SFS prin formarea unui formular de evaluare a calităţii controlului fiscal implementat în cadrul unui sistem de management al cazurilor de control, eficientizarea controalelor efectuate prin metode şi surse indirecte. Aceasta poate avea loc prin crearea unui sistem informaţional, schimbul de informaţii continuu cu organele de resort, persoane fizice şi juridice şi ajustarea cadrului normativ.

Referinţe:

1. CUZIMINA, O. *Bazele conceptuale de instituire a sistemului fiscal în economie de tranziţie.* Art, Chişinău: 2003, p.54.
2. BOULESCU, M., CHIŢĂ, M. *Control financiar şi expertiză contabilă*. Bucureşti: Eficient, 1996, p.17.
3. ARMEANIC, Al., ŞARGU, Lilia, ILANA, Ana. *Drept fiscal.Suport didactic*. Chişinău, 2016, p.208.
4. КРОХИНА, Ю. А. *Налоговое право*. Москва: Юнити, 2011, с.195.
5. ТАДЕЕВ, А.А., ПАРЫГИА, В.А. *Налоговое право*, с.342.
6. Ordinul Serviciului Fiscal de Stat nr.21 din 07.04.2021 cu privire la aprobarea formularului citaţiei la examinarea contestaţiei (Publicat: 21-04-2017 în *Monitorul Oficial* nr.128-132, art. 832).
7. Regulamentul cu privire la procedura de comunicare a actelor emise de Serviciul Fiscal de Stat, aprobat prin Ordinul SFS nr. 194 din 25.04.2019 (Publicat: *Monitorul Oficial al R. Moldova*, nr.162-166, art.819 din 10.05.2019. Versiune în vigoare din data 10.05.2019).
8. *Ghidul contribuabilului începător – aspecte fiscale*. Versiunea, 2021 [Accesat 15.11.2021] Disponibil: https://sfs.md/uploads/document/116/document/ghid-contribuabil-incepatorpdf-605d92c6744e5.pdf;
9. CARAŞCIUC, L. *Economia subterană în R.Moldova*. Chişinău: Art, 2002, p.22.

Recomandat
***Vlad VLAICU**, dr., conf. univ.*

CONSIMŢĂMÂNTUL VICTIMEI ÎN CADRUL INFRACŢIUNILOR PRIVIND VIAŢA SEXUALĂ

Anatolie COLȚENIUC

CZU: 343.541:342.721

The right to liberty is one of the most fundamental human rights. Sexual autonomy, that means someone's prerogative to determine when, with whom, and under what circumstances they engage in sexual activity, is one of the basic components of the general right to liberty. The problem of the victim's consent in sexual offenses is extremely actual. The novelty of the investigated topic and the obtained results lies in the innovative character of the approach of the victim's consent within the crimes against the sexual inviolability and sexual freedom of the person. By explaining and interpreting the notions of criminal law, the study has the aim to try to contribute to the standardization of judicial practice and to be a useful working tool for practicians, and the conclusions and proposals can be taken into account to improve judicial practice in this field.

Ab initio, este de menţionat că unul dintre drepturile fundamentale ale persoanei îl constituie dreptul la libertate. Libertatea sexuală constituie una dintre componentele de bază ale dreptului general la libertate al individului, având calitate de valoare socială fundamentală şi beneficiind de protecţie juridico-penală.

Evidenţiem două aspecte specifice în ceea ce priveşte ocrotirea acestei valori de către normele dreptului penal, şi anume: *dreptul la libertatea sexuală a persoanei* şi *dreptul la inviolabilitatea sexuală a persoanei*. Libertatea sexuală presupune posibilitatea individului de a dispune în mod liber de corpul său în cadrul raporturilor sexuale, împotriva agresiunilor şi abuzurilor sexuale de natură infracţională. Inviolabilitatea sexuală reprezintă intangibilitatea corpului persoanei, adică de a-l proteja de orice acţiuni realizate cu violenţă sau profitând de imposibilitatea victimei de a se apăra sau de a-şi exprima voinţa.

Astfel, derivând de la faptul că „libertatea persoanei constituie vocaţia persoanei de a adopta o anumită conduită în corespundere cu propriile dorinţe, necesităţi şi interese, conduită pe care o realizează în limitele legii şi în temeiul posibilităţilor şi condiţiilor pe care i le oferă societatea” [1, p.46], rezultă că consimţământul persoanei la un raport sexual reprezintă un element-cheie în cadrul infracţiunilor privind viaţa sexuală, deoarece de exprimarea valabilă a acestuia depinde existenţa uneia dintre infracţiunile prevăzute la art.171 şi art.172 CP RM şi eventual calificarea juridică a faptei. Analiza legislaţiei materiale ce reglementează categoria infracţiunilor privind viaţa sexuală, demonstrează că linia de demarcaţie dintre libertatea sexuală şi infracţiunile ce atentează la viaţa sexuală este consimţământul persoanei.

În ipoteza în care, în norma de incriminare a unei fapte, ***absenţa consimţământului*** are semnificaţia de element constitutiv al infracţiunii, existenţa acestuia determină ca fapta să fie apreciată ca nefiind prevăzută de legea penală. Pe de altă parte, în cazul infracţiunilor pentru care legea prevede ca factor constitutiv al normei de incriminare ***prezenţa consimţământului***, absenţa acestuia determină inexistenţa acelei infracţiuni. În acest sens, consimţământul victimei, ca element al incriminării, poate avea o dublă poziţie: fie poziţia de condiţie negativă (când legea pretinde inexistenţa sa), fie rolul de condiţie pozitivă (când legea prevede existenţa sa) [2, p.15].

Existenţa consimţământului victimei cu privire la valoarea socială lezată poate avea şi natura juridică de ***cauză de atenuare a răspunderii penale***. În ceea ce priveşte **modalităţile de exprimare a consimţământului**, ne referim la acea cerinţă care constă în formele de *exteriorizare* a voinţei, făcută cu intenţia de a produce anumite efecte juridice. Precizăm că acordul unei persoane poate fi exprimat în formă *verbală, scrisă* sau *tacit*. De cele mai dese ori, consimţământul victimei de a întreţine un raport sau act sexual are loc anume în *formă verbală*.

Ca să putem vorbi cert despre inexistenţa consimţământului la întreţinerea unui raport sexual sau act sexual, trebuie să fie exprimat refuzul de către presupusa victimă. Conform legislaţiei penale a Republicii Moldova, refuzul victimei la raport sexual cu făptuitorul trebuie să fie unul categoric. Dacă rezistenţa victimei a fost de formă şi nu categorică, adică, putea fi interpretată şi în sens de acceptare a raportului sexual, cele comise nu pot fi calificate ca infracţiune. În acest sens, dacă făptuitorul cu bună-credinţă a considerat, la momentul săvârşirii faptei, că există consimţământ din partea victimei asupra întreţinerii raportului sexual, fapta acestuia nu va constitui infracţiune.

Un alt aspect problematic este legat de vârsta de la care se consideră valabil consimţământul exprimat de către presupusa victimă. Conform opiniilor unor teoreticieni [3, p.55], se va realiza componenţa infracţiunii prevăzute la art.174 CP RM, numai dacă victima a perceput adecvat raportul sau actul sexual corespunzător. Considerând din faptul că o vârstă exactă nu poate fi stabilită în acest sens, urmează să se stabilească în fiecare caz concret dacă victima dispune de discernământ, ceea ce îi permite să perceapă semnificaţia raportului sau actului sexual. Aşadar, raportul sexual sau oricare alt act de penetrare vaginală, anală, bucală sau de alt gen, săvârşit cu o persoană de vârstă fragedă, care nu dispun de discernământ, trebuie calificat potrivit art.171 alin. (3), lit.b) sau art.172 alin.(3) lit.a) CP RM.

Dacă vorbim despre aflarea victimei în stare de ebrietate sau sub influenţa drogurilor, susţinem că o astfel de stare poate fi considerată drept imposibilitatea victimei de a se apăra sau de a-şi exprima voinţa, dacă gradul de ebrietate sau de intoxicare era de o asemenea gravitate încât lipsea victima de posibilitatea de a conştientiza cele săvârşite şi de a opune rezistenţă făptuitorului.

Încă un aspect, care pune la îndoială valabilitatea consimţământului exprimat, este legat de violenţa exercitată asupra victimei, fie ea fizică sau psihică. Constrângerea fizică sau psihică este prezentă în calitate de modalitate faptică a acţiunii adiacente, atât în cadrul normei de incriminare a faptei de viol (art.171 CP RM), cât şi în

cadrul acţiunilor violente cu caracter sexual (art.172 CP RM). De asemenea, constrângerea este prevăzută ca acţiune adiacentă, în cadrul normei de la art.173 CP RM, dar are un conţinut diferit faţă de articolele precedente.

Totodată, în ceea ce priveşte infracţiunile privind viaţa sexuală, menţionăm necesitatea abordării problemei privind profitarea de imposibilitatea victimei de a se apăra sau de a-şi exprima voinţa. Acest fapt, în mod implicit, exclude posibilitatea victimei de a consimţi faptele comise în privinţa acesteia, fiindcă acestea implică un caracter violent al unor astfel de fapte.

Practica judiciară oferă diverse situaţii care permit analiza modului de înfrângere a voinţei victimei şi ignorării obţinerii consimţământului acesteia la un raport sexual, aceasta fiind şi obiect de examinare în cadrul unor hotărâri recente a CtEDO [4], în care Înalta Curte a accentuat importanţa asigurării accesibilităţii şi previzibilităţii legii, care se referă la infracţiunile privind viaţa sexuală, instituind şi o serie de repere pe care legiuitorul trebuie să le aibă în vedere pentru asigurarea acestor exigenţe.

În scopul valorificării rezultatelor cercetării, considerăm necesară completarea dispoziţiei normei de la art.171 şi art.172 CP RM, prin adăugarea expresiei „*sau prin alte modalităţi similare, dacă se atestă lipsa consimţământului valabil al victimei”*. Astfel, legislaţia penală a Republicii Moldova va fi ajustată normelor internaţionale în materie, în special prevederilor Convenţiei de la Istanbul [5].

Totodată, având în vedere că lipsa noţiunii de ***consimţământ,*** în sensul juridico-penal, în legislaţia moldavă provoacă dificultăţi în practica de aplicare a legii penale, venim cu recomandarea *de lege ferenda* de a completa Cap. XIII „Înţelesul unor termeni sau expresii” din Partea generală a Codului penal al Republicii Moldova cu un nou articol care va defini noţiunea de *consimţământ* în redacţia formulată mai sus.

La fel, considerăm oportună introducerea în conţinutul art.35 CP RM, unei noi litere g), care să prevadă în calitate de cauză care înlătură caracterul penal al faptei – *„consimţământul victimei*” şi completarea Cap. III „Cauzele care înlătură caracterul penal al faptei” din Partea generală a Codului penal al Republicii Moldova cu articolul 40^2 intitulat „Consimţământul victimei” care să cuprindă următoarele: (1) *Nu constituie infracţiune fapta, prevăzută de legea penală, săvârşită cu consimţământul victimei, dacă aceasta putea să dispună în mod legal de valoarea socială lezată sau pusă în pericol;* (2) *Consimţământul victimei nu produce efecte în cazul infracţiunilor contra vieţii, precum şi atunci când legea exclude înlăturarea caracterului penal al faptei”*.

Considerăm că realizarea în practică a acestor propuneri *de lege ferenda* va avea un şir de avantaje, sub aspect legislativ, dar şi asupra practicii organelor de ocrotire a normelor de drept.

Referinţe:

1. TĂNASE, Al. Infracţiunea de trafic de fiinţe umane (art.165 C.pen. RM): obiectul juridic, obiectul material, victima. În: *Revista Naţională de Drept*, 2010, nr.9-10, p.46.
2. ANTONIU, G. Consimţământul victimei. În: *Revista de Drept Penal*, 2003, nr.4, p.15.

3. BOTNARU, S. Minorul şi legea penală. În: *Conferinţa corpului didactico-ştiinţific „Bilanţul activităţii ştiinţifice a USM pe anii 1998-1999”.* Rezumatele comunicărilor. *Ştiinţe socioumanistice*, Chişinău, 2000, pp.33-37; BOTNARU, S., MIHALAŞ, I. Vârsta – condiţie a răspunderii penale. Aspecte comparative cu legislaţia altor state. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2018, nr. 3(113), pp.31-34; *ИГНАТОВ, А.И. Квалификация половых преступлений*. Москва, 1974, с.55.
4. Case of M.G.C *vs* România. Cererea nr. 61495/11 https://hudoc.echr.coe.int (vizitat 18.04.2020); Case of M.C. *vs* Bulgaria. Cererea nr. 39272/98 https://www.coe.int (vizitat 21.04.2020); Case of I.P. *vs* Republic of Moldova. Cererea nr. 33708/12 https://hudoc.echr.coe.int (vizitat 21.04.2020).
5. Convenţia Consiliului Europei privind prevenirea şi combaterea violenţei împotriva femeilor şi a violenţei domestice, încheiată la Istanbul la data de 11.05.2011. https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046253e (vizitat 25.03.2020).

Recomandat
Serghei BRÎNZA, *dr. hab., prof. univ.*

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU INFRACŢIUNEA DE ÎNCĂLCARE A REGULILOR STATUTARE CU PRIVIRE LA RELAŢIILE DINTRE MILITARI, DACĂ ÎNTRE EI NU EXISTĂ RAPORTURI DE SUBORDONARE (art. 369 CP RM)

Sergiu LECA

CZU: 343.211:355.11

The offense provided in art. 369 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, violation of statutory rules on relations between the military if there are no relations of subordination, and if this violation was manifested by acts of violence, is a crime that violates the order of conduct between the military. Legal liability for the given crime is necessary to prevent and combat the facts indicated in art. 369 of the Criminal Code, and to create an adequate military environment, respecting public order and protecting the honor and dignity of the military. Analyzing the practical examples, we can conclude that the legislation on the crime of violating the statutory rules on relations between the military if there are no relations of subordination, still creates dilemmas for practitioners today, when and how to apply art.369 Criminal Code Republic Moldova, this crime is similar to that of torture or not.

Răspunderea penală pentru infracţiunea de încălcare a regulilor statutare cu privire la relaţiile dintre militari, dacă între ei nu există raporturi de subordonare, nu a fost reglementată în fosta URSS decât în 1983 [1, p. 1]. Până la aceasta actele de violenţă împotriva militarilor, dacă între ei nu există raporturi de subordonare, erau calificate ca huliganism sau infracţiuni contra vieţii şi sănătăţii persoanei. Trebuie să remarcăm că specificul infracţiunii date constă în faptul că aceasta nu doar atentează la norma prohibitivă penală, dar şi la regulile serviciului militar, statuate în regulamentele militare, alte legi şi norme de drept. Legiuitorul moldav a stabilit răspunderea penală pentru infracţiunea nominalizată în art. 369 CP RM. La moment, în Forţele Armate o importanţă tot mai mare capătă întărirea ordinii de drept şi disciplinei militare. O direcţie prioritară constituie ridicarea nivelului pregătirii de luptă, apărarea drepturilor, cinstei şi demnităţii militarilor, vieţii şi sănătăţii lor.

Potrivit concepţiei Codului penal al Republicii Moldova, răspunderea penală care prin antrenarea sancţiunilor specifice capătă un inevitabil caracter coercitiv este instituită în vederea apărării unor valori esenţiale pentru ordinea de drept, împotriva infracţiunilor. Instituirea răspunderii penale răspunde, în acelaşi timp, cerinţei asigurării reeducării morale şi reinserţiei sociale a persoanelor care au încălcat cu vinovăţie normele de drept penal. Potrivit legislaţiei noastre penale, infracţiunea constituie unica bază pe care se poate naşte răspunderea penală, reprezentând temeiul ei unic şi exclusiv [2, p. 79].

Infracţiunea prevăzută la art.369 alin.(1) CP RM este formală, adică ea se consideră consumată din momentul încălcării regulilor statutare cu privire la relaţiile dintre militari, dacă între ei nu există raporturi de subordonare şi dacă această încălcare s-a manifestat prin acte de violenţă [3, p. 1200].

Obiectul juridic special principal de atentare al acestei infracţiuni îl constituie relaţiile sociale referitoare la ordinea statutară, relaţiile dintre militari, dintre persoanele care desfăşoară pregătirea militară obligatorie şi dintre rezervişti, în timpul îndeplinirii serviciului militar, al pregătirii militare obligatorii şi al concentrărilor, dacă între ei nu există raporturi de subordonare, reglementate de regulamentele militare, iar ***obiectul secundar*** de atentare îl constituie viaţa şi sănătatea militarilor – părţilor vătămate, cinstea şi demnitatea lor [4, p. 282]. ***Obiectul material*** al infracţiunii prevăzute de art.369 CP RM îl reprezintă corpul victimei.

Victima infracţiunii de încălcare a regulilor statutare cu privire la relaţiile dintre militari, dacă între ei nu există raporturi de subordonare, stabilită la art.369 alin.(1) CP RM, este militarul care nu se află într-un raport de subordonare faţă de subiectul infracţiunii.

Menţionăm că odată cu apariţia încălcărilor regulilor statutare cu privire la relaţiile dintre militari, dacă între ei nu există raporturi de subordonare propriu-zis, provoacă apariţia altor infracţiuni, ca reacţie de răspuns la nelegiuirile admise în acelaşi mediu militar. Spre exemplu, în Decizia Curţii de Apel Chişinău nr. 1a-585/13 din 18 martie 2013, putem observa din partea descriptivă că inculpatul a declarat că a dezertat repetat din cauza că nu doreşte să satisfacă serviciul militar în termen, deoarece asupra sa s-ar fi aplicat forţa fizică în cadrul unităţii militare [5, p.2]. Cert este faptul că răspunderea pentru această infracţiune ar putea curma consecinţele negative provocate de fapta prejudiciabilă reglementată la art.369 CP RM, şi ar pune punct cercului vicios de transmitere „a moştenirii, a tradiţiilor" ilicite generaţiilor de militari care îşi vor satisface serviciul militar în viitor.

Latura obiectivă a infracţiunii prevăzute la art.369 alin.(1) CP RM include următoarele două semne: 1. fapta prejudiciabilă exprimată în acţiunea de încălcare a regulilor statutare cu privire la relaţiile dintre militari, dacă între ei nu există raporturi de subordonare şi dacă această încălcare s-a manifestat prin acte de violenţă; 2. timpul săvârşirii infracţiunii: timpul îndeplinirii serviciului militar [3, p. 1198].

Această infracţiune poate fi săvârşită în dispozitivul unităţii militare, pe teritoriul sau în afara teritoriului ei, în timpul exercitării obligaţiunilor de serviciu militar sau în timpul de odihnă, în timpul activităţii sportive, culturale, în timpul învoirilor din unitatea militară, în timpul aflării în delegaţie, în instituţiile medicale etc. Componenţa de infracţiune discutată e prezentă în cazurile în care lovirea sau alte acte de violenţă au fost săvârşite în legătură cu îndeplinirea de către victimă a obligaţiunilor legate de serviciul militar, adică în cadrul activităţii de serviciu a acestuia [6, p. 747].

Subiectul infracţiunii de încălcare a regulilor statutare cu privire la relaţiile dintre militari, dacă între ei nu există raporturi de subordonare, este unul special, adică un militar, o persoană aflată în pregătirea militară obligatorie sau un rezervist, care

caracterizează statutul special al persoanei, are vârsta de 18 ani şi este responsabil în momentul săvârşirii infracţiunii. Totodată, acesta trebuie să corespundă la anumite criterii prevăzute de lege, şi anume: a) cetăţenii încorporaţi în serviciul militar în termen sau în serviciul cu termen redus – din ziua includerii în tabelul nominal al unităţii militare; b) cetăţenii încadraţi în serviciul militar prin contract – din momentul intrării în vigoare a contractului; c) cetăţenii înmatriculaţi în instituţiile de învăţământ militar – din ziua înmatriculării; d) rezerviştii concentraţi sau mobilizaţi – din ziua încorporării de către centrul militar [7, p. 198].

Dacă încălcarea s-a manifestat prin acte de violenţă, stabilită la art.369 alin.(1) CP RM, este posibilă doar dacă fapta prejudiciabilă este săvârşită cu intenţie, iar ca motive ale infracţiunii pot fi motivele generale (răzbunare, motive huliganice, ură, interes material, străduinţa de a evita unele urmări nedorite, neplăcute; străduinţa de a ascunde unele fapte; frica; nemulţumirea; dezacordul etc.), precum şi motive speciale (de exemplu: din motive de serviciu).

La aplicarea pedepsei pentru infracţiunea neconsumată (pregătire şi tentativă) şi luarea în considerare a circumstanţelor în virtutea cărora infracţiunea nu a fost dusă până la capăt, judecătorii urmează să reţină că norma aceasta include doar acele împrejurări care nu depind de voinţa vinovatului. Totodată, se va lua în consideraţie şi atitudinea vinovatului faţă de aceste circumstanţe, care s-a manifestat în acţiuni privind învingerea lor, capacitatea şi pregătirea de a li se opune [8, p. 201].

În literatura de specialitate autohtonă el este văzut ca cea de-a doua variantă – tip de infracţiune, specificată la lit.c) alin.(2) art.369 CP RM, şi se exprimă în încălcarea regulilor statutare cu privire la relaţiile dintre militari, în timpul îndeplinirii serviciului militar, dacă între ei nu există raporturi de subordonare şi dacă această încălcare s-a manifestat prin acte de violenţă constând în vătămarea intenţionată uşoară sau medie a integrităţii corporale sau a sănătăţii [3, p. 1197]. În alt context, atunci când se comite încălcarea regulilor statutare cu privire la relaţiile dintre militari, în timpul îndeplinirii serviciului militar, dacă între ei nu există raporturi de subordonare, iar urmările prejudiciabile sunt grave, atunci se va efectua calificarea de la art.151 CP RM.

Legislaţia militar-penală reprezintă o parte componentă durabilă şi inalienabilă a dreptului penal al Republicii Moldova, decurgând din prevederile cu privire la sarcinile şi principiile dreptului penal, temeiurile răspunderii penale, noţiunea infracţiunii, responsabilitate, vinovăţia şi formele ei, circumstanţele care exclud caracterul penal al faptei prevăzute de legea penală, participaţia, condiţiile şi limitele răspunderii penale pentru infracţiunea neconsumată etc. Concomitent, legislaţia militar-penală în vigoare a Republicii Moldova conţine norme speciale, care sunt determinate de specificul de organizare, viaţă şi activitate a FA, a altor trupe şi formaţiuni militare cu privire la asigurarea securităţii militare a statului [4, p. 31].

În lumina acestor dispoziţii normative, se poate menţiona că factorii principali care favorizează comiterea faptelor reunite sub denumirea marginală de încălcare a regulilor statutare cu privire la relaţiile dintre militari, dacă între ei nu există raporturi de subordonare, sunt: organizarea insuficientă de către comandanţi a pregătirii de

luptă şi a activităţii educative individuale; cunoaşterea superficială de către aceştia a climatului moral-psihologic în colectivul de militari; formalismul, lipsa de responsabilitate, lipsa de control asupra activităţii persoanelor cu funcţie de răspundere din subordine; neacordarea atenţiei cuvenite activităţii de adaptare a militarilor nou-veniţi etc. La rândul său, încălcarea regulilor statutare cu privire la relaţiile dintre militari, dacă între ei nu există raporturi de subordonare, reprezintă cauză principală a săvârşirii altor infracţiuni militare (de exemplu, a dezertării şi a eschivării de la serviciul militar) [9, p. 3-4].

Referinţe:

1. АЛИЕВА, Э.К. *Нарушения правил уставных взаимоотношений между военнослужащими при отсутствии между ними отношений подчиненности*, https://cyberleninka.ru/article/n/narusheniya-pravil-ustavnyh-vzaimootnosheniy-mezhdu-voennosluzhaschimi-pri-otsutstvii-mezhdu-nimi-otnosheniy-podchinennosti/viewer (accesat la data de 28.10.2019).
2. MARIŢ, Al. ş.a. *Note de curs. Drept penal. Partea generală.* Chişinău: USEM, 2013.
3. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol. II. Chişinău, 2015.
4. ULIANOVSCHI, X. *Manual de drept penal militar.* Chişinău: ULIM, 2015.
5. Decizia Curţii de Apel Chişinău nr. 1a-585/13 din 18 martie 2013, sursa: https://cac.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php.
6. ВАУЛИНА, Т.И., и др. *Уголовное право. Особенная часть*. Москва: Норма, 2001.
7. ULIANOVSCHI, X. *Conceptul infracţiunii militare în dreptul penal*. Chişinău, 2011.
8. BARBĂNEAGRĂ, Alexei ş.a. *Codul penal al Republicii Moldova, Comentariu*. Chişinău, 2003, pag. 201.
9. БАЕТОВ, К.Ж. *Уголовно-правовая и криминологическая характеристика нарушения уставных правил взаимоотношений между военнослужащими при отсутствии между ними отношений подчиненности, Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук*. Караганда, 2008.

Recomandat

Xenofon ULIANOVSCHI, *dr. hab., prof. univ.*

INFLUENŢA VIOLENŢEI ÎN FAMILIE ASUPRA DEZVOLTĂRII COPIILOR

Olesea CEBOTARI

CZU: 343.625:343.85 olesea.cebotari@justice.md

The child represents for any nation, its most valuable asset, certifying the cultural and spiritual value, ennobles through his very existence, generations after generations, gathered in conditions, norms and rules so that he knows at the same time the dignity, respect, desire and right to live, mistake, reconciliation, joy, love, certainty and everything that makes him present and represent himself as a symbol of the whole Universe.

Violenţa în familie are consecinţe asupra dezvoltării personalităţii copilului şi a stării de sănătate, atât pe termen scurt, cât şi pe termen lung, indiferent dacă acesta este victimă directă sau indirectă a violenţei în familie.

În funcţie de planul de manifestare a abuzului, se pot distinge:

– violenţa fizică, efectele căreia vizează atât sănătatea şi integritatea corporală a victimei, cât şi starea sa psihologică: imagine de sine negativă, teamă, depresie;
– violenţa verbală, psihologică, afectează în principal stima de sine: victimele se simt devalorizate, îşi pierd încrederea în posibilităţile proprii, devin anxioase (extrem de neliniştite şi nesigure).

Din punct de vedere juridic, violenţa este încălcarea normelor legale care apără relaţiile sociale ce asigură o bună creştere şi dezvoltare psihofizico-socială a copilului. În acest sens, interpretarea sistematică a normelor penale şi a normelor contravenţionale în materie permite identificarea violenţei în familie drept infracţiune sau contravenţie. Or, reglementările internaţionale şi naţionale stabilesc dreptul copilului la protecţia vieţii, sănătăţii, demnităţii, integrităţii psihice şi fizice.

În sensul legii penale, violenţa în familie este incriminată la art. 201[1] în Capitolul VII din Partea specială a Codului penal al RM, intitulat „Infracţiuni contra familiei şi minorilor”.

În acelaşi timp, violenţa în familie este pedepsită şi în calitate de contravenţie, atunci când „maltratarea sau alte acţiuni violente, comise de un membru al familiei în privinţa altui membru al familiei, care au provocat vătămare neînsemnată a integrităţii corporale” – art.78[1] Cod contravenţional al RM.

Astfel, legislaţia Republicii Moldova pedepseşte violenţa în familie prin prisma unui model mixt de sancţionare. Deoarece textul incriminator pedepseşte penal doar anumite forme de violenţă în familie, care denotă un grad prejudiciabil necesar şi suficient pentru intervenţia legii penale.

În conformitate cu art. 2 din Legea privind prevenirea şi combaterea violenţei în familie nr.45 din 01.03.2007 [1] sunt specificate formele pe care le poate îmbrăca violenţa în familie, după cum urmează: violenţa fizică, violenţa sexuală, violenţa psihologică, violenţa spirituală şi violenţa economică.

Plecând de la aceste premise legislative, se poate constata că nu orice act de violenţă în familie, aşa cum este definită în art.2 din Legea nr.45, cade sub incidenţa art. 201^1 CP al RM, deoarece violenţa sexuală se află în afara câmpului incriminator al art. 201^1 CP al RM. Aplicarea violenţei sexuale de către un membru al familiei în privinţa unui alt membru urmează a fi calificată din punct de vedere juridico-penal în baza normelor de incriminare a infracţiunilor care atentează la viaţa sexuală, stipulate la Capitolul IV din Partea specială a Codului penal al RM.

În textul de lege al art. 201^1 alin. (2) CP al RM [2], observăm situaţia de necorespundere a regimului sancţionator al infracţiunii de vătămare intenţionată medie a integrităţii corporale sau a sănătăţii portivit art. 152 alin. (2) CP al RM, care stabileşte pedeapsa cu închisoare de la 5 la 7 ani, pe când violenţa în familie urmată de vătămarea medie a integrităţii corporale sau a sănătăţii, conform art.201^1 alin. (2) lit. c) CP al RM, se pedepseşte cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore sau cu închisoare de la 1 la 6 ani. Rezultă că, în situaţia în care se provoacă o vătămare intenţionată medie în condiţiile art. 152 alin. (2) CP al RM, se aplică pedeapsa cu închisoare de la 5 la 7 ani, iar atunci când aceeaşi faptă este săvârşită având calitatea specială de membru al familiei poate fi aplicată pedeapsa cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 180 la 240 de ore sau închisoare de la 1 la 6 ani.

O asemenea abordare legislativă o considerăm ca fiind una incorectă şi inechitabilă, fapt pentru care se propune egalarea prin majorare a pedepsei penale pentru varianta agravantă a infracţiuii de violenţă în familie prevăzută la art. 201^1 alin. (2) CP al RM, astfel încât sancţiunea să permită absorbţia infracţiunii descrise în art. 152 CP al RM.

Potrivit prevederilor art.78^1 Cod contravenţional al RM [3] – violenţa în familie, presupune răspundere contravenţională doar în cazul existenţei vătămărilor neînsemnate ale integrităţii corporale, pe când comiterea altor acţiuni de natură violente ce nu generează consecinţele nominalizate, rămân în afara câmpului juridic contravenţional, nefiind pedepsite, situaţie ce favorizează şi încurajează comiterea în continuare a actelor de violenţă.

Totodată, ne exprimăm dezacordul faţă de incriminarea actelor de violenţă în familie soldată cu vătămarea neînsemnată a integrităţii corporale în legea contravenţională, sancţiunea aplicată fiind munca neremunerată în folosul comunităţii de la 40 la 60 de ore sau arest contravenţional de la 7 la 15 zile.

Considerăm că aceste sancţiuni sunt prea uşoare şi nu corespund pericolului social real al violenţei în familie, iar instituirea răspunderii contravenţionale pentru acte de violenţă în familie, chiar şi pentru cele soldate cu vătămarea neînsemnată, nu contribuie absolut cu nimic la combaterea acestui fenomen, ci, din contra, favorizează evitarea răspunderii penale pentru agresivitate în familie. În această ordine de idei,

sancţionarea contravenţională stabilită pentru actele de violenţă în familie care aparent sunt soldate cu vătămarea neînsemnată a integrităţii corporale a membrilor de familie nu va avea absolut niciun efect de reeducare a agresorilor şi de protejare a celor mai importante relaţii dintr-o societate, a celor de familie.

Generalizând situaţia de fapt, am identificat cazuri când poliţia a tras la răspundere contravenţională pentru fapte de violenţă în familie, de mai multe ori aceiaşi agresori familiali. Această practică este greşită, din motiv că însăşi comiterea repetată a contravenţiilor de violenţă în familie indică asupra caracterului sistematic, caracteristic conduitei violente a agresorului, exprimată prin violenţă fizică şi psihologică, care urmează a fi examinată prin prisma prevederilor art. 201[1] alin. (1) lit. b) Cod penal, iar agresorul tras la răspundere penală.

Generalizând cele expuse *supra,* concluzionăm că minorul este partea vulnerabilă a societăţii şi datorită faptului că nu poate opune rezistenţă şi nu-şi poate exprima liber opinia, acesta este subiectul cel mai uşor victimizat.

În scopul perfecţionării legislaţiei Republicii Moldova pe această dimensiune, formulăm următoarele propuneri *de lege ferenda*:

1. Completarea dispoziţiilor art. 78[1] Cod contravenţional al RM, cu introducerea sintagmei „*dureri fizice*” după textul „*care a provocat*”, pe motiv că norma este imperfectă şi întâmpină deficienţe la documentarea cazurilor;
2. Excluderea prevederilor art. 201[1] alin.(1) lit. c) Cod penal al RM *„privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existenţă primară, neglijare, dacă au provocat victimei vătămare uşoară a integrităţii corporale sau a sănătăţii”,* din raţionamente că nu este aplicabilă, pragmatică şi practică şi modificarea normei art. 201[1] alin.(1) lit. b) Cod penal al RM, într-o redacţie nouă: „*izolare, intimidare, privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existenţă primară, neglijare, înjosire sau alte acţiuni similare, săvârşite în scop de impunere a voinţei sau a controlului personal asupra victimei*”.
3. Revizuirea prevederilor Regulamentului de apreciere medico-legală a gravităţii vătămării corporale din 27.06.2003, aprobat prin OMS nr.99 din 27 iunie 2003, în partea ce ţine de „Vătămări neînsemnate” într-o redacţie mai clară şi practică, ţinând cont de modificările operate prin Legea nr.196 din 28 iulie 2016 pentru modificarea şi completarea unor acte legislative.

Referinţe:

1. Legea nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea şi combaterea violenţei în familie. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 55-56 din 18.03.2008, art. 178.
2. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 13.09.2002, nr.128-129/1012.
3. Codul contravenţional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 16.01.2009, nr.3-6 art.15.

Recomandat
***Alina ȘAVGA,** dr., conf. univ.*

ORGANIZAŢIA TERORISTĂ INTERNAŢIONALĂ: PROBLEMATICA SUBIECTULUI RĂSPUNDERII PENALE INTERNAŢIONALE.

Alexandra VERDEŞ

CZU: 341.49:327.88

Terrorism represents a threat to international security, individual criminal prosecution for terrorist acts and terrorist offenses do not lead to activity cessation of these organizations, there needs to be more investigation of possible international criminal liability of international terrorist organizations and creation of a potential International tribunal on the given aspect. The scientific novelty of the research: establishing a potential of international criminal liability for terrorist organizations as a prospective subject of international criminal liability, in developing a legal basis and jurisdiction of a potential "International Tribunal for crimes committed by international terrorist organizations".

Terorismul internaţional în perioada modernă rămâne a fi cel mai actual subiect de cercetare, reprezentând un impact pentru securitatea atât naţională a unui stat, cât şi internaţională. Comunitatea internaţională, pe parcursul sec. XX şi sec. XXI, s-a manifestat unanim în necesitatea formării diferitelor mecanisme pentru a preveni şi contracara manifestările teroriste, totodată prin multiple acte internaţionale, la care este parte şi Republica Moldova, se condamnă toate manifestările teroriste care pun în pericol societatea.

Preponderent, activitatea teroristă este desfăşurată de organizaţii create în acest scop, care planifică, exercită şi promovează ideologia radicală cu tentă teroristă. În prezent, în doctrina dreptului penal şi a dreptului internaţional nu există o abordare unică asupra statutului „organizaţiilor teroriste" şi „organizaţiilor teroriste internaţionale", din motivul inexistenţei criteriilor unice, care ar putea recunoaşte o organizaţie drept „organizaţia teroristă internaţională".

Potrivit unor autori ruşi [1, p.91], prin „organizaţie teroristă" se înţelege o organizaţie creată pentru activităţi teroriste sau care recunoaşte posibilitatea de a utiliza terorismul în activitatea sa infracţională, iar „organizaţia teroristă internaţională" definită ca un grup cu caracter stabil şi consolidat, care include indivizi din două sau mai multe state străine sau funcţionează pe teritoriul mai multor state şi atinge obiectivele sociopolitice stabilite prin metode teroriste. Iar în viziunea altor doctrinari, o organizaţie teroristă devine internaţională atunci când activitatea acesteia este de natură transfrontalieră şi foloseşte terorismul ca o tactică principală în atingerea obiectivelor stabilite [2, p.9]. Ca exemplu, „*Hezbollah*", o organizaţie şiită libaneză militarizată, care are ca scop crearea unui stat islamic în Liban, după modelul Iranului. Aceasta

este recunoscută ca teroristă de mai multe state, cum ar fi: Statul Israel, SUA, Canada, Marea Britanie, Australia, şi altele.

Necesitatea adoptării unor mecanisme de combatere a terorismului internaţional în prezent devine o problematică în dreptul internaţional şi angajează o potenţială răspundere a organizaţiilor teroriste în calitate de subiect în dreptul internaţional, din motivul că atragerea la răspunderea penală individuală a teroriştilor în anumite state, în conformitate cu legislaţia naţională pentru fapte teroriste deja comise nu duce la încetarea activităţilor organizaţiilor teroriste internaţionale [3, p.114]. Organizaţiile teroriste fiind multiple grupări stabile dispun şi de resurse financiare suficiente pentru realizarea activităţii infracţionale încontinue şi pot folosi teritoriile altor state, care nu dispun de un mecanism eficient naţional în combaterea terorismului.

Considerând şi analiza Rezoluţiei Adunării Generale ale ONU nr. 66/100 din 9 decembrie 2011 privind răspunderea organizaţiilor internaţionale [4], putem determina că pentru a avea personalitate juridică internaţională completă, o organizaţie internaţională trebuie să întrunească următoarele elemente constitutive: să fie formată din state în calitate de membri; să fie constituită în temeiul unui tratat multilateral încheiat între statele membre; să aibă o structură instituţională proprie, care este formată din organe cu funcţionare permanentă sau periodică şi cu atribuţii determinate de tratatul constitutiv, capabilă să adopte acte opozabile membrilor organizaţiei, dar şi necesitatea conformităţii organizaţiei cu normele dreptului internaţional. Luând în consideraţie aceste elemente, stabilim că organizaţia teroristă internaţională nu întruneşte astfel de elemente constitutive pentru a fi un subiect al răspunderii în dreptul internaţional.

Totodată, juristul german L. Mammen, presupune posibilitatea recunoaşterii organizaţiei teroriste internaţionale ca subiect al dreptului internaţional cu o personalitate juridică funcţional redusă ori limitată [5, p.342]. Aceasta înseamnă că astfel de subiect nu va poseda toate drepturile şi obligaţiile, care aparţin subiecţilor recunoscuţi în dreptului internaţional.

Menţionăm că potrivit M. Andronie, „personalitate juridică internaţională” desemnează aptitudinea ce o posedă o persoană juridică internaţională, pe când noţiunea de „drepturi şi obligaţii recunoscute de dreptul internaţional” desemnează doar drepturile şi îndatoririle juridice stipulate în normele dreptului internaţional şi al căror titular este subiectul respectiv [6, p.2]. Aşadar, personalitatea juridică internaţională este o caracteristică calitativă a unui subiect de drept internaţional, exprimată în capacitatea unei persoane de a fi subiect de drept internaţional.

Necesar de menţionat că procesul recunoaşterii unui „subiect” în calitate de subiect al dreptului internaţional depinde de state, care sunt subiecţi primari în dreptul internaţional. Potrivit lui L. Mammen, inexistenţa unei astfel de personalităţi juridice în prezent creează următoarele probleme: aplicarea măsurilor de menţinere a păcii şi securităţii internaţionale, precum şi dreptul la autoapărare direct împotriva unei organizaţii teroriste internaţionale, care utilizează teritoriul unui stat suveran; aplicarea normelor dreptului internaţional umanitar într-un conflict armat dintre un stat suveran şi o organizaţie teroristă internaţională, care are loc pe teritoriul unui alt stat. În ab-

senţa unor norme juridice internaţionale speciale, creşte pericolul aplicării unilateral a forţei cu referire la lupta împotriva terorismului. Ca rezultat, dreptul internaţional nu îşi va îndeplini pe deplin funcţiile prioritare de menţinere a păcii şi securităţii internaţionale [5, p.226-228].

Propunerea de recunoaştere a unei organizaţii teroriste internaţionale ca subiect independent al infracţiunilor de terorism internaţional şi a răspunderii în temeiul dreptului internaţional este condiţionată de pericolul pe care îl reprezintă organizaţiile teroriste internaţionale pentru întregul sistem de relaţii internaţionale. Deciziile privind recunoaşterea şi pronunţarea organizaţiilor teroriste ca fiind internaţionale ar putea fi luate teoretic de: 1. Consiliul de Securitate al ONU. O evaluare juridică a acţiunilor organizaţiilor teroriste internaţionale nu poate fi efectuată direct de Consiliul de Securitate al ONU, dar de o comisie special creată în cadrul Consiliului, şi să fie o decizie din partea Consiliul de Securitate al ONU; 2. Curtea Penală Internaţională, este optim de a extinde jurisdicţia Curţii Penale Internaţionale asupra crimelor organizaţiilor teroriste internaţionale; 3. *„Tribunal internaţional pentru crimele săvârşite de organizaţiile teroriste internaţionale”*, special creat similar cu tribunalele existente (Tribunalul de la Nürnberg; Tribunalul de la Tokyo; Tribunalul pentru fosta Iugoslavie; Tribunalul pentru Rwanda; Tribunalul special pentru Liban).

Astfel, după stabilirea statutului organizaţiei drept „organizaţia teroristă internaţională”, consecinţele trebuie să apară atât la nivel internaţional, cât şi la nivel naţional. La nivel internaţional, se întreprinde interzicerea recunoaşterii organizaţiei ca parte beligerantă şi recunoaşterea membrilor acesteia în calitate de combatanţi. La nivel naţional, se întreprind următoarele acţiuni: atragerea la răspunderea penală a persoanelor pentru aderarea şi afilierea la aceste organizaţii teroriste internaţionale; lichidarea persoanelor juridice înfiinţate sau controlate de membrii unei organizaţii teroriste internaţionale; îngheţarea şi confiscarea ulterioară a activelor membrilor unei organizaţii teroriste internaţionale, precum şi a persoanelor juridice înfiinţate sau controlate de aceştia; interzicerea acordării de azil politic membrilor unei organizaţii teroriste internaţionale. Sancţiunile – pedepsele aplicabile vor trebui să stopeze dezvoltarea continuă a activităţii teroriste şi să includă confiscarea bunurilor mobile şi imobile aflate pe teritoriile tuturor statelor, inclusiv fonduri de pe conturile bancare, acţiuni în întreprinderile controlate, precum şi pedepsirea liderilor şi membrilor organizaţiilor teroriste internaţionale. Astfel, doar conducerea sau apartenenţa persoanei la o organizaţie teroristă internaţională va fi supusă dovezii. Natura ilegală a acestei organizaţii va fi considerată deja criminală şi teroristă [7, p. 103-125].

Concluzionând, menţionăm că stabilirea personalităţii juridice internaţional reduse asupra organizaţiilor teroriste nu conferă statut de subiect al dreptului internaţional, dar va oferi o posibilitate de atragere la răspunderea în conformitate cu normele dreptului internaţional. Totodată, extinderea normelor dreptului internaţional asupra organizaţiilor teroriste nu are scopul de a-i face participanţi în relaţiile internaţionale, de a negocia cu ei sau de a-i implica în elaborarea tratatelor internaţionale.

Referinţe:

1. БОЛЬШАКОВ, А., МЕЖВЕДИЛОВ, А., ТЕРЕШИНА, Е. *Профилактика экстремизма и терроризма: сборник учебно-методических материалов.* Издательство Казанского университета, 2012.
2. ОРЛОВА, И, ПАЦЕК, М. Международно-правовые аспекты борьбы с международным терроризмом: проблемы правового регулирования. В: *Политика и правовое государство*, 2018.
3. ИВАНОВ, Э. Международная террористическая организация как потенциальный субъект ответственностипо международному уголовному праву. В: *Право в современном мире*, 2012, №4.
4. Rezoluţia Adunării Generale ale ONU, nr. 66/100 din 9 decembrie 2011 privind Răspunderea organizaţiilor internaţionale, https://www.un.org/ru/ga/66/docs/66res1.shtml accesat la 26.11.2020.
5. MAMMEN, Lars. *VolkerrechtlicheStellung von internationalen Terrororganisationen.* Nomos Verl. Baden - Baden 2008.
6. ANDRONIE, M. Participanţii la raporturile juridice internaţionale.Noţiuni introductive privind conceptul de „personalitate juridică internaţională. În: *Europa 2020*, 2020.
7. ГАЛАФАСТ, О., ИВАНОВ, Е. Международно–правовые проблемы борьбы с терроризмом. В: *Новые вызовы в международном праве*. Москва, 2010.

Recomandat
***Vladimir GROSU,** dr, conf. univ.*

VINOVĂŢIA VICTIMEI

Ana CROITOR

CZU: 343.222:343.988 croitor.ana@bk.ru

Criminal law does not comprise the notion of 'victim's fault'. Victim's fault is a circumstance that mitigates the liability of and punishment applied onto the criminal. Since victim's fault is a pretext to commission of a criminal deed, it cannot be regarded as a subjective aspect of the elements of crime. To the contrary, it is found within the signs of objective aspects of a crime and contributes to commission of a criminal deed.

Ab initio, statuăm că, dreptul penal şi criminologia, la diferite etape de dezvoltare, fiind influenţate de anumite idei erau centrate fie asupra infracţiunii, fie asupra făptuitorului, lăsând în umbră victima, precum şi vinovăţia ei în comiterea actului infracţional. Vinovăţia victimei a căpătat o tratare minuţioasă în cercetările speciale. Astfel, autorul V. Kudreavţev, atrage atenţia asupra lipsei de studii privind importanţa juridico-penală a vinovăţiei victimei, menţionând, totodată, existenţa unei interdependenţe între vinovăţia victimei şi răspunderea vinovatului [1, p.224-227], iar cercetătorul Plehan Dagheli, a concentrat atenţia asupra posibilităţii creării unei componenţe de infracţiune de sine stătătoare atunci când este prezentă vinovăţia victimei [2, p.26].

Astfel, cercetătorul B. Mendelshon consideră că există o „receptivitate victimală", adică predispoziţia înnăscută de a deveni victimă, adoptînd teoria biologicului C. Lombroso, cu privire la comportamentul uman deviant, considerînd că, din punct de vedere psiho-social, corelaţia dintre delicvent şi victimă are patru aspecte: victima este cauza delictului, victima este pretextul infracţiunii, victima este rezultatul unui consens între ea şi delicvent, victima este rezultatul unei coincidenţe. În contradictoriu, autorul T. Bogdan afirmă că victimele nu sunt rezultatul unor cauze native, cît a unor particularităţi individuale, momentane sau de morfofiziologice a analizatorilor, teorie pe care o susţinem [3].

Totodată, evidenţiem că societatea îşi creează şi ea o părere cu privire la victima unui fapt reprobabil, părere ce va fi împărţită în două tabere: una acuzatoare şi alta protectoare [4, p.70] Respectiv, constatăm că acuzarea victimei poate apărea în triplă ipostază: a) O explicare individualistă pentru problemele sociale, promovată de doctrina „responsabilităţii personale"; b) Proces psihologic – acuzarea victimei rezultă din credinţa într-o „lume justă", un loc în care indivizii obţin ceea ce merită şi merită ceea ce obţin; c) Un mod de a vedea al infractorilor – infractorii recurg la acuzarea şi denigrarea victimei pentru a-şi justifica şi legitima actul agresiv. Cea de-a doua tabără – „apărarea victimei" îşi întemeiază poziţia pe ideea că acuzatorii exagerează măsura în care facilitarea, precipitarea sau provocarea victimei contribuie la comiterea infracţiunii.

Remarcăm faptul că atenuarea răspunderii penale în cazul infracţiunii prevăzute la art. 146 CP (omorul săvârşit în stare de afect) şi art. 156 CP (vătămarea gravă ori medie a integrităţii corporale sau a sănătăţii în stare de afect) [5] este justificată, dacă luăm în considerare trei factori importanţi: a) fapta dată reprezintă un „răspuns” la comportamentul provocator – ilegal sau imoral – al victimei, fiind deci condiţionată de „vina” victimei; b) făptuitorul se află într-o stare fiziologică aparte care-i îngustează aptitudinea de a percepe ceea ce este şi ce nu este infracţional; c) existenţa legăturii cauzale dintre comportamentul victimei şi apariţia respectivei stări emoţionale specifice la făptuitor. Continuând firul logic, împărtăşim poziţia exprimată de autorii V.K. Grişciuk şi M.I. Melnik: „Ilegalitatea actelor victimei este cea care constituie cauza apariţiei la făptuitor a stării emoţional-psihologice specifice care, la rândul său, generează reacţia acestuia sub forma lipsirii de viaţă a victimei” [6, p.283].

Analizând mai multe speţe din practica judiciară privind rolul victimei în săvârşirea infracţiunii de omor în stare de afect [7-8], formulăm următoarele concluzii: - comportamentul victimelor este ilegal şi chiar infracţional, iar contribuţia în mecanismul infracţiunii este hotărâtoare, întrucât potenţiala victimă prin înjosirea permanentă, aplicarea violenţei îi creează viitorului infractor o stare de afect; - conform clasificării propuse de profesorul rus David Rivman, privind comportamentul victimelor în mecanismul infracţiunii, constatăm că victimele infracţiunii prevăzute de art. 146 CP RM aparţin categoriei de victime agresive, comportamentul cărora se materializează prin atac asupra victimizatorului sau prin alte forme ale agresiunii: insultă, calomnie, batjocură [9]; - în coraport cu clasificarea oferită de Mendelson, privind gradul de implicare şi de responsabilitate în comiterea infracţiunii, ajungem la concluzia că vinovăţia victimei infracţiunii de omor în stare de afect este mai mare decât cea a infractorului [4, p. 72].

Cu privire la vinovăţia victimei în comiterea infracţiunii prevăzute de art. 171 CP RM, remarcăm că ezitarea, rezervele sau temerile nu constituie opunere din partea victimei. Dacă rezistenţa victimei a fost de circumstanţă (de formă) şi nu categorică (adică, putea fi interpretată şi în sens de acceptare a raportului sexual), cele comise nu pot fi calificate ca viol. Pentru aplicarea răspunderii în baza art. 171 CP RM se cere o opunere categorică şi fermă, astfel încât să se poată conchide fără îndoieli că nu a fost respectat dreptul victimei de a dispune în mod liber de corpul său într-un raport sexual [10, p.549-563]

Analizând practica judiciară conchidem că, în cazul infracţiunii prevăzute de art. 171 CP RM (violul), vinovăţia victimei se manifestă prin comportamentul amoral, provocator, care sporeşte probabilitatea/favorizează comiterea infracţiunii de viol în privinţa lor. Totuşi, e de subliniat faptul că, coroborând comportamentul victimei la clasificarea oferită de Mendelson, ajungem la concluzia că vinovăţia victimelor infracţiunilor de viol este mai redusă decât a infractorului, întrucât indiferent de comportamentul amoral/provocator al victimei, viaţa sexuală a unei persoane reprezintă „un aspect intim al vieţii private”, recunoscându-se dreptul fiecărei persoane de a avea o viaţă sexuală la alegerea sa.

În altă ordine de idei, cercetând practica judiciară privind comiterea infracţiunii prevăzută la art. 201[1] CP RM – violenţa în familie prin prisma rolului şi vinovăţiei victimei în comiterea actului infracţional, evidenţiem situaţia în care comportamentul provocator/amoral al victimei a servit punct de iniţiere în realizarea infracţiunii, manifestat prin acte de violenţă aplicate de către victimă faţă de infractor, prin atingerea gravă a demnităţii persoanei sau printr-o altă acţiune ilicită (infidelitate), ce a determinat pierderea parţială a controlului de către victimizator şi realizarea faptei prejudiciabile, respectiv agresorul fiind împins la acest gen, la care nu ar fi recurs în lipsa unei provocări.

În final, reiterăm că, după o analiză atentă a prevederilor din Capitolul VIII al Părţii generale a Codului penal al Republicii Moldova – „Individualizarea pedepselor", putem constata că legiuitorul la individualizarea pedepsei făptuitorului a luat în consideraţie comportamentul/conduita victimei la etapa preinfracţională, infracţională şi postinfracţională.

Referinţe:

1. КУДРЯВЦЕВ, В. Н. *Объективная сторона преступления*. Москва: Госюриздат, 1960, cc.224-227.
2. ДАГЕЛЬ, П.С. Вина потерпевшего в уголовном праве. В: *Советская юстиция*, 1967, №6.
3. BOGDAN, T. şi colab. *Comportamentul uman în procesul judiciar*, 1983; *Psihologie judiciară.* Bucuresti: Casa de Editură şi Presă „Şansa" S.R.L., 1994.
4. MITROFAN, N., ZDRENGHEA, V., BUTOI, T. *Psihologie judiciara*. Bucureşti: Casa de Editură şi Presă „Şansa" S.R.L., 1997.
5. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.
6. БОЙКО, А.М., БРИЧ, Л.П., ГРИЩУК, В.К. и др. *Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України* / За ред. М.І. МЕЛЬНИКА, М.І. ХАВРОНЮКА. Київ: Юридична думка, 2010. 1288 с. ISBN 978-966-326-383-0.
7. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova din 04.06.2013, dosarul nr. 1ra-418/13. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md.
8. Decizia Colegiului penal al Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova din 22.10.2013, dosarul nr.1ra-772/2013. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md.
9. РИРМАН, Д.В. *К Вопросу о социально-психологической типологии потерпевший от преступлений.* Виктимологические проблемы борьбы с преступностью. Иркутский государственный университет, 1998.
10. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de Drept penal. Partea specială*. Vol. I, Chişinău, 2015. ISBN 978-9975-53-469-7.

Recomandat

***Alina ŞAVGA,** dr., conf. univ.*

CRIMINALITATEA FEMININĂ: DE LA ORIGINI LA DIMENSIUNI CONTEMPORANE

Oxana MOISEI

CZU: 343.9-055.26:351.072.6

Female criminality represents a body of crimes committed by women in a given territory, within a certain determinable period of time. The purpose of this thesis is based on identification and analysis of the causes and conditions which determine the inferiority of the number of female criminalities as compared to men, and in the examination of the state, structure and dynamics of female criminality in the Republic of Moldova, as well as on determination of the factors that favor the growth of this type of crimes over the years. It also aims to evaluate the behavior of criminal women in judicial practice, as well as to identify certain privileges granted by the Criminal Code of the Republic of Moldova to women.

„No one can wear a mask for very long”
(***Seneca***)

Deşi asupra fenomenului infracţional feminin s-a atras atenţia mai puţin pe parcursul evoluţiei umane, totuşi acest fenomen a existat, există şi, cu regret, va exista în continuare [1, p.1]. Criminalitatea feminină a cunoscut o evoluţie permanentă pe măsura dezvoltării umane şi îndeosebi a îmbunătăţirii situaţiei femeii.

Analizând diferenţa dintre criminalitatea feminină şi cea masculină prin intermediul „gendered theory”, vom deduce că nu diferenţa dintre sexe de ordin anatomic sau fiziologic este punctul de plecare a celor expuse mai sus, ci modul diferit de viaţă a acestor două sexe. Astfel, putem explica diferenţa prin intermediul a patru elemente [2, p.151] care frânează criminalitatea feminină, totodată, redând anumite caracteristici celei feminine: 1. Stereotipurile – rolul femeii în societate pune o amprentă asupra activităţii criminale a acesteia; 2. Controlul social – posibilitatea femeii de a comite o faptă infracţională este stopată de un control social, anume în perioada formării personalităţii, din partea familiei, ulterior, a soţului şi a întregii societăţi, iar oricare abatere se soldează cu o pedeapsă [1, p.362]; 3. Constituţia femeii şi agresivitatea – în lumea criminală prioritate are puterea fizică şi agresiunea, astfel încât muşchi puternici sunt necesari nu doar pentru săvârşirea unei infracţiuni, ci şi pentru apărare, ceea ce nu se referă la femei care, de regulă, deţin o constituţie fizică mai puţin robustă; 4. Sexualitatea – stereotipul dat se prezintă sub două aspecte: a) sexualitatea pare a fi un imbold pentru femei de a intra în sfera criminală; b) totuşi în interiorul grupului criminal, acest element apare în calitate de frână, deoarece apariţia unei femei în acest grup poate să cauzeze conflicte în interior, astfel încât, de cele mai multe ori, „femeia este nevoită de a se alia unui singur bărbat în scopul de a se apăra”.

În funcţie de profunzimea şi durabilitatea orientării motivaţiei criminogene a personalităţii, este necesar de evidenţiat printre femei următoarele tipuri de femei criminale:

a) Femei criminale aleatorii – sunt cele care au comis infracţiuni ca rezultat al coincidenţelor accidentale, contrar comportamentului lor general, anterior celor întâmplate.
b) Femei criminale de ocazie – au comis crime ca rezultat al influenţei factorilor negativi care au contribuit la formarea şi activitatea personalităţii.
c) Femei criminale instabile – se abat de la normele comportamentului social aprobat, cu toate acestea, fără a le asimila cu fermitate.
d) Femei criminale profesioniste – fac tot posibilul pentru realizarea ambiţiilor şi scopurilor stabilite prin intermediul comiterii infracţiunilor [3, p.59-60].

La baza tipologizării femeilor criminale se află motivele comportamentului lor criminal, moralitatea şi trăsăturile psihofiziologice. Anume identificarea specificităţii motivaţiei criminalităţii feminine dă posibilitatea de a constata şi folosi, în cadrul planificării măsurilor educativ-profilactice şi de adaptare, a legităţilor de bază în formarea comportamentului criminal la femei. Astfel, putem menţiona că diferite grupuri ale femeilor criminale se deosebesc nesemnificativ după nivelul de educaţie. Aşadar, ponderea cea mai mare printre criminale o au femeile cu studii medii. În urma analizei practicii în domeniu, concluzionăm că femeilor cu predispoziţii spre un comportament delincvent le este specific un mod de a se comporta foarte agresiv în anumite tipuri de infracţiuni ca omorul, pe când în alte tipuri de infracţiuni, ca traficul de fiinţe umane, proxenetismul, adoptă un comportament destul de calculat, adecvat, pentru a-şi atinge scopul. Iar analiza dosarelor penale în cauză a permis distingerea următorului tablou criminologic: 1) vârsta inculpatei – de regulă este peste 20 de ani, astfel femeile săvârşesc infracţiuni la o vârstă mai înaintată; 2) starea civilă – o mare parte din infracţiuni au fost săvârşite de femei necăsătorite şi/sau rămase însărcinate în urma unor relaţii ocazionale; 3) locul săvârşirii infracţiunii – de regulă este în cadrul localităţilor rurale, din cauza că acolo este mai frecventă o situaţie financiară precară a persoanelor; 4) motivele infracţiunii – sarcină nedorită, naştere în afara căsătoriei, dorinţa de a obţine un venit considerabil în timp scurt, şi prin metode uşoare ş.a; 5) pedeapsa aplicată – de regulă este sub formă de pedeapsă privativă de libertate cu suspendarea ispăşirii pedepsei sau pedeapsă privativă de libertate cu ispăşirea pedepsei în locuri de detenţie.

Structura criminalităţii feminine în funcţie de tipurile de infracţiuni săvârşite se prezintă astfel: infracţiuni contra persoanei (omor, pruncucidere etc.), infracţiuni contra proprietăţii, care sunt şi cele mai întâlnite infracţiuni comise de femei (furtul, escrocheriile). Astfel, vedem că femeile săvârşesc infracţiuni ce necesită mai puţină forţă fizică.

Potrivit datelor menţionate *supra*, concluzionăm că fenomenul criminalităţii feminine, pe teritoriul Republicii Moldova cunoaşte o creştere, ceea ce ar trebui să alarmeze organele de drept, în special din cauza faptului că tot mai des se constată

recidiva în rândul femeilor, fapt ce ne arată că scopul legii penale de reeducare a femeilor delincvente nu este realizat. Astfel, numărul de infracţiuni comise de femei este în creştere, observăm prezenţa tot mai frecventă a recidivelor în rândul femeilor, iar infracţiunile comise de femei devin din ce în ce mai violente, motivul fiind masculinizarea femeilor şi implicarea cât mai activă a acestora în toate sferele vieţii sociale, iar acest fapt le acordă femeilor posibilităţi mai vaste de a săvârşi fapte prejudiciabil.

Pentru a contracara criminalitatea feminină în Republica Moldova, urmează să fie întreprinse măsuri de prevenire şi de profilaxie: elaborarea unui *program naţional* îndreptat spre înbunătăţirea tuturor domeniilor sociale în care activează femeia şi crearea unui climat spiritual adecvat în societate; întreprinderea unor măsuri *social-economice*, precum ridicarea nivelului de viaţă şi de trai al membrilor societăţii, îmbunătăţirea calităţii vieţii sociale. Aceste obiective pot fi realizate prin stabilizarea situaţiei economice a R. Moldova, adică prin crearea unor locuri de muncă, prin achitarea salariilor la timp şi ridicarea acestora, egalitatea salariilor, echilibrarea dintre cerere şi ofertă, măsuri ce vor duce la înlăturarea cauzelor care au condiţionat criminalitatea; întreprinderea unor măsuri *juridice*: ca perfecţionarea legislaţiei, în special a celei penale, administrative, de muncă, economice; stimularea cetăţenilor la participarea activă în prevenirea criminalităţii; ridicarea nivelului conştiinţei juridice a populaţiei, întărirea cadrului legislativ cu privire la apărarea drepturilor femeilor; crearea unei ideologii axate pe ideea ostilităţii faţă de criminalitatea feminină prin implicarea mass-mediei în scopul creării unui climat negativ; ridicarea nivelului de educaţie şi morală în familii; măsuri psihologico-pedagogice prin implicarea instituţiilor de învăţământ, organizaţiilor obşteşti în scopul ridicării încrederii populaţiei în organele de drept, participării la resocializarea persoanelor eliberate din detenţie, acordarea ajutorului material şi spiritual femeilor; elaborarea unor servicii sociale şi de sănătate pentru femeile agresate şi copiii acestora, programe speciale în vederea restabilirii fizice şi psihice a acestora; întreprinderea unor acţiuni medicale în scopul profilaxiei bolilor şi tratamentelor pacienţilor-femei (alcoolism, narcotism, depresii ş.a.); profilaxia criminalităţii feminine prin intermediul familiei – susţinerea materială a familiilor care sunt în criză, educarea şi direcţionarea tinerilor părinţi, educarea şi susţinerea copiilor care provin din familii vulnerabile, educarea fetelor în stil feminin şi nu masculin, control din partea Autorităţii Tutelare din regiune; profilaxie în timpul iscării conflictului, care ulterior va duce la reducerea numărului de infracţiuni săvârşite, prin: contracararea violenţei în familie, supravegherea soţilor de către organele de drept, crearea unor centre de refugiu pentru femei; măsuri de resocializare speciale pentru femeile care au fost condamnate prin crearea unor centre de reabilitare, implicarea psihologilor, crearea unor instituţii în cadrul cărora femeile vor fi învăţate a se adapta din nou vieţii sociale; un rol foarte important îl va avea religia: crearea unor centre religioase în penitenciare.

Toate aceste măsuri întreprinse de stat, precum şi cele care urmează a fi întreprinse, au scopul de a readuce femeia în mediul său social, de a-i oferi funcţia de păzitor

al căminului familial, al tradiţiilor şi al valorilor spirituale, de a-i reda egalitatea prin păstrarea feminităţii.

În cele din urmă, important este participarea întregii comunităţi la prevenirea criminalităţii, căci toate cauzele provin din mediul social al infractorului, indiferenţa, ura, banii, invidia şi ipocrizia fiind factorii principali.

Referinţe:

1. ROTARI, Oxana. *Criminologia*. Ediţie revăzută. Chişinău, 2011.
2. BĂLAN, Ana. *Criminalitatea feminină*. Bucureşti: C. H. Beck, 2008.
3. CARAMAN, Natalia. Caracteristici tipologice ale personalităţii femeii criminale. În: *Revista Naţională de Drept*, 2016, nr. 2.

Recomandat
***Igor CIOBANU,** dr., conf. univ.*

SUBCULTURA CRIMINALĂ – FACTOR OCROTITOR AL VIOLENŢEI ÎN PENITENCIARE

Victor SAMOILENCO

CZU: 343.9:343.541:343.82

There is a causal link between criminal subculture and prison violence and the discovery of legalities underlying this relationship would lead to the solution of practical problems, especially problems related to the prison routine. The lack of extensive studies on the causality between criminal subculture and prison violence, but especially the problems that the 2 social phenomena cause in the detention environment, determines that the research subject to be current. The actuality is also argued by the danger of exporting the criminal subculture from the prison environment to prosocial environments, causing violence and instability.

Subcultura criminală înţeleasă ca „totalitate de norme, principii, ritualuri, tradiţii, convingeri, simboluri, specifice unei caste sociale criminale, dominantă, de regulă, în penitenciar dar exportabilă în exterior, care serveşte drept cauză şi context general pentru dezvoltarea criminalităţii penitenciare”sau în termeni mult mai simpli „totalitatea valorilor morale şi spirituale, ce reglementează şi ordonează neoficial viaţa în locurile de detenţie” [4, p.147], este o temă de cercetare în cadrul criminologiei valorificată insuficient, de altfel ca multe alte subculturi ce se manifestă, precum fenomene sociale la nivelul grupurilor mici. Pe de altă parte, subcultura criminală este adânc infiltrată în penitenciare şi generează probleme destul de grave, perturbând realizarea scopului şi a misiunii pe care o au astfel de instituţii în virtutea legii, şi anume, de a garanta executarea pedepselor penale privative de libertate şi a resocializa – corija conduita condamnatului. Din această perspectivă, subcultura criminală mai poate fi definită ca ideologie a castei criminale dominante în penitenciar, constituită în scopul acumulării energiei criminale şi satisfacerii scopului criminal care este săvârşirea de noi infracţiuni şi perpetuarea violenţei, ca fundament al impunerii respectului şi al inducerii stării de frică, iar prin raportare la administraţia din penitenciar, subcultura criminală poate fi definită drept ansamblu de norme, principii, tradiţii, valori şi simboluri criminale prin care deţinuţii îşi impun propria ordine internă în penitenciar, aflată în contradicţie şi concurenţă constantă cu ordinea impusă de autorităţile penitenciare.

În legătură cu pericolul social al subculturii criminale şi rolul ei hotărâtor în modelarea criminalităţii penitenciare în spaţiul postsovietic s-au expus cu precădere cercetătorii ruşi: O. V. Starkov [7], A. N. Pastushenya [8], V. V. Tuleghenov [9], V. F. Pirojkov [10], A. I. Ushatikov [11], etc. În Republica Moldova nu există studii ample cu privire la procesele subculturale din mediul de detenţie, cu excepţia unor articole ştiinţifice care tratează sumar problema în cauză [4, 6], sau studii care abordează

subcultura criminală ca şi problemă conexă, în contextul unor studii cu privire la resocializarea condamnaţilor [5], asistenţa socială a condamnaţilor [3], maltratarea deţinuţilor în locurile de detenţie [1,2] etc.

Aplicarea mecanismului compensator (pentru condiţiile precare de detenţie) dar şi legea anterioară cu privire la amnistie, din 2016, a determinat eliberarea unui flux masiv de condamnaţi şi apare problema exportului de subcultură, din penitenciar în exteriorul penitenciarului, astfel încât nu excludem posibilitatea ca efectele negative ale subculturii să fie resimţite nu doar în penitenciar, dar şi în societate. De facto, în Republica Moldova deja avem comunităţi atât rurale cât şi urbane cu nivel înalt de criminalitate unde apar semne de alarmă în legătură cu înrădăcinarea acestei subculturi. Totuşi, la moment, problemele generate de subcultură sunt resimţite mult mai pregnant în penitenciar. Dintre toate problemele pe care le impune subcultura, trei sunt de o importanţă majoră: perpetuarea violenţei, rezistenţa condamnaţilor în faţa efectelor pozitive ale activităţilor de resocializare, perturbarea liniştii şi ordinii în penitenciar, inclusiv sub formă de nerespectare a regimului de detenţie. Din această stare de fapt rezultă că este imperios perfecţionarea cadrului legal, dar şi energizarea iniţiativelor de cerecetare ştiinţifică pe acest segment.

În legătură cu prima problemă generată de normele subculturii criminale, şi anume, perpetuarea violenţei în mediul carceral, trebuie să facem următoarea remarcă: Republica Moldova are o sumedenie de cazuri pierdute la CEDO legate atâr de maltratarea fizică şi psihică a deţinuţilor de către personalul din penitenciar, cât şi de către alţi deţinuţi. Partea cea mai sensibilă o constituie faptul că uneori personalul penitenciar, care ar trebui să constituie principalul agent de combatere şi diminuare a subculturii criminale, trece prin filtrul conştiinţei sale această subcultură, o interiorizează şi inconştient aderă la ea, fapt care este reflectat în atitudinea lor faţă de deţinuţi. Faţă de deţinuţii care sunt condamnaţi pentru infracţiuni de natură sexuale, atitudinea discriminatorie poate fi observată cu ochiul liber atât din partea celorlalţi deţinuţi, cât şi din partea colaboratorilor din penitenciar, care activează în regim normat şi în serviciul diurn, fapt care este inadmisibil, deoarece personalul din cadrul Administraţiei Naţionale a Penitenciarelor trebuie să trateze pe toţi deţinuţii în mod egal şi să nu adere la concepţia „există infracţiuni ruşinoase" sau cu atât mai mult la concepţia „există fapte care justifică mândria infracţională", aceste concepţii fiind apanajul subculturii criminale care se bazează pe opresiuni şi violenţă.

Violenţa ca fenomen tipic vieţii carcerale este indisolubil legată de efectul represiv al normelor de subcultură, norme care favorizează stratificarea socială a deţinuţilor, stratificare ce alimentează coflictele dintre deţinuţi, abuzurile şi actele de violenţă ce au loc între aceştia. În acelaşi timp, normele de subcultură criminală determină condamnaţii să opună rezistenţă la efectul pozitiv al acţiunilor de resocializare, împiedicând schimbarea lor comportamentală şi renunţarea la modele agresive de conduită. Normele de subcultură criminală, fiind în acelaşi timp generator şi moderator al criminalităţii penitenciare, generează un nivel înalt de pericol nu doar pentru deţinuţi, dar şi pentru colaboratori în cadrul orelor de muncă şi, nu în ultimul rând, pentru so-

cietatea civilă, în măsura în care deţinuţii devin din ce în ce mai ingenioşi în iniţierea şi coordonarea unor infracţiuni în afara penitenciarului.

Pentru a stopa violenţa în mediul penitenciar şi efectul represiv al normelor de subcultură, este necesar de a fi intreprinse anumite măsuri. Recomandăm, în primul rând, crearea unor precedente prin sancţionarea penală a infracţiunilor de violenţă în mediul carceral, pentru a stimula frica de pedeapsă a condamnaţilor predispuşi spre comiterea abuzurilor asupra altor deţinuţi. Anume sancţiunea penală, şi nu sancţiunea disciplinară a condamnatului în situaţii de violenţă ar putea stopa criminalitatea penitenciară. Propunem ca în cazuri de violenţă şi abuz, victimele să fie motivate spre declararea faptelor infracţionale organelor de drept, iar ca mijloc de protecţie a acestora în faţa altor abuzuri să fie înlocuită obişnuinţa de a introduce persoanele agresate la autoizolare conform art. 206 CE RM, prin etaparea agresorilor în alt penitenciar, iar prin aceasta, deţinuţilor violenţi să le fie revocat dreptul de a se deţine mai aproape de casă, fapt care este absolut echidistant şi corect, deoarece fiecărui drept îi corespunde o obligaţie, iar agresorii, prin conduita lor încalcă obligaţiile condamnaţilor, care la fel ca şi drepturile le sunt aduse la cunoştinţă la sosirea în penitenciar de către ofiţerul specialist educator al Secţiei Reintegrare Socială şi, respectiv, nu pot invoca necunoştinţa de cauză.

Asigurarea funcţionalităţii măsurilor de sancţionare în cazul agresorilor este o altă măsură care trebuie întreprinsă, deoarece într-adevăr, unele sancţiuni disciplinare ale condamnaţilor nu sunt funcţionale, spre exemplu privarea de dreptul de a primi colete, deoarece coletul poate fi transmis pe numele altui condamnat, din acest motiv, corect ar fi să aplicăm privarea de dreptul de a primi colete simultan cu izolarea disciplinară. Nu în ultimul rând, trebuie de întreprins toate măsurile necesare pentru ca reprezentanţii organelor de drept, în raport cu deţinuţii, să manifeste o atitudine imparţială şi nediscriminatorie, dar şi un comportament care să nu depăşească litera legii.

Referinţe:

1. DOLEA, I., ZAHARIA, V. *Securitatea personală în mediul penitenciar*. Chişinău: Cartea Juridică, 2014. 96 p.
2. GASPARYAN, A. ș.a. *Baseline study into criminal subculture in prisons in the Republic of Moldova*, citat [25.02.2022] Disponibil: https://rm.coe.int/criminal-subculture-md-en- /1680796111;
3. MORARU, V., RUSU, O. Direcţiile de activitate a asistentului social în instituţiile penitenciare. În: *Revista Naţională de Drept*, 2009, nr.4, pp. 23-30.
4. RUSU, O. Generalităţi privind evoluţia şi conţinutul subculturii criminale. În: *Analele Ştiinţifice ale Academiei „Ştefan cel Mare” a MAI al RM*, compartimentul „Ştiinţe socio-umanistice”. Chişinău, 2007.
5. RUSU, O. *Resocializarea persoanelor supuse pedepsei cu închisoare prin prisma standardelor în domeniul drepturilor omului*. Chişinău: Cartea Militară, 2019. 284 p.
6. ŞUBELIC. L. Subcultura criminală în spaţiul ex-sovietic. În: *Materialele conferinţei ştiinţifico-practice internaţionale* din 26 iunie 2018, citat [25.02.2022] Disponibil: https:// ibn.idsi.md/ sites/default/files/imag_file/449-455_1.pdf.

7. СТАРКОВ, О.В. *Криминальная субкультура: спецкурс*. Москва: Волтерс Клувер, 2010, с. 19.
8. ПАСТУШЕНЯ, А.Н. *Криминальная психология*. Минск, 2007, с. 34.
9. ТУЛЕГЕНОВ, В. В. Криминальная субкультура: понятие, структура и соотношение со смежными понятиями. В: *Вестник АГТУ*, Астрахан, 2005, с. 222.
10. ПИРОЖКОВ, В. Ф. *Законы приступнова мира молодёжи*. Тверь, 1994, с. 12.
11. УШАТИКОВ, А. И., КАЗАК, Б. Б. *Психология личности осужденных к лишению свободы*. Рязань, 2001, с. 379.

Recomandat
Vladislav MANEA, *dr., conf. univ.*

RECURSUL ÎN CONTENCIOS ADMINISTRATIV

Cristina GAVRILIUC

CZU: 342.9:347.991(478) cristinutzagavriliuc@gmail.com

In the light of a new, autonomous branch of the civil procedure, it is peremptory to study the field from its theoretical and practical perspective and reveal the most important theses in doctrinal form, with subsequent possibilities of application in practice. The difference between the trial of the case in the civil procedure and the one in the administrative contentious, the differences in terms of terms, subjects and abilities, the trial procedure, makes it absolutely necessary to study in detail the institution of appeal and establish certain benchmarks in case of appealing a decision.

Recursul se materializează sub forma celui de-al treilea grad de jurisdicţie şi ultima cale de atac ordinară în contenciosul administrativ. Republica Moldova, prin adoptarea Legii contenciosului administrativ din 2000, s-a încadrat în lista statelor intermediare care, „au judecători desemnaţi prin lege cu înfăptuirea controlului judecătoresc al legalităţii actelor administrative emise de autorităţile publice în activitatea de organizare a executării şi de executare în concret a legii, precum şi de gestionare a domeniului public”.

Odată cu adoptarea noului Cod administrativ al Republicii Moldova, toate normele care reglementează procedura depunerii recursului împotriva hotărârilor şi deciziilor Curţii de Apel au fost structurate şi incluse în dispoziţiile Capitolului V denumit „PROCEDURA DE RECURS”, articolele 244-248.

O trăsătură specifică a recursului împotriva hotărârilor şi deciziilor instanţei de apel în contenciosul administrativ constă în faptul că acesta reprezintă o cale nedevolutivă de atac, care nu provoacă o rejudecare a fondului cauzei. Recursul împotriva deciziilor instanţei de apel în contencios, de regulă, nu este suspensiv de executare. Privitor la a treia trăsătură a recursului, spre deosebire de procedura civilă, contenciosul administrativ nu admite situaţiile concrete şi speciale în care această cale de atac poate fi exercitată, respectiv în Codul administrativ recursul nu este altceva decât o cale ordinară de atac.

Obiectul recursului poate fi numai decizia instanţei de apel sau decizia instanţei de apel şi hotărârea primei instanţe concomitent. Astfel, în cazul în care Curtea de Apel a menţinut hotărârea primei instanţe, recurentul va ataca atât hotărârea judecătoriei, cât şi decizia Curţii de Apel. Subiecţii în recurs sunt participanţii care în prima instanţă şi apel au avut statutul procesual de reclamant/pârât, respectiv appelant/intimat. Codul administrativ în acest sens defineşte la art. 7 noţiunea de „autoritate publică”. Subiecţilor abilitaţi în contencios li se aplică acelaşi regim juridic ca si in procedura civilă. Un moment important, în procedura recursului nu pot fi atraşi terţi. Recursul nu

este o cale devolutivă de atac, iar atragerea unor noi participanţi presupune punerea în discuţie şi a circumstanţelor de fapt.

Curtea Supremă de Justiţie este abilitată cu examinarea cererilor de recurs în contenciosul administrativ. Aceasta soluţionează recursurile împotriva încheierilor şi admisibilitatea cererilor de recurs în complete de trei judecători, iar cererile de recurs – în complete de cinci judecători. Un moment important este că potrivit prevederilor art.4 alin.(1), pct. 7) al Legii taxei de stat nr. 1216 din 03.12.1992 şi art.85 alin.(1) lit. a) CPC (1): „De taxă de stat pentru judecarea pricinilor civile se scutesc reclamanţii în acţiunile: născute din raporturi de contencios administrativ". Totodată, întrucât Codul administrativ nu prevede expres care sunt temeiurile de declarare a recursului, acestea pot fi deduse prin prisma practicii judiciare în materie de contencios şi a analogiei legii, astfel ele sunt aceleaşi ca şi cele prevăzute de CPC în art. 432.

În practică, CSJ nu admite toate cererile anume din lipsa seriozităţii invocării. După cum se menţionează într-o hotărâre „pentru a trece testul de admisibilitate, cererea de recurs trebuie să conţină o motivare convingătoare şi întemeiată în condiţiile nominalizate mai sus, în acest sens CEDO explică în *cauza Rebai şi altii impotriva Frantei* că nu se impune motivarea în detaliu a unei decizii prin care o instanţă de recurs, întemeindu-se pe dispoziţii legale specifice, respinge recursul declarat împotriva sentinţei pronunţate de o instanţă inferioară.

În acest sens, cererea de recurs trebuie să respecte şi anumite conditii de formă expuse la art.233 şi 244 CA, în caz că se stabilesc unele neajunsuri, judecătorul stabileşte reclamantului un termen pentru înlăturarea neajunsurilor. Dacă reclamantul a înlăturat neajunsurile în termenul stabilit de instanţă, cererea se consideră depusă la data iniţială.

Privitor la termen, din stipulările art.240 CA „Deciziile instanţei de apel", rezultă că „decizia de apel se motivează în scris în termen de 45 de zile lucrătoare de la data pronunţării". În ordinea de idei urmată, recurentul după ce a primit în perioada de 45 de zile motivarea deciziei instanţei de apel, poate depune recurs în termenul de 30 de zile de la notificare.

În procedura de recurs, judecătorii sunt limitaţi în aspectul de control al hotărârilor şi deciziilor contestate doar în privinţa existenţei greşelilor procedurale şi aplicării corecte a dreptului material. Astfel, în conformitate cu art. 248 Cod administrativ, examinând recursul, Curtea Supremă de Justiţie adoptă una dintre următoarele decizii: să respingă recursul, să caseze parţial sau total decizia instanţei de apel şi emite o altă decizie în partea casată, nu în cele din urmă, să caseze integral decizia instanţei de apel şi să restituie cauza instanţei de apel dacă, în baza limitelor stabilite de lege ale examinării recursului, nu poate adopta o soluţie finală în acest caz.

În final, analizând tema recursului în contenciosul administrativ, am dori să venim cu câteva sugestii de modificare a legii. Recursul împotriva încheierilor judecătoreşti şi împotriva actelor de dispoziţie ale Curţii de Apel nu conţine nicio menţiune care sunt persoanele în drept să îl depună, în acest sens, se simte necesitatea introducerii unui articol aparte la Cap.IV şi, respectiv, V care ar prevedea expres persoanele

în drept să depună recurs. Această menţiune ar lichida toate interpretările eronate şi extensive din partea persoanelor interesate.

În aceeaşi ordine de idei, este absolut necesar ca în articolele ce prevăd procedura recursului să fie menţionate expres temeiurile de depunere a cererii de recurs. Pe de o parte, lipsa menţiunii exacte a temeiurilor duce la imposibilitatea depunerii recursului din motiv de necunoaştere din partea unei părţi. Pe de altă parte, formalismul excesiv impus de Curtea Supremă de Justiţie şi subiectivismul faţă de criteriile de admisibilitate duce la o inadmisibilitate completă a recursului, fapt ce încalcă dreptul unei persoane la justiţie.

La termenul depunerii recursului, o propunere de modificare a legii ar fi înlocuirea din art. 245 CA a noţiunii de „notificare” cu cea de „comunicare”, astfel încât să se lărgească cercul de mijloace de comunicare a actelor procedurale şi să existe dovada înştiinţării legale sub forma semnăturii sau răspunsului de confirmare a primirii actelor din partea recurentului.

Referinţe:

1. Codul administrativ al Republicii Moldova din 19.07.2018.
2. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr 225 din 30.05.2003.
3. *Cauza Rebai şi alţii contra Franţei*, Comisia Europeană a Drepturilor Omului, 25 februarie 1995, nr.26561/1995 https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=0018749&filename=REBAI%20AND%20OTHERS%20v.%20FRANCE.pdf BELEI, E. ş.a. *Drept procesual civil. Partea specială*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2009.
4. BELEI, I., JIMBEI, I. *Persoanele atrase în examinarea cauzelor de contencios administrativ (Terţii)*, 2021 https://www.bizlaw.md/persoanele-atrase-in-examinarea-cauzelor-de-contencios-administrativ-tertii
5. ПУДЕЛЬКА, Йо. *Административное право Германии*. Т. 1. Право административных процедур. Общее административное право.

Recomandat
***Ina JIMBEI**, dr., lector univ.*

OFICIALITATEA ŞI DISPONIBILITATEA ÎN PROCESUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Cătălina OGANESEAN

CZU: 343.10(478) catalina.oganesean@gmail.com

The purpose of the thesis is the multilateral and complex study of the theory, practice and legal regulations of officialdom and availability in the criminal proceedings of the Republic of Moldova and Romania. The theoretical importance of the thesis materializes through the complex research of officiality and availability in the criminal process, defining the conceptual bases in the subject, including extensive theoretical and practical materials to monitor the evolution of criminal law, theory and practice in the field of officiality and availability, drawing new perspectives on the theoretical-methodological framework in the researched field.

Principiile oficialităţii şi disponibilităţii reprezintă elementele-cheie ale sistemului activităţii judiciare penale, care se află în interconexiune şi interdependentă cu instituţiile apărării, urmăririi şi soluţionării cauzei penale.

Oficialitatea, în special, exprimă caracterul şi importanţa activităţii procesual penale, esenţa căruia constă în aceea că apărarea societăţii şi indivizilor de infracţiuni este o sarcină obligatorie a organelor competente şi nu poate fi privită ca o chestiune privată a cetăţenilor. Din dispoziţia art. 28 CPP, constatăm că desfăşurarea procesului penal trebuie să fie asigurată pe tot parcursul acestuia, prin intervenţia activă a ofiţerului de urmărire penală, procurorului şi a instanţei de judecată, în condiţiile legii. Conform principiului oficialităţii, instanţa de judecată efectuează din oficiu acţiunile procesuale în limitele competenţei sale, în afară de cazurile când prin lege se dispune efectuarea acestora la cererea părţilor. Spre deosebire de organele de urmărire penală, competenţa instanţei de a îndeplini din proprie iniţiativă anumite acţiuni este limitată în mod principal de faptul că judecătorul acţionează în cadrul unui proces contradictorial şi are obligaţia să-şi păstreze calitatea de observator obiectiv şi imparţial faţă de părţi.

Acest principiu reflectă conceptul de obligaţie pozitivă a statului în materie de drepturile omului. În temeiul art. 1 al CoEDO, fiecare stat este obligat să asigure oricărei persoane aflate sub jurisdicţia sa drepturile şi libertăţile garantate de Convenţie.

Aşa se face că la poziţionarea pe funcţiile procesuale exercitate pe parcursul procesului penal, constatăm că funcţia de urmărire penală şi funcţia de dispoziţie asupra drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale persoanei se exercită în cadrul fazei de urmărire penală, în vreme ce funcţia de verificare a legalităţii trimiterii ori netrimiterii în judecată se realizează în cadrul fazei procesuale a judecăţii [1,p.15]. Trebuie să menţionăm că în contextul începerii urmăririi penale, principiul disponibilităţii intră în concurs cu cel al oficialităţii. Aceasta însă poate avea loc la nivel de politică penală

sau, după cum se menţionează în doctrină – la determinarea subiectului care are competenţa de a declanşa urmărirea penală.

Procesul penal se conturează prin aducerea înaintea justiţiei a raportului juridic penal, de aici decurgând o serie de drepturi şi obligaţii pentru subiecţii acestui raport. Se valorifică astfel, în numele statului şi al societăţii, dreptul de pedepsire (*jus puniendi*), al acestuia [3, p.830]. Cu toate acestea, la originile acuzării penale a stat principiul disponibilităţii. Pe parcurs, statul s-a implicat în această activitate pentru a asigura, prin intermediul organelor sale, o reacţie promptă împotriva fenomenului infracţional. Din momentul în care infracţiunea capătă statut de pericol social, principiul oficialităţii îşi lărgeşte sfera sa de aplicabilitate. Un rol deosebit de important în procesul de valorificare al dreptului statului şi, desigur, al societăţii, pe acest segment, îl are procuratura. Revenind la esenţa funcţiei învinuirii exercitate de procuror şi de organul de urmărire penală, constatăm că noţiunea de „acuzaţie în materie penală” este de natură autonomă, semnificând notificarea oficială, emisă de o autoritate competentă, prin care se impută unei persoane săvârşirea unei infracţiuni, ceea ce atrage repercusiuni importante asupra persoanei respective. Într-o jurisprudenţă constantă [4, parag.68-71], CtEDO a stabilit trei criterii alternative pentru a aprecia dacă o ramură a dreptului intern intră în noţiunea de „materie penală” în sens european: calificarea faptei ca infracţiune în dreptul intern, natura faptei incriminate, natura şi gradul de severitate a sancţiunii ce pot fi aplicate persoanei acuzate [5, p.238]. Potrivit CoEDO, învinuirea reprezintă un act oficial, emis de autorităţile competente ale statului, prin care o persoană este învinuită de săvârşirea unei infracţiuni, expres prevăzută în legislaţia penală a statului. Spre deosebire de structura clasică a acţiunii, formată sub influenţa disponibilităţii, învinuirea reprezintă „produsul” oficialităţii.

Partea vătămată în procesul penal are anumite interese proprii, pe care, de fapt, le poate realiza, inclusiv prin susţinerea învinuirii private. Participarea acuzatorului nu numai că nu trebuie să excludă partea vătămată din proces, dar nu trebuie să îngrădească şi drepturile ei. Procurorul şi partea vătămată urmează să-şi coordoneze poziţiile asupra tuturor chestiunilor substanţiale, pentru ca, prin acţiunile comune posibile să nu lezeze, întâmplător, interesele părţii acuzării.

Principiul oicialităţii acţionează în latura penală a cauzei. În latura civilă a procesului penal se manifestă însă principiul disponibilităţii, acţiunea civilă urmând a se declanşa şi exercita doar ca urmare a voinţei persoanei vătămate sau a succesorilor acesteia.

Disponibilitatea trebuie să se reflecte în obligarea organelor de stat de a-şi coordona propria poziţie cu poziţia persoanei particulare (în cazul vizat, al victimei) şi de a nu adopta hotărâri care lezează drepturile persoanelor particulare. Deşi reglementarea procedurii în cauzele de învinuire privată este dominată de spiritul disponibilităţii, formalizarea excesivă a unor prevederi de rând cu neclaritatea, previzibilitatea insuficientă pot determina multiple dificultăţi. Principiul disponibilităţii în procesul penal poate exista nu pe statut de excepţie, dar ca un principiu independent în raport cu cel al oficialităţii, fiind aplicabil în funcţie de faptă, făptuitor şi victimă. Or, de câte ori sunt posibile unele „cedări” din partea statului în favoarea persoanei, acestea trebuie realizate, ele constituind o problemă de coraport între dreptul public şi cel privat.Totodată,

deşi procesul penal are un caracter oficial profund exprimat, aceasta nu înseamnă însă că sunt excluse prevederile disponibilităţii.

Deci, oficialitatea procesului penal semnifică regula că, din moment ce sunt probe că s-a săvârşit o infracţiune şi nu există niciun impediment legal, procesul penal având ca scop tragerea la răspundere penală a infractorului, trebuie începută urmărirea penală de către organul de urmărire penală şi procuror şi efectuate toate acţiunile prevăzute de lege, din proprie iniţiativă, fără a fi necesară stăruinţa sau cererea unei persoane fizice ori juridice.

Raportat la cele de mai sus, ne raliem poziţiei privind clasificarea cauzelor penale în cele două categorii: de acuzare publică (atunci când oficialitatea acţionează neştirbit), de acuzare privată (atunci când oficialitatea este înlăturată atât în privinţa declanşării procesului penal, cât şi în privinţa continuării sale).

Ca rezultat al cercetării ştiinţifice a subiectului oficialităţii şi disponibilităţii în procesul penal, venim, de asemenea, cu unele recomandări, inclusiv *de lege ferenda,* şi anume:

1. Completarea art. 6 al CPP al RM a punctului **1²)** în următoarea redacţie: „*Acuzarea în materie penală reprezintă notificarea emisă de autoritatea competentă în procesul penal, prin care se impută unei persoane fizice sau juridice săvârşirea unei infracţiuni”*.
2. Optăm, de asemenea, pentru introducerea unui nou articol în Codul de procedură penală al Republicii Moldova – **28¹** cu titlul „*Principiul disponibilităţii în procesul penal*” în următoarea redacţie: „*Realizarea funcţiei învinuirii de către partea vătămată, partea civilă şi reprezentanţii acestora se manifestă în faptul că aceste persoane, în procesul penal, susţin pe deplin sau în parte poziţia acuzatorului de stat. De voinţa părţii vătămate depinde începerea urmăririi penale şi direcţionarea de mai departe a cauzei penale în cauzele de acuzare private”*.

Referinţe:

1. NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală. Partea specială. În lumina noului Cod de procedură penală*. Bucureşti: Universul Juridic. 2015.
2. THEODORU, Gr. *Tratat de drept procesual penal*. Ediţia a 3-a. Bucureşti: Hamangiu. 2013.
3. ZAMFIR, V. Reglementarea punerii sub învinuire. Actualitate şi perspective. Ştiinţă şi codificare în România. Comunicări prezentate la Sesiunea ştiinţifică a Institutului de cercetări Juridice. Institutul de cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române. Bucureşti: Universul Juridic. 2013.
4. Hotărârea CtEDO în cauza *Ehgel ş.a. c. Olandei* din 8 iunie 1976, parag. 81; Hotărârea CtEDO în cauza *Adolf c. Austriei*, din 26 martie 1982, parag. 30; Hotărârea CtEDO în cauza *Campbell şi Fell c. Regatului Unit*, din 28 iunie 1984.
5. *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Coordonator Mihail UDROIU. Vol. 1. Bucureşti: C. H. BECK. 2015.

Recomandat
***Tatiana VÎZDOAGĂ**, dr., conf.univ.*

DECLARAREA MĂRFURILOR, OBIECTELOR, VALORILOR, BUNURILOR TRECUTE PESTE FRONTIERA VAMALĂ A STATULUI

Victoria BUCARCIUC

CZU: 339.543:351.746.1(478) bucarciucv@gmail.com

Cette recherche est un rapport théorique du thèse de master concernant sur l'étude de la déclaration en douane, avec une attention particulière à la déclaration des biens, objets, valeurs, biens franchis à la frontière douanière par les personnes physiques et morales, illustrée par le titre «Déclaration de biens, des objets, des valeurs, des marchandises ont traversé la frontière douanière de l'État», dans lequel nous avons essayé de traiter une série d'aspects théoriques et pratiques dans le domaine du droit douanier, qui ont été élaborés par divers auteurs dans les ouvrages spécialisés.

Dreptul vamal reprezintă un instrument hotărâtor în stabilirea relaţiilor bazate pe normele legale aferente relaţiilor sociale legate de trecerea mărfurilor şi a mijloacelor de transport peste frontiera vamală, perceperea plăţilor vamale, vămuirea, controlul vamal, precum şi alte modalităţi de realizare a politicii vamale, ce este parte componentă a politicii externe şi interne a statului. De aici putem menţiona că declararea vamală semnifică o procedură complexă efectuată în faţa autorităţilor vamale din partea persoanelor fizice şi a celor juridice, care au intenţia de a scoate din ţară sau de a introduce mărfuri, bunuri, mijloace de transport şi alte valori, ce conţine date veridice privind tipul, cantitatea mărfurilor şi scopul trecerii acestora peste frontiera vamală, precum şi alte informaţii cerute de autorităţile oficiale vamale în conformitate cu legislaţia vamală actuală. Cu privire la caracteristicile procedurii de declarare a marfurilor, obiectelor, valorilor, bunurilor trecute peste frontiera vamală a statului, avem a menţiona că după art. 174 Cod vamal al RM [1] declararea se face în scris, verbal sau prin acţiune, prin mijloace electronice sau prin alte modalităţi prevăzute de legislaţie. Declaraţia vamală se depune la organul vamal în formă electronică, utilizând sistemul informaţional integrat vamal. Cazurile în care declaraţia vamală se depune pe suport de hârtie sunt stabilite de către Guvern.

Forma verbală a declarării vamale presupune acea formă de declarare care prevede oferirea de către proprietar în formă verbală factorului de decizie, organului vamal a tuturor datelor cu privire la cantitatea, calitatea şi valoarea mărfurilor, obiectele de uz personal care sunt deplasate peste frontiera vamală [2, p.148].

Forma scrisă a declarării presupune prezentarea datelor către organul vamal, în baza unor formulare stabilite de legislaţie. Astfel, agenţii economici întocmesc declaraţia vamală în detaliu şi declaraţia valorii în vamă, iar persoanele fizice – formularul DV-6 [2, p.148]. Forma prin acţiune a declarării vamale constă în declarare expres vă-

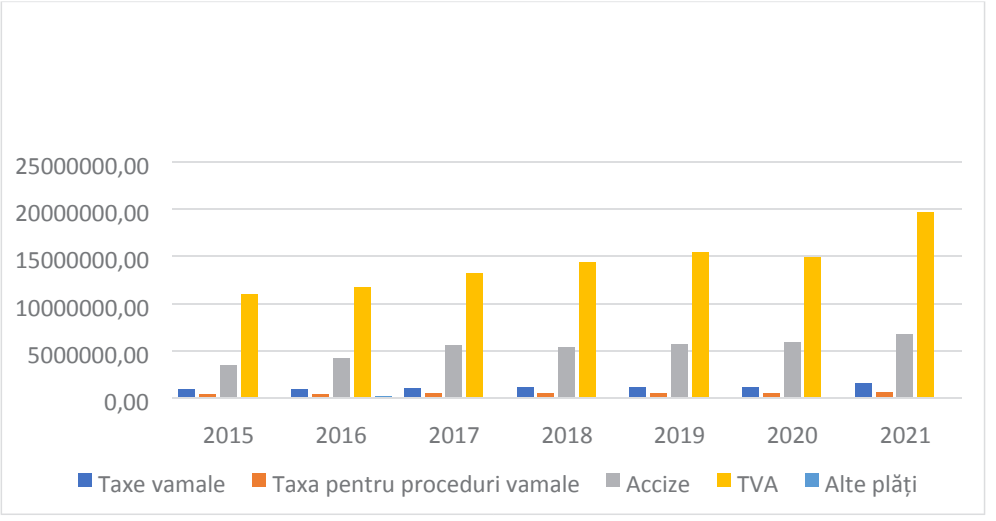
dită a mijlocului de transport auto, care scuteşte persoana fizică de completarea unor acte vamale, cu condiţia prezentări organelor vamale amplasate în punctele de trecere a frontierei de stat a actelor de înmatriculare a transportului auto [2; p.149]. Ce ţine de declaraţia vamală în formă electronică, aceasta se depune la organul vamal utilizând sistemul informaţional integrat vamal. În ceea ce priveşte locul declarării, conform art. 175 alin. (1) Cod vamal, mărfurile, cu excepţia celor menţionate la alin. (4), sunt declarate la organul vamal determinat de Serviciul Vamal. Totodată, mijloacele de transport care transportă mărfuri sunt declarate odată cu acestea, cu excepţia mijloacelor de transport de mărfuri fără încărcătură şi cele de transport de pasageri, care sunt declarate în momentul trecerii frontierei vamale [2, p.145]. Referitor la termenul de depunere a declaraţiei vamale, aceasta este depusă la organul vamal de frontieră în ziua lucrătoare imediat următoare zilei de trecere a frontierei vamale, iar în cazul finalizării regimului vamal de tranzit, în decursul unei zile lucrătoare imediat următoare zilei în care regimul vamal de tranzit a fost încheiat. Persoanele fizice care au bunuri nedestinate comercializării în bagajul de mână şi în bagajul de însoţire depun, la trecerea frontierei vamale, declaraţie vamală odată cu prezentarea bunurilor [2; p.146]. Responsabil pentru depunerea declaraţiei vamale în termenul stabilit este titularul mărfurilor sau mijloacelor de transport supuse declarării. În cazul plasării mărfurilor sau mijloacelor de transport sub regimul vamal de tranzit, responsabil pentru depunerea declaraţiei vamale în termenul stabilit este titularul mărfurilor sau mijloacelor de transport supuse declarării ori, în lipsa acestuia, transportatorul lor.

Baza normativă a procedurii de declarare vamală sunt Constituţia RM [3], Codul vamal al RM [4], precum şi actele legislative şi cele normative ale RM în domeniul activităţii vamale, precum: Codul fiscal al Republicii Moldova nr.1163/1997 [5]; Legea Republicii Moldova cu privire la tariful vamal nr. 1380 /1997 [6]; Legea cu privire la modul de introducere şi scoatere a bunurilor de pe teritoriul Republicii Moldova de către persoane fizice nr. 1569 din 20.12.2002 [7]; Hotărârea Guvernului pentru aprobarea Regulamentului privind modul de declarare a valorii în vamă a mărfurilor nr. 974 din 15.08.2016 [8]; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la procedurile de vămuire electronică a mărfurilor nr. 904 din 13.11.2013 [9]; Ordinul Serviciului Vamal referitor la aprobarea Normelor de utilizare a declaraţiei sumare nr. 185-0 din 25.05.2006 [10].

Printre reglementările internaţionale, cele mai importante acte în materie de declarare vamală sunt: Convenţia internaţională privind simplificarea şi armonizarea procedurilor vamale – Convenţia de la Kyoto, încheiată la 18 mai 1973 şi intrată în vigoare la 25 septembrie 1974 [11]; Convenţia internaţională privind Sistemul Armonizat de descriere şi codificare a mărfurilor, încheiată la Bruxelles la 14 iunie 1983 [12]; Acordul de Asociere între Republica Moldova şi UE [13] etc.

Importanţa îmbunătăţirii reglementărilor şi mecanismului naţional de declarare a mărfurilor, obiectelor, valorilor, bunurilor trecute peste frontiera vamală a statului se poate evidenţia grafic, ţinând cont de faptul că pe perioada anilor în permanenţă sunt modificate procedurile de declarare vamală [14].

Informaţia privind perceperea drepturilor de import-export pentru anii 2015-2021

Drept rezultat al cercetărilor realizate putem formula următoarele recomandări *de lege ferenda*:

1. Înaintăm în calitate de propunere *de lege ferenda* completarea art.1 cu pct.23[1]), care ar avea următorul conţinut: „Declararea vamală semnifică o procedură complexă efectuată în faţa autorităţilor vamale din partea persoanelor fizice şi a celor juridice, care au intenţia de a scoate din ţară sau de a introduce mărfuri, bunuri, mijloace de transport şi alte valori, ce conţine date veridice privind tipul, cantitatea mărfurilor şi scopul trecerii acestora peste frontiera vamală, precum şi alte informaţii cerute de autorităţile oficiale vamale în conformitate cu legislaţia vamală actuală”.
2. Luând în considerare că în legislaţie lipseşte o definiţie a formelor declarării vamale, propunem ca art.174 CV RM să fie completat cu un alineat nou, care să definească forma declarării vamale: (4) „Prin formă se înţelege mijlocul de exprimare exterioară a activităţii concrete de declarare a persoanelor care au calitatea de declarant, îndreptate spre asigurarea respectării legislaţiei în vigoare, având scopul de a trece peste frontiera vamală mărfuri şi mijloacele de transport”.

Referinţe:

1. Codul vamal al Republicii Moldova nr. 1149 din 20.07.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, ediţie specială, nr. 98 din 01.01.2007.
2. ERHAN, I., CÂRNAŢ, T. *Drept vamal comunitar*. Chişinău: Print-Caro SRL, 2011.
3. Constituţia Republicii Moldova, din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 1 din 12.08.1994.

4. Codul vamal al Republicii Moldova nr. 95 din 24.08.2021. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 219-225 din 17.09.2021. În vigoare din 01.01.2023.
5. Codul fiscal al Republicii Moldova nr.1163 din 24.04.1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 62 din 18.09.1997.
6. Legea cu privire la tariful vamal nr. 1380 din 20-11-1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 40-41 din 07.05.1998.
7. Legea cu privire la modul de introducere şi scoatere a bunurilor de pe teritoriul Republicii Moldova de către persoane fizice, nr. 1569 din 20.12.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 185-189 din 31.12.2002.
8. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind modul de declarare a valorii în vamă a mărfurilor, nr. 974 din 15.08.2016.
9. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la procedurile de vămuire electronică a mărfurilor nr. 904 din 13.11.2013. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 258-261/2013.
10. Ordinul Serviciului Vamal referitor la aprobarea Normelor de utilizare a declaraţiei sumare, nr. 185-0 din 25.05.2006. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 116-119/2006.
11. Convenţia internaţională privind simplificarea şi armonizarea procedurilor vamale – Convenţia de la Kyoto, 18 mai 1973. În vigoare din 25 septembrie 1974.
12. Convenţia internaţională privind Sistemul Armonizat de descriere şi codificare a mărfurilor, Bruxelles, 14 iunie 1983.
13. Acordul de Asociere între Republica Moldova şi UE.
14. Serviciul Vamal al Republicii Moldova - Date statistice. [Accesat 01.07.2022]. Disponibil: https://customs.gov.md/ro

Recomandat
***Ianuş ERHAN**, dr., conf.univ.*

ASPECTE JURIDICO-PRACTICE DE DETERMINARE A VALORII ÎN VAMĂ A MĂRFURILOR

Anişoara COVALCIUC

CZU: 339.543:657.478.2(478) anisoara.covalciuc@mail.ru

The applicative value includes the results of the study, practical conclusions, useful references and scientific recommendations to improve the legal regulation of customs value determination, to solve practical problems regarding the law enforcement in the process of identifying and controlling customs value, can also be used to develop new tools in practical regulatory application, but also in the process of teaching and continuing new initial research.

Actualitatea temei. Printre cele mai semnificative subiecte în cadrul ramurii de Drept Vamal este valoarea în vamă a mărfurilor, deoarece în momentul trecerii peste frontiera vamală, indiferent de regimul vamal ales, urmează a fi aplicate prevederile vamale şi o importanţă deosebită în acest context constituie anume procedura de încasare a plăţilor vamale, denumite în legislaţia naţională ,,drepturi de import/export”, calculate în baza valorii în vamă a mărfii, care reprezintă o noţiune distinctă de valoare a mărfii în sens comercial sau civil, proprie numai domeniului vamal.

Problema ştiinţifică importantă soluţionată în domeniu constă în demonstrarea importanţei valorii în vamă, în cadrul dreptului vamal naţional pentru teoreticieni şi practicieni.

Scopul şi obiectivele determinării valorii în vamă a mărfurilor constau în cercetarea complexă a problemei la aplicarea metodelor de determinare a valorii în vamă la importul mărfurilor în Republica Moldova, examinarea litigiilor apărute la stabilirea valorii în vamă [2, 3], precum şi analiza procedurii de declarare a valorii în vamă. O atenţie deosebită este acordată conceptului de valoare în vamă a mărfurilor, stabilirea drepturilor şi obligaţiilor declarantului şi autorităţilor vamale, identificarea litigiilor apărute la determinarea valorii în vamă, analiza metodelor de stabilire a valorii mărfurilor, precum şi aspectelor comparative privind determinarea valorii în vamă în contrapunere cu standardele europene [4, Cap. III].

Valoarea aplicativă înglobează rezultatele studiului, concluziile practice, repere utile în vederea reglementărilor legale, precum şi recomandările ştiinţifice în vederea îmbunătăţirii mecanismului de reglementare juridică a determinării valorii în vamă, la soluţionarea problemelor practice privind aplicarea legii în procesul identificării şi controlului valorii în vamă, de asemenea mai pot fi utilizate la elaborarea de noi instrumente în aplicarea practică de reglementare, dar şi în procesul de predare şi de continuare a cercetărilor iniţiale noi. Cercetarea a fost realizată prin aplicarea metodei

logice de cunoaştere (analiză, sinteză şi deducţie), precum şi prin interpretarea logică a normelor de drept. Materialul utilizat este constituit din lucrări ştiinţifice, legislaţia autohtonă, precum şi din alte surse [4, 5].

Concluziile referitoare la metodica stabilirii valorii în vamă a mărfurilor, aceasta este cuprinsă în Capitolul IV al Legii cu privire la tariful vamal. Art.10 al Legii menţionate prevede că valoarea în vamă a mărfii introduse pe teritoriul vamal se determină prin următoarele metode: **1)** în baza valorii tranzacţiei cu marfa respectivă ori în baza preţului efectiv plătit sau de plătit; **2)** în baza valorii tranzacţiei cu marfă identică; **3)** în baza valorii tranzacţiei cu marfă similară; **4)** în baza costului unitar al mărfii; **5)** în baza valorii calculate a mărfii; **6)** prin metoda de rezervă [4, art. 10].

Astfel, principala metodă de determinare a valorii în vamă este valoarea tranzacţională a mărfurilor importate. Această valoare nu este pur şi simplu preţul folosit, ci preţul care este plătit sau de plătit de către cumpărător, cu ajustările necesare în funcţie de sumele care se adaugă sau se scad. Plata nu trebuie să fie făcută obligatoriu în bani, ea putând fi efectuată prin scrisori de credit sau instrumente negociabile. Susţinem aceste formulări şi considerăm corectă aplicarea acestei metode ca una de bază la stabilirea valorii mărfii în vamă, dar urmează a lua în considerare toate componentele suplimentare incluse în preţul mărfii. Cumulativ, legislaţia Republicii Moldova stabileşte că la determinarea valorii în vamă a mărfii, în baza valorii tranzacţiei cu marfa respectivă ori în baza preţului efectiv plătit sau de plătit, în valoarea tranzacţiei se includ următoarele componente în cazul în care nu au fost incluse anterior în valoarea mărfii. Considerăm corect de a fi incluse toate aceste cheltuieli în valoarea mărfii, deoarece sunt cheltuieli care modifică real valoarea acesteia şi în mod obligatoriu urmează a fi încasate drepturile de import şi export şi din sumele respective. În caz contrar, perceperea drepturilor de import şi export se va efectua dintr-o valoare subapreciată, fapt ce ar duce la micşorarea veniturilor în bugetul de stat şi la crearea unor condiţii de eschivare de la plata acestor obligaţii vamale [1, 4, 5].

În cazul în care valoarea în vamă nu poate fi determinată în baza valorii tranzacţiei, succesiv se va aplica metoda determinării valorii în vamă a mărfii în baza valorii tranzacţiei cu *marfă identică* (**metoda 2)**, iar când nu este posibilă nici aplicarea metodei respective, se va folosi metoda în baza valorii tranzacţiei cu *marfă similară* (**metoda 3**). Evidenţiem faptul că numai mărfurile produse în aceeaşi ţară, în care sunt produse mărfurile de evaluat, pot fi luate în considerare ca identice sau similare cu aceste mărfuri. Precizăm că mărfurile produse de alte persoane decât cele care au produs mărfurile de evaluat nu sunt luate în considerare decât dacă nu există mărfuri identice sau similare, produse de producătorul mărfurilor de evaluat. Susţinem opinia prin care mărfurile care încorporează sau comportă lucrări de inginerie, de studii de artă şi design ori de planuri sau schiţe executate în ţara de import nu sunt considerate mărfuri identice sau similare. Metoda determinării valorii în vamă a mărfii în baza valorii tranzacţiei cu marfă identică sau similară se aplică în cazul când marfa identică sau similară: este vândută pentru a fi introdusă pe teritoriul Republicii Moldova; este introdusă concomitent sau cu cel mult 90 de zile înainte de introducerea mărfii care

urmează a fi evaluată; este introdusă aproximativ în aceeaşi cantitate şi/sau în aceleaşi condiţii comerciale.

Însă pot apărea situaţii în care este imposibil a folosi valoarea tranzacţiei sau, în general, o astfel de valoare lipseşte. În asemenea cazuri, se aplică alte metode prevăzute de Legea cu privire la tariful vamal, şi anume, **metoda 4 sau 5**. Aplicarea acestor metode poate fi efectuată în orice consecutivitate la dorinţa declarantului. Menţionăm că situaţia respectivă se explică prin faptul că aceste două metode prezintă anumite dificultăţi în aplicarea lor practică. Concluzionăm că la baza aplicării **metodei 4** stă alegerea preţului conform căruia mărfurile sunt vândute în Republica Moldova, adică se are în vedere atât valoarea tranzacţiei cu marfa respectivă, cât şi valoarea tranzacţiei cu marfa identică sau similară.

Următoarea metodă după consecutivitate este **metoda 5**, concluzionăm că pentru determinarea valorii în vamă a mărfurilor, conform metodei numite, este necesară informaţia referitoare la cheltuielile de producţie, care poate fi găsită numai în afara ţării de import. Metodele de evaluare analizate mai sus ne dau posibilitatea determinării valorii în vamă a mărfurilor, însă pot să apară situaţii când niciuna dintre metodele respective nu poate fi aplicată. Anume pentru astfel de situaţii este destinată **metoda 6** (de rezervă) care prevede că „în cazul în care valoarea în vamă a mărfii nu poate fi determinată prin aplicarea metodelor specificate *supra*, aceasta se determină pe baza datelor disponibile pe teritoriul vamal, prin mijloace rezonabile, compatibile cu principiile şi dispoziţiile generale ale art. VII din Acordul General pentru Tarife şi Comerţ (GATT) [1, art.7]. Evidenţiăm că la aplicarea metodei de rezervă, declarantul poate cere de la organul vamal informaţia deţinută referitoare la preţurile orientative la mărfurile supuse evaluării şi o poate folosi pentru stabilirea valorii în vamă a mărfurilor. Aşadar, deşi metoda 6 se numeşte de „rezervă”, în practică ea se foloseşte mai des decât oricare dintre metodele 2-5, fiind depăşită numai de prima metodă. Aceasta se întâmplă pentru că, în majoritatea cazurilor, organele vamale nu dispun permanent de informaţie suficientă referitoare la preţul mărfurilor identice sau similare şi la valoarea de producţie sau la structura costului unitar al mărfurilor realizate pe teritoriul Republicii Moldova.

Recomandări: Valoarea în vamă a mărfii care se foloseşte pentru calcularea drepturilor de import/export la trecerea lor peste frontiera vamală se formează într-o anumită etapă de circulaţie a mărfii şi include ajustările specifice acestei etape (cheltuieli de transport, de asigurare, costul conteinerelor, ambalajului etc.) [1, art.7]. După cum ştim, plăţile vamale constituie o parte destul de importantă a părţii de venit din bugetul de stat, de aici reiese şi necesitatea stabilirii unor reguli stricte de determinare a bazei de calcul pentru plăţile vamale – a valorii mărfii în vamă. *Valoarea în vamă reprezintă un instrument pe care statul îl poate folosi ca regulator în aspectul veniturilor obţinute dar totodată şi o pârghie în cadrul administrării vamale.*

Referinţe:

1. Acordul General pentru Tarife şi Comerţ (G.A.T.T.), 30 octombrie 1947. În vigoare din: 01 ianuarie 1948. [Accesat 30.06.2022]. Disponibil: www.moldlex.md

2. Codul vamal al Republicii Moldova nr. 1149-XIV din 20.07.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* ediţie specială, 01.01.2007.
3. Noul Cod vamal al Republicii Moldova nr. 1149-XIV din 20.07.2000. În vigoare din: 01.01.2023.
4. Legea cu privire la tariful vamal nr. 1380-XIII din 20.11.97. Republicat: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* ediţie specială, 01.01.2007.
5. ŢURCAN, P. *Reglementarea tarifară a operaţiunilor de import-export*. Monografie. Chişinău: Tipografia „Print-Caro", 2016. 145 p.

Recomandat
***Pavel ŢURCANU**, dr., conf.univ.*

STATUTUL JURIDIC AL FRONTIEREI DE STAT, AL FRONTIEREI VAMALE A REPUBLICII MOLDOVA CU UCRAINA: ASPECTE TEORETICO-APLICATIVE

Camelia GONȚA

CZU: 341.222(478:477) kamelia.gonta@gmail.com

The article aims to present some considerations regarding the regime of the state border, and of the customs border between the Republic of Moldova and Ukraine, which has remained a permanent topic of discussion. The investigation points out the most relevant issues of the border regime establishment both from a chronological perspective and at the current stage in various strategic areas for both states, especially for the Republic of Moldova.

Frontiera de stat, frontiera vamală a Republicii Moldova cu Ucraina au un caracter inedit în adevăratul sens al cuvântului, inclusiv a raporturilor juridice transfrontaliere moldo-ucrainene, impunând necesitatea obiectivă de analiză şi cercetare aprofundată, atât din punct de vedere intern, bilateral, cât şi din perspectiva procesului de cooperare a Republicii Moldova cu Ucraina, sub auspiciile Uniunii Europene, care se desfăşoară în domeniul asigurării securităţii de frontieră, respectării drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului la trecerea frontierei, promovării relaţiilor comerciale moldo-ucrainene, creşterii eficacităţii, îmbunătăţirii nivelului de interoperabilitate şi schimbul de lecţii operaţionale relevante. Or, regimul de frontieră dintre Republica Moldova şi Ucraina este un subiect de discuţii permanent, deoarece timp de 30 de ani de la proclamarea independenţei ambelor state, acesta a devenit nu doar o instituţie a dreptului internaţional public, ci şi obiectul deciziilor politice ale Chişinăului şi Kievului, fiind, periodic, în centrul disputelor istorice, politice şi juridico-administrative, aspectele conexe procesului de instituire a frontierei generând numeroase polemici la nivel de doctrină, concepte teoretico-practice aplicative, complexitatea cadrului normativ rămânând a fi valorificată insuficient în cadrul cercetărilor ştiinţifice autohtone.

Cooperarea la frontiera vamală în domeniul transportului şi comerţului internaţional, negocierea şi semnarea acordurilor de gestionare în comun a frontierei vamale şi realizare în comun a controlului vamal asupra mărfurilor şi mijloacelor de transport, reprezintă un mecanism de fluidizare a transporturilor, mărfurilor, generând dinamizarea operaţiunilor de import-export, contribuind la realizarea obiectivului comun al statelor vecine, accelerând ritmul de creştere a economiilor ambelor state.

În contextul analizei conceptelor frontierei moldo-ucrainene, este imperios necesară delimitarea noţiunilor *frontieră de stat* şi *frontieră vamală*, care, până în secolul al XVIII-lea avea o semnificaţie exclusiv militară şi însemna a face front inamicului

– în franceză „Faire front”. Frontiera de stat este catalogată drept un element intrinsec teritoriului pe care statul îşi exercită suveranitatea exclusivă, fiind un element politico-geografic, iar frontiera vamală este indisolubil legată de întregul teritoriu al ţării, având o conotaţie politico-economică şi juridică.

În cadrul legislativ al Republicii Moldova, definiţia de frontieră de stat, conform art.2 al Legii organice speciale, indică că linia naturală sau convenţională care marchează limitele externe ale teritoriului asupra căruia Republica Moldova îşi exercită suveranitatea exclusivă pe uscat, pe sectoarele acvatice, subterane, aeriene [1]. Legea organică a Ucrainei privind frontiera de stat prevede că frontiera este linia şi suprafaţa verticală ce trece pe această linie, ce defineşte limitele teritoriului Ucrainei – uscatului, apelor, subsolului şi spaţiului aerian [2].

Locuţiunea frontiera vamală este stipulată în art. 4 Cod vamal al Republicii Moldova, care statuează că aceasta este constituită din frontiera de stat a Republicii Moldova şi perimetrul antrepozitelor vamale, iar teritoriul vamal, fiind o noţiune şi mai largă, cuprinde teritoriul terestru, apele interioare, apele teritoriale şi spaţiul aerian de deasupra acestora, unde se pot afla zone libere şi antrepozite vamale, parte a teritoriului vamal al Republicii Moldova [3]. Astfel, art. 10 Cod vamal al Ucrainei indică că frontiera vamală a Ucrainei coincide cu frontiera de stat, cu excepţia graniţelor insulelor artificiale, instalaţiilor şi structurilor create în zona economică exclusivă a Ucrainei, care sunt supuse jurisdicţiei Ucrainei [4].

Analiza cercetărilor în domeniu, a practicii actuale demonstrează că frontiera de stat, frontiera vamală reprezintă concepte distincte, fuzionarea acestora fiind o eroare conceptuală, cu consecinţe semnificative asupra aspectelor practice. Legislaţia Republicii Moldova nu prevede o abordare fermă şi explicită a noţiunii, frontiera vamală fiind definită ca parte integrantă a frontierei de stat, însă realitatea este cu totul alta. În vederea argumentării acestui punct de vedere, apelăm la analiza datelor topografice, din care rezultă că, deşi frontiera de stat moldo-ucraineană, cu o lungime de 1.222 km, coincide cu limitele teritoriale ale Republicii Moldova recunoscute de comunitatea internaţională, la etapa actuală, frontiera vamală a Republicii Moldova cu Ucraina coincide de facto cu frontiera administrativă, care delimitează sectorul transnistrean, având lungimea de doar 1.180 km.

Actualmente, statutul frontierei de stat, al frontierei vamale a Republicii Moldova cu Ucraina, însumează componentele esenţiale: delimitarea şi demarcarea frontierei. Delimitarea frontierei moldo-ucrainene reprezintă un proces impactat de aspectele trecutului istoric al celor două state. Primul act prin care este statuată frontiera moldo-ucraineană este Decretul Prezidiumului Sovietului Suprem al URSS cu privire la graniţa dintre RSSM şi RSSU, din 4 noiembrie 1940. Ordinea cronologică a evoluţiei procesului de delimitare denotă că, la 27 august 1991, prin Declaraţia de Independenţă a Republicii Moldova, a condamnat înţelegerea încheiată la 23 august 1939, între Guvernul URSS şi Guvernul Germaniei, ca nulă *ab initio,* întru lichidarea consecinţelor politico-juridice ale acesteia. Poziţia Chişinăului a intrat în contradicţie cu primul act ce reglementează statutul frontierei de stat a Ucrainei, şi anume, Legea cu privire

la succesiunea Ucrainei, care stipulează că frontierele interne ale fostei URSS, care separau teritoriul Ucrainei de alte state, inclusiv frontiera dintre RSS Ucraineană şi RSS Belorusă, Republica Moldova de la 16 iulie 1990 reprezintă frontiera de stat a Ucrainei. Actele ce au pus bazele delimitării frontierei sunt: Tratatul de bună vecinătate, prietenie şi colaborare, din 23 octombrie 1992; Legea privind frontiera de stat a Republicii Moldova, din 17 mai 1994; Tratatul dintre Republica Moldova şi Ucraina privind frontiera de stat şi Protocolul adiţional, semnat la 18 august 1999 [5]. Demarcarea frontierei reprezintă procesul ce a fost iniţiat în 1999, prin comisia mixtă moldo-ucraineană de demarcare a frontierei, continuând cu adoptarea actului de transmitere a sectorului de autostrada Odesa-Reni la 11 februarie 2002. La 7-9 decembrie 2021 a avut loc aprobarea documentelor finale de demarcare pregătite de către Grupurile comune de lucru, iar la 9 decembrie 2021 – Planul de demarcare pentru anul 2022. Procesul de delimitare a frontierei de stat a fost marcat de problema utilizării unei baze topografice învechite, care a complicat substanţial demarcarea frontierelor, un impact semnificativ având problemele respectării drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului.

Problema actuală relevantă în definirea statutului juridic al frontierei de stat, al frontierei vamale a Republicii Moldova cu Ucraina este analiza cadrului legal format din circa peste 40 de acte normative naţionale şi internaţionale: Tratate, Acorduri, Memorandumuri, Protocoale, care reglementează raporturile dintre Serviciul Vamal al Republicii Moldova şi Serviciul Vamal de Stat al Ucrainei, dintre Poliţia de Frontieră a Republicii Moldova şi Serviciul Grăniceresc de Stat al Ucrainei, sub auspiciile Uniunii Europene, prin intermediul EUBAM-ului.

Referinţe:

1. Legea cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova nr. 215 din 04-11-2011. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 20-04-2012, nr. 75-80.
2. Закон о государственной границе Украины, n. 1777-XII от 04.11.1991. [Accesat 25.06.2022]. Disponibil: https://kodeksy.com.ua/ka/o_gosudarstvennoj_granitse_ukrainy.htm
3. Codul vamal al Republicii Moldova nr.1149 din 20-07-2000. [Accesat 24.06.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129327&lang=ro#
4. Таможенный кодекс Украины от 13 марта 2012 года, n.4495-VI, (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.04.2022). [Accesat 05.06.2022]. Disponibil: http://continent- online.com/Document/?doc_id=31162565#pos=8;-145
5. Tratat bilateral între Republica Moldova şi Ucraina cu privire la frontiera de stat, nr. 434, din 18-08-1999. În: *Tratate Internaţionale,* 30-12-2002, nr.29, art. 434. În vigoare din 18 noiembrie 2001. [Accesat 26.06.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=116558&lang=ro

Recomandat
***Sava MAIMESCU**, dr., conf.univ.*

ОБЩЕГОСУДАРСТВЕННЫЕ НАЛОГИ, ПОШЛИНЫ И СБОРЫ. СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА С ЕВРОПЕЙСКИМ СОЮЗОМ

Наталья МАРТАЛОГ

CZU: 336.22:338.001.36(478:4-672) natalimartalog@mail.ru

This article is dedicated to the study of the system of national taxes and fees in the Republic of Moldova, and also provides a comparative characteristic with the European Union, namely, on the example of the Federal Republic of Germany and the French Republic. Also within the framework of this topic, advantages and disadvantages of the national taxation system were identified, ways of its improvement were elaborated and proposed.

Актуальность и значимость выбранной темы обусловлена тем, что одним из важнейших источников пополнения бюджета любого государства являются налоги и именно они влияют на развитие экономических отношений, а налоговая система представляет собой один из важнейших и значимых регуляторов экономических отношений. Налоги выражают обязанность всех юридических и физических лиц, получающих доходы, участвовать в формировании государственных финансовых ресурсов, поэтому они выступают важнейшим звеном финансовой политики государства в современных условиях. Применение налогов является одним из экономических методов управления и обеспечения взаимосвязи общегосударственных интересов с коммерческими интересами предпринимателей, предприятий независимо от ведомственной подчиненности, форм собственности и организационно-правовой формы предприятия. При этом следует учитывать не только финансовый, но и научный подход к формированию налоговой системы, согласно которому доля налогообложения должна быть такой, чтобы гражданин, который уплатил все налоги, имел такой доход, который позволил бы ему обеспечивать нормальную жизнь в обществе. Нельзя определять ставки налога только из-за срочности наполнения казны государства в ущерб интересам населения [1, с. 285].

Налоговая система Республики Молдова представляет собой совокупность предусмотренных налоговым законодательством налогов (пошлин) и сборов, принципов, форм и методов их установления, изменения и отмены, а также мер по обеспечению их уплаты. Нормативно-правовая база в данной сфере состоит из Налогового Кодекса [2] и иных законодательных актов, принятых в соответствии с ним. Анализ системы налогообложения в РМ позволил выявить ряд положительных моментов, среди которых важно отметить, что объем выручки предприятия или организации ничем не ограничивается, нет ограничений на размеры производственных площадей и количество рабочей силы, система не ограничивает размеры имущества, находящегося на балансе предприятия, а в

случае, если предприятие понесло убытки, то оно не платит налог на прибыль. Другими преимуществами налоговой системы РМ являются однократность налогообложения, конкретный порядок введения и отмены налогов, точная классификация налогов, частично проработанная система распределения доходов с налогов между бюджетами всех уровней. Важно отметить, что был выявлен и ряд недостатков. Во-первых, в РМ преобладают косвенные налоги, что характерно для стран с более низким уровнем развития. Так, согласно рисунку 1, НДС является основным, на него в среднем приходится больше 50%, следом идут акцизы и доходы по подоходному налогу юридических лиц.

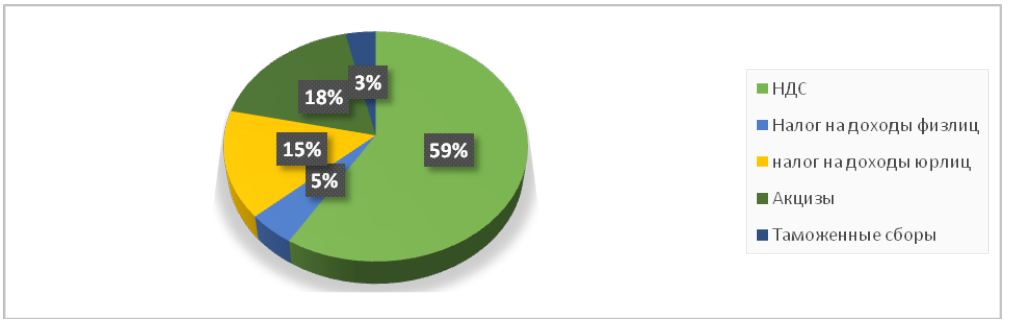

Рисунок 2.1. Процентное соотношение основных источников доходов за 2020 год

Источник: разработано автором на основе источника [3].

Существуют и другие недостатки в налоговой системе нашей страны. Отсутствие социального равновесия в обществе, так как молдавская система налогообложения не включает в себя интересы различных слоёв общества, а также недополучение бюджетных средств как результат предоставления налоговых льгот являются некоторыми из них.

Проведенный анализ показал, что наибольшего реформирования требует налог на доходы юридических лиц. Ставку подоходного налога для юридических лиц следует сделать прогрессивной – в ряде районов страны повысить до 14%, а в других районах, где есть необходимость инвестиционного привлечения, оставить прежней – 12%, так как в РМ имеются значительные резервы в повышении инвестиционного, отраслевого и конкурентного потенциала налоговой системы. Также стоит обратить внимание на выравнивание налоговых условий для иностранных и отечественных операторов интернет торговли за счет уточнения правил взимания таможенных платежей при ввозе товаров физическими лицами, совершенствование принципов налогообложения прибыли для контролируемых иностранных компаний, пресечение злоупотреблений с использованием специальных налоговых режимов и другие меры.

Исходя из проведенного сравнительного анализа налоговых систем Франции и Германии, а также принимая во внимание специфику региона, были разра-

ботаны ряд рекомендаций по улучшению и развитию налоговой системы страны. Одним из ключевых предложений является предоставление налоговых скидок иностранным компаниям до 80% при условии, что они осуществляют свою деятельность в области высоких технологий и используют сэкономленные денежные средства на инвестиции в РМ. Следующая рекомендация нацелена на расширение безналичных оплат, а именно предполагает Введение сбора за платежи наличными деньгами. Таким образом можно бороться с обналичкой и уклонением от налогов, которые приводят к выпадению бюджетных доходов. Налог может быть реализован в виде дифференцированной ставки НДС – ценник на товар при оплате наличными будет выше. Ещё одна важная рекомендация – введение налога на расходы, так называемого *expenditure tax*. Он представляет собой альтернативу подоходному налогу, предусматривая налогообложение расходов, а не доходов, и закладывается в цену продажи товара, полностью ложась на потребителя. Для качественных изменений РМ важно грамотно заимствовать опыт зарубежных стран, применять принципы их налоговых систем и подстраивать под молдавскую действительность. Безусловно, этот процесс займет длительное время и не будет простым, однако его реализация будет способствовать существенному развитию и качественному прогрессу.

Одной из главных задач в сфере реформирования налоговой системы является совершенствование налогового законодательства, обеспечение ее стабильности, повышение ее прозрачности и справедливости. Укрепление доходной базы государства достигается во всем мире в форме широкомасштабных или частичных налоговых реформ, путем отмены старых и введения новых налогов, изменения налоговой базы, изменения соотношения разных видов налогов, манипуляцией с прогрессивным и пропорциональным обложением в чем и достигается совершенствование налоговых доходов. Задача преобразований налоговой системы заключается в том, чтобы вывести часть бизнеса из теневого сектора. Также гибкость и адаптивность системы позволит повысить конкурентоспособность молдавской экономики, изменить ее инвестиционную привлекательность. Политика государства учитывает необходимость соответствовать глобальным изменениям мировой экономики.

Библиография:

1. БАЗИЛЕВИЧ, О.И. *Налоги и налогообложение*. Практикум: Учебное пособие / - М.: Вузовский учебник, Инфра-М, 2013. 284 , ISBN 978-5-9558-0199-5, 978-5-16-004806-2;
2. Налоговый кодекс № 1163 от 24-04-1997.Опубликован: *18-09-1997 в Monitorul Oficial* № 62 статья № 522;
3. Министерство Финансов РМ. [дата посещения 26.06.2022] Доступно: https://www.mf.gov.md/ru

Recomandat
***Alexandru SOSNA**, dr., conf.univ.*

REGLEMENTAREA JURIDICĂ A IMPOZITELOR ŞI A TAXELOR LOCALE

Egor PETRICENCO

CZU: 336.22:352 egor-petrichenko@mail.ru

This article is dedicated to the research of the taxation system on the local level from a theoretical, legislative, methodological, practical-applicative point of view. The objectives' achievement is ensured by a comparative analysis of tax systems in the other countries, the survey of the judicial practice of the Supreme Court of Justice, the case study of the Chisinau Municipal Council's decisions and of the effectiveness of the USAID program's cooperation.

Impozitul este o plată obligatorie, în formă pecuniară, fără o contraprestare directă şi imediată, achitată în buget de către persoanele fizice şi juridice pentru veniturile pe care le obţin sau bunurile pe care le posedă [1, p.20]. Impozitele şi taxele locale sunt plăţi obligatorii stabilite în conformitate cu legislaţia Republicii Moldova de către administraţiile publice locale şi încasate pe teritoriul unităţii administrativ-teritoriale. Actualitatea acestui studiu rezultă din faptul că sistemul fiscal la nivel local este un domeniu în permanentă dezvoltare, fiind departe de a fi complet atât în ştiinţe economice şi sociale, cât şi din punctul de vedere al legislaţiei, dar niciun sistem fiscal nu poate funcţiona corect fără a fi reglementat complet printr-un sistem cuprinzător de acte normative şi legislative elaborate de diferite organe ale statului.

Impozitele şi taxele locale fac parte integrantă din sistemul fiscal al oricărui stat. Ponderea lor în bugetul local variază, precum şi structura care este, de asemenea, extrem de diversă şi depinde semnificativ de forma de organizare statală. Cu cât este mai complex sistemul de guvernare, cu atât este mai complex sistemul de impozitare al unui stat, ceea ce afectează în mod firesc sistemul de impozite şi taxe locale. În Statele Unite şi Germania, care sunt state federale, sistemul de impozitare este compus din trei niveluri. În SUA taxele federale sunt percepute la nivel local, care sunt apoi supuse deducerii la plata taxei corespunzătoare la nivel federal. Acest sistem pare neobişnuit pentru Republica Moldova, întrucât în SUA se plătesc la nivel local taxele, care pentru Moldova sunt mai obişnuiţi să fie considerate exclusiv generale de stat. Sistemele fiscale locale joacă un rol important, dar veniturile din acestea nu pot satisface pe deplin nevoile unei anumite localităţi. De exemplu, chiar şi capitala SUA, oraşul Washington, poate acoperi numai 80% din cheltuielile sale. Celelalte cheltuieli sunt compensate prin subsidii federale. În New York subsidiile compensează o treime din bugetul oraşului. Astfel, subsidiile, subvenţiile şi donaţiile guvernului federal pot să influenţeze activ viaţa social-economică a oraşelor [2, p.57]. În majoritatea statelor membre ale UE, ca şi în Moldova, există coduri fiscale care prevăd toate impozitele şi

taxele posibile a fi introduse la nivel local, iar autorităţile locale decid care dintre acestea vor fi percepute într-o anumită localitate, în funcţie de o listă de factori, precum nivelul de bunăstare a populaţiei, localizarea geografică, disponibilitatea resurselor naturale şi multe altele. Cele mai răspândite impozite şi taxe locale sunt impozitele pe proprietate, impozitul funciar, taxele pentru resurse naturale, taxele de piaţă, taxele de publicitate şi taxele de la posesori de câini. Este de remarcat faptul că toate aceste impozite şi taxe există şi în Moldova. În diferite ţări au denumiri diferite, dar mecanismul şi esenţa lor economică sunt foarte asemănătoare. Acest lucru ne permite să concluzionăm că sistemul de impozitare din Republica Moldova este în multe aspecte apropiat de sistemul de impozitare din statele membre UE. Republica Moldova ar trebui să acorde atenţie experienţei altor state pentru a îmbunătăţi calitatea acestui sistem în ţara noastră. În acelaşi timp, este important să se ţină cont de specificul fiecărei ţări şi să se concentreze asupra statelor similare Republicii Moldova în ceea ce priveşte forma de organizare statală, dimensiunea ţării şi nivelul de dezvoltare economică, dar nu în ultimul rând, de nivelul de cultură fiscală a populaţiei. Având în vedere aceşti factori, merită de acordat atenţie experienţei de impozitare la nivel local în ţări precum România, Polonia, Estonia, Ungaria.

Este important de subliniat că în lucrare am făcut o analiză a Titlului 8 Cod fiscal, care se referă la taxele pentru resursele naturale. Acest domeniu a suferit cele mai semnificative modificări prin Legea nr. 60 privind instituirea unor măsuri de susţinere a activităţii de întreprinzător şi modificarea unor acte normative [3]. Poate fi evaluată pozitiv modificarea bazei impozabile şi a cotelor taxei pentru extragerea mineralelor, ce asigură respectarea principiului echităţii. O altă modificare pozitivă este comasarea taxei pentru folosirea spaţiilor subterane în scopul construcţiei obiectivelor subterane, altele decât cele destinate extracţiei mineralelor utile şi a taxei pentru exploatarea construcţiilor subterane în scopul desfăşurării activităţii de întreprinzător sub denumirea de „taxa pentru folosirea subsolului”. În acelaşi timp, avem o atitudine negativă faţă de excluderea taxei pentru lemnul eliberat pe picior, taxei pentru efectuarea prospecţiunilor geologice şi a taxei pentru efectuarea explorărilor geologice. Recomandările principale în acest domeniu sunt analiza motivelor veniturilor scăzute la taxa pe lemn până în momentul eliminării acesteia şi a impactului negativ după eliminarea taxei respective, includerea veniturilor din taxele pentru folosirea resurselor naturale în bugetele de nivelul întâi, din motivul că aceste venituri pot fi uşor localizate, iar autorităţile locale de nivelul întâi suportă mai multe cheltuieli legate de efectele negative ale exploatării resurselor.

În studiul dat un accent aparte punem pe studierea practicii judiciare, şi anume, au fost analizate două speţe care au fost judecate de toate instanţele, inclusiv de Curtea Supremă de Justiţie [4]. Deciziile Curţii Supreme de Justiţie în speţele indicate le considerăm legale, iar în urma analizei acestora se constată o insuficientă cunoaştere a legislaţiei fiscale de către populaţie. O recomandare în acest sens este popularizarea legislaţiei fiscale prin organizarea meselor rotunde, promovarea conformării voluntare a contribuabililor la declararea şi plata obligaţiunilor fiscale, îmbunătăţirea civis-

mului fiscal, educarea tinerilor prin efectuarea anuală a instruirilor în rândul elevilor, informarea continuă şi la zi a publicului referitor la activităţile desfăşurate.

Am realizat un studiu de caz asupra Deciziilor Consiliului Municipal Chişinău legate de impozitele şi taxele locale [5; 6]. Un factor important a fost cooperarea în cadrul programului USAID, în urma căreia au fost primite recomandări din partea experţilor străini în problema modificării cotelor taxelor locale, majoritatea dintre care au fost respectate de consilieri municipali. Consiliul Municipal Chişinău a aplicat o abordare diferenţiată şi individuală a problemei majorării cotelor. Au fost luate în considerare dificultăţile apărute în activitatea transportatorilor, precum şi dificultăţile cu care se confruntă entităţile economice ca urmare a pandemiei de COVID-19. Prin urmare, o parte din taxe locale nu au suferit modificarea cotelor, iar în unele cazuri au fost prevăzute facilităţi suplimentare. Recomadarea principală în acest sens este continuarea colaborării în cadrul programului USAID „Comunitatea mea” în scopul obţinerii recomandărilor experţilor străini.

În urma efectuării lucrării, au fost elaborate şi alte concluzii şi recomandări. Ţinând cont de faptul că aprecierea de către cetăţeni a calităţii activităţii SCITL rămâne la un nivel scăzut, este necesar a îmbunătăţi calitatea serviciilor prestate prin implementarea soft-urilor noi, ceea ce va contribui la automatizarea maximă a proceselor de declarare şi plată, simplificarea raportării, efecientizarea administrării şi creşterea gradului de satisfacere a contribuabililor. O altă recomandare este crearea condiţiilor favorabile pentru un schimb permanent de date guvernamentale despre contribuabili prin IP „Agenţia de guvernare electronică”, ceea ce va contribui la creşterea gradului de colectare a impozitelor şi taxelor locale, iar cel mai important lucru este ridicarea nivelului culturii şi a educaţiei fiscale a cetăţenilor, educarea la cetăţeni a spirtului achitării complete şi la termen a impozitelor şi taxelor.

Referinţe:

1. VLAICU, V., ROTARU, A., BOAGHI, V., VIDAICU, D. *Drept fiscal. Suport de curs la disciplina „Drept fiscal”.* Chişinău: CEP USM, 2014. 174 p. ISBN 978-9975-71-523-2.
2. NICOLĂESCU, E. *Fiscalitate comparată.* Bucureşti: Editura Pro Universitaria, 2012. 180 p. ISBN 978-606-647-152-7.
3. Legea privind instituirea unor măsuri de susţinere a activităţii de întreprinzător şi modificarea unor acte normative nr. 60 din 23.04.2020. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 25.04.2020, nr. 108-109.
4. Jurisprudenţa Curţii Supreme de Justiţie. Bază de date a hotărârilor Colegiului civil, comercial şi de contencios administrativ al Curţii Supreme de Justiţie. [Accesat 26.06.2022]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/db_col_civil.php
5. Decizia Consiliului Municipal Chişinău cu privire la aprobarea bugetului municipal Chişinău pe anul 2022 în lectura a doua nr.14/1 din 21.12.2021.
6. Decizia Consiliului Municipal Chişinău cu privire la aprobarea şi punerea în aplicare a taxelor locale pentru anul 2022, nr. 13/1 din 15.12.2021.

Recomandat
***Vlad VLAICU**, dr., conf.univ.*

TAXA VAMALĂ – INSTRUMENT AL POLITICII COMERCIAL-FISCALE A STATULUI

Violeta TULEI

CZU: 339.543.4 tuleivioleta5@gmail.com

The customs duty are a tool of the commercial-fiscal policy, which intervenes in the creation of cost barriers, increasing the price of goods. Rising costs, as a result of reduced imports, develop the domestic economy. The actuality of the researched topic can also result from steps taken by Republic of Moldova in order to join European Union. This determines the necessity and actuality of the reform of the legal framework on customs duties and the determination of the customs value of goods.

Caracterul fiscal al taxelor vamale contribuie la acumularea de venituri în bugetul de stat. Într-o anumită măsură, plăţile vamale servesc la formarea bugetului statutar. Taxele vamale fac parte din cea mai răspândită şi cunoscută categorie de venituri bugetare.

Actualitatea cercetării se datorează şi dezvoltării economice moderne, care se caracterizează printr-o tendinţă clară de integrare a economiilor naţionale, dictată atât de dezvoltarea sistemului economic global, cât şi de economiile naţionale drept componentă a sa. Relaţiile economice externe ale Republicii Moldova în prezent sunt o necesitate obiectivă, un factor important al creşterii economice, o parte integrantă a procesului naţional de reproducere extins.

Este necesară studierea aprofundată a acestei teme prin prisma modificărilor la tema studiată, care au loc odată cu intrarea în vigoare a noului Cod vamal al Republicii Moldova [1].

Pentru a înţelege care este rolul taxei vamale în politica comercial-fiscală a statului, trebuie să clarificăm pentru început definiţia taxei vamale. În literatura de specialitate, găsim o mulţime de definiţii a taxei vamale. În opinia noastră, o definiţie reuşită este cea formulată de dr. Pavel Ţurcan, potrivit căruia *„taxa vamală este un impozit indirect, perceput de organele vamale, în cazul introducerii sau scoaterii mărfurilor de pe teritoriul vamal al unui stat”* [2, p.73].

În literatura ştiinţifică a dreptului financiar şi a dreptului vamal, există opinii diferite asupra stabilirii naturii juridice a taxei vamale. Susţinem opinia că taxa vamală reprezintă un impozit, dar unul special, care se deosebeşte de impozit în sensul strict al acestuia, deoarece în comparaţie cu impozitul în sens strict, care este întotdeauna o plată obligatorie gratuită, achitarea taxei vamale este legată de persoana concretă care a achitat taxa şi care are posibilitatea realizării depline a dreptului de a introduce sau scoate mărfuri şi mijloace de transport peste frontiera vamală [3, p.33]. În urma

cercetării efectuate, s-a putut ajunge la concluzia că, în conformitate cu caracteristicile şi trăsăturile sale distinctive, taxa vamală este un impozit, ci nu o taxă.

Taxele vamale fac parte din cea mai răspândită formă a veniturilor bugetare şi dispun de principalele caracteristici fiscale:

- plata taxei vamale este de natură obligatorie şi este asigurată de forţa de constrângere a statului;
- taxa vamală nu se percepe pentru acordarea unor servicii;
- perceperea taxei vamale este de natură unilaterală şi exclude posibilitatea negocierii ei din partea subiecţilor activităţii economice externe cu privire la mărimea, baza de achitare sau timpul de achitare;
- taxa vamală nu este destinată pentru finanţarea unor organe concrete de stat, dar se varsă în bugetul de stat [4, p.264].

Cercetând impactul taxei vamale asupra economiei statului, distingem următoarele funcţii de bază ale taxei vamale [2, p.80-82]: funcţia fiscală; funcţia regulatoare; funcţia de protejare; funcţia de stabilizare; funcţia de stimulare; funcţia de „coordonare statală a activităţii de comerţ exterior”.

În politica comercial-fiscală a statelor, deosebim o tipologie variată de taxe vamale, acestea fiind clasificate după diverse caracteristici: după obiectul, după scopul, în funcţie de metoda de calcul, modul de stabilire, după plătitorii, ţara de origine, perioada de aplicare a taxelor, precum şi după nivelul lor. În ceea ce priveşte activitatea Republicii Moldova, prin intermediul taxei vamale, menţionăm crearea unui cadru legal naţional, care să stabilească tipurile de taxe vamale aplicabile în ţară, precum şi ratele acestora. Astfel, Legea cu privire la tariful vamal nr.1380/1997, stabileşte patru tipuri de taxe vamale [5]:

1. *ad valorem* – se calculează în procente faţă de valoarea în vamă a mărfii;
2. specifică – se calculează în baza tarifului stabilit la o unitate de marfă;
3. combinată – îmbină taxele *ad valorem* şi specifice în una singură;
4. excepţională – care se divizează în: taxă specială, taxă antidumping şi taxă compensatorie.

Taxele excepţionale, au rolul protejării producătorilor autohtoni de invazia mărfurilor străine, atunci când sunt lezate interesele sau apare pericolul cauzării unui prejudiciu material considerabil.

Totodată, conform prevederilor art.28 al Legii nr.1380 din 20.11.1997 cu privire la tariful vamal, sunt menţionate un şir de mărfuri care sunt scutite de taxa vamală.

Taxă vamală se determină conform *Nomenclaturii combinate a mărfurilor*, care cuprinde codul, descrierea mărfurilor şi mărimea taxei vamale aplicabile. Ele pot fi calculate în procente din valoarea în vamă a mărfurilor sau pot fi stabilite la o unitate de marfă, respectiv bucată, tonă, metru cub etc. Cotele taxelor vamale variază de la o marfă la altă, iar pentru unele mărfuri, cota taxei depinde de data importului.

În legătură cu dezvoltarea şi întărirea relaţiilor economice internaţionale, circulaţia mărfurilor între ţări (export, import de mărfuri) este în creştere. Prin urmare, calculul obiectiv al taxelor vamale şi aplicarea eficientă şi competentă a legislaţiei

vamale este o sarcină importantă pentru orice ţară. Taxele vamale ar trebui să egaleze preţurile mărfurilor importate şi ale mărfurilor similare pe piaţa internă. În ţările în curs de dezvoltare, taxele vamale sunt adesea folosite ca mijloc de a genera venituri bugetare suplimentare. Cu toate acestea, scopul lor principal nu ar trebui să fie formarea veniturilor bugetare, ci protecţia pieţei interne, precum şi a agriculturii, şi a industriei naţionale.

S-a constatat faptul că calcularea mărimii nivelului taxelor vamale trebuie să se bazeze pe coraportul unor indicatori financiar-economici ai pieţei interne şi externe, cum ar fi: nivelul preţurilor, variaţia cererii şi ofertei, structura costului de producţie necesar pentru asigurarea necesităţilor, volumul investiţiilor, aprecierea financiară a calităţii producţiei.

După cum am menţionat mai sus, taxa vamală se determină în procente din valoarea în vamă a mărfii. Valoarea în vamă este alcătuită din valoarea mărfii (valoarea de producţie) plus cheltuielile suportate de cumpărător.

O atenţie deosebită a trebuit acordată şi modalităţilor de determinare a valorii în vamă, şi modificărilor din această secţiune în legătură cu intrarea în vigoare a noului Cod vamal de la 1 ianuarie 2023, potrivit căruia Legea tarifului vamal va fi abrogată. Metoda de bază a fost şi va rămâne, aceasta fiind metoda determinării valorii în vamă a mărfii în baza valorii tranzacţiei cu marfa respectivă ori în baza preţului efectiv plătit sau de plătit. Metodele care anterior erau numite alternative vor fi numite secundare în noul Cod.

Referinţe:

1. Codul vamal al Republicii Moldova nr.95 din 24.08.2021. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 17.09.2021, nr. 219-225.
2. ŢURCAN, P. *Reglementarea tarifară a operaţiunilor de import-export: Teză de doctor în drept*, 2015, p.185.
3. АРУТЮНЯН, Г.,В. *Правовое регулирование таможенных платежей. Учебное пособие*. Москва: Юриспруденция, 2000. 112 с. ISBN 5-8401-0067-6.
4. ERHAN, I., CÂRNAŢ, T. *Drept vamal comunitar*. Chişinău: Print-Caro SRL, 2011. 469 p. ISBN 978-9975-4187-7-5.
5. Legea cu privire la tariful vamal, nr.1380 din 20.11.1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 07.05.1998, nr.40-41.

Recomandat
***Pavel ŢURCANU**, dr., conf.univ.*

PARTICULARITĂŢILE DECLARAŢIILOR MARTORULUI ANONIM ÎN PROCESULPENAL

Valeria CARAMAN

CZU: 343.14 leracaraman@gmail.com

This article addresses the issues relating to the use of anonymous witness statements. The general principles applicable to the anonymous witness set out by the ECtHR are analyzed. Moreover, there are highlighted certain sufficient justifying reasons for keeping the witness'sanonymity. Additionally, this article examines the ECtHR's case law in relation to the terms „sole ordecisive evidence”, as well as the elements of counterbalancing factors.

Iniţialmente, caracterul echitabil al tuturor procedurilor înfăptuite este un *atú* al democraţiei, acesta setând rigori ce trebuie respectate întru a asigura respectarea drepturilor omului şi a oferi protecţia cuvenită. Consecutiv, garantarea dreptului acuzatului de a confrunta martorii care depun declaraţii ce întăresc acuzarea înaintată în prezenţa unui judecător constituie un element important al procesului echitabil. Astfel, orice limitări ale acestui drept trebuie să fie legale, strict necesare şi conforme principiului subsidiarităţii.

Conceptul de **martori anonimi** se referă la persoanele care au fost audiate cu protejarea identităţii sau prin includerea acestora în programele speciale de protecţie şi care au dat declaraţii cu privire la faptele de care este acuzată persoana [1]. Anonimitatea presupune păstrarea în secret a unor detalii ale identităţii sau a întregii identităţi a martorului de la apărare şi public [2].

Drept răspuns la rigorile setate de realităţile infracţionale actuale şi de necesitatea de a oferi o protecţie cuvenită martorilor în procesul penal, Codul de procedură penală reglementează în art. 110 alin. (1) posibilitatea audierii în condiţii speciale a martorului aflat în situaţie de risc.

Urmând constatările CtEDO în prima sa cauză în materia respectivă, *Kostovski c. Ţărilor de Jos*, dacă apărării nu îi este cunoscută identitatea unui individ pe care încearcă să îl interogheze, aceasta riscă să fie privată de precizările care îi permit să stabilească că este parţial, ostil sau nedemn de crezare [3]. Respectiv, aceasta ar constitui un handicap aproape insurmontabil pentru apărare, căreia îi vor lipsi informaţiile necesare, pentru a controla credibilitatea martorilor sau pentru a arunca o îndoială asupra acesteia.

Jurisprudenţa CtEDO ce succede în timp pronunţarea hotărârii pe marginea cauzei sus- menţionate accentuează că recurgerea la martori anonimi rezistă cenzurii de la Strasbourg, dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele trei condiţii:

a. Motive justificative suficiente pentru păstrarea anonimatului martorului;

b. Factorii de contrabalansare a handicapurilor cauzate apărării;

c. Regula *„exclusiv sau determinant”*.

Aceste condiţii au fost menţionate sintetic de către CtEDO în hotărârile *Van Mechelen c. Ţărilor de Jos* şi *Doorson c. Ţărilor de Jos*. Prin urmare, imposibilitatea de a fonda o condamnare exclusiv sau în măsură determinantă pe probele prezentate de martori anonimi întotdeauna a fost privită ca un tip de „regulă de respingere”, adoptată de sistemul CEDO, aceasta operând chiar şi atunci când restul cerinţelor erau îndeplinite [4], standard minim de protecţie, ce a fost redus prin pronunţarea cauzelor „revoluţionare” *Al-Khawaja şi Tahery c. Regatului Unit* şi *Schatschaschwili c. Germaniei*, precum şi a jurisprudenţei ulterioare.

Respectiv, este permis ca o condamnare a acuzatului să fie bazată pe declaraţiile unui martor anonim, doar dacă acestea sunt suficient de credibile, pornind de la valoarea lor probatorie în cauza concretă [5]. Astfel, confruntarea nu este absolut imperativă, chiar dacă acest element viciat este de o importanţă critică pentru condamnarea acuzatului. Cerinţa esenţială este ca factorii de contrabalansare a handicapurilor să compenseze, pe cât de mult posibil, şansele defensive respinse.

Orientând cercetarea spre cadrul naţional, în cauza *Mititelu şi Antonovici c. Republicii Moldova*, Curtea a constatat inechitatea procedurilor penale desfăşurate în raport cu reclamanţii, în virtutea limitării dreptului de a audia martorul, declaraţiile căruia au jucat un rol decisiv în condamnarea lor. În speţa respectivă, reclamanţilor nu le-a fost oferită posibilitatea de a confrunta martorul acuzării nici în momentul audierii iniţiale a acestuia de către autorităţile din Germania, nici la o etapă ulterioară a urmăririi penale, nici în instanţa de fond şi nici în instanţa de apel [6].

Pentru a forma o imagine mai clară cu privire la anonimat şi la rolul martorilor anonimi în procesul penal, a fost realizat un interviu cu implicarea practicienilor: apărători şi acuzatori de stat. O primă constatare desprinsă din rezultatele sondajului vizează raritatea relativă a recurgerii la audierea martorilor cu protejarea identităţii acestora, adesea fiind vorba despre agenţi sub acoperire. Printre motivele păstrării anonimităţii martorilor s-ar număra intimidările, ameninţările şi racolările atât ale înşişi martorilor, cât şi ale membrilor familiilor lor. Cu referire la ponderea probatorie a declaraţiilor martorilor anonimi, atât procurorii, cât şi avocaţii au răspuns că, în coroborare cu rezultatele altor acţiuni procesuale şi ale activităţii speciale de investigaţii, declaraţiile acestei categorii de martori pot fi apreciate ca fiind utile, ele contribuind într-o măsură considerabilă la demonstrarea rolului şi vinovăţiei inculpatului, inclusiv din perspectiva participaţiei.

Rezumând aspectele elucidate *supra*, deşi dreptul de a confrunta martorii acuzării este unul dintre drepturile esenţiale ale inculpatului, inerente conceptului de proces echitabil, există situaţii care justifică decizia de a păstra în taină identitatea martorului, aceasta fiind, de obicei, cauzată de necesitatea protecţiei acestuia, a vieţii, libertăţii şi sănătăţii lui, precum şi a persoanelor apropiate lui. Cert este că, pentru a trece prin „filtrul admisibilităţii”, declaraţiile martorului anonim trebuie să întrunească un set de cerinţe minime, asupra cărora şi-a lăsat amprenta jurisprudenţa relativ recentă a

CtEDO. Concludent, este absolut imperativă oferirea acuzatului a unei oportunităţi adecvate de a- şi exercita dreptul de a confrunta martorii adverşi, pentru a testa fiabilitatea acestora.

Consecutiv, o primă recomandare în vederea asigurării unei aplicabilităţi mai eficiente a normelor procesual penale rezultă din problema-cheie din spatele sintagmei „dacă există mijloacele tehnice respective” din conţinutul prevederilor art. 110 alin. (1) CPP. Astfel, este necesară dotarea localurilor organelor de urmărire penală şi a instanţelor de judecată cu mijloace tehnice necesare organizării unei teleconferinţe cu circuit închis pentru audierea martorului.

În ceea ce ţine de propunerile *de lege ferenda*, câteva dintre cele bine-venite ar fi următoarele:

- Art. 90 alin. (12) CPP – completarea listei drepturilor martorului cu dreptul la protecţia identităţii;
- Art. 110 alin. (1) CPP – excluderea expresiei „dacă există mijloacele tehnice respective”;
- Art. 110 alin. (8) CPP – înlocuirea termenului „confirmate” cu „coroborează”;
- Art. 389 alin. (2) CPP – completarea cu expresia „precum şi pe declaraţiile obţinute în condiţiile de protecţie a identităţii martorului” etc.

Referinţe:

1. PREDESCU, O., UDUROIU, M. *Convenţia Europeană a Drepturilor Omului şi dreptul procesual penal.* Bucureşti: C.H.Beck, 2007, p. 455.
2. „Anonymising” witness identity and the right of fair trial, Disponibil: https://www.sa-hr.org/single-post/2017/07/09/anonymising-witness-identity-and-the-right-of-fair-trial [Accesat 18.04.2022]
3. Cauza *Kostovski c. Ţărilor de Jos*, hotărârea din 20.11.1989, par. 42. [Accesat 18.04.2022]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/
4. LONATI, S. Anonymous Witness Evidence before European Court of Human Rights. În: *European Criminal Law Review*, 2018, nr. 1, vol. 8. p. 135.
5. Cauza *Schatshaschwili c. Germaniei*, hotărârea din 15.12.2015, par. 25. [Accesat 18.04.2022]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/
6. Cauza *Mititelu şi Antonovici c. Republicii Moldova*, hotărârea din 02.07.2019, par. 14-24. [Accesat 24.04.2022]. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/

Recomandat
***Igor DOLEA**, dr., prof.univ.*

MODERNIZAREA CAPITOLULUI IV DIN CODUL PENAL – INFRACŢIUNI PRIVIND VIAŢA SEXUALĂ

Natalia LUPU

CZU: 343.541 natalupick@gmail.com

This study reflects multiple theoretical and practical aspects regarding Chapter IV of the Penal Code of the Republic of Moldova. Ample analysis of the normative regulatory framework and the doctrine, states the fact that crimes regarding sexual life are severely inefficient and inoperable, which leads to discriminatory practices and blatant disregard for human rights. Therefore, recommendations for the modification, and specifically modernisation of these provisions have been made to improve the norms in question.

În contextul schimbărilor pe plan internaţional, infracţiunile privind viaţa sexuală devin un segment cu o stringentă necesitate de reglementare adecvată. În vederea realizării acestui scop, Republica Moldova întreprinde un şir de acţiuni, printre cele mai importante fiind ratificarea Convenţiei de la Istanbul [1] de către Parlamentul Republicii Moldova la 14 octombrie 2021 şi intrarea ei în vigoare la 1 mai 2022; şi a Convenţiei de la Lanzarote [2], ratificată la data de 19 decembrie 2001, intrată în vigoare la 1 iulie 2012.

Cu toate acestea, luând în vedere că infracţiunile privind viaţa sexuală sunt indispensabil legate de dreptul la inviolabilitate şi libertate sexuală [3, p. 432-438], observăm o discrepanţă între ceea ce portretizează legea şi realitatea obiectivă a societăţii de azi. Astfel, sunt necesare o mulţime de schimbări, pentru a racorda legislaţia naţională nu doar la standardele internaţionale în domeniu, dar şi pentru a fi în pas cu fenomenele şi mişcările sociale actuale.

Astfel, Capitolul IV din Codul penal al Republicii Moldova [4] necesită modificări substanţiale şi esenţiale, cu fundamentare nu doar în Partea specială, dar şi în Partea generală a acestuia.

În primul rând, este necesară revizuirea noţiunilor de consimţământ şi acte sau acţiuni sexuale neconsimţite sau cu consimţământ viciat, deoarece pe lângă dreptul la inviolabilitate şi libertate sexuală, anume consimţământul sau lipsa acestuia stau la baza incriminării acţiunilor ilegale ale făptuitorilor. Iar noţiunea de „raport sexual" trebuie să fie exclusă şi înlocuită cu noţiunea de „act sexual", care nu are conotaţii discriminatorii şi include un număr mai mare de acţiuni ce pot fi întreprinse de făptuitori.

În al doilea rând, este necesară schimbarea conceptualizării articolelor 171 şi 172 CP RM [4], în vederea incriminării actului neconsimţit de penetrare, astfel încât în afară de raportul sexual, aşa cum este expus la moment, să includă şi actul sexual, oral sau anal, indiferent dacă suntem în prezenţa unui act heterosexual sau homosexual. Astfel, se va reformula şi conţinutul ambelor dispoziţii, în vederea eliminării

tentei discriminatorii pe care o poartă. Mai mult ca atât, actele de penetrare vaginală, orală sau anală cu orice parte a corpului uman sau cu obiecte, la fel trebuie incluse în conţinutul articolului 171 CP RM, astfel fiind acoperite toate actele de penetrare fără consimţământul liber exprimat al victimei, indiferent dacă ele au fost realizate asupra acesteia sau dacă a fost obligată să facă acest lucru.

În al treilea rând, este necesară modificarea conţinutului articolului 173 CP RM [4], întru introducerea unei clarităţi asupra conceptului de hărţuire sexuală, refocusarea organelor penale asupra dovedirii efectelor acţiunilor infractorului asupra victimei, şi nu asupra dovedirii intenţiilor urmărite de făptuitor. Mai mult ca atât, este bine-venită introducerea unui nou alineat, cu privire la victimele minore, cu scopul de a exclude tratamentul sancţionator inechitabil cu privire la alte infracţiuni privind viaţa sexuală [5, p. 157].

În al patrulea rând, în ceea ce priveşte acţiunile incriminate la articolul 174 CP RM [4], este necesară modificarea denumirii în vederea stabilirii angajării anume în acte sexuale şi nu în raporturi sexuale, şi modificarea conţinutului normei propriu-zise, spre a include actele de penetrare sexuală, altele decât violul, comise asupra unei persoane despre care se ştia cu certitudine că nu a împlinit vârsta de 16 ani.

În al cincilea rând, denumirea articolului 175 CP RM [4] spre „Coruperea sexuală a minorului”, în vederea eliminării terminologiei care plasează problematica violenţei sexuale în prim-plan pe dimensiunea de analiză şi apreciere a faptelor în baza criteriilor de moralitate, inacceptabile în legislaţia internaţională.

În al şaselea rând, întru respectarea intenţiei Convenţiei de la Lanzarote [2], şi readucerea conţinutului art. 175^1 CP RM [4] la sursa acesteia, se recomandă incriminarea doar a acelor fapte care sunt săvârşite prin intermediul internetului, şi nu de către persoane deja cunoscute victimei.

În al şaptelea rând, se recomandă introducerea unei noi componenţe de infracţiune, reflectată în dispoziţia articolului 171^1, şi anume, înlăturarea prezervativului fără consimţământul partenerului; necesitatea unei astfel de norme fiind argumentată de creşterea unor astfel de cazuri pe plan internaţional.

Într-o astfel de manieră, articolele deja existente în Codul penal al Republicii Moldova, nu doar vor corespunde complet normelor internaţionale relevante şi drepturilor omului, ci şi vor oferi un grad de protecţie maxim pentru victime. Însă pentru aceasta mai sunt necesare schimbări la nivel procedural şi material, printre care se numără: modificarea dispoziţiilor procedural penale în vederea abilitării organelor de urmărire penală să pornească cauze penale, inclusiv fără plângerea prealabilă a victimei în cauzele care privesc violenţa sexuală, infracţiunile privind viaţa sexuală şi interzicerea categorică de încetare a urmăririi penale în baza împăcării victimei cu agresorul.

Concluzii. Componenţele de infracţiune existente curent în cadrul Capitolului IV al Codului penal conţin un şir de lacune, necesare a fi corectate de către legiuitor în cel mai scurt timp. Inutilitatea şi caracterul discriminatoriu al formulărilor din dispoziţiile articolelor 171 şi 172 CP RM, implementarea incorectă a Convenţiei de la Lanzaro-

te [2], în textul articolelor 174-175[1] CP RM, şi confuzia pe care o trezeşte structura şi spiritul normei elucidate la articolul 173 pentru organele de drept şi instanţele de judecată, sunt doar vârful icebergului.

Republica Moldova este capabilă să îşi protejeze cetăţenii prin intermediul unor reglementări adecvate, trasate în spiritul normelor internaţionale, în ceea ce priveşte infracţiunile privind viaţa sexuală. Catalizator la aceste schimbări nu trebuie să fie situaţia deplorabilă a normelor sau fenomenul criminalităţii violente. Catalizator trebuie să fie dorinţa de a-şi proteja propriii cetăţeni.

Referinţe:

1. Convenţia Consiliului Europei privind prevenirea şi combaterea violenţei împotriva femeilor şi a violenţei domestice din 11 mai 2011. Disponibil: https://rm.coe.int/168046253e.
2. Convenţia Consiliului Europei pentru protecţia copiilor împotriva exploatării sexuale şi a abuzurilor sexuale din 25 octombrie 2007. Disponibil: https://rm.coe.int/168046e1d9.
3. FAIGHER, Anatolie, CERNOMOREŢ, Sergiu. Conceptul şi sistemul infracţiunilor contra inviolabilităţii şi libertăţii sexuale. In: *Conferinţa „Ştiinţa în Nordul Republicii Moldova; realizări, probleme, perspective”,* Bălţi, Moldova, 29-30 iunie 2021, pag. 432-438. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/432-438_0.pdf.
4. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002 în vigoare din 12.06.2003. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131599&lang=ro#;
5. BOTNARENCO, M. *Răspunderea penală pentru hărţuirea sexuală în Republica Moldova*. Teză de doctor în drept, Chişinău 2016. Disponibil: http://dspace.usm.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/823/Teza%20Mihaela%20Botnarenco%20CNAA.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Recomandat
***Mihaela VIDAICU**, dr., conf.univ.*

OBLIGAŢIILE POZITIVE ALE ACUZĂRII ÎN ASIGURAREA DREPTULUI LA UN PROCES ECHITABIL

Ecaterina ŞAPORDA

CZU: 342.722 eshaporda@gmail.com

This paper analyzes the content of the positive obligations of the prosecution in ensuring the right to a fair trial (criminal limb) guaranteed by Article 6 of the European Convention on Human Rights. Such a delimitation is necessary to show that the role of the criminal investigation body and, in particular, of the prosecuting authority should not be seen only in the sense of representing the public prosecution, but should be closely linked to the principle of respect for fundamental human rights and freedoms. So, both the positive obligations of the prosecution and their content, as well as the mechanisms for their implementation, provided in the legislation of the Republic of Moldova and the practical activity of the prosecution authorities were analyzed.

În ultima perioadă a fost dinamizat procesul de implementare a reformei justiţiei, un loc separat în acest proces revenindu-i reformei procuraturii, care presupune adoptarea unor măsuri atât legislative, cât şi de organizare internă a sistemlui, direcţionate spre promovarea unor standarde europene în ceea ce priveşte justiţia penală, care mai intâi de toate sunt bazate pe respectarea drepturilor şi a libertăţilor fundamentale ale omului.

Potrivit normelor dreptului internaţional şi în cadrul sistemului său legislativ, administrativ, judiciar, în mod normal, statul ia măsurile necesare pentru a asigura respectarea drepturilor omului, creează instituţiile şi formele în care orice persoană urmează să-şi pună în valoare drepturile faţă de alte persoane şi faţă de organele de stat şi stabileşte măsurile necesare pentru a garanta respectarea drepturilor omului şi a libertăţilor sale fundamentale [1, p.34].

În acest sens, sistemul de protecţie a drepturilor omului instituit prin Convenţia Europeană a Drepturilor Omului are un loc specific în întregul sistem internaţional de protecţie a drepturilor şi a libertăţilor fundamentale ale omului. Dat fiind faptul că realizarea prevederilor Convenţiei Europene ţine de asumarea unor angajamente din partea statului-parte la Convenţie, orice drept convenţional creează obligaţii corelative puse în sarcina statului care urmează să asigure realizarea acestui drept.

Astfel, dacă să definim noţiunea de *obligaţie pozitivă* a statutului, atunci prin aceasta se înţelege obligaţia organelor de stat de a acţiona (să manifeste un comportament activ) în scopul protejării drepturilor fundamentale ale persoanei împotriva încălcărilor din partea altor persoane fizice sau a altor organe de stat (funcţionari de stat).

În ceea ce priveşte conţinutul principiului care garantează dreptul la un proces echitabil, acesta poate fi abordat în două sensuri: cel larg şi cel restrâns. *Întru-un sens*

larg, se poate susţine că noţiunea de proces echitabil cuprinde în sine toate garanţiile pe care le prevede art.6 din Convenţie. *Într-un sens restrâns,* se consideră că garanţiile prevăzute la art.6 par.1 se referă în substanţă la dreptul general de un proces echitabil în materie civilă şi penală, iar reglementările art.6 par.2 şi 3 reprezintă garanţii specifice dreptului la un proces echitabil în materie penală [2, p.356-357].

Astfel, dacă interpretăm garanţiile respective generale şi cele specifice, reiese că dreptul la un proces echitabil dă naştere unor principii de administrare a justiţiei penale, transpuse în legislaţia majorităţii într-o accepţiune unică, care, în ansamblul său, formează acele garanţii ale unui proces echitabil luat în ansamblu.

Din respectiva analiză a conţinutului garanţiilor ce reies din art.6 al Convenţiei, a fost posibil a determina obligaţiile pozitive ce îi revin statului întru realizarea dreptului persoanei la un proces penal echitabil, din totalitatea cărora au fost selectate şi desfăşurate acele care îi revin părţii acuzării, necesitatea efectuării unei astfel de delimitări fiind argumentată prin faptul că justiţia penală este înfăptuită prin implicarea a mai multor actori ai justiţiei. În acest sens, fiecărui organ care intră în structura organizatorică a statului îi revine rolul său în asigurarea acelui scop de a menţine ordinea de drept. Rolul procuraturii în acest mecanism este unul destul de important, fiind reflectat şi în Legea cu privire la Procuratură a Republicii Moldova, care în art.1 indică în mod expres că Procuratura este o instituţie publică autonomă în cadrul autorităţii judecătoreşti care, în procedurile penale şi în alte proceduri prevăzute de lege, contribuie la respectarea ordinii de drept, efectuarea justiţiei, apărarea drepturilor şi a intereselor legitime ale persoanei şi ale societăţii [3].

Astfel au fost identificate şi puse în discuţie obligaţiile ce îi revin acuzării în ceea ce priveşte:

1) Accesul la justiţie, prin prisma accesului la materialele dosarului;
2) Respectarea termenului rezonabil de desfăşurare a procesului penal;
3) Informarea persoanei despre natura şi cauza acuzării aduse;
4) Acordarea timpului şi facilităţilor necesare persoanei acuzate pentru pregătirea apărării sale;
5) Dreptul persoanei acuzate la asistenţa gratuită a unui avocat;
6) Dreptul la asistenţa gratuită a unui interpret, pentru persoana acuzată care nu înţelege limba de desfăşurare a procesului;
7) Dreptul acuzatului de a interoga martorii şi a solicita audierea martorilor;
8) Dreptul acuzatului de a păstra tăcerea şi de a nu se autoincrimina;
9) Prezumţia de nevinovăţie;
10) Modul şi procedura de administrare a probelor;
11) Oficialitatea procesului penal.

Necesitatea acestei delimitări este dictată şi de necesitatea de a responsabiliza organele ce reprezintă partea acuzării în ceea ce priveşte protecţia drepturilor şi a libertăţilor fundamentale ale omului, pentru a atrbui acestei categorii de relaţii un caracter profund practic, ci nu doar abstract. Or, în urma analizei unor cauze în care s-a pronunţat Curtea Europeană pe fapte de încălcare de către Republica Moldova a

dreptului persoanelor la un proces echitabil, se vede că acuzarea poate fi abordată doar tangenţial ca parte responsabilă pentru o încălcare sau alta, ceea ce, considerăm noi, nu este o abordare tocmai corectă. Procesul penal trebuie să fie echitabil în întregimea sa, fiind luată în considerare şi etapa de urmărire penală, iar pentru aceasta nemijlocit responsabilă este procuratura şi organul de urmărire penală.

Urmare a acestei delimitări şi analizei conţinutului fiecărei obligaţii a fost posibilă determinarea unor mecanisme practice care asigură transpunerea în practica Republicii Moldova a acelor obligaţii pozitive care s-au pus în discuţie. În aces sens, au fost analizate prevederile Codului de procedură penală în ceea ce priveşte corespunderea cadrului legal cu standardele impuse de către Curtea Europeană în materia respectării dreptului părţilor unui proces penal la un proces echitabil, dar şi unele mecanisme relevante existente în activitatea internă a organelor procuraturii, printre care un loc separat îi revine, în sensul organizării interne a procuraturii, unei subdiviziuni speciale în cadrul Procuraturii Generale care asigură informarea promptă a procurorilor despre jurisprudenţă relevantă a Curţii Europene, dar şi se asigură sistematizarea unor probleme de implementare a standardelor impuse de aceasta pentru activitatea procurorilor şi urmăreşte în acest scop crearea unor practici corecte de aplicare a legislaţiei procesual-penale, prin elaborarea unor instrucţiuni, atenţionări, ghiduri etc. – Secţia reprezentare în procedurile nonpenale şi implementarea CEDO.

În acest sens, în concluzii au fost prezentate unele propuneri de modificare a Codului de procedură penală şi a legislaţiei conexe cu titlul *de lege ferenda,* dar şi unele propuneri de optimizare a activităţii practice realizate în cadrul organelor procuraturii.

Referinţe:

1. Purdă, N. *Protecţia drepturilor omului. Mecanisme interne şi internaţionale*. Bucureşti: Lumina Lex, 2001.
2. BÎRSAN, C. *Convenţia Eropeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole.* Ediţia 2. Bucureşti: Editura C.H. Beck, 2010.
3. Legea nr.3 din 25.02.2016 cu privire la Procuratură. Publicată în Monitorul Oficial, nr. 69-77, art. 113.

Recomandat
***Igor DOLEA**, dr.hab., prof.univ.*

VIOLENŢA ÎN FAMILIE: DE LA TRADIŢIE SPRE INCRIMINARE

Mihaela GANGANU

CZU: 343.625:343(478) millygan@mail.com

Domestic violence is perceived by society as a tradition and an absolutely normal phenomenon. Surrounded by myths, stereotypes and traditions, today's society voluntarily and involuntarily furher promotes the development of domestic violence.

Being a complex and an old phenomenon, domestic violence has always been a current topic but unfortunately concealed by law enforcement, aggressors and victims.

Violenţa în familie, cu regret, rămâne a fi un fenomen actual şi în sec. XXI, care aduce atingere drepturilor fundamentale ale omului. Dreptul la viaţă, dreptul la integritate fizică şi psihică, dreptul la respectarea vieţii private şi de familie, dreptul la căsătorie şi întemeierea unei familiei reprezintă drepturi strict legate de violenţa intrafamilială.

Violenţa în familie reprezintă un model de comportament arhaic, apărut încă de la începutul umanităţii şi formării familiei. Aflându-ne într-un progres continu de dezvoltare economică, tehnică, ştiinţifică, societatea actuală mai este ghidată de tradiţii privind violenţa în familie care sunt percepute ca scuze şi promovări ale actelor violente. Prezenţa acestora reprezintă un subiect ce merită a fi analizat, discutat şi combătut sub toate punctele de percepere.

Prima datare a violenţei faţă de membrii familiei este întâlnită în culegerea de legi din timpul Regelui babilonian, Hammurabi, numită şi Codul lui Hammurabi, care a fost scris în anul 1760 î.Hr. Pedepsele reglementate în acest Cod erau destul de dure şi inumane, de aici şi se trage expresia: „Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte". Femeile şi copiii nu aveau drepturi în temeiul legii şi, de fapt, unele dintre legile din Codul lui Hammurabi ordonau în mod explicit ca bărbaţii să folosească violenţă împotriva soţiilor şi copiilor lor în anumite situaţii. Dacă o femeie era prinsă săvârşind adulter, soţul ei avea voie să o lege şi să o înece. O soţie putea fi, de asemenea, înecată în mod legal, dacă şi-a părăsit soţul, fără a-şi putea dovedi cruzimea faţă de ea şi dacă un fiu îşi lovea tatăl, mâinile i se puteau tăia.

Violenţa domestică nu a fost permisă doar în civilizaţiile antice, ci a fost încurajată în numele dominaţiei patriarhale în toate epocile istorice. Acest fapt a fost rezultatul atitudinilor de proprietate faţă de femei şi copii, precum şi a acceptării violenţei ca mod de viaţă şi drept.

Abia în anul 1993, prin Declaraţia Naţiunilor Unite privind eliminarea violenţei împotriva femeii, art.(2) lit.a), a fost definit termenul de „violenţă împotriva femeilor" în contextul violenţei în familie care însemna:„Violenţa fizică, sexuală şi psihologică

care are loc în familie, inclusiv bătăile, abuzurile sexuale ale copiilor de sex feminin în gospodărie, violenţa legată de zestre, violul conjugal, mutilarea genitală a femeilor şi alte practici tradiţionale dăunătoare femeilor, violenţei non-conjugale şi violenţei pentru exploatare” [1].

În Republica Moldova, violenţa în familie este definită conform Legii nr.45 din 01.03.2007 pentru prevenirea şi combaterea violenţei în familie ca fiind: „orice acţiune fizică sau verbală săvârşită cu intenţie de către un membru de familie împotriva unui alt membru al aceleiaşi familii, care provoacă o suferinţă fizică, psihică, sexuală sau un prejudiciu material” [2].

Conform art.(2) din aceeaşi lege, violenţa în familie cunoaşte următoarele modalităţi faptice de realizare: fizică, sexuală, psihologică, spirituală şi economică. Respectiv nu cuprinde doar violenţa fizică, dar cuprinde orice comportament violent al cărui scop este de a câştiga putere şi control asupra soţului/soţiei, copilului, partenerului/partenerei, iubitei/iubitului sau membru intim al familiei. De asemenea, mulţi doctrinari şi cercetători consideră că violenţa în familie trebuie să fie formată separat, pe lângă formele menţionate şi din violenţa verbală, socială şi cea cibernetică.

În acelaşi timp, la nivelul normelor culturale, continuă să existe o părere că tradiţiile şi obiceiurile impun menţinerea „ordinii” în familie prin orice mijloace, fără a ţine cont de poziţia partenerului în căsătorie, de opiniile altor membrii ai familiei. Adesea acest lucru se manifestă într-o sferă comportamentală largă a personalităţii – de la presiunea morală exercitată de „capul familiei” asupra restului membrilor săi, la violenţă directă care se transformă într-o crimă.

Violenţa în familie este prezentă şi se manifestă sub toate formele ei în întreaga societate diferit. Diferenţa de manifestare este deghizată prin intermediul tradiţiilor, obiceiurilor, miturilor, stereotipurilor, într-o idee concepţii greşite, deprinse, transmise în timp, despre rolul femeii, bărbatului, copilului atât în familie, cât şi în societate.

Printre expresiile tradiţionale cu caracter violent răspândite pe larg în societatea noastră sunt: „Femeia nebătută ca şi casa nemăturată”; „Femeia nebătută e ca moara neferecată”; „Plângi, mireasă, şi oftează, pentru că te duci în casă străină... şi te vor bate fără milă”; „Muierea, ca viţa, cum o pişti, lăcrimează”; „Mătura cât e nouă stă în cui”, precum şi adaptarea proverbului rus „Mă bate înseamnă că mă iubeşte”.

Copiii fiind victime ale violenţei de asemenea au auzit în mod repetat expresiile tradiţionale, precum sunt: „Unde dă mama şi tata creşte”; „Îl bat să fac om din el”; „Eu te-am făcut, eu te omor”.

Miturile despre violenţa în familie oferă o informaţie eronată cu referire la fenomenul violenţei şi cauzele lui. Astfel în societate mai bântuie şi sunt menţinute ideile că violenţa este un act care se poate întâmpla doar în familiile alcoolice, social-vulnerabile sau că femeile sunt cele care provoacă violenţa.

Violenţa în familie este reglementată, incriminată în cadrul Capitolului VII „Contravenţii ce atentează la sănătatea populaţiei, sănătatea persoanei, la starea sanitar-epidemiologică”, art. 78[1] din Codul contravenţional al Republicii Moldova, precum şi în cadrul Capitolului VII din Partea specială a Codului penal de art.201[1].

Conform art. 78[1] CC al RM, se sancţionează cu muncă neremunerată în folosul comunităţii de la 40 la 60 de ore sau cu arest contravenţional de la 7 la 15 zile, maltratarea sau alte acţiuni violente, comise de un membru al familiei în privinţa altui membru al familiei, care au provocat vătămare neînsemnată a integrităţii corporale [3].

Art.201[1] alin.(1) reglementează formele de manifestare a violenţei în familie. Astfel acţiunea sau inacţiunea intenţionată comisă de un membru al familiei în privinţa altui membru al familiei se manifestă prin:

a. maltratare, alte acţiuni violente, soldate cu vătămarea uşoară a integrităţii corporale sau a sănătăţii;
b. izolare, intimidare în scop de impunere a voinţei sau a controlului personal asupra victimei;
c. privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existenţă primară, neglijare, dacă au provocat victimei vătămare uşoară a integrităţii corporale sau a sănătăţii [4].

Violenţa în familie reprezintă una dintre cele mai grave şi răspândite infracţiuni cu care se confruntă societăţile contemporane. Este un comportament învăţat, repetitiv, ce cuprinde mai multe forme alternativ şi se desfăşoară în spaţiul familial care, cu regret, uneori rămâne a fi în umbră şi intimitate. Conform statisticilor din Republica Moldova, violenţa în familie poate fi întâlnită în 65% din familiile moldave, iar 95% de cazuri sunt săvârşite de către bărbaţi şi trăite de către femei.

Referinţe:

1. Declaraţia Naţiunilor Unite privind eliminarea violenţei împotriva femeii, adoptată de către Adunarea Generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite cu Rezoluţia 48/104 din 20.12.1993.
2. Legea nr.45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea şi combaterea violenţei în familie. În: *Monitorul Oficial*,18.03.2008, nr.55-56.
3. Codul contravenţional al Republicii Moldova, adoptat la 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.3-6, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* la 17.03.2017, nr.78-84.
4. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat la 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.

Recomandat
***Serghei BRÎNZĂ**, dr., prof.univ.*

ASPECTE JURIDICE PENALE PRIVIND TRATAMENTUL DELINCVENTULUI MINOR

Dumitrița CERTAN

CZU: 343.224.1(478) dumitritacertan17@gmail.com

The legal aspects regarding the criminal treatment of minor offenders has always been one of the most analyzed and complicated matters in our society due to its social implications. The present article focuses on the specific features and the consequences of criminal liability of minors, the release from criminal liability and the categories of criminal punishments regulated by the criminal code of the Republic of Moldova established for minors.

Republica Moldova de mai mulţi ani se află în process de tranziţie, această perioadă caracterizându-se prin mai mulţi factori negativi, ce au condus la vulnerabilitatea socială a populaţiei, cel mai mult fiind afectaţi copiii şi tinerii, care sunt la o vârstă de formare şi cunoaştere a propriei personalităţi şi au nevoie de o protecţie specială, şi acces la mai multe servicii. Reieşind din mediul negativ de convieţuire şi multiplele influenţe din exterior, minorii sunt traşi la răspundere penală pentru comiterea infracţiunilor, într-o proporţie destul de mare. Sarcina sistemului de drept şi a autorităţilor în domeniu este de a adapta instrumentele juridice la realitatea existentă, prin elaborarea de noi norme juridice care să ofere un cadru legal cât mai clar şi accesibil infractorilor minori, de a implementa măsuri de prevenire eficace şi pe termen lung, şi de a pune în funcţiune programe de resocializare şi ajutor social care să îi ajute pe minori să se reintregeze în societate şi, în acelaşi timp, să fie asigurată ordinea de drept.

În literatura de specialitate, răspunderea penală este abordată din mai multe puncte de vedere, fie ca un efect ce survine în urma săvârşirii unei infracţiuni, fie reflectă reacţia societăţii faţă de infractor. Astfel, răspunderea penală a minorilor presupune însuşi raportul juridic penal de constrângere, născut ca urmare a săvârşirii infracţiunii între stat, pe de o parte, şi infractorul minor pe de altă parte. Acest raport are un caracter complex, al cărui conţinut îl formează dreptul statului de a trage la răspundere pe infractor, de a-i aplica o sancţiune prevăzută pentru infracţiunea savârşită şi de a-l constrânge să o execute, precum şi obligaţia infractorului de a răspunde pentru fapta sa şi de a se supune sancţiunii aplicate, în vederea restabilirii ordinii de drept şi restaurării autorităţii legii [1].

Vârsta generală pentru tragerea la răspundere penală a persoanei fizice este de 16 ani. Minorii între vârsta de 14 şi 16 ani poartă răspundere penală numai pentru săvârşirea infracţiunilor indicate expres în alin. (2) art. 21 Cod penal. Prin urmare, legea penală prevede două limite de vârstă la care persoana poate fi trasă la răspunde penală: 14 şi 16 ani [2].

În pofida principiului inevitabilităţii răspunderii penale, este posibil ca în anumite situaţii să fie înlăturală răspunderea penală pentru fapta săvârşită, nemaifiind considerată necesară tragerea la răspundere penală a minorului. În aceste circumstanţe, intervine instituţia liberării de răspundere penală a minorilor, reglementată în art. 54 lit. a) Cod penal al Republicii Moldova. Potrivit reglementărilor nominalizate, liberarea de răspundere penală este posibilă doar în cazul când sunt respectate următoarele condiţii: persoana este în vârstă de până la 18 ani; infracţiunea este săvârşită pentru prima oară; infracţiunea este uşoară sau mai puţin gravă; corectarea minorului este posibilă fără să fie supus răspunderii penale. Atunci când se atestă prezenţa tuturor condiţiilor menţionate, minorii pot fi liberaţi de răspundere penală şi li se pot aplica măsuri de constrângere cu caracter educativ, prevăzute de art.104 CP al RM: a) avertismentul; b) încredinţarea minorului pentru supraveghere părinţilor, persoanelor care îi înlocuiesc sau organelor specializate de stat; c) obligarea minorului să repare daunele cauzate. La aplicarea acestei măsuri, se ia în considerare starea materială a minorului; d) obligarea minorului de a urma un curs de reabilitare psihologică; e) obligarea minorului de a urma cursul de învăţământ obligatoriu; f) obligarea minorului de a participa la un program probaţional.

Totuşi, în ipoteza în care instanţa de judecată constată necesitatea de a-i aplica minorului una dintre pedepsele penale prevăzute de Codul penal al Republicii Moldova, există anumite particularităţi specifice ce sunt luate în consideraţie. Astfel, conform art. 67 alin. (4) CP al RM, munca neremunerată în folosul comunităţii nu poate fi aplicată persoanelor recunoscute ca invalizi de gradele I şi II, militarilor prin contract, femeilor gravide, femeilor care au copii în vârstă de până la 8 ani, persoanelor care nu au atins vârsta de 16 ani şi persoanelor care au atins vârsta de pensionare. De asemenea, în baza art. 71 alin. (3) CP al RM, detenţiunea pe viaţă nu poate fi aplicată femeilor şi minorilor. În cadrul stabilirii categoriilor de pedeapsă şi a limitelor acestora în Partea generală a CP al RM, se face individualizarea pedepsei penale sub forma închisorii, şi anume, art. 70 alin. (3) CP al RM prevede că la stabilirea pedepsei închisorii pentru persoana care, la data săvârşirii infracţiunii, nu a atins vârsta de 18 ani, termenul închisorii se stabileşte din maximul pedepsei, prevăzute de legea penală pentru infracţiunea săvârşită, reduse la jumătate. În baza art. 70 alin. (4) CP al RM, la stabilirea pedepsei definitive în caz de concurs de infracţiuni, pedeapsa închisorii nu poate depăşi 25 de ani pentru adulţi şi 12 ani şi 6 luni pentru minori, iar în caz de cumul de sentinţe – de 30 de ani pentru adulţi şi 15 ani pentru minori. În conformitate cu art. 79 alin. (1) CP al RM, minoratul persoanei care a săvârşit infracţiunea se consideră circumstanţă excepţională. În ansamblu, legislaţia penală prevede minoratul ca o stare de atenuare a pedepsei penale.

Pedeapsa aplicată de instanţa de judecată conform criteriilor generale de individualizare, prevăzute de art. 75 din CP al RM, urmează a fi executată, de regulă, potrivit tipului şi cuantumului său. Însă, uneori, scopurile pedepsei penale pot fi atinse şi fără executarea în regim de detenţiune, astfel, legiuitorul a prevăzut în Codul penal o serie de instituţii juridice, care-i conferă judecătorului posibilitatea de a libera o

persoană minoră de pedeapsa penală. Astfel, în conformitate cu prevederile art. 93 alin. (1), minorii condamnaţi pentru săvârşirea unei infracţiuni uşoare, mai puţin grave sau grave sunt liberaţi de pedeapsă de către instanţa de judecată, dacă se constată că scopurile pedepsei pot fi atinse prin aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ prevăzute la art. 104. Condiţiile aplicării categoriei date sunt următoarele: Persoana condamnată este minoră; A savârşit o infracţiune uşoară, mai puţin gravă sau gravă; Instanţa de judecată a constatat că scopurile pedepsei penale pot fi atinse şi fără executarea în fapt a unei pedepse penale.

Ţinând cont de cele expuse, recomandăm instituirea în legea penală a unei instituţii aparte, care să cuprindă un grup de norme penale, care să determine efectele esenţiale speciale ale individualizării răspunderii şi pedepsei penale a minorilor. Astfel, propunem completarea CP cu un capitol întitulat „Minoratul”, deci să fie instituite norme penale care să reglementeze clar şi fără echivoc, particularităţile răspunderii şi pedepsei penale a minorului, diferite de cele stabilite pentru o persoană adultă, deşi pot exista şi particularităţi comune. Pe lângă acestea, propunem completarea Parţii generale a CP al RM, cu un articol, articolul 211 întitulat „Minor” care să conţină următoarele prevederi: „Minorul este persoana de sub 18 ani, susceptibilă de răspundere penală, începând cu vârsta de 16 ani sau 14 ani în funcţie de gravitatea infracţiunii săvârşite“. De asemenea, sistemul justiţiei penale al Republicii Moldova ar trebui să fie complinit şi cu măsuri alternative pedepsei cu închisoarea, al căror scop este de a creşte rolul comunităţii în administrarea justiţiei şi în activităţile de resocializare şi reinserţie socială a minorilor delincvenţi. În calitate de pedeapsă alternativă aplicată minorilor în conflict cu legea, menţionăm medierea, aceasta fiind un element al justiţiei restaurative, reprezintă un proces prin care victimei şi infractorului li se dă posibilitatea, în cazul în care consimt liber să participe activ la rezolvarea problemelor apărute în urma infracţiunii cu ajutorul unei terţe părţi imparţiale (mediator).

Referinţe:

1. STEFANI, G. LEVASSEUR, G. *Droit penal general et procedure penale*. Paris: Dalloz, 1964.
2. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial, 14.04.2009, nr. 72-74, art. 195.

Recomandat
***Dorina GUREV**, dr., conf.univ.*

PEDEAPSA CU MOARTEA ŞI DETENŢIUNEA PE VIAŢĂ: CATEGORII DE PEDEPSE EXCEPŢIONALE ÎN DREPTUL PENAL

Regina CIOBANU

CZU: 343.25 sunny.ciobanu@inbox.ru

The death penalty and life imprisonment are exceptional punishments under criminal law, but this does not allow them to violate fundamental human rights, in particular the right to life, thus trying to preserve, as far as possible, the civil life that the individual had before detention. As for the death penalty, the argument with the highest yield is the existence of error, which in the circumstances cannot be corrected.

Societatea de astăzi luptă pentru implementarea unor sancţiuni neprivative de libertate, dar până la realizarea planului respectiv, pedeapsa cu moartea şi detenţiunea pe viaţă sunt considerate sancţiuni excepţionale ale dreptului penal, care au drept scop restabilirea ordinii sociale, astfel Codul penal (în continuare CP) [1], potrivit alin.(2) art.61, „pedeapsa are drept scop restabilirea echităţii sociale, corectarea condamnatului şi resocializarea, precum şi prevenirea săvârşirii de noi infracţiuni atât de către condamnaţi, cât şi de alte persoane". Dezbaterile pe marginea scopurilor pedepsei au fost şi rămân actuale până astăzi. Cert este că, în diferite etape ale dezvoltării sale, statul promovează prin politica sa penală atingerea unora dintre ele, celelalte comportând un rol complementar.

Făcând o incursiune în istorie, concluzionăm că pedeapsa capitală este una dintre cele mai antice tipuri de pedepse. Rădăcinile acesteia se trag de la fundamentarea legii talionului, ideea de bază a principiului fiind că răsplata pentru fapta săvârşită trebuie să fie simetrică. Ulterior, acest principiu a fost transpus în religie, filozofie (I. Kant, F. Hegel ş.a.) şi, evident, în drept. Deşi au trecut secole şi societatea a progresat esenţial, oricum, în momentul în care este abordată tema pedepsei cu moartea, adesea, aceasta este văzută ca o victorie a justiţiei, deoarece „întreaga societate s-a răzbunat".

Fantezia umană nu are limite, îndeosebi dacă este vorba despre producerea suferinţelor, de aceea au existat numeroase moduri de realizare a pedepsei cu moartea, de la calleus, fiind aplicată acelora care erau învinuiţi de uciderea unei rude apropiate, astfel ucigaşul era plasat într-un sac împreună cu o maimuţă, un câine şi o viperă, plus la toate sacul era aruncat într-o sursa de apă (lac/râu) la covor, aplicată nobililor mongoli. Condamnatul stătea întins pe pământ, cu un covor pe el, iar caii erau puşi să alerge în turme pe el. Niciuna din metodele, menţionate anterior, nu a „supravieţuit", rămânând doar ca o parte neplăcută a trecutului. Împreună, cu evoluţia societăţii, au fost cizelate şi metodele de executare a pedepsei capitale, efectiv spânzurarea, fiind înlocuită cu scaunul electric, care a fost considerat ca o modalitate de exprimare americană asupra realizării justiţiei, o nouă metodă „mai umană" de execuţie, folosită

doar în SUA. Spânzurătoarea, metoda folosită până în acel moment, începuse să fie considerată prea crudă, deoarece în multe situaţii, din cauza unor călăi fără experienţă necesară sau din cauza lipsei cunoştinţelor necesare, acuzaţii mureau lent şi în chinuri.

Totuşi cea mai clasică metodă, efectivă, rapidă, este împuşcarea, Uniunea Sovietică – liderul utilizării metodei date. Numărul celor care trag poate varia în funcţie de situaţie. Andrei Chicatilo, a fost ultima persoană omorâtă astfel de către stat, vinovăţia sa fiind demonstrată în 53 de cazuri de omor, iar până a fi găsit, au fost condamnate cinci persoane nevinovate [2, p.235-245]. De aici reiese unul din cele mai puternice argumente împotriva pedepsei cu moartea, eroarea judiciară, pentru a reduce riscul executării celor nevinovaţi, trebuie preluat modelul codului penal chinez, care admite suspendarea pe un termen de 2 ani a executării pedepsei, în funcţie de comportamentul condamnatului în această perioadă, pedeapsa se poate metamorfoza în detenţiune pe viaţă, cu posibilitatea eliberării după executarea minim a 10 ani. Exemplu, pe care eu îl aduc în cazul dat, îşi are începutul în 1993, Daniel era un elev de liceu de 16 ani care locuia în El Paso, Texas. Pe 10 aprilie 1993, doi adolescenţi au fost asasinaţi. Pentru a rezolva cazul, un detectiv de la departamentul de poliţie din El Paso, a aplicat metode inumane, Villegas a semnat mărturisirea scrisă de detectivi. Deşi Villegas şi-a retractat imediat mărturisirea după ce detectivul, ce a petrecut interogatoriu, a părăsit camera, adolescentul a fost arestat şi acuzat de omor dublu. După decenii în spatele gratiilor, al treilea proces al său s-a încheiat cu o achitare completă şi pentru prima dată a fost un om cu adevărat liber [3].

Problema pedepsei cu moartea are şi alte repere, aici este vorba despre practicile rasiale, deşi s-ar părea că aceasta a fost de mult şi acum într-o societate democratică nu poate fi aşa ceva, din păcate realitatea e cu totul alta. Despre existenţa unei astfel de practici ne arată şi conflictul armat intre Federaţia Rusă şi Ucraina, în urma căruia mulţi cetăţeni ruşi nevinovaţi fiind discriminaţi, limitându-se accesul în diferite încăperi. Acum, ne putem imagina, câtă putere are această diferenţă pe baza de diferite criterii, când merge vorba de persoane în privinţa cărora există bănuieli rezonabile, că au săvârşit fapte ilicite.

Iar partizanii pedepsei cu moartea consideră că anume ea este cheia în menţinerea ordinii publice, îndeosebi, dacă statul trece printr-o perioadă de criză/haos, insuflând un anumit grad de frică, deoarece influenţa legii care o prevede este, abstractă. Iată pronunţarea pedepsei cu moartea de către tribunal, în şedinţă publică, este însoţită de un efect intimidant mai pronunţat. Oamenii cred că represiunile sunt necesare pentru a limita criminalii în faţa slăbirii controlului social, a dificultăţilor economice şi a instabilităţii politice. Se ştie că în vremuri de criză apare o stare a societăţii când valoarea normelor sociale scade sau lipsesc. Cu toate acestea, o criză în economie nu este întotdeauna însoţită de dezorganizare sociopolitică. Statul poate asigura controlul legii şi ordinii chiar şi într-o economie slabă. Odată cu stabilizarea societăţii, acest argument va fi slăbit [4, p. 125].

Dreptul penal este ghidat de principiul umanismului, principiul ce îndreptăţeşte prevederile art. 71 alin. (3) CP [1], „[d]etenţiunea pe viaţă nu poate fi aplicată femeilor

şi minorilor" – ce s-ar părea că vine în contradicţie cu principiul democratismului, „[p]ersoanele care au săvârşit infracţiuni sunt egale în faţa legii şi sunt supuse răspunderii penale fără deosebire de sex, rasă, culoare, limbă,[...]". Din contra, eă corespunde în totalmente cerinţelor Convenţiei Internaţionale cu privire la Drepturile Copilului, adoptată la 20 noiembrie 1989 la New York, la care Republica Moldova a aderat în 1993. În fine, această prevedere nu a stârnit nicio indignare, deşi eu în cazul dat sunt de acord cu spusele judecătorului în cazul lui Joshua Earl Patrick Phillips, care avea doar 14 ani, când şi-a ucis vecina sa de 8 ani ascunzând-o în matrasul său, astfel magistratul a menţionat că el a încetat a mai fi un copil din momentul, ce a efectuat prima lovitură cu bâta asupra lui Maddie Clifton, deci şi pedeapsa trebuie să corespundă acţiunilor sale [5]. Pe când, atunci când vine vorba despre femei, deja se ridică întrebarea există sau nu o discriminare, căci femeile pot da dovadă de o cruzime mai groaznică decât bărbaţii, deci de ce ele nu pot fi condamnate la detenţiunea pe viaţă? Aceasta fiind moştenirea Uniunii Sovietice, nespecificată direct în lege, pedeapsa cu moartea era foarte rar aplicată femeilor, existând doar trei cazuri.

De lege ferendă considerăm oportun modificarea alin. (3) art. 71 CP al RM, care actual sună astfel, „[d]etenţiunea pe viaţă nu poate fi aplicată femeilor şi minorilor", să includă, "detenţiunea pe viaţă nu se aplică minorilor care nu au atins vârsta de 16 ani şi persoanelor, care au trecut peste vârsta de 65 de ani, femeilor care în momentul săvârşirii infracţiunii erau însărcinate". Poziţia noastră se argumentează prin ideea, că femeilor şi minorilor peste 16 ani cărora în prezent nu li se aplică detenţiunea pe viaţă din cauză deosebirilor biologice cauzate de vârstă şi fiziologice, în situaţie excepţională ar fi trebuit aplicată, căci în conformitate cu principiul proporţionalităţii fiecărei infracţiuni urmează să i se aplice sancţiunea potrivit infracţiunii săvârşite. Considerăm, că după 16 ani individul deja conştientizează gravitatea acţiunilor sale şi sesizează faptul că orice acţiune are ca efect unele consecinţe. Iar în situaţia bărbaţilor peste 65 de ani, se cere focusarea asupra situaţiei deplorabile din instituţiile penitenciare, pentru persoanele ce au ajuns la vârsta de pensionare orice termen este pe viaţă, fără şansă de eliberare.

Referinţe:

1. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18-04-2002. În: *Monitorul Oficial*, 14-04-2009, nr. 72-74.
2. КИТАЕВ, Н. Н. *Неправосудные приговоры к смертной казни.* Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004.
3. *After 25 years, Daniel Villegas' long nightmare came to an end!* < http://proclaimjustice.org/cases/daniel-villegas/> [vizitat 11 aprilie 2022].
4. POENARU, Iulian. *Pedeapsa cu moartea. „Pro" sau „Contra*". Bucureşti: Lumina Lex, 1994.
5. *The Chilling Story Of Joshua Phillips, The Florida Boy Who Murdered His 8-Year-Old Neighbor* < https://allthatsinteresting.com/joshua-phillips > [vizitat 12 aprilie 2022].

Recomandat
***Martin DANIEL**, dr., conf.univ.*

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU ESCROCHERIE

Ivan GUBOGLO

CZU: 343.72:343.211 ivan.guboglo.1999@gmail.com

This article is dedicated to a summary of the content of the dissertation on the topic about penal liability for fraud. In the course of cared out studies were discovered law gaps that are currently presenting in the Republic of Moldova's national penal law system. The result of this work is expressed in developing of solutions that could increase the quality of norm that is provided in art.190 PC RM.

Polemicile în privinţa neclarităţii conţinutului alin. (1) art. 190 CP RM nu se sting până acum. În acest sens, chiar a ajuns la sesizarea Curţii Constituţionale ale Republicii Moldova pentru ca să fie efectuat un control constituţional în privinţa normei date. Astfel, Curtea prin Decizia nr. 126 din 15.11.2018 [1] a consacrat că interpretarea şi aplicarea articolului rămâne la latitudinea instanţelor de judecată, iar conţinutul normei a rămas unul neschimbat.

O asemenea îngrijorare în privinţa dispoziţiei normei date este condiţionată de amendamentele operate în Codul penal prin Legea nr. 179 din 26.07.2018 „pentru modificarea unor acte legislative” [2], în urma intervenirii cărora escrocheria s-a axat pe ideea înşelaciunii în convenţii. Bineînţeles, escrocheria ce poate fi sancţionată doar în convenţii reprezintă o mică arie pe terenul vast al modalităţilor de comitere a acestui tip de infracţiune. În această ordine de idei, se afirmă că acum escrocheria este pedepsită doar în mică parte a ei, iar restul faptelor ce se comit în afara unui act juridic reies a fi dezincriminate. În acest sens, se propune abstragerea de la noţiunea escrocheriei în convenţii care are un sens restrâns, şi aderarea la conceptul escrocheriei în sens larg, adică urmează să fie sancţionate toate faptele de înşelăciune a persoanelor, indiferent de faptul existenţei vreunui act juridic între făptuitor şi victimă. Principala idee rezidă în aceea că urmează a fi pedepsit orice fapt al inducerii în eroare a oricărei persoane în urma căruia ultimei i-a fost cauzat un prejudiciu patrimonial.

Totodată, în urma cercetărilor efectuate, s-a depistat lipsa armoniei între doctrina autohtonă şi practica judiciară în privinţa obiectului juiridic material al escrocheriei. Or, atât doctrina naţională, cât şi practica judiciară atribuie escrocheria la categoria infracţiunilor comise prin sustragere. Astfel, în conformitate cu opinia doctrinei autohtone, sustragerea presupune necesarmente ridicarea bunurilor din locul aflării lor şi deplasarea acestora [3, p.390]. În această ipoteză, un asemenea bun care poate fi luat şi deplasat nu este altceva decât un bun mobil, tocmai cum o prevede opinia citată. Considerând această idee, un bun imobil nu poate constitui nicidecum obiectul material al sustragerii şi, respectiv, al escrocheriei, fiindcă ridicarea şi amplasarea acestuia din urmă este una anevoioasă, mai mult decât atât, se pare o idee aberantă în vederea distrugerii esenţiale

a imobilului la orice încercare de a-l deplasa. Practica judiciară este reticentă la acest subiect, Curtea Supremă de Justiţie în Hotărârea sa nr. 23 din 23.08.2004 cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor [4], operează cu noţiunea de „bunuri", fără a le defini exact dacă acestea sunt mobile sau imobile.

Totuşi, în practică sunt posibile cazuri când în cadrul comiterii escrocheriei, obiectul material al atentării poate constitui un bun imobil, însă, mai degrabă, acesta este atentat în mod oblic, fiindcă primordial se urmăreşte dobândirea dreptului asupra acestui bun imobil. Anume dobândirea dreptului de proprietate asupra bunului imobil ne permite ulterior să dispunem de el prin obţinerea celor trei prerogative – dispoziţia, posesia şi folosinţa.

În această ordine de idei, observăm că pentru însuşirea bunului imobil nu este nevoie de luarea fizică a acestuia, ci doar îndeplinirea unor formalităţi juridice, cum ar fi alcătuirea contractului de vânzare-cumpărare autentificat notarial, prin care în registrul bunurilor imobile se permite înscrierea dreptului de proprietate asupra casei sau terenului pe numele făptuitorului, cel din urmă în continuare devenind proprietarul bunului respectiv, putând să execute toate cele trei prerogative pomenite *supra*. Deci, concluzionăm că anume dobândirea dreptului de proprietate în situaţie de faţă duce la dobândirea casei sau a terenului, nu faptul luării lor fizice.

În cele din urmă, în calitate de soluţie de bază se propune ideea de abstragere de la conceptul sustragerii în cadrul escrocheriei şi legarea acesteia de metoda intelectuală a comiterii ei – înşelăciune, punând accent pe inducerea în eroare a persoanei, nu pe faptul sustragerii patrimoniului. Se presupune că astfel va fi lărgit obiectul ca element al componenţei de infracţiune a escrocheriei, sancţionând orice extragere a foloaselor rezultată din inducere în eroare a victimei. Astfel, aceasta este posibil prin modificarea conţinutului alin. (1) art. 190 CP RM în următorul fel:

(1) Escrocheria, adică inducerea în eroare a unei sau a mai multor persoane prin prezentarea ca adevărată a unei fapte mincinoase sau ca mincinoasă a unei fapte adevărate săvârşită, în scopul de a obţine pentru sine sau pentru altul un folos patrimonial injust şi dacă a fost cauzată o daună.

De asemenea, ca o soluţie temporară şi cu titlu de alternativă, se propune revizuirea conceptului sustragerii, astfel încât în cadrul ei ar fi devenit posibilă atentarea la un obiect imaterial – dreptul asupra bunului.

Următoarea idee ţine de caracterul nepotrivit al sintagmei „care a cauzat daune considerabile" în dispoziţia normei prevăzute la alin. (1) art. 190 CP RM. În primul rând, o asemenea urmare trebuie să fie percepută drept circumstanţă agravantă căreia îi este atribuit un alineat separat în cadrul normei de bază prin care s-ar agrava răspunderea. În al doilea rând, trebuie să existe posibilitatea reală de sancţionare a cauzării daunelor în acele proporţii ce depăşesc proporţiile mici, însă nu sunt considerabile. Or, însăşi noţiunea de daune considerabile până acum rămâne necorespunzătoare cerinţelor de claritate şi previzibilitate a legii. Este strict necesar să se modifice conţinutul alin. (2) art. 126, în aşa fel încât să fie eliminate toate dubiile şi neclarităţile. Lucrarea conţine o propunere *de lege ferenda* în acest sens.

În acelaşi timp, în cadrul cercetărilor efectuate s-a depistat faptul că alin. (2^1) sancţionează dobândirea prin escrocherie a bunurilor de patrimoniu cultural din siturile arheologice sau din zonele cu potenţial arheologic. Deci, în ipoteza în care un bun de patrimoniu cultural va fi dobândit într-un oarecare alt loc, norma devine una pasivă în vederea caracterului ei restrâns de aplicare. Considerăm că, deoarece scopul normei date este de a proteja primordial patrimoniul cultural, şi anume, bunurile ce fac parte din el, ea urmează să fie modificată, astfel încât să nu se rezume la un anumit spaţiu geografic, ci să acţioneze pretutindeni. Astfel, se recomandă înlăturarea din alin. (2^1) art. 190 CP RM a sintagmei „din siturile arheologice sau din zonele cu potenţial arheologic” din considerentul că astfel de bunuri trebuie să fie protejate pretutindeni, indiferent dacă în momentul comiterii infracţiunii se află într-un sit arheologic sau nu.

Rezultatele cercetărilor au permis formularea următoarelor concluzii: actualmente, în spaţiul juridic naţional escrocheria este atribuită la categoria infracţiunilor comise prin sustragere, însă este bine-venită ideea de abstagere de la acest concept. Totodată, norma prevăzută de alin. (1) art. 190 CP RM urmează a fi schimbată din temelie având în vedere caracterul nedesăvârşit al conţinutului acesteia în ziua de astăzi.

Referinţe:

1. Decizia nr. 126 din 15.11.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 152g/2018 privind excepţia de neconstituţionalitate a unor prevederi din articolul 190 alin. (1) Cod penal.
2. Legea Republicii Moldova cu privire la modificarea unor acte legislative nr. 179 din 26 iulie 2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 309-320.
3. BRÎNZĂ, S. *Obiectul infracţiunilor contra patrimoniului*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2005.
4. Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor nr.23 din 28.06.2004. În: *Buletinul Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova*, 2004, nr. 8, p. 5.

Recomandat
***Dorina GUREV**, dr., conf. univ.*

LEGITIMITATEA INTERVENŢIILOR UMANITARE ÎN LIMITELE DREPTULUI INTERNAŢIONAL COMTEMPORAN

Irina FLOREA

CZU: 341.233:341.123 irinaflorea999@gmail.com

The welfare of the humankind represents a crucial condition to the existence of the international community. Whereas the nations themselves endow a state with the most important value – statehood sovereignty, countries themselves empower and sustain global viability. The concept of a humanitarian intervention had risen when the UN understood that it had no other form of control over obstreperous states. Apart from geopolitics, no geopolitic interests shall prevail above peace or security, because in the end, humankind is the effective beneficiary of a safe and carefree life.

Conceptul de „intervenţie umanitară" a luat naştere la scurt timp după ce Organizaţia Naţiunilor Unite a înţeles că nu are nicio altă formă de control efectiv asupra statelor care se manifestă contrar ordinii internaţionale, se manifestă ameninţător sau agresiv. Formarea în 1945 a unui organism supra-statal care să controleze şi să remedieze extatic fenomenele care, din variate motive, au atentat la pacea şi securitatea regională, a demonstrat atât succese, cât şi eşecuri, fapt ce a dus treptat la materializarea intenţiei de a utiliza mecanismul intervenţiei într-un mod cât mai corect, transparent şi imparţial. Noţiunea de „intervenţie" se referă la actul de implicare a unui stat în treburile interne ale unui alt stat, în cazurile în care vădit este clar că o naţiune este afectată de atrocităţi. Având în vedere că o astfel de operaţiune evoluează cel mai des prin mijloace şi forţe militare, majoritatea subiecţilor internaţionali sunt reticenţi sau admit parţial conceptul de „intervenţionism".

Legitimitatea intervenţiilor umanitare a fost mereu contestată şi plasată între geopolitică, moralitate, necesitate şi stringenţă. Presiunea pentru o astfel de operaţiune continuă să persiste, atât atunci când se desfăşoară efectiv, cât şi în cazurile în care nu se intervine. Ca rezultat, atestăm în ambele situaţii o stare de incertitudine acută, dat fiind lipsa de reacţie promptă din partea Consiliului de Securitate, care este primar însărcinat cu atributiva de menţinere a păcii şi securităţii pe glob. Abstracţie făcând de aspecte sensibile, precum suveranitatea statală, limitele teritoriale sau identificarea istorico-culturală, intervenţia umanitară trebuie percepută ca un mecanism adecvat, vital şi imparţial, care protejează şi ajută naţiunile afectate de atrocităţi.

Pentru o desfăşurare corectă, o intervenţie umanitară trebuie să subscrie la multiple variaţii de circumstanţe de ordin obiectiv, şi anume: autoritatea corectă, intenţia corectă, cauza justă, ultima instanţă, mijloacele proporţionale, perspectivele rezonabile, proporţionalitatea şi necesitatea. Cert este faptul că până a ajunge la instalarea

Misiunilor de Menţinere a Păcii, care au, în esenţă caracter militar, ONU trebuie să se asigure că toate celelalte măsuri nonmilitare (politice, economice, diplomatice) şi-au dovedit ineficienţa. Misiunile de Menţinere a Păcii, în calitate de agenţi intervenţionişti, reprezintă forţe imparţiale care recurg la folosirea armelor doar în cazuri de autoapărare. În cazurile de atacuri armate, provocări sau manevre militare de orice durată sau intensitate, o Misiune de Menţinere a Păcii va fi iniţial instalată pentru observare, şi se va implica direct doar atunci când circumstanţele vor scăpa drastic de sub control sau eforturile de instaurare a păcii vor eşua.

Este de reţinut faptul că Misiunile de Menţinere a Păcii nu urmăresc intenţia de a se alinia la vreuna dintre părţile beligerante şi nici nu au ca scop neglijarea statului în teritoriul căruia au fost insatlate, ci, din contra, urmăresc asigurarea încetării focului şi stabilirea securităţii regionale [1]. Din momentul instalării lor în zonă de conflict, Misiunile au ca obiectiv primar menţinerea legăturii cu organizaţiile cu scop umanitar şi menţinerea relaţiilor cu organizaţiile internaţionale sau autorităţile de stat. În acest sens, se conturează premisa că nu există o altă entitate mai potrivită decât o Misiune de Menţinere a Păcii, care să recunoască şi să evalueze circumstanţele locale, furnizând astfel raportări cât mai veridice şi actualizate. Misiunile de Menţinere a Păcii sunt instalate în cele mai dificile medii, implicând aspecte de ordin fizic, politic, economic şi chiar, geografic. Însă, indiferent de circumstanţe şi provocări, Misiunile au interdicţia de a urma unele indicaţii survenite de la părţile beligerante, trebuie să demonstreze imparţialitate şi implicare sistematică în vederea încetării ostilităţilor. Mai mult ca atât, Misiunile de Menţinere a Păcii trebuie să respecte obiective clare, ajustând corect toate resursele, precum şi să contribuie la radierea cauzelor care au generat criza umanitară.

Ordinea internaţională reprezintă o interconexiune puternic determinată a naţiunilor care interacţionează şi schimbă constant resurse, iar probleme precum conflictele armate militare, terorismul, insurgenţele, sărăcia extremă sau dezastrele naturale nu pot fi abordate, tratate sau radiate complet izolat. Pentru aceasta, este nevoie ca organizaţiile internaţionale, alături de ţările membre, să întreprindă măsuri pozitive de consolidare a păcii şi securităţii globale, în care nu există loc de ameninţare sau agresiune militară [2]. Justiţia după „război” este un concept care nu mai există [3]. În ecuaţia modernă, conflictele armate nu pot fi justificate şi nici nu pot fi tratate în mod egal drept corecte sau necesare, deoarece termenul de conflict armat echivalează cu nedreptate, încălcare, inumanitate. Întrucât reprezintă cel mai rău scenariu al relaţiilor internaţionale eşuate, naţiunile demodate încă mai consideră că recurgerea la forţă redeschide uşa către o nouă ordine internaţională, bazată pe capricii şi interese personale.

Multitudinea de intervenţii umanitare [4] demonstrează că omenirea nu poate învăţa din propria istorie, iar cursul modernizării este cel care provoacă naţiunile la readaptarea viziunilor şi principiilor. Cu toate astea, geopolitica este un aspect care va continua să domine relaţiile interstatale, reprezentând veriga slabă a comunităţii internaţionale. Din acest considerent, pledăm pentru modernizarea Consiliului de

Securitate în calitate de organ reprezentativ al tuturor naţiunilor, şi în special – la renunţarea la dreptul de veto pentru membrii cu statut permanent. Fiindcă acest drept poate fi abuziv utilizat în blocarea procedurilor decizionale ce vizează o catastrofă umanitară, ne regăsim în ideea că popoarele suferinde sunt cele care trebuie să fie cu precădere ajutate. Ne alăturăm ideii precum că este necesară amendarea Cartei ONU cu instituţia intervenţiei, în vederea eliminării acestui mecanism din vidul cutumiar. Această completare vine în susţinerea obţinerii legalizării oficiale a mecanismului intervenţionist, ceea ce face posibilă demararea obiectivă şi transparentă a acestuia. În aceeaşi ordine de idei, considerăm necesară instituţionalizarea responsabilităţii subiecţilor în dreptul internaţional pentru eşecuri, neglijenţă sau ilegalitate, precum şi stabilirea unei proceduri de intervenţie pentru agentul intervenient.

Suntem conştienţi că interconexiunea este mult prea profundă pentru a permite unei naţiuni să rămână în urmă. Eforturile însă trebuie să fie de anvergură globală şi să depăşească preocupările înguste, standardele şi mentalităţile învechite. În acest scop, comunitatea internaţională va demonstra că şi-a reajustat pozitiv atitudinea faţă de conceptul de pace, întărind şi mai mult rolul şi importanţa acesteia în numele umanităţii.

Referinţe:

1. TESON, F. R. *International Obligation and the Theory of Hypothetical Consent*. Florida State University College of Law, 1990, p. 85.
2. KAHLER, M. *Legitimacy, humanitarian intervention and international institutions. Politics, Philosophy & Economics*, https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1470594X10386570. Accesat: 15.06.2022.
3. FABIAN, G. *International Public Law*. Hamangiu, 2019, p. 195.
4. The United Nations Humanitarian Interventions: Selected Humanitarian Crisis in 1989-2014, pp.199-201, https://oak.chosun.ac.kr/bitstream/2020.oak/17228/1/The%20United%20Nations%20Humanitarian%20Interventions%2C%20Selected%20Humanitarian%20Crisis%20in%201989-2014.pdf. Accesat: 15.06.2022.

Recomandat
***Valentin ROŞCA**, dr., lector univ.*

RĂSPUNDEREA PENALĂ A MINORILOR ŞI REGIMUL SANCŢIONATOR ÎN LEGISLAŢIA REPUBLICII MOLDOVA ŞI A ALTOR STATE

Alexandrina ROTARI

CZU: 343.224.1:343.222(478+100)

Introducere

Creşterea numărului infractorilor, precum şi diversificarea infracţiunilor săvârşite de către minori; necesitatea constituirii unei metodologii şi a unei metode implicate în cercetarea delincvenţei juvenile în scopul identificării particularităţilor infracţiunilor săvârşite de către minori, a factorilor ce contribuie la orientarea minorilor spre un comportament în dezacord cu legea şi a condiţiilor de prevenire şi combatere a criminalităţii minorilor – reprezintă o actualitate strigentă a societăţii noastre. Importanţa temei date este adolescenţa, care reprezintă o etapă din viaţa fiecărui om, plină de modificări şi trăiri care influenţează enorm formarea personalităţii în devenire. Încep să apară conflicte cu autoritatea, conflicte de idei, conflicte afective, astfel, adolescenţa este considerată vârsta contestaţiei, atunci când adolescentul se revoltă împotriva atitudinii protecţioniste şi paternaliste. Preocuparea adolescentului în relaţia cu adultul este să stabilească raporturi de egalitate, şi nu raporturi de tipul celor dintre cel educat şi educator. Contestarea reprezintă, de fapt, o etapă de maturizare psihologică, nevoia de a contesta aproape totul nu este altceva decât reflectarea unui efort intelectual, absolut normal, de a regândi totul independent şi de a nu accepta nicio idee, fără ca mai întâi să o fi trecut printr-un raţionament personal.

Numeroase reglementări naţionale şi internaţionale există cu privire la răspunderea penală a minorilor, care au drept scop protejarea interesului superior al copilului. Printre ele fiind: Codul penal al RM, Codul de procedură penală al RM, Codul contravenţional al RM şi Legea nr. 299 din 2018 care stabileşte măsurile şi serviciile destinate copiilor cu comportament deviant. Printre reglementările internaţionale se numără Convenţia cu privire la drepturile copilului din 1990; Regulile de la Havana din 1990; Regulile de la Beijing din 1985: Regulile de la Tokyo: Observaţia generală nr.10 a Comitetului ONU şi Recomandarea Comitetului de Miniştri al Consiliului Europei.

Răspunderea penală a minorilor, conform legislaţiei Republicii Moldova, prevede două elemente obligatorii, anume responsabilitatea, care presupune aptitudinea biopsihică a persoanei de a înţelege şi de a-şi dirija în mod conştient actele de conduită în raport cu celelalte existente, este capacitatea persoanei de a înţelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum şi capacitatea de a-şi manifesta voinţa şi a-şi dirija acţiunile [1, p.191-192]. Următorul element indispensabil este vârsta răspunderii penale,

care, conform prevederilor art.21 Cod Penal al RM, este vârsta de 16 ani, care este o regulă generală, iar ca excepţie este alin.(2) art.21 Cod penal, care prevede vârsta minimă de răspundere penală de 14 ani, în cazul savârşirii infracţiunilor grave şi deosebit de grave. Minorii în vârstă de până la 18 ani, care au comis pentru prima dată o infracţiune uşoară sau mai puţin gravă şi dacă s-a constatat posibilitatea corectării lor prin alte metode, li se poate aplica liberarea de răspundere penală. Iar în cazul când minorul este deja condamnat pentru o infracţiune uşoară, mai puţin gravă sau gravă şi nu are împlinită vârsta de 18 ani, dar instanţa de judecată constată că scopurile pedepsei penale pot fi executate prin aplicarea unor măsuri de constrângere cu caracter educativ, este posibilă liberarea de pedeapsă penală [2, p.209].

Pedepsele aplicate minorilor în Republica Moldova sunt: Munca neremunerată în folosul comunităţii (minorii care au împlinită vârsta de 16 ani pentru cel mult 240 de ore); Amenda (puţin aplicata din cauza posibilităţilor minime ale minorilor); Închisoarea (sancţiune privativă de libertate a persoanei vinovate de comiterea infracţiunii. Pedeapsa aplicată minorilor sub 18 ani, se stabileşte din maximul pedepsei, prevăzută de legea penală pentru infracţiunea săvârşită, redusă la jumătate. La stabilirea pedepsei definitive în caz de concurs de infracţiuni, pedeapsa închisorii nu poate depăşi 12 ani şi 6 luni pentru minori, iar în caz de cumul de sentinţe, de 15 ani pentru minori [3, p.32-50]. **Măsurile de siguranţă aplicate minorilor conform prevederilor** art. 104 CP al RM, sunt: a) avertismentul; b) încredinţarea minorului pentru supraveghere părinţilor, persoanelor care îi înlocuiesc sau organelor specializate de stat; c) obligarea minorului să repare daunele cauzate. La aplicarea acestei măsuri se ia în considerare starea materială a minorului; d) obligarea minorului de a urma un curs de reabilitare psihologică; e) obligarea minorului de a urma cursul de învăţământ obligatoriu; f) obligarea minorului de a participa la un program probaţional.

În Franţa pedepsele aplicate minorilor de la 13-18 ani sunt: confiscarea bunului folosit la săvârşirea infracţiunii, stagiul, amenda şi munca în folosul comunităţii. Măsurile de siguranţă aplicate minorilor sub 13-18 ani sunt: avertismentul judiciar şi măsura judiciară [4, p.43-57]. În Italia pentru minorii care comit infracţiuni se aplică următoarele pedepse penale: amenda, supraveghere la domiciliu şi plasamentul în comunitate. Iar minorilor în vârstă de la 14-18 ani care sunt în conflict cu legea li se aplică două tipuri de măsuri de siguranţă, privative de libertate, şi anume, internarea într-o casă de corecţie şi neprivative dă libertate, libertatea supravegheată [5]. În Statele Unite ale Americii, pedepsele aplicate minorilor sunt: amenda, munca în folosul comunităţii şi închisoare, iar în calitate de măsuri de siguranţă li se aplică programe de probaţiune individualizate, special nevoilor şi cerinţelor minorului [6,p.537-552]. În Ucraina pentru minorii de la 14-18 ani se aplică următoarele pedespe: 1. amenda; 2. munca publică; 3. munca corecţională; 4. arestul; 5. privarea de libertate pe termen determinat. Măsuri educaţionale obligatorii sunt: 1) avertismentul; 2) restrângerea timpului liber şi stabilirea unor cerinţe speciale pentru comportamentul minorului; 3) transferul minorului sub supravegherea părinţilor sau a persoanelor care îi înlocuiesc sau sub supravegherea unui colectiv pedagogic sau de muncă cu acordul acestuia,

precum şi a cetăţenilor la cererea acestora; 4) impunerea unui minor care a împlinit vârsta de cincisprezece ani şi are bunuri, fonduri sau câştiguri, obligaţia de a repara prejudiciul material cauzat; 5) trimiterea unui minor într-o instituţie de învăţământ special pentru copii şi adolescenţi până la corectarea acestuia, dar pe o perioadă care nu depăşeşte trei ani [7].

Concluzii. Luând în considerare rapiditatea răspândirii informaţiilor, dezvoltării tehnologiilor şi a mass-mediei, înţelegem că nivelul de maturitate la minori, la fel este mai crescut, astfel ne dăm seama că deja de la o vârstă mai mică minorii sunt apţi, din punct de vedere emoţional, să-şi conştientizeze acţiunile şi inacţiunile sale. Aşadar, în calitate *de lege ferenda*, am propune micşorarea vârstei minime de răspundere penală a minorilor, cât şi reglementarea acestei răspunderii în mai multe acte normative naţionale. Având în vedere exemplul în ţările europene, am recomanda că vârsta răspunderii penale să fie scăzută cu cel puţin 1 an. De exemplu, în Marea Britanie, vârsta minimă la care poate fi tras la răspundere un minor, în caz de comitere a unei infracţiuni, este de 10 ani, în Scoţia vârsta minimă este de 12 ani, ca şi în Olanda. Observând ineficienţa măsurilor de constrângere de natură educativă prevăzute la art.104 CP al RM, în calitate *de lege ferneda*, propunem modificarea art.104 Cod penal al RM, cu măsuri de siguranţă mai stricte, cum ar fi exemplul Spaniei cu numeroase măsuri pentru fiecare caz în parte, de la internarea în regim închis până la avertisment, sau exemplul din SUA, unde pentru fiecare minor delincvent se oferă un ofiţer de probaţiune care lucrează strict după problemele şi necesităţile minorului, fiind un lucru mai favorabil şi cu mai mare potenţial de reuşită în corectarea comportamentului delincvent.

Referinţe:

1. DORINA, Gurev. *Răspunderea penală pentru răpirea unei persoane: Monografie*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2018.
2. GRAMA, M., ŞAVGA, A., BOTNARU, S., GROSU, V. *Drept penal. Partea generală*. Vol. I. Chişinău, 2012.
3. GUREV, D., BOTNARENCO, M. Măsurile destinate copiilor în conflict cu legea: legislaţia Republicii Moldova şi a altor state, În: *Intrumentul Bibliometric Naţional*. Chişinău: Universitatea de Stat din Moldova, 25-26 martie 2021.
4. COJOCARU, Radion, RUSSU, Valentina. Răspunderea penală a minorilor în unele ţări europene, În: *Revista "Ştiinţe juridice"*. Chişinău: Academia "Ştefan cel Mare" a MAI, 2021, nr.14, ISSN 1857-0976.
5. Codul penal al Italiei (accesat 27.02.2022) disponibil:http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Italia-RO.html
6. MARCUS, Paul. *The juvenile justice system in the united states*. United States.2004. 1-2 (Vol.75.).
7. Codul penal al Ucrainei (accesat 03.04.2022) disponibil: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30418109#pos=980;-11

Recomandat
***Dorina GUREV,** dr., conf. univ.*

INFRACŢIUNEA DE EUTANASIE: CONTROVERSE, SOLUŢII, PERSPECTIVE

Valeria MARANDICI

CZU: 343.614:343(478) valerya_marandici@yahoo.com

Euthanasia refers to a deliberate action taken with the intention of ending one's life in order to relieve a persistent pain. In most countries, including Republic of Moldova, euthanasia is against the law and may carry a jail sentence. This paper looks at the debate surrounding some ambiguous circumstances of euthanasia and how they can be overcame.

Eutanasia reprezintă un subiect controversat, care a apărut încă în perioada antică. Aceasta se datorează faptului că de la formarea comunităţii civilizate, obiectul principal al cercetărilor filozofice şi juridice este forma corelaţiei între viaţă şi moarte. Actualitatea acestei teme rezidă în sporirea interesului faţă de respectarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului şi în apariţia unui val de legalizare a eutanasiei în legislaţiile altor ţări, având la bază ideea existenţei dreptului persoanei de a muri.

Susţinătorii eutanasiei cred că dacă fiecare persoană are dreptul său fundamental la viaţă, trebuie să aibă şi dreptul la moarte. Astfel, principalele motive care stau la baza opiniilor de acceptare a eutanasiei sunt: de a curma suferinţele insuportabile ale persoanei bolnave; de a nu împovăra persoanele apropiate cu îngrijirea permanentă a persoanei bolnave incurabil; dorinţa de a muri demn; tratamentul şi menţinerea vieţii unor persoane bolnave incurabile implică unele cheltuieli care nu sunt justificate etc. [1, p.80].

Astfel, în ansamblul său, problematica eutanasiei ilustrează un potenţial conflict între dreptul de a dispune de propriul corp, inclusiv prin distrugerea acestuia, şi obligaţia legală şi deontologică a medicului de a apăra viaţa şi de a nu grăbi moartea [2, p.77].

Caracterul complex al eutanasiei ca şi fenomen social-juridic determină existenţa unor forme diferite de realizare a acesteia. În funcţie de caracterul acţiunilor prin care se atinge scopul final de provocare a morţii persoanei bolnave incurabil, eutanasia poate fi activă şi pasivă.

„Eutanasia activă" constă într-o acţiune a lucrătorului medical făcută cu scopul de a provoca moartea pacientului. De cele mai dese ori, aceasta se exprimă prin administrarea pacientului unor medicamente care provoacă moartea lui. Prin „eutanasie pasivă" se înţelege încetarea unui tratament specific pentru persoane ce suferă de o boală incurabilă, bazată pe rugămintea acestora cu scopul de a grăbi survenirea morţii naturale.

Atitudinea comunităţii internaţionale faţă de eutanasie se deduce din reglementarea dreptului la viaţă a persoanei, în special, prin prisma hotărârilor Curţii Europene

a Drepturilor Omului, care condamnă actul de eutanasie ca fiind contrar prevederilor art.2 CEDO. În toate cauzele pe care le-a examinat, Curtea a evidenţiat obligaţia statului de a proteja viaţa, iar art. 2 nu poate fi interpretat, fără denaturarea limbajului, în sensul că ar conferi un drept diametral opus [dreptului la viaţă], şi anume, dreptul de a muri; acesta nu poate nici să dea naştere dreptului la autodeterminare, în sensul că ar conferi fiecărei persoane dreptul de a alege moartea mai degrabă decât viaţa.

La nivel naţional, în Republica Moldova, eutanasia este o faptă infracţională reglementată de art.34 din Legea ocrotirii sănătăţii nr.411 din 28 martie 1995 şi art.148 Cod penal al RM.

Analizând legislaţia mai multor ţări la elaborarea studiului de drept comparat în ceea ce priveşte eutanasia, putem concluziona că există patru curente principale în ceea ce priveşte reglementarea juridică a faptei de eutanasie în diferite legislaţii:

1. Incriminarea acesteia printr-o normă specială în cadrul legii penale, cu stabilirea răspunderii penale pentru fapta comisă mai blândă în raport cu cea de omor intenţionat.
2. Reglementarea eutanasiei ca un act interzis în acte normative medicale şi încadrarea lor într-o componenţă de infracţiune generală – cea de omor intenţionat.
3. Legalizarea completă a eutanasiei (forma activă şi pasivă) cu stabilirea unor condiţii legale concrete şi exhaustive care trebuie să fie respectate de ambele părţi (medic şi pacient).
4. Legalizarea doar a formei pasive a eutanasiei cu interzicerea legală a recurgerii la formele active ale acesteia.

În urma analizei juridico-penale a infracţiunii de lipsire de viaţă la dorinţa persoanei (eutanasia), prevăzută la art. 148 CP RM, constatăm că în art.148 este prevăzută doar o singură variantă-tip a infracţiuni, care constă în acţiunea de lipsire de viaţă a persoanei în legătură cu o maladie incurabilă sau cu caracterul insuportabil al suferinţelor fizice, dacă a existat dorinţa victimei sau, în cazul minorilor, a rudelor acestora.

O mare importanţă ce se referă la fapta prejudiciabilă prezintă acele circumstanţe care condiţionează prezenţa faptei de eutanasie, iar lipsa cărora exclude prezenţa acesteia. Astfel, fapta de lipsire de viaţă a persoanei trebuie să fie cauzată, în mod alternativ, de următoarele: 1) boală incurabilă de care suferă victima; 2) suferinţe fizice insuportabile ale victimei.

O condiţie la fel de obligatorie ce ţine de fapta prejudiciabilă a infracţiunii de eutanasie este cea legată de dorinţa victimei, sau în cazul unor victime minore, a rudelor acesteia. În acest caz, dorinţa (consimţământul) victimei are calitatea de circumstanţă atenuantă a eutanasiei, ceea ce este decisiv pentru a distinge eutanasia de omorul premeditat, fiind redus gradul de pericol social al acesteia.

În ceea ce priveşte subiectul infracţiunii de eutanasie, nu sunt oarecare cerinţe speciale în privinţa acestuia, astfel orice persoană care întruneşte semnele unui subiect general al infracţiunii poate fi subiect al infracţiunii prevăzute în art.148 CP RM.

În acest sens, considerăm că având în vedere caracterul preponderent medical al acestei infracţiuni, în cadrul normei din art.148 în calitate de propunere *de lege*

ferenda, este necesar a introduce un subiect special, şi anume, medic sau alt lucrător medical. Astfel, considerăm oportună următoarea formulare a normei: „Lipsirea de viaţă a persoanei în legătură cu o maladie incurabilă sau cu caracterul insuportabil al suferinţelor fizice, dacă a existat dorinţa victimei sau, în cazul minorilor, a rudelor acestora de către un medic sau alt lucrător medical”.

Un alt moment important este motivul de care este ghidat făptuitorul în comiterea faptei de eutanasie, care ar trebui sa fie satisfacerea cererii insistente din partea victimei care suferă de o boală incurabilă sau de suferinţe fizice insuportabile de a pune capăt acestor suferinţe prin lipsirea de viaţă a acesteia. În acest sens, pentru ca un semn al laturii subiective să devină obligatoriu, este necesar ca acesta să fie prevăzut expres de legea penală, fapt care nu este prezent în prevederile art. 148 CP RM şi nu permite să atribuim, la moment, motivului un asemenea calificativ, dar considerăm necesară recunoaşterea acestuia în calitate de semn obligatoriu şi venim cu o propunere *de lege ferenda* privind completarea dispoziţiei art. 148 CP RM cu următoarea sintagmă: „din motiv de compătimire faţă de victimă”.

Referinţe:

1. ПОДДУБНЯК, А., КУРТМАМБЕТОВА, С. Правовые и моральные аспекты эвтаназии в современном обществе. В: *Ученые записки Крымского федерального университета имени В.И. Вернадского*, 2016, №4.
2. BUTMALAI, R. Fenomenul eutanasiei între pro şi contra. În: *Revista Naţională de Drept*, 2007, nr.2.

Recomandat
***Dorina GUREV**, dr., conf.univ.*

CONFIGURAŢIA JURIDICĂ A RĂSPUNDERII ŞI SANCŢIUNII CONTRAVENŢIONALE ÎN LEGISLAŢIA REPUBLICII MOLDOVA

Olesea PANCHIV

CZU: 343.211:342.924(478) panchiv.olesea@gmail.com

This research reflects a complex analysis of the contraventional liability as a fundamental institution of the contraventional law, through the prism of the legal framework and the specialized doctrine. Basically, the investigation outlines the issues of establishing, examining and solving the contraventional cases by the competent authorities, subjecting the entire system of contraventional sanctions to a critical evaluation in terms of their effectiveness in preventing and combating contraventions.

Ocrotirea valorilor sociale este o misiune prioritară a statului, în virtutea căreia legiuitorul elaborează un şir de norme juridice menite să apere ordinea socială şi de drept împotriva faptelor prejudiciabile. Încălcarea acestor norme imperative antrenează mecanismul constrângerii statale, care urmăreşte atragerea făptuitorului la o anumită formă de răspundere juridică, în funcţie de gradul de pericol social al faptei comise, în cazul nostru – contravenţia. Premisele unei investigaţii separate a răspunderii contravenţionale s-au conturat odată cu adoptarea Codului contravenţional din 24.10.2008, care a trasat direcţia autonomizării dreptului contravenţional ca ramură de drept, fiind o materie dinamică, a cărei aplicabilitate se bucură de un avânt impetuos, în condiţiile creşterii alarmante a ratei contravenţionalităţii pe teritoriul Republicii Moldova de la an la an.

Efectuând un studiu complex al doctrinei de specialitate, am elucidat diversitatea opiniilor cu privire la apartenenţa ramurală a contravenţiilor şi, corespunzător, a răspunderii contravenţionale. De la cele mai uşoare forme ale infracţiunilor la cele mai severe manifestări ale ilicitului administrativ, statele califică şi, respectiv, sancţionează în mod diferit faptele contravenţionale. Din ansamblul concepţiilor înaintate de către doctrinarii autohtoni şi cei străini, aderăm la poziţia exponenţilor promotori ai ideii de autonomizare a răspunderii contravenţionale în sistemul general al răspunderii juridice. Bunăoară, doctrinarul român, Al. Ţiclea, susţine că folosirea atributului „administrativ” pentru răspunderea contravenţională este neadecvată, deoarece sancţiunile contravenţionale nu se aplică numai de către autorităţile administraţiei publice, ci şi de instanţele judecătoreşti, şi atunci termenul de sancţiune „administrativă” nu mai are semnificaţia corespunzătoare [1, p. 7]. Un alt cercetător de peste Prut, I. Poenaru, încurajează emanciparea conceptului de răspundere contravenţională de sub tutela răspunderii administrative, tutelă pe care o consideră improprie şi fără vreo justificare

principală [2, p. 3]. În acelaşi timp, accentuându-se natura nepenală a contravenţiilor, se conturează concepţia autonomizării acestora prin crearea unei noi ramuri de drept, distincte, dreptul contravenţional [3, p. 82]. Ideea autonomiei dreptului contravenţional este susţinută şi de către doctrinarul autohton, O. Pantea, care o argumentează prin prisma unui obiect de studiu distinct, metodei de reglementare proprii, principiilor fundamentale de drept contravenţional şi sistemului terminologic specific [4, p. 161].

Prin urmare, considerăm că răspunderea contravenţională este un tip aparte de răspundere juridică, care reprezintă reacţia statului la comiterea unor fapte social-mente periculoase, calificate de legiuitor drept contravenţii, şi are drept consecinţă aplicarea faţă de făptuitor a sancţiunii contravenţionale de către autorităţile competente să soluţioneze asemenea cauze, conform regulilor unei proceduri strict reglementate de Codul contravenţional. La rândul său, sancţiunea contravenţională marchează una dintre finalităţile atragerii la răspundere contravenţională, fiind, potrivit art. 32 Cod contravenţional, „o măsură de constrângere statală şi un mijloc de corectare şi reeducare ce se aplică, în numele legii, persoanei care a săvârşit o contravenţie" [5], având drept scop ocrotirea valorilor sociale, formarea unei conduite civice corecte, prevenirea comiterii unor noi contravenţii atât de către cel sancţionat, cât şi de către alte persoane [6, p. 145].

Sistemul sancţiunilor contravenţionale aplicabile persoanelor fizice şi juridice în Republica Moldova este alcătuit din: avertisment, amendă, privarea de dreptul de a desfăşura o anumită activitate, de a deţine anumite funcţii, aplicarea punctelor de penalizare, privarea de dreptul special, munca neremunerată în folosul comunităţii şi arestul contravenţional. Ca rezultat al unei cercetări minuţioase a reglementărilor legislative în vigoare, coroborate cu statistica aplicării sancţiunilor contravenţionale, identificăm un şir de probleme care determină necesitatea reevaluării sistemului sancţiunilor contravenţionale din Republica Moldova sub aspectul eficacităţii acestora în procesul de prevenire şi combatere a contravenţionalităţii. În conţinutul studiului, am oferit o serie de recomandări şi propuneri *de lege ferenda* în vederea înlăturării vulnerabilităţilor legislative, perfecţionării cadrului normativ-juridic relevant şi îmbunătăţirii mecanismelor de aplicare a legii contravenţionale, care fundamentează valoarea teoretică şi aplicativă a lucrării elaborate.

În conformitate cu prevederile art. 393 alin. (1) Cod contravenţional, sistemul autorităţilor competente să soluţioneze cauzele contravenţionale este alcătuit din: instanţa de judecată, procuror, comisia administrativă şi agenţii constatatori din organele de specialitate indicate la art. 400-423[12] [5]. Efectuând o analiză sistemică a normelor contravenţionale ce reglementează competenţa autorităţilor enumerate, detectăm o serie de incertitudini şi contradicţii generate de utilizarea inconsecventă şi neuniformă a termenilor „constată", „examinează", „soluţionează", „aplică sancţiuni", fapt ce creează ambiguităţi în practica soluţionării cauzelor contravenţionale. Cu titlu de exemplu, reglementând competenţa Centrului Naţional Anticorupţie (art. 401 Cod contravenţional), a Agenţiei Naţionale Transport Auto (art. 407 Cod contravenţional), precum şi a altor autorităţi, legiuitorul specifică că acestea „constată" anumite

categorii de contravenţii, fără a concretiza cui aparţine competenţa de examinare şi sancţionare. Practica denotă că autorităţile care constată contravenţiile sunt în acelaşi timp cele care examinează şi soluţionează cauzele contravenţionale, extinzându-şi competenţa prin raportare la prevederile actualului art. 440 Cod contravenţional, care defineşte constatarea faptei contravenţionale, într-un mod pe care îl considerăm absolut eronat, deoarece înglobează inclusiv luarea unei decizii şi aplicarea unei sancţiuni contravenţionale. Această normă vine în contradicţie vădită cu dispoziţia art. 374 Cod contravenţional, care instituie trei faze distincte ale procesului contravenţional, şi anume: constatarea, examinarea şi soluţionarea cauzei contravenţionale (cu aplicarea sancţiunii contravenţionale, după caz). În vederea eliminării acestei coliziuni a normelor juridice, considerăm necesară modificarea art. 440 Cod contravenţional, după formula propusă în conţinutul lucrării, care ar limita constatarea la o primă fază a procesului contravenţional şi, corespunzător, completarea art. 374 Cod contravenţional cu alineate suplimentare care vor furniza o reglementare distinctă a fazelor procesului contravenţional.

Răspunderea şi sancţiunea contravenţională reprezintă componente juridice cu o valoare edificatoare în prevenirea şi combaterea faptelor ce contravin regulilor convieţuirii sociale. Îmbinând caracterul represiv şi cel educativ, acestea trebuie să influenţeze în mod pozitiv conduita ulterioară a contravenientului, inspirându-i respectul faţă de imperativele legii, în condiţiile în care „Niciodată nu vor fi respectate legile într-un stat unde nu există frică de pedeapsă” (Sofocle).

Referinţe:

1. ŢICLEA, Al. *Reglementarea contravenţiilor.* Bucureşti: Universul Juridic, 2008. 904 p.
2. POENARU, I. *Regimul juridic al contravenţiilor.* Bucureşti: Lumina Lex, 2002. 125 p.
3. MIHĂILESCU, M.-E. *Sancţiunile contravenţionale. Aspecte de drept material în dreptul românesc şi comparat.* Bucureşti: Hamangiu, 2013. 445 p.
4. PANTEA, O. Ponderea „dreptului contravenţional” în cadrul sistemului de drept al Republicii Moldova. În: Culegerea comunicărilor din cadrul Conferinţei ştiinţifice naţionale cu participare internaţională *„Realităţi şi perspective ale învăţământului juridic naţional”*, Chişinău, 1-2 octombrie 2019, pp. 155-161.
5. Codul contravenţional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial*, nr. 3-6, art. 15 din 16.01.2009, republicat în: *Monitorul Oficial*, nr. 78-84, art. 100 din 17.03.2017.
6. GUŢULEAC, V. *Tratat de drept contravenţional.* Chişinău: Tipogr. Centrală, 2009. 320 p.

Recomandat
***Oleg PANTEA**, dr., conf. univ.*

INFRACŢIUNEA DE PROXENETISM: CONTROVERSE, SOLUŢII, PERSPECTIVE

Dan FURCULIȚA

CZU: 343.545:343(478) dan.furculita.99@gmail.com

It is important to establish the legal nature of the crime, to carry out extensive legal research, scientific and historical research on pimping, to develop legislative proposals to improve the rules, which provide for liability for the crime of pimping. Human history shows that the basic transformations of social life are always accompanied by considerable increases in crime, especially in its most dangerous forms, which parasitize on the basis of the weakened organism of society. Thus, in realities where poverty, unemployment, lack of opportunities for the younger generations and low level of education persist in society, the phenomenon of pimping and prostitution has become more common.

Secolul XX şi-a adus contribuţia la dezvoltarea criminalităţii, în special ceea ce vizează procesele de dezorganizare socială sau activităţi infracţionale, care îşi au baza pe obţinerea unor profituri mari, rapide şi uşoare, caracterizate prin diverse forme ale infracţionalităţii, cum ar fi: traficul de fiinţe umane, contrabanda, traficul ilegal de stupefiante, proxenetism şi, desigur, nu în ultimul rând prostituţia. Anual, milioane de oameni din întreaga lume devin victime ale infracţiunii de proxenetism. Fiind un fenomen nou, a devenit pentru Republica Moldova o problemă de ordin naţional. Proxenetismul a devenit un fenomen alarmant care, pe zi ce trece, ia proporţii tot mai mari.

În fiecare societate persistă un anumit sistem de norme şi valori strict determinate, care formează conduita socială dintr-un stat. Din acest motiv, societatea critică şi monitorizează comportamentul membrilor săi, mai ales din punctul de vedere al conformării acestui comportament la regulile unanim recunoscute. Mai mulţi autori consideră că noţiunea de „comportament social deviant" include în sine crime şi alte delicte, inclusiv beţia, alcoolismul, narcomania, sinuciderea etc.

Constituţia Republicii Moldova prevede la art. 36 că „dreptul la ocrotirea sănătăţii" [1], statul are prerogativa de a stimula activitatea direcţionată spre îmbunătăţirea stării de sănătate a cetăţenilor, dar în acelaşi timp trebuie să prevadă pedepse aspre aplicabile persoanelor care încalcă regulile sanitaro-epidemiologice şi care pun în pericol viaţa şi sănătatea populaţiei. În scopul ocrotirii sănătăţii publice împotriva oricăror atentate, legea penală interzice săvârşirea faptelor care pot avea drept consecinţă răspândirea diferitelor boli infecţioase. Pentru săvârşirea acestor fapte în Codul penal şi Codul contravenţional al Republicii Moldova se prevede, la diferite articole incluse în Capitolul VIII CP, şi Capitolul VII CC, pedepse a căror mărime este determinată în fiecare caz concret de gradul prejudiciabil al faptei săvârşite.

În ordinea juridică naţională, cum am menţionat şi *supra*, proxenetismul este prevăzut la art.220 Cap. VIII Cod penal – Infracţiuni contra sănătăţii publice şi convieţuirii sociale, în următorii termeni: „*Îndemnul sau determinarea la prostituţie ori înlesnirea practicării prostituţiei, ori tragerea de foloase de pe urma practicării prostituţiei de către o altă persoană, dacă fapta nu întruneşte elementele traficului de fiinţe umane*”.

Potrivit legii penale autohtone, răspunderea pentru proxenetism se poate agrava în condiţiile prevăzute de alin.(2) art.220 CP RM, atunci când acţiunile sunt săvârşite: a) asupra a două sau mai multor persoane; b) asupra unei femei gravide; c) de două sau mai multe persoane; d) de o persoană publică, de o persoană cu funcţie de răspundere, de o persoană cu funcţie de demnitate publică, de o persoană publică străină sau de un funcţionar internaţional, precum şi în condiţiile alin. (3) al aceluiaşi articol, atunci când acţiunile sunt săvârşite de un grup criminal organizat sau de o organizaţie criminală [2].

Proxenetismul poate fi văzut sub două concepte: ca fenomen social ce constituie o parte componentă a prostituţiei şi ca fenomen juridic.

Ca fenomen social proxenetismul este o parte componentă a prostituţiei, deoarece anume de la această faptă îşi are începutul, citându-l pe autorul Adler Laure, care ne spune că „*o prostituată fără proxenet nu este prostituată* [3, p. 44]. Cu alte cuvinte, dacă nu ar fi existat prostituţia, nu ar fi existat nici infracţiunea de proxenetism. Mai mult decât atât, între aceste fapte există o legătură directă şi reciprocă, ce se exprimă prin actele de organizare şi exploatare a prostituţiei exercitate de proxenet şi întreţinerea, care este acordată de prostituată persoanei care se ocupă cu proxenetismul. Toate actele exercitate în cadrul proxenetismului pot fi divizate în două categorii: a) actele de exploatare a prostituţiei şi b) actele de organizare a prostituţiei.

Ca fenomen juridic, proxenetismul reprezintă un comportament deviant, ce contravine normelor de drept şi morale şi celor de convieţuire socială, şi se pedepseşte în baza legislaţiei juridice penale şi contravenţionale. Aceasta se manifestă printr-un şir de acţiuni, cum ar fi: îndemnul, determinarea la prostituţie, înlesnirea practicării prostituţiei, tragerea de foloase de pe urma practicării prostituţiei şi altele. În acest sens, proxenetismul este văzut ca o formă de parazitism social, ce se exprimă prin exploatarea persoanei care practică prostituţia şi traiul din contul acesteia.

Deducem faptul că infracţiunea de proxenetism determină apariţia unui şir de controverse şi neclarităţi, ce necesită a fi perfecţionate în ceea ce vizează cadrul legislativ. Unul din elementele ce denotă existenţa unei dispute în acest sens este victima infracţiunii de proxenetism, care creează confuzii în ceeace vizează aplicrea corectă a normei cât şi incriminarea acestor fapte de către organele de drept din Republica Moldova. Unii autori, sau oameni din domeniul dreptului, consideră că infracţiunea de proxenetism are victimă, deoarece într-o oarecare măsură se află sub influenţa şi manipularea proxenetului, în timp ce altă categorie de autori şi profesionişti consideră că infracţiunea data nu are victimă, deoarece acţiunile persoanei ce practică prostituţia sunt libere, nefiind puse sub presiune sau constrângere din partea făptuitorului,

consimţământul acesteia fiind unul ferm şi bine determinat. În condiţiile reale, considerăm că infracţiunea de proxenetism are ca subiect victimă, însă doar în condiţiile în care aceasta este săvârşită în concurs cu alte infracţiuni ce cauzează persoanei care practică prostituţia un prejudiciu material sau moral considerabil.

O altă problemă, sau îi mai putem spune o lacună, se reflectă în limitele calificării infracţiunii de proxenetism, ce ia forma traficului de fiinţe umane sau traficului de copii. Cum am menţionat şi *supra*, suntem în prezenţa proxenetismului ori de câte ori există consimţământul persoanei, care se realizează printr-o înţelegere. Însă în situaţia minorilor, chiar dacă aceştia îşi oferă consimţământul de a practica prostituţia, se consideră că fiind viciati, din cauza vulnerabilităţii determinate de vârsta fragedă a acestora, fapt ce denotă incapacitatea lor de a lua decizii rationale, nu avem în vedere că este o problemă de ordin psihologic, ci cauza este vârsta în care persoana nu îşi dă seama de consecintele care pot surveni de pe urma practicării acestui gen de activitate. Tangenţial, dacă persoana ce a împlinit 18 ani ia benevol, fără vreo oarecare presiune, imixtiune a făptuitorului, decizia de a se prostitua, faptele vor fi calificate conform art. 220 CP RM. În situaţia în care persoana ia decizia de a se prostitua sub o anume presiune şi imixtiune din partea făptuitorului sau manifestate sub una sau mai multe acţiuni principale şi adiacente ale celui din urmă reflectate în art. 165 CP RM, fapta va cădea sub incidenţa infracţiunii de trafic de fiinţe umane. În cazul proxenetismului, făptuitorul trage foloase, dar paralel şi persoana ce practică prostituţia îşi însuşeşte o parte din beneficii. În situaţia traficului de fiinţe umane, întreaga activitate are ca scop exclusiv exploatarea victimei, adică beneficiul obţinut este asimilat în întregime sau într-o proporţie mai mare către traficanţi.

Referinţe:

1. Constituţia Republicii Moldova din 27.08.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.78 din 29.03.2016.
2. *Codul penal al Republicii Moldova.* Nr.985-XV din 18.04.2002, în vigoare de la 12.06.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, din 13.09.2002, nr.128-129/1012.
3. ADLER, L. *Casele de toleranţă între 1830 şi 1930.* Bucureşti: Corint, 2004.

Recomandat
***Mihaela BOTNARENCO**, dr., conf.univ.*

ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A EVAZIUNII FISCALE A ÎNTREPRINDERILOR, INSTITUŢIILOR ŞI ORGANIZAŢIILOR

Ion BARGAN

CZU: 343.359.2:334.7

The contribution of the citizens to the formation of the public budget is an obligation established by the majority of the states of the world. At the international level, the Universal Declaration of Human Rights marks the commitment of every person to collectivity, because only within it is possible the free and full development of the human personality.

At the national level, the Constitution of the Republic of Moldova establishes the obligation of citizens to contribute, through taxes and fees, to public expenditures. Failure to comply with this obligation will have multiple macroeconomic and micro-economic consequences, ranging from a decrease in budget revenues to an impact on the income of each individual in the party and the good.

Generic, evaziunea fiscală constă în totalitatea procedeelor licite sau ilicite prin care cei interesaţi sustrag în tot sau în parte materia impozabilă. Fenomen cauzat de percepţia asupra corectitudinii impunerii; interesul patrimonial de a evita, parţial sau total, obligaţia fiscală, dezicerea contribuabilului de pactul social tacit, fenomen specific statelor al căror sistem public nu este eficient şi echitabil.

Evaziunea fiscală produce efecte specifice asupra statului, asupra altor contribuabili, precum şi asupra pieţei forţei de muncă. Statul îşi vede diminuate veniturile proprii; indirect, diminuarea veniturilor etatice va afecta ansamblul social prin diminuarea resurselor utilizate în scopuri comune; contribuabilii de bună-credinţă suportă efectele redistribuirii sarcinii fiscale pe sistemul vaselor comunicante. Astfel normele dreptului penal protejează o gamă largă de valori sociale care sunt prejudiciate, periclitate sau vătămate, considerându-se că orice infracţiune aduce atingere întregii ordini juridice.

În acest context, art.244 CP RM este chemat să asigure combaterea evaziunii fiscale a întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor, considerată manifestarea cea mai periclitată sub aspect social al fenomenului de evaziune fiscală [1, p. 144].

Infracţiunea fiscală constituie nu numai o infracţiune care atentează la sistemul financiar al statului, dar şi o infracţiune care cauzează prejudicii şi altor obiecte generice [2, p. 205]. Pentru survenirea răspunderii penale, infracţiunea de evaziune fiscală a întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor trebuie să fie realizată în cel puţin una din cele două modalităţi faptice prevăzute la art. 244 CP RM.

Astfel, în cazul primei modalităţi normative: a) Fapta constă doar în acţiune; b) Obiectul material îl reprezintă documentele contabile, fiscale şi/sau financiare;

c) Mijlocul de săvârşire a infracţiunii îl reprezintă documentele contabile, fiscale şi/ sau financiare *(inclusiv cele electronice)* care conţin date privind veniturile vădit denaturate; şi/sau documentele contabile, fiscale şi/sau financiare care nu au la bază operaţiuni reale ori care au la bază operaţiuni ce nu au existat; d) Produsul infracţiunii coincide cu mijlocul de săvârşire a infracţiunii.

În cazul celei de a doua modalitaţi normative: a) Fapta poate consta în acţiune sau inacţiune; b) Obiectul imaterial îl reprezintă obiectul impozabil; Obiectul material îl reprezintă actele contabile, fiscale şi/sau financiare; c) Mijlocul de săvârşire a infracţiunii coincide cu obiectul imaterial, după caz cu cel material; d) Obiectul impozabil nu poate fi produs al infracţiunii; Actele contabile, fiscale şi/ sau financiare pot fi *(după caz)* produs al infracţiunii.

Un aspect important în cercetarea formelor, metodelor, vinovăţiei în cazul săvârşirii evaziunii fiscale de către întreprinderi, instituţii şi organizaţii, este identificarea subiectului infracţiunii, care potrivit doctrinarilor poate fi stabilit în două categorii, persoana fizică şi persoana juridică. Aceeaşi divizare o face şi legislaţia penală, stabilind cele două entităţi la art.21 CP RM.

De menţionat că subiectul evaziunii fiscale uneori nu coincide cu subiectul infracţiunii în sensul art.244 CP RM, din considerentul că subiect al impunerii *(contribuabilul)* poate fi numai persoana juridică/persoana fizică *(formă organizatorico-juridică),* iar subiect al infracţiunii – persoana juridică şi cea fizică responsabilă din cadrul întreprinderii, organizaţiei sau instituţiei.

Actele vizând ţinerea evidenţei contabile, autentificarea acesteia, prezentarea ei la organele fiscale sunt realizate de către conducătorii întreprinderii, instituţiei şi organizaţiei, contabilii-şefi, contabili, precum şi de către alţi funcţionari care îi înlocuiesc [3, p. 272].

Lupta împotriva evazioniştilor s-a transformat într-o adevărată vânătoare de vrăjitori la nivel mondial, fiecare reuniune la nivel înalt fiind o ocazie pentru proferarea ameninţărilor la adresa celor care nu vor să plătească statelor impozite, taxe sau alte prelevări obligatorii. În acest context, sunt discutate intens planuri ambiţioase constând în schimburi de informaţii între guverne cu privire la conturi bancare nedeclarate, constrângerea tradiţionalelor paradisuri UE sau negocieri cu băncile care ascund evazioniştii. Legislaţia penală cunoaşte numai conţinuturi concrete de infracţiuni, La rândul lor, acestea posedă şi semne care, fiind iminente şi necesare pentru existenţa acestor componenţe, sunt totodată comune şi pentru altele [4, p. 138].

Pentru combaterea evaziunii fiscale, nu este necesar să se impună nişte sancţiuni drastice, ci ar trebui realizat un control fiscal eficient, un sistem legislativ viabil şi poate, în primul rând, o educaţie fiscală a cetăţenilor. Astfel, în urma cercetărilor realizate, propunem un şir de recomandări care considerăm că ar fi bine-venite pentru legislaţia Republicii Moldova, după cum urmează:

1. Cu titlu de propunere legislativă cu privire la art. 244 CP RM, apreciem oportun a se introduce în textul de incriminare a celei de a treia modalitate faptică, şi

anume – *prin alterarea, distrugerea sau tăinuirea intenţionată a echipamentelor de casă şi control.*

2. Cu titlu de propunere *de lege ferenda* referitoare la norma prevăzută de art.244 CP RM, reţinem necesitatea introducerii unei forme agravate ale infracţiunii, şi anume, săvârşirea infracţiunii de evaziune fiscală a întreprinderilor, instituţiilor sau organizaţiilor *de către un grup criminal organizat sau organizaţie criminală.*
3. *De lege ferenda*, la art. 244 CP RM propunem completarea articolului cu alin.(4) care ar prevedea *liberarea de răspundere penală* în cazul alin.(1) art.244 CP RM, dacă persoana a recuperat prejudiciul cauzat, precum şi suma tuturor restanţelor, majorărilor de întârziere *(penalităţilor)* şi amenzilor stabilite în conformitate cu Codul fiscal.
4. Considerăm că Codul penal al Republicii Moldova necesită a fi completat cu o normă nouă ce ar sancţiona persoanele care obţin, fără drept, sume de bani cu titlu de *rambursări sau restituiri* de la BPN ori *compensări datorate la BPN.*
5. Cu titlu de recomandare, propunem adoptarea în Republica Moldova a unei *legi speciale* cu referire la prevenirea şi combaterea evaziunii fiscale, amplificând astfel claritatea în aplicarea practică a normelor contravenţionale şi penale de referinţă.
6. Se impune o reevaluare a sistemului fiscal în ansamblu şi a formelor de răspundere juridică, în particular, în special sub aspect de uniformizare atât a legislaţiilor, cât şi a practicilor de aplicare a acestor norme.

Pornind de la ideea dreptului discreţionar, instanţa are posibilitatea de a opta între mai multe soluţii posibile corespunzătoare scopului legii, atunci când aplică o dispoziţie legală, – judecătorul apreciind după intima sa convingere.

Referinţe:

1. BRÎNZA, S. ş.a. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol. II. Chişinău: Tipografia Centrală, 2015.
2. BERLIBA, V. *Evaziunea fiscală. Probleme privind obiectul ocrotirii penale. Dreptul naţional în contextul proceselor intergraţioniste*. Chişinău: CEP USM, 2007.
3. BUZDUGAN, T. Subiectul infracţiunii de evaziune fiscală a întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor. În: *Conferinţa ştiinţifică naţională cu praticipare internaţională „Integrare prin cercetare şi inovare”*. Chişinău: CEP USM, 2018.
4. CUŞNIR, V. ş.a. *Aspecte juridico-penale ale evaziunii fiscale a întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor. Studiu monografic*. Chişinău: Elan Poligraf, 2002.

Recomandat
***Gheorghe RENIȚĂ,** dr, lector univ.*

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU EXERCITAREA ATRIBUŢIILOR ÎN SECTORUL PUBLIC ÎN SITUAŢIE DE CONFLICT DE INTERESE

Alexandru HEMEI

CZU: 343.222:343.35 alexandru.hemei99@gmail.com

The actuallity of research topic lies is in the clash of contemporary society with the illegal achievement of personal aims taking advantage of the status that the person has in the public system. All these proceedings and research from the phrase „conflict of interests".

Pornind de la esenţa noţiunii de ,,conflict de interese", distingem următoarele consideraţii generale referitor la acest tip de infracţiune care menţionează că un **conflict de interese** este o situaţie în care o persoană sau organizaţie este implicată în mai multe interese, de exemplu, interese financiare sau de altă natură, ce pot corupe sau afecta major luarea deciziilor corecte şi imparţiale de către acea persoană sau organizaţie.

„Un conflict de interese este un set de circumstanţe unde există riscul ca raţionamentul profesional sau acţiunile legate de un interes principal vor fi în mod nejustificat influenţate de un interes secundar". *Interesul principal* se referă la principalele obiective de profesie sau activitate, cum ar fi protecţia clienţilor, starea de sănătate a pacienţilor, integritatea de cercetare sau atribuţiile unei funcţii publice. *Interesul secundar* include beneficiul personal care nu este limitat doar la un câştig financiar, ci şi alte motive, precum dorinţa de a face favoruri pentru familie şi prieteni sau dorinţa pentru avansare pe plan profesional. Aceste interese secundare nu sunt tratate ca un element negativ în sinea lor, dar sunt inacceptabile, atunci când acestea afectează interesul principal. Reglementări privind conflictul de interese în spaţiul public se concentrează în principal pe relaţii financiare, deoarece acestea sunt mai obiective şi cuantificabile, şi implică, de obicei, mediul politic, juridic sau medical.

Generalizând la cele expuse mai sus, obiectul juridic generic al infracţiunii urmăreşte ocrotirea relaţiilor sociale cu privire la buna desfăşurare a activităţii de serviciu în sfera publică [1].

Scopul primordial al acestei cercetări este de a elucida că conflictul de interese este un virus al sitemului public şi al activităţii care se desfăşoară în el, la fel şi de a identifica măsuri necesare care previn şi combat dezvoltarea conflictului de interese.

Obiectivele propuse:

1. Cercetarea elementului de ,,conflict de interese" în publicaţii ştiinţifice autohtone şi străine, dar şi în practica judiciară.

2. Studierea legislaţiei pentru elaborarea ulterioară de măsuri şi procedee pentru combaterea conflictului de interese.
3. Cercetarea practicii judiciare care relatează evident desfăşurarea conflictului de interese.

În condiţiile unui mediu al sectorului public în schimbare rapidă, conflictul de interese reprezintă întotdeauna un motiv de îngrijorare. Încercarea de a controla prea strict exercitarea intereselor personale poate intra în conflict cu alte drepturi sau poate fi imposibilă sau contraproductivă în practică, ori poate determina situaţia ca unele persoane să nu mai dorească să ocupe o funcţie publică. Deşi un conflict de interese nu înseamnă *ipso facto* corupţie, există o recunoaştere a faptului că apariţia unor conflicte între interesele personale şi obligaţiile publice ale funcţionarilor publici, dacă nu este tratată corespunzător, poate duce la corupţie. Obiectivul unei politici adecvate privind conflictul de interese nu constă doar în simpla interzicere a intereselor de natură privată ale funcţionarilor publici, chiar dacă o asemenea metodă ar fi posibilă, ci acela de a susţine corectitudinea deciziilor politice şi administrative oficiale şi a administraţiei publice în general, recunoscând faptul că un conflict de interese nesoluţionat poate conduce la un abuz în serviciu. Pe de altă parte, sub raport legislativ, trebuie avută în vedere o corelare a reglementării conflictului de interese din punctul de vedere al legii administrative şi penale.

Prin urmare, stabilim:

1. Conceptul de „funcţie publică” se află în strânsă corelaţie cu noţiunea de „interes public”, ambele urmărind satisfacerea interesului general.
2. Funcţionarul public îşi desfăşoară activitatea în scopul realizării interesului public şi ca atare, în exercitarea funcţiei, are îndatorirea de a considera interesul public mai presus decât interesul personal.
3. Din categoria celor care prestează servicii de interes public fac parte acele entităţi care, prin activitatea pe care o desfăşoară, sunt chemate să satisfacă anumite interese generale ale membrilor societăţii.

Menirea unui tratament corespunzător cu privire la conflictul de interese nu constă doar în punerea interdicţiei funcţionarului public de a-şi realiza interesele personale, dar şi formarea unui concept sănătos de adoptare corectă şi responsabilă a unor decizii cu tentă politică sau administrativă premeditând anumite cazuri care, fiind nesoluţionate la timp, pot duce la dezastre autoritare. În relaţiile de natură legislativă este preferanbil ca să fie luate în calcul doar normele care au conotaţie penală pentru a soluţiona problematica penală a intereselor. Preîntâmpinarea unui conflict de interese existent poate corecta şi alţi funcţionari publici care sunt predispuşi la săvârşirea unei astfel de infracţiuni ca să se evite ulterior scoaterea lui din funcţie sau returnarea în mod forţat sau benevol a bunurilor infracţionale ale interesului său. Infracţiunea de conflict de interese a fost reglementată în vederea alinierii legislaţiei penale moldave la standardele europene privind protejarea integrităţii funcţionarilor publici, a mediului concurenţial, calităţii serviciilor, prevenirea conflictelor de interese, garantarea

independenţei şi imparţialităţii prestatorilor de servicii adiţionale, precum şi a desfăşurării corecte a procedurilor de achiziţie, asigurându-se astfel un tratament egal pentru toţi operatorii economici.

Considerăm că nu putem pune semn de egalitate între infracţiunile de corupţie, pe de o parte şi, infracţiunea de exercitare a atribuţiilor în sectorul public în situaţie de conflict de interese, pe de altă parte. Aceasta deoarece infracţiunile de corupţie nu pot să existe în afara unei remuneraţii ilicite, fapt care impune necesarmente existenţa unui corupt, pe de o parte, şi a unui corupător, pe de altă parte.

Per a contrario, în cazul exercitării atribuţiilor în sectorul public în situaţie de conflict de interese, nu mai este nevoie de cele două persoane tipice infracţiunilor de corupţie. Or, aşa cum rezultă din textul de lege prevăzut la art.326[1] CP RM, beneficiul acţiunii prejudiciabile comise în calitate de persoană publică, respectiv persoană cu funcţie de demnitate publică, manifestată alternativ în: soluţionarea unei cereri, demersuri sau plângeri, adoptarea unui act administrativ, încheierea, directă sau prin intermediul unei persoane terţe, a unui act juridic, luarea unei decizii sau participarea la luarea unei decizii, şi-l asumă tocmai aceasta (beneficiul este pentru sine sau pentru o persoană apropiată persoanei publice, sau persoanei cu funcţie de demnitate publică), constituind totodată şi mijlocul care îl impulsionează pe subiectul infracţiunii să adopte un comportament incorect, neonest şi părtinitor [2].

Infracţiunea de conflict de interese este văzută ca o circumstanţă prin care funcţionarul public prin acţiunile sale de realizare a interesului personal, periclitează buna funcţionalitate a instituţiilor de stat prin care se urmăreşte obţinerea de bunuri în patrimoniul personal. Noţiunea de conflict de interese nu include o pluralitate de tipuri de interese, ci doar pe cel personal, care prin împuternicirea pe care o are funcţionarul îşi realizează scopurile personale.

Infracţiunile în cauză au în calitate de produs al infracţiunii: 1) cererile, demersurile sau plângerile soluţionate de către făptuitor; 2) actul administrativ adoptat de către făptuitor; 3) actul juridic încheiat, direct sau prin intermediul unei persoane terţe, de către făptuitor; 4) decizia luată de către făptuitor; 5) decizia la a cărei luare a participat făptuitorul. Concomitent, remarcăm că în prezenţa circumstanţei agravante consemnate la lit.b) alin.(2) art.326[1] CP RM produsul infracţiunii îl reprezintă cererea, demersul, plângerea, actul administrativ, actul juridic sau decizia, legată de negocierea, gestionarea sau executarea mijloacelor financiare din fonduri publice sau din fonduri externe. Mai mult ca atât, apreciem că actul normativ emis, aprobat sau adoptat de către potenţialul infractor, nu este produsul infracţiunilor de exercitare a atribuţiilor în sectorul public în situaţia de conflict de interese, fapt prevăzut în mod expres în stipulaţiunea consemnată la alin.(3) art. 326[1] CP RM [3].

Referinţe:

1. EŞANU, A. Incriminarea exercitării atribuţiilor de serviciu în situaţie de conflict de interese: Argumente Pro şi Contra. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2019, p. 62.

2. LAZĂR, A. *Conflictul de interese – o analiză comparativă*, publicat pe site-ul http://www.universuljuridic.ro/conflictul-de-interese-o-analiza-comparativa.
3. Codul penal al Republicii Moldova nr.985, din 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.72-74 din 4.04.2009.

Recomandat
***Adriana EȘANU**, dr., conf.univ.*

SISTEMUL ADMINISTRAŢIEI PENITENCIARE DIN REPUBLICA MOLDOVA MECANISMUL NAŢIONAL COMPENSATORIU PENTRU DETENŢIA ÎN CONDIŢII PRECARE

Victor Andrei NEGRU

CZU: 343.82(478) vicunegru@yahoo.com

In this article we intend to address the subject of the efficiency of the national compensatory mechanism for the precarious detention of persons deprived of liberty in the custody of the state, elaborating a study with a theoretical and practical value in the investigation of the main issues of law, stating recommendations in order to ensure adequate conditions of detention, quality food, qualified medical assistance as well as determining and eliminating the legislative deficiencies identified in the application of the compensatory mechanism for improper detention, contrary to Article 3 of the ECHR, which could seriously affect the entire process of examining these disputes, thus compromising the remedy created.

Odată cu încarcerarea lor, persoanele private de libertate sunt plasate în custodia autorităţilor de stat. Pierderea libertăţii nu privează indivizii de exercitarea drepturilor garantate de Constituţie, legislaţia naţională şi CEDO; dimpotrivă, în unele privinţe importante, responsabilităţile autorităţilor de stat faţă de aceştia sporesc odată cu încarcerarea. Acest lucru fiind special în ceea ce priveşte protecţia împotriva relelor tratamente şi investigarea eficientă, şi documentarea lor.

Analizând acţiunile esenţiale cu privire la protecţia persoanelor private de libertate împotriva relelor tratamente, în special efectele mediului degradant din penitenciare ce ţine de condiţiile de detenţie improprii prevederilor art.3 CEDO „interzicerea torturii, tratamentelor sau pedepselor inumane sau degradante" [1, p.7]. Existând o strânsă relaţie cu art.2 „protecţia dreptului la viaţă" şi într-o mai mică măsură cu art.8 „protecţia dreptului la respectarea vieţii private", dat fiind că principiile de interpretare adoptate de către CtEDO sunt similare. Astfel fiecare dintre aceste dispoziţii vizează aspecte ale bunăstării fizice şi psihologice a persoanelor private de libertate aflate în custodia statului. Condiţiile de detenţie a persoanelor private de libertate constituie o problemă destul de sensibilă la etapa actuală, mai ales în statele mai slab dezvoltate, inclusiv ale celor state din spaţiul ex-sovietic, care au rămas cu acea mentalitate că cei aflaţi în penitenciare ar fi „rămăşiţe ale societăţii". Axându-ne pe Republica Moldova, în care au mai rămas diverse specimente ale *homosoveticus*, în detrimentul faptului că deja de trei decenii ne-am declarat independenţa şi suveranitatea, iar în ultimii ani optând pentru o reformare a întregii ţări, prin alegerea vectorului european, care a adus inevitabil anumite schimbări în domeniile dreptului penitenciar, execuţional penal şi al drepturilor omului. Starea dezastruoasă a sistemului penitenciar reprezintă

un aspect destul de important pentru societate, deoarece deţinutul de azi mâine va fi liber cu consecinţele respective.

Aplicarea articolului 3 CEDO ridică două întrebări esenţiale: în primul rând, examinarea faptului dacă tratamentul fizic sau psihic a atins nivelul minim de gravitate pentru a cădea sub incidenţa articolului 3; şi, în al doilea rând, în cazul atingerii acestui nivel, dacă circumstanţele stabilite pot fi calificate drept tortură, tratamente sau pedepse inumane sau degradante. CPT-ul cere ca fiecare deţinut să dispună de cel puţin 4 m^2 de spaţiu personal în celule destinate cazării multiple. Aceasta este norma minimă [2, p.44]. De fapt, dimensiunea spaţiului de cazare în celule poate fi relevantă în cadrul evaluărilor judecătoreşti ale condiţiilor de detenţie şi, prin urmare, CtEDO insistă în prezent asupra asigurării unui spaţiu minim de 3 m^2 pentru fiecare deţinut, pentru a respecta prevederile art. 3 CEDO [3, p.51]. Ideea este că o combinaţie de factori poate fi suficientă pentru a determina încălcarea garanţiei şi că relele tratamente aplicate premeditat, combinate cu condiţiile de detenţie precare, ar putea conduce la o astfel de concluzie.

În urma condamnărilor RM la Curtea de la Strasbourg, pentru violarea art.3 al Convenţiei, în mai mult de 30 de cazuri, statul a achitat despăgubiri în sumă de peste 800 mii €. Astfel la 01 ianuarie 2019 a intrat în vigoare mecanismul preventiv şi compensatoriu pentru detenţia în condiţii precare, introdus în CPP prin Legea nr.163/2017 şi Legea nr.272/2018, devenind intens utilizat de către deţinuţi. Mai bine de 80% din totalul persoanelor private de libertate, aflate în detenţie, au solicitat instanţei de judecată aplicarea mecanismului prin reducerea termenului, fie oferirea unei compensaţii monetare. Până în prezent au fost depuse peste 11 mii de cereri, 9840 în temeiul art.473^2 şi 1196 în temeiul art.385 CPP. Instanţele naţionale au finalizat examinarea a 8151 de cereri. Aproximativ 60% din cereri au fost admise, 17% din cazuri au fost redirecţionate conform competenţelor, 15% au fost respinse, alte 0,5% au fost declarate inadmisibile. Pe parcursul anului 2019, în baza mecanismului, pentru 1410 deţinuţi s-a redus termenul neexecutat de pedeapsă, dintre care 137 au fost eliberaţi. La data de 20 noiembrie 2020, în baza recursului compensatoriu au fost eliberaţi 278 de deţinuţi, pentru anul 2021 până la 1 aprilie doar 82 de deţinuţi. Astfel instanţele naţionale au acordat despăgubiri în valoare de cca 4.101.649 MDL. Principalele preocupări ce ţin de practica judiciară privind aplicarea mecanismului preventiv şi compensatoriu – neuniformizarea în raport cu examinarea cauzelor în termenele prevăzute de lege (3 luni), îmbunătăţirea condiţiilor de detenţie într-un termen de 15 zile de către adminstraţia locului de deţinere, cuantumul despăgubirilor băneşti şi posibilitatea de a recupera daunele materiale şi costurile serviciilor juridice. Este necesar să menţionăm că CtEDO impune ca daunele morale acordate la nivel naţional pentru încălcarea CEDO să fie comparabile cu cele acordate de CtEDO în cazuri similare [4, p.23], la stabilirea cuantumului daunelor morale, CtEDO ia în considerare nivelul de trai (venit) al statului în cauză.

În concluzie, adoptarea mecanismului compensatoriu a oferit persoanelor care au fost deţinute sau care sunt deţinute în condiţii inumane şi degradante posibilitatea

de a solicita despăgubiri, cu toate acestea, practica arată că judecătorii tind să ofere despăgubiri în cuantum redus. De asemenea, prejudiciul material suportat în urma detenţiei în condiţii proaste şi alte cheltuieli nu pot fi recuperate. Astfel urmărim scopul să contribuim la sensibilizarea fundamentală privind implementarea standardelor europene, atât în ceea ce priveşte obligaţiile juridice în temeiul CEDO, CPT, dar şi de către Comitetul de Miniştri al Consiliului Europei, evidenţiind, totodată, exemple de bune practici aplicate în cadrul sistemelor naţionale europene, care ar merita să fie transpuse în ţară.

Referinţe:

1. CEDO, Titlul I „Drepturi şi libertăţi”, articolul 3.
2. A se vedea: *Spaţiul locativ pentru fiecare deţinut din instituţiile penitenciare*: Normele CPT, CPT/lnf (2015)44.
3. *Florea c. României* (14 septembrie 2010), paragraful 51.
4. CEDO, Titlul II „Curtea Europeană a Drepturilor Omului”, articolul 41.

RESTABILIREA ECHITĂŢII SOCIALE ŞI PEDEAPSA PENALĂ

Cristina GHERBOVEȚ

CZU: 343.211 cristina.gherbovet@gmail.com

Restoring social equity is one of the purposes of criminal punishment, enshrined in the Criminal Code of the Republic of Moldova. Even if equity is the basis of criminal law, this goal is not so easy to achieve, because restoring social equity can only be achieved by reconciling the interests of all parties involved in the conflict generated by crime - the state and society, the offender and the victim, a goal not at all easy to accomplish.

Unul dintre scopurile pedepsei penale este restabilirea echităţii sociale, un lucru destul de dificil şi (aparent) subiectiv, dar greu de înfăptuit, în primul rând, pentru că pedeapsa penală trebuie să fie de o aşa natură ca să „împace” toate părţile. Ar fi greu de vorbit despre o restabilire a echităţii sociale, atunci când se aplică o pedeapsă prea blândă sau una prea dură, adevărul este undeva la mijloc şi este căutat de către doctrină din cele mai vechi timpuri (cel puţin de la Aristotel), iar legiuitorul încearcă să găsească echilibrul prin adoptarea unor legi care să fie aplicate, astfel încât echitatea şi dreptatea să triumfe.

Pedeapsa, prin esenţa sa, reprezintă consecinţa săvârşirii de infracţiuni, constituind o ripostă a societăţii la faptele celui care a încălcat legea. Pedeapsa este una dintre cele mai controversate probleme ale tuturor timpurilor, ca şi problema existenţei şi de altfel ca cea a sensului vieţii, frământând raţiunea umană. Iar în contextul restabilirii echităţii sociale prin pedeapsă, aceasta obţine o încărcătură şi mai mare. Întru realizarea acestui scop, întâi de toate, aplicarea oricărei pedepse penale trebuie să corespundă principiilor recunoscute şi stabilite pentru această instituţie de drept penal (legalităţii, egalităţii, umanismului). Pedeapsa nu poate avea un scop în sine, anume de a răspunde la rău cu rău, deoarece ea nu apare dintr-o dorinţă abstractă de răzbunare ori de răsplătirea răului cu rău, ci dintr-o necesitate concretă de a împiedica repetarea faptelor antisociale şi apărarea valorilor sociale fundamentale. Pedeapsa intervine pentru a apăra societatea prevenind ca infractorul să respecte faptele sale, ca alţi indivizi să-i urmeze exemplul şi ca sentimentul de revoltă în conştiinţa membrilor societăţii să degenereze în consecinţe funeste până la manifestări antijustiţie [1, p.19]. Prin urmare, în toate cazurile în care textele îi permit, organul de aplicare, interpretând legea, „trebuie să introducă în hotărârile sale principii de echitate şi de dreptate socială” [2, p.348]. În egală măsură, claritatea, precizia şi previzibilitatea legilor determină justa lor aplicare şi conduce la restabilirea echităţii sociale. Pentru ca echitatea socială să fie reală, iar pedeapsa echitabilă, aceasta trebuie să fie dispusă cu respectarea strictă a principiilor de drept penal. În mod deosebit remarcăm următoarele principii:

- *Principiul legalităţii*, care constituie o garanţie a libertăţilor şi drepturilor cetăţeneşti, a desfăşurării ordonate şi disciplinare a relaţiilor sociale. Aceasta este posibilă numai pe baza stabilirii prin lege a unei demarcaţii nete dintre o faptă ilicită cu caracter penal şi ceea ce reprezintă o faptă ilicită nepenală (legalitatea incriminării) şi, totodată, numai prin aplicarea acelor sancţiuni care au fost prevăzute de lege şi în limetele stabilite de aceasta (legalitatea pedepsei) [1, p. 19].
- *Personalitatea pedepsei*, care este un lucru atât de natural, pedeapsa se aplică numai persoanei care a comis o infracţiune, ca o retribuţie (răsplată) pentru încălcarea perceptului cuprins în norma penală. Aceasta înseamnă că pedeapsa şi consecinţele ei trebuie să fie suferite numai de cel vinovat.
- *Principiul individualizării pedepsei* asigură ca pedeapsa să corespundă gravităţii infracţiunii şi nevoilor de îndreptare ale infractorului.

Restabilirea echităţii sociale ca scop al pedepsei în legea penală a obţinut pentru prima dată consolidarea sa normativă, atunci când a fost adoptat actualul Cod penal al Republicii Moldova, în vechiul Cod penal (1961), în art. 20, ţelurile pedepsei nu cuprindeau şi restabilirea echităţii sociale. Chiar dacă în Codul penal actual al Republicii Moldova, restabilirea echităţii sociale este considerată un scop al pedepsei, în teoria dreptului penal, o astfel de „inovaţie" nu a provocat o opinie unanimă. Unii constată acceptabilitatea acestui scop în raport cu pedeapsa, înţelegându-l ca restabilirea justiţiei sociale în raport cu victimele (restabilirea intereselor individului, societăţii şi statului încălcate de infracţiune), pe de o parte, iar pedeapsa justă a infractorului, pe de altă parte. Alţii se opun recunoaşterii restabilirii echităţii ca scop al pedepsei, justificând acest lucru prin faptul că conţinutul echităţii sociale şi mijloacele de realizare a acesteia sunt mai degrabă amorfe şi nu există criterii obiective pentru realizarea acesteia. Astfel, observând că echitatea este o categorie morală şi etică, lipsită de conţinut juridic. Ca un alt argument, cei care se opun acestui scop, invocă faptul că dreptul penal nu este de natură reparatorie, compensatorie, ceea ce este inerent dreptului civil.

Echitatea este un concept evaluativ, criteriile sale sunt diferite pentru diferiţi indivizi. Ceea ce este corect într-un caz poate părea în mod clar nedrept în altul, de aceea, o abordare individuală este importantă atunci când se atribuie pedepsele. M.I. Bajanov scrie că: „Pedeapsa aplicată este echitabilă atunci când reflectă corect conştiinţa de drept şi normele morale acceptate de societate. Pedeapsa aplicată de instanţa de judecată trebuie să corespundă cerinţelor morale ale oamenilor, să convingă despre corectitudinea politicii penale. Faţă de infractorii periculoşi şi deosebit de periculoşi, pentru ca să fie echitabilă, trebuie să fie aspră. În acelaşi timp, faţă de persoanele ce au comis infracţiuni care nu prezintă un grad sporit de pericol social, ţinându-se cont de personalitatea făptuitorului, în corespundere cu principiul echităţii trebuie să se aplice o pedeapsă mai blândă sau, în general, să fie înlocuită cu alte măsuri de influenţă" [4, p. 21-22].

Restabilirea echităţii sociale, poate fi realizată doar prin concilierea intereselor tuturor părţilor angajate în conflictul generat prin infracţiune – statul şi societatea,

infractorul şi victima. Echitatea este o categorie etico-morală, şi nu una juridică, de aceea, conţinutul ei este unul variabil pe parcursul timpului, şi poate să difere de la o societate la alta. Funcţia de restabilire poate fi interpretată ca fiind înlăturarea sau compensarea răului generat prin infracţiune cu o pedeapsă corespunzătoare prejudiciului cauzat valorilor sociale, care să nu fie exagerat de blândă sau de severă. Într-o primă accepţiune, restabilirea echităţii sociale ar însemna că pedeapsa trebuie să fie fixată în corespundere cu caracterul şi cu gradul prejudiciabil al infracţiunii săvârşite, cu circumstanţele în care a fost săvârşită, precum şi cu personalitatea infractorului. Dintr-un alt aspect, faptul luării în consideraţie a intereselor celor care au suferit în urma infracţiunii este indispensabil pentru o adevărată echitate socială. Astfel, în acest context, echitatea înseamnă respectarea balanţei dintre interesele infractorului (stabilirea unei pedepse care să nu fie prea aspră, aplicarea instituţiei de individualizare postcondamnatorie), pe de o parte, şi interesele sociale sau individuale care au fost prejudiciate, pe de altă parte (pedeapsa justă poate contribui la diminuarea suferinţei morale suportate de victimă şi societate, precum şi compensa dauna materială cauzată). În această perspectivă, restabilirea echităţii sociale nu poate fi concepută fără a se ţine cont de următoarele aspecte: stabilirea unei pedepse care să corespundă cu caracterul prejudiciabil al infracţiunii, cu circumstanţele atenuante şi agravante, cu personalitatea infractorului; compensarea prejudiciului cauzat prin infracţiune victimei sau societăţii; nesupunerea de două ori la pedeapsă penală pentru aceeaşi faptă; precum şi neadmiterea cauzării de suferinţe şi înjosirea demnităţii condamnatului. Echitatea ne apare ca fiind scopul final al pedepsei, pentru că pedeapsa va restabili echilibrul social, dar poate fi, de asemenea, concepută şi ca mijloc de a tempera şi umaniza aplicarea sancţiunilor.

Restabilirea echităţii sociale şi pedeapsa penală sunt, desigur, într-o strânsă legătură, în condiţiile actuale, ne putem imagina cu dificultate cum s-ar putea restabili echitatea socială fără aplicarea unei pedepse (echitabile). Pedeapsa îşi are locul său pentru a putea fi în prezenţa unei echităţi, unei dreptăţi. Totodată, la aplicarea acesteia trebuie să se ţină cont de principiul individualizării. Considerăm că doar o pedeapsă individualizată, adaptată la o speţă concretă, va conduce într-un final la restabilirea echităţii sociale şi înfăptuirea echităţii sociale.

Referinţe:

1. Lector univ. dr. Gheorghe DIACONU. *Pedeapsa în dreptul penal*. Bucureşti: Lumina Lex, 2001.
2. MAZILU, D. *Tratat de teoria generală a dreptului*. Bucureşti: Lumina Lex, 2009.
3. БАЖАНОВ, М.И. *Назначение наказания по советскому уголовному праву*. Киев: 1980.

PEDEAPSA CU MOARTEA ŞI DETENŢIUNEA PE VIAŢĂ: CATEGORII DE PEDEPSE EXCEPŢIONALE ÎN DREPTUL PENAL

Corneliu SIRITEANU

CZU: 343.25 + 343.282 csiriteanu@gmail.com

Can a modern society accept the death penalty? This study aims to answer this question. The thesis reflects the historical development of the institution of the death penalty, starting with the revenge of blood in ancient times and ending with the abolition of this institution in most states of the world.

Viaţa omului - cea mai protejată valoare socială în raport cu pedeapsa excepţională şi anume pedeapsa cu moartea, care a avut mai multe etape de dezvoltare, începând cu răzbunarea sângelui, legea talionului, formarea pedepsei cu moartea ca instituţie statală şi terminând cu abolirea acestei instituţii.

Până în prezent, oamenii nu au o viziune clară dacă ar trebui condamnat făptuitorul la pedeapsa cu moartea pentru infracţiunile deosebit de grave, sau nu. Astfel scopul acestui studiu este de a vărsa lumină asupra tuturor aspectelor care să fixeze un răspuns clar: trebuie sau nu să accepte o societate contemporană pedeapsa capitală?

Analiza instituţiei pedepsei cu moartea, de la apariţia ei ca pedeapsă impusă de stat şi chiar mai veche, prin aplicarea răzbunării sângelui, nu poate să lase pe cineva indiferent faptului cât de crudă şi sălbatică dezvoltare a avut această instituţie. Lipsirea de viaţă ca formă de răzbunare socială faţă de infractor era întâlnită încă în timpurile străvechi [1, p.57]. Desigur că răzbunarea sângelui, iar mai apoi pedeapsa cu moartea s-au dezvoltat odată cu necesităţile sociale şi politice. Pedeapsa nu era personalizată şi îndreptată doar în privinţa făptuitorului, ci chiar şi în privinţa întregii familii a acestuia care nu purta nicio vină.

S-ar părea că odată cu dezvoltarea socială ar începe procesul de umanizare a pedepsei, însă statele antice au pus în aplicare pedepse executate cu asprime şi cruzime. Totuşi, evoluţia istorică a dreptului penal a cunoscut o schimbare prin faptul că răspunderea privată nelimitată a trecut în răspundere privată limitată. În această perioadă, legea talionului a avut o aplicare largă.

Cea mai demonică creaţie a dreptului penal a fost inchiziţia, care a rămas în istorie ca un exemplu al degradării totale ale noţiunii de om, drept şi justiţie, prin metodele folosite la executarea pedepselor care ajungeau la apogeul cruzimii, în care judecătorul numit din oficiu era acela care întrunea cele trei funcţii procesuale: de acuzare, apărare şi judecată [2, p.42].

În prezent nu mai vorbim despre executarea pedepsei cu moartea prin metode medievale sau primitive, dar, cu toate acestea, şi astăzi instituţia este privită ca una inumană prin însăşi aplicarea ei. Problemele care prezintă pericol pentru aplicarea acestei pedepse sunt bine definite în mai multe convenţii şi pacte internaţionale. Printre acestea se enumeră şi eroarea judiciară care constituie un argument de bază pentru abolirea pedepsei cu moartea. Sub pericolul realizării acestui principiu, o persoană condamnată la pedeapsa cu moartea poate cădea jertfă unei asemenea erori, şi odată ce este executată, consecinţele devin ireversibile. Dacă în cazul detenţiunii pe viaţă persoana condamnată pe nedrept poate fi achitată, iar sentinţa revocată, în cazul pedepsei cu moartea eroarea nu mai poate fi reparată. Să nu uităm şi de suferinţele aduse familiei condamnatului care nu poate fi comparate cu nimic.

„Dacă o ţară nu se poate asigura că nu va ucide un cetăţean nevinovat, nu ar trebui să ucidă deloc” [3]. Acestea au fost cuvintele lui Kirk Bloodsworth care a petrecut nouă ani după gratii, doi dintre care condamnaţi la moarte, după care a fost demonstrată nevinovăţia lui.

De asemenea, aplicarea pedepsei capitale nu duce la împiedicarea infracţiunii. Studiile făcute în această direcţie nu au demonstrat oarecare efect de descurajare care ar diminua numărul infracţiunilor în ţările în care se aplică pedeapsa cu moartea. De aici şi se trage concluzia că este o acţiune inutilă în combaterea factorului infracţional.

Dacă legea penală sancţionează atentarea unei persoane la viaţa alteia, atunci nici statul nu poate atenta la viaţa unui om ca formă de aplicare a pedepsei pentru anumite categorii de infracţiuni. Ce este sancţionat nu poate fi aplicat! Mai mult ca atât, pedeapsa cu moartea în unele state este aplicată pentru infracţiuni uşoare. Spre exemplu, la 28 septembrie 1998, în China, a fost executată o persoană pentru furtul a 60 yuani, echivalent a 7,85 euro.

În RM, pedeapsa capitală a fost abolită în 1995, prin comutarea acesteia în detenţiunea pe viaţă, care la fel este considerată cea mai severă pedeapsă penală. Până atunci însă pedeapsa cu moartea era prevăzută în Codul penal din 1961 al RSSM.

În ceea ce priveşte detenţiunea pe viaţă, cu toate că această pedeapsă este mai umanizată faţă de pedeapsa cu moartea, ea trebuie analizată din toate unghiurile, astfel încât să fie excluse circumstanţele care împiedică aplicarea ei în conformitate cu convenţiile şi tratatele internaţionale. În unele state, în care se aplică detenţiunea pe viaţă, persistă unele dificultăţi în derularea eficace a aplicării acestei instituţii la capitolul executării. Inclusiv în Republica Moldova există unele aspecte care deocamdată nu s-au conformat cu standardele europene, ceea ce urmează de promovat pentru viitor.

Una dintre probleme ar fi limitarea condamnatului la vizitele de lungă durată în cazul când acesta se află în regim iniţial, dacă infracţiunea pentru care a fost condamnat nu a fost îndreptată împotriva membrilor familiei [4, p.11]. O comunicare cât mai strânsă cu membrii familiei i-ar întări speranţa că dacă va avea un comportament decent şi se va conforma cu condiţiile de revizuire a pedepsei, va putea depune demersul pentru liberarea condiţionată în urma executării efective a 30 de ani de detenţie.

O apreciere a instituţiei pedepsei cu moartea şi a aplicării acesteia a fost posibilă după intervievarea mai multor persoane cu diferite vârste, din diferite domenii de activitate, inclusiv din sistemul judiciar.

În urma unei analize bazate pe răspunsul persoanelor intervievate, dacă sunt pentru sau împotriva pedepsei cu moartea, s-a ajuns la concluzia că taberele se împart practic în jumătate. Unii dintre cei care au optat pentru aplicarea pedepsei cu moartea au menţionat că îşi doresc ca pedeapsa să fie proporţională infracţiunii şi că pentru omor infractorul trebuie supus pedepsei capitale. Alţii au optat pentru pedeapsa cu moartea, deoarece nu vedeau logică întreţinerea condamnaţilor pentru tot restul vieţii din banii contribuabililor. Unii dintre cei care au fost împotriva pedepsei cu moartea şi-au exprimat dorinţa ca persoana să fie condamnată la detenţiunea pe viaţă, adăugând faptul că o viaţă petrecută în detenţiune va fi mai severă decât să scape de suferinţe odată cu executarea sentinţei de pedeapsă cu moartea. Ceilalţi au fost loiali cu principiul aboliţionist şi au apreciat pedeapsa capitală ca o pedeapsă inutilă şi inumană. După ce însă celor ce au fost pentru pedeapsa capitală li s-au adus aşa argumente precum eroarea judiciară, majoritatea dintre ei şi-au schimbat opinia. Deci, dacă persoanele sunt informate despre efectele pedepsei cu moartea, poate fi cu uşurinţă promovată abolirea acestei pedepse.

Cu toate acestea, din momentul când oamenii s-au reunit în triburi şi ginţi, de la legile lui Hammurabi care au fost scrise în anii 1792-1750 î.e.n. şi până în prezent, abolirea globală a pedepsei cu moartea încă nu a fost realizată. Dacă analizăm atent dezvoltarea tendinţei abolirii pedepsei cu moartea, vedem că a început intensiv în mai multe state în sec. al XVIII-lea, dar a fost reîntrodusă înainte şi în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, odată cu instaurarea regimurilor fasciste în Germania şi în alte state cu politici dictatoriale, ceea ce ne dă un semnal că dacă nu s-ar preveni un eventual al treilea război moindial, atunci este foarte probabil ca instituţia pedepsei cu moartea să reînvie pentru anumite categorii de infracţiuni, aşa ca crimele de război sau genocidul. Aceasta s-ar putea întâmpla chiar şi în statele europene care atât de mult luptă împotriva aplicării acestei instituţii şi care au consfinţit acest principiu în Protocolul nr. 13 la Convenţia pentru Apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăţilor Fundamentale de la Vilnius, privind abolirea pedepsei cu moartea în toate circumstanţele, inclusiv pentru acte săvârşite în timp de război sau de pericol iminent de război [5].

Referinţe:

1. ТАГАНЦЕВ, Р.С. *Смертая казнь: Сборник статей*. С-Петербург: Гос. тип., 1913.
2. POENARU, I. *Pedeapsa cu moartea „pro" sau „contra"*. Bucureşti: Lumina Lex, 1994.
3. *Solicită încetarea pedepsei cu moartea*, 2012. Disponibil: https://www.ohchr.org/en/stories/2012/07/calls-end-death-penalty
4. DROSU, V., BURCIU, N. *Detenţiunea pe viaţă şi liberarea condiţionată înainte de termen în Moldova*. Chişinău: Bons Offices, 2017.
5. *Convenţia Europeană a Drepturilor Omului*. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_RON.pdf

RECUNOAŞTEREA ŞI EXECUTAREA HOTĂRÂRILOR ARBITRALE STRĂINE

Cristin CAPRIAN

CZU: 341.6:347.918(478) caprian.cristi00@gmail.com

The purpose of this study consists in determining the procedural rules to be observed when submitting a request for recognition and enforcing a foreign arbitral award. The civil trials with an extra-ethnicity element present certain peculiarities, namely these will be subject to analysis in the present work. Based on theoretical explanations of researchers and national jurisprudence, we will try to reproduce the essence and specificity of this institution.

Procedura recunoaşterii şi executării hotărârii arbitrale străine reprezintă acea succesivitate de acţiuni pe care le întreprind părţile şi organul arbitral, care, de regulă, se materializează în acte de procedură (cereri, încheieri) în scopul soluţionării chestiunii privind recunoaşterea şi executarea hotărârilor arbitrale străine.

Din analiza speţelor soluţionate de către instanţele naţionale, constatăm că acestea, la soluţionarea diferendelor legate de recunoaşterea şi executarea hotărârilor arbitrale străine, ţin cont de următoarele principii: principiul prezumţiei eficacităţii sentinţei şi convenţiei arbitrale; principiul interpretării Convenţiei privind recunoaşterea şi executarea sentinţelor arbitrale străine de la New York din 1958 [1] (în continuare – Convenţia de la New York), în favoarea producerii efectelor sentinţelor arbitrale străine; principiul interdicţiei de a se expune pe fondul litigiului prevăzut de sentinţa arbitrală; principiul interpretării restrictive a temeiurilor de refuz, în recunoaşterea şi executarea hotărârilor arbitrale străine şi admiterea refuzului în recunoaşterea executării acestora, doar în cazuri excepţionale; regula aplicării dreptului mai favorabil eficacităţii internaţionale a sentinţelor arbitrale; regula sarcinii probaţiei incumbate pârâtului [2-5].

Legea nr.24 din 22.02.2008 cu privire la arbitrajul comercial internaţional [6] stabileşte că recunoaşterea şi executarea hotărârilor arbitrale străine se efectuează conform procedurii stabilite la art. 475-476 Cod de procedură civilă al Republicii Moldova [7].

Instanţa competentă în dezlegarea diferendului privind recunoaşterea şi executarea hotărârilor arbitrale străine, în corespundere cu art.475/1 alin.(1) CPC, este Curtea de Apel în a cărei circumscripţie se află domiciliul (reşedinţă) ori sediul părţii împotriva căreia este invocată hotărârea arbitrală străină, iar în situaţia în care aceasta nu are domiciliu (reşedinţă) sau sediu în Republica Moldova, sau domiciliul (reşedinţa) sau sediul nu sunt cunoscute – Curtea de Apel în a cărei circumscripţie sunt situate

bunurile acesteia [8, p. 367]. Rolul Curţii de Apel se rezumă la verificarea întrunirii anumitor condiţii formale, nefiind în drept să reexamineze fondul hotărârii arbitrale străine ori să revizuiască hotărârea arbitrală străină. Însă, o asemenea normă de interdicţie lipseşte în legislaţia procesuală naţională.

Cererea de recunoaştere şi executare a hotărârii arbitrale străine pe teritoriul Republicii Moldova poate fi înaintată în termen de 3 ani de la data la care a devenit obligatorie potrivit legii statului unde a avut loc arbitrajul, iar repunerea în termenul omis din motive întemeiate are loc conform prevederilor art.116 CPC. În această ordine de idei, noţiunea „sentinţă obligatorie" reprezintă acea sentinţă care nu este susceptibilă de a fi atacată pe căile ordinare de atac, care fac posibilă revizuirea în fond a sentinţei [9].

La cererea depusă trebuie să fie anexate şi originalul hotărârii arbitrale sau o copie de pe aceasta legalizată în modul stabilit; originalul convenţiei arbitrale sau o copie de pe aceasta legalizată în modul stabilit; adiţional, în caz de necesitate, se va prezenta o declaraţie pe propria răspundere privind faptul dacă şi în ce măsură hotărârea arbitrală a fost executată. Privitor la cerinţa supralegalizării sau apostilării convenţiei aribtrale, subscriem opiniei formulate de D. Lazăr care o consideră improprie, deoarece Convenţia de la New York nu prevede vreo procedură suplimentară de autentificare a originalului convenţiei de arbitraj [10, p.152].

Totodată, legislaţia Republicii Moldova nu prevede un termen de examinare a cererilor de recunoaştere şi executare a sentinţei arbitrale străine, astfel, aplicându-se exigenţele respectării termenului rezonabil de examinare a cererii. În această ordine de idei, considerăm că ar fi bine-venit instituirea unui termen concret de soluţionare a cererii solicitantului.

Ca şi orice procedură judiciară, procesul de recunoaştere şi încuviinţare a executării hotărârii arbitrale străine se încheie cu pronunţarea unui act judecătoresc de dispoziţie. În respectivul caz, instanţa va pronunţa o încheiere judecătorească, deoarece rolul acesteia se limitează doar la verificarea întrunirii condiţiilor prevăzute de lege pentru recunoaşterea şi executarea hotărârii arbitrale străine.

Cu toate acestea, observăm că art.475/1 alin.(3) lit.b) CPC reglementează procedura de recunoaştere a sentinţei arbitrale, în scopul invocării autorităţi de lucru judecat, ceea ce înseamnă că autoritatea sentinţei arbitrale nu este recunoscută de plin drept în Republica Moldova. Această formulare este una defectuoasă, fiindcă art.III al Convenţiei de la New York stipulează expres că statele membre vor „recunoaşte autoritatea unei sentinţe arbitrale", adică principalele efecte proprii sentinţelor arbitrale. Drept consecinţă, considerăm că trebuie eliminată această inadvertenţă legislativă.

În baza celor menţionate *supra*, pledăm pentru implementarea următoarelor **recomandări:**

1) abrogarea cerinţei de a supune supralegalizării sau apostilării originalul convenţiei arbitrale, aşa cum este prevăzut la art. 475/1 alin.(4) CPC. Cu titlu *de lege ferenda*, propunem modificarea art.475/1 alin.(4) CPC cu excluderea sintagmei „şi (b)" din cuprinsul acestuia;

2) introducerea unei norme exprese care ar stabili termenul necesar pentru examinarea cererii de recunoaştere şi executare a unei hotărâri arbitrale străine. *De lege ferenda*, propunem introducerea unui nou alin. la art.475/2 CPC în următoarea formulare „Termenul examinării cererii de recunoaştere şi executare a hotărârii arbitrale străine nu poate depăşi 2 luni de la data primei şedinţe de judecată”;

3) introducerea unei norme exprese privind interdicţia instanţei naţionale competente de a reexamina fondul sentinţei arbitrale străine. *De lege ferenda*, considerăm necesar completarea art.475/1 cu un nou alineat cu următorul conţinut: „Instanţa judecătorească a Republicii Moldova în cadrul procedurii de recunoaştere şi executare a hotărârii arbitrale străine nu poate proceda la reexaminarea fondului hotărârii arbitrale străine şi nici la modificarea ei”;

4) asigurarea recunoaşterii de plin drept a autorităţii unei sentinţe arbitrale străine nesusceptibile de executare silită. Considerăm necesar, cu titlu *de lege ferenda*, completarea art. 475 CPC alin.(3) lit.b) cu următoarea sintagmă „în condiţiile stipulate de art.472”, după cuvintele „autoritatea de lucru judecat”.

Referinţe:

1. Convenţia de la New York cu privire la recunoaşterea şi executarea sentinţelor arbitrale străine din 10.06.1958, ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.87-XIV din 10.07.1998, ediţia oficială *Tratate internaţionale*, 1999, vol.15, p.169.
2. Dosarul nr. 2-18/19. Disponibil: https://bit.ly/3OHKR42.
3. Dosarul nr. 2-9/20. Disponibil: https://bit.ly/3voaDm8.
4. Dosarul nr.2-15/19. Disponibil: https://bit.ly/3vNv9eV.
5. Dosarul nr.2-33/18. Disponibil: https://bit.ly/3F3VARR.
6. Legea nr.24 din 22.02.2008 cu privire la arbitrajul comercial internaţional. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.88-89.
7. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30 mai 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 111-115.
8. BABĂRĂ, V. *Drept internaţional privat.* Ed.a 6, actualizată. Chişinău: Bons Offices, 2020.
9. PRISAC, A. *Comentariul Codului de procedură civilă al Republicii Moldova.* Chişinău: Cartea Juridică, 2019.
10. LAZĂR, D. *Eficacitatea internaţională a sentinţelor arbitrale străine în sistemul Convenţiei de la New York din 1958*. Teză de doctor în drept, Chişinău, 2016.

Recomandat
***Valeriu BABĂRĂ**, dr., conf.univ.*

CONTRABANDA OBIECTELOR FAUNEI PE TERITORIUL VAMAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Nina GHILIMUTDINOV

CZU: 343.37:591.9:343.359.3(478) imperiallina12@gmail.com

In this article we talk about the smuggling of wildlife on the customs territory of the RM. We approach the smuggling of wildlife objects through the prism of two hypotheses. The first is the situation in which animals are the material object of the crime, and the second situation is when animals are the means of committing it. We will present from the ways of hiding animals when they are an object and a means of committing them.

Contrabanda obiectelor faunei constituie o infracţiune săvârşită în domeniul vamal care, pe lângă atentarea la securitatea economică a statutui şi perturbarea securităţii vamale, aduce atingere vieţii şi sănătăţii obiectelor faunei implicate în comiterea ei prin provocarea de suferinţe fizice şi psihice, depresie în urma transportării lor în condiţii precare, ducând şi la consecinţe fatale.

Scopul, noutatea şi actualitatea lucrării constituie faptul că infracţiunea de contrabandă a obiectelor faunei este abordată în exclusivitate prin prisma a două situaţii, unde obiectele faunei compar drept: 1. *Obiect material al infracţiunii de contrabandă,* datorită valorii, costului de preţ al acestuia trecut peste frontiera vamală prin contrabandă, şi 2. *Mijloc de săvârşire a infracţiunii de contrabandă*, unde prin intermediul obiectelor faunei sunt tăinuite de controlul vamal diferite bunuri, fiind ascunse în/pe corpul acestora. Subiectul abordat intersectează domeniile juridice precum dreptul vamal, penal, procesual, executţional, de mediu, civil, internaţional şi transporturilor.

Pentru încadrarea corectă a faptei ilicite de trecere prin contrabandă a obiectelor faunei, stabilim că conceptul de „faună" însumă diferite grupuri de animale, şi anume, mamifere, păsări domestice şi sălbatice, reptile, insecte, moluşte, ca exemplu broaşte, şerpi, albine, bovine, câini, pisici, dihori domestici, peşti, viermi de mătase, fluturi, melci etc., ceea ce clarifică faptul că animalele nu sunt doar cele folosite în vocabularul uzual al societăţii, reprezentat doar de mamifere, ci include o categorie mult mai vastă de reprezentanţi [1, p.156].

Statutul legal al animalelor este vag definit în legislaţia naţională, Codul civil al RM statuând că *animalele nu sunt lucruri*, fiind ocrotite prin legi speciale, dar totodată în privinţa lor se aplică în mod corespunzător dispoziţiile legale referitoare la lucruri, cu excepţiile de rigoare [2]. Unele state ale globului pământesc au mers mai departe, Germania plasând la nivel constituţional protecţia animalelor, iar Elveţia, Spania şi Franţa le-a recunoscut statutul de fiinţe, simţitoare şi înzestrate cu sensibilitate, capabile să trăiască bucurii, dureri, depresii, ataşament, alte sentimente.

Legislaţia vamală naţională reglementează infracţiunea de contrabandă făcând trimitere la legislaţia penală, astfel evitându-se dubla incriminare, dar nicio prevedere nu stabileşte expres infracţiunea de contrabandă cu implicarea obiectelor faunei în ipostazele menţionate mai sus, adică ca obiect material sau mijloc de săvârşire a acestei fapte penale. Art. 248 Cod PENAL al RM, la alin.(1) incriminează infracţiunea de contrabandă, inclusiv cu mărfuri, unde pornind de la accepţiunea legislaţiei vamale, marfa include orice bun mobil: obiecte şi alte valori, inclusiv cele valutare, gaze naturale, *încărcăturile ce conţin animale vii,* produse, subproduse şi material germinativ de origine animală, energie electrică, energie termică, precum şi mijloace de transport [3]. La următoarele aliniate ale art. 248 se incriminează fapta de contrabandă cu alte obiecte, valori, bunuri, substanţe etc. unde obiectele faunei nu sunt prevăzute drept obiect material, ci pot compărea în rol de mijloc de tăinuire şi trecere a acestor obiecte asupra şi prin intermediul lor.

Deci, în prima situaţie, incriminarea faptei de contrabandă în cazul trecerii ilegale a obiectelor faunei peste frontiera vamală a statului prin tăinuire, ascundere, nedeclarare organului vamal cu scopul comercializării lor, ele înseşi constituind obiectul material al infracţiunii, încadrarea juridico-penală se face potrivit alin.(1) art. 248 CP RM, deoarece doar această componenţă de infracţiune acoperă situaţiile de trecere clandestină a animalelor vii peste frontiera vamală a statului.

În cea de-a doua situaţie analizată, obiectele faunei nu sunt tăinuite de la controlul vamal, ci sunt atrase drept mijloc de trecere a altor obiecte sau bunuri peste frontieră, obiect material în acest caz fiind substanţele narcotice, alte bunuri, fără a fi declarate în vamă, iar încadrarea juridico-penală în acest caz se va face deja potrivit aliniatelor următoare, şi anume (2), (3), (4), (5) şi (6) art. 248 CP RM.

Analizând practica infracţională, am constatat că obiectele faunei se supun unor modalităţi inumane de ascundere de la declararea şi controlul în vamă, şi unor proceduri inacceptabile de introducere în sau pe corpul lor a obiectelor, substanţelor tăinuite de la controlul vamal. Cele mai frecvente modalităţi de ascundere a obiectelor faunei de la controlul vamal le-am identificat a fi: ascunderea în băncuţe goale de coca-cola, pepsi, bere, cafea, lipire de corpul persoanei cu tifon şi bandă adezivă, aşezare în locuri speciale în vehicul podea sau perete dublu, în conductele de aer ale maşinii, în spatele scaunelor, în interiorul anvelopelor de rezervă, în containere cu substanţe uleioase, capot, portbagaj, tavan, scaune, în containere, bagajul de mână, dresarea reprezentanţilor faunei pentru a trece frontiera vamală prin alt loc decât cel cu punct de control prin înnot sau zbor pentru câini, pisici, crocodili, şerpi, prin zbor pentru şoimi, porumbei, vulturi, prin trimiteri poştale.

În situaţia când obiectele faunei constituie mijloc de săvârşire a contrabandei, unele modalităţi de trecere peste frontieră a obiectelor/substanţelor prin intermediul lor le-am stabilit a fi: introducerea în esofag, sub piele prin injectare sau intervenţie chirurgicală a substanţelor narcotice, altor obiecte, sub blană, sub bărbie susţinut de botniţă şi lesă, prinderea pe haină ca parte componentă, introducere în cureaua de la gât a pietrelor preţioase, prin substituire, în proteza animalului a unor aliaje sau pietre preţioase,

prinderea cu benzi şi curele de corpul păsărilor a obiectelor când trecerea se face prin alte locuri decât punctele de control şi trecere ale frontierei vamale stabilite prin lege.

Drept exemplu, un cetăţean al RM a introdus în ţară reptile exotice din Ucraina, prin lipirea de corpul său cu benzi adezive şi tifon medical pentru ca şerpii, şopârlele, crocodilii să nu se poată mişca în timpul trecerii punctului de control de la frontieră. Un alt caz s-a înregistrat în portul Spaniei, fiind reţinute două nave sub pavilionul Caraibelor, şi alta în insulele Canare, sub pavilionul Braziliei: la bordul celor două nave se aflau 5.000 de bovine, 500 moarte, peste 3.000 deshidratate, motivul fiind peste 100 de pacheţele cu substanţe narcotice din esofagul fiecăreia. Un american din Florida a dresat porumbei pentru a zbura spre Cuba în vederea trecerii trabucurilor interzise în America, prinzându-le de corpul sau piciorul păsărilor. Operaţiunea s-a încununat cu succes, 11 din 23 de porumbei întorcându-se. La o cetăţeancă a Chinei s-au depistat doi papagali tăinuiţi într-o cutie de bere. În cutii de carton au fost ascunşi doi pui de urs şi plasaţi în podeaua maşinii de un cetăţean rus. În alt caz, 18 pui de urs urmau să treacă frontiera vamală a Federaţiei Ruse spre China prin alte locuri decât cele stabilite pentru control vamal. La fel din FR spre China se practică contrabanda cu fluturi, fiind trimişi în stare vie în plicuri prin poştă.

Sursa: https://stirileprotv.ro, (Accesat 24.06.2022)

Sursa: https://diez.md, (Accesat 24.06.2022)

Sursa: https://echipa.md/, (Accesat 24.06.2022)

Ca urmare a cercetării efectuate, considerăm oportună propunerea *de lege ferenda* de a stabili animalelor în CC al RM statutul legal de fiinţe cu simţuri, capabile să trăiască emoţii şi afecţiune. La fel, vedem şi incriminarea contrabandei cu obiectele faunei la aliniat separat în art. 248 CP RM, cu eliminarea cuantumului valoric pentru posibilitatea de tragere la răspundere penală.

Referinţe:

1. LUPAN, E. *Dreptul mediului, Tratat elementar.* Vol.II. Bucureşti: Lumina Lex, 1997.
2. Codul civil al Republicii Moldova nr.1107 din 06-06-2002, Publicat: 22-06-2002 în *MO RM*, nr.82-86 art.661. Modificat prin LP RM nr.175 din 11.11.21, *MO RM*, nr. 302-306/10.12.21 în vigoare 10.01.22. Republicat în *MO RM*, nr.66-75 din 01.03.2019, art.458.
3. Codul vamal al Republicii Moldova, nr.1149 din 20-07-2000. Publicat: 01-01-2007 în *MO RM*, nr.ed.specială, art.98. Modificat prin LP RM nr.204 din 24.12.21, *MO RM*, 325-333/31.12.21 art.494; în vigoare din 01.01.22, art.1, pct.1).

Recomandat
***Sava MAIMESCU**, dr., conf.univ.*

CONTESTAREA ACTELOR EXECUTORULUI JUDECĂTORESC

Sandu SANDU

CZU: 347.955(478) sandu.sandu.98@list.ru

Contestation of the bailiff's acts, presents a very important theoretical and practical value in nowadays. The unipersonal action of the judge, as a subject of the enforcement procedure and the freedom of the bailiff's power, are one of the tendencies of legal regulation developed by the legislator. But this freedom in enforcement procedure, needs to be regulated in the order to heal the major loopholes in national legislation.

Eficienţa sistemului de executare este de o importanţă majoră pentru sistemul de justiţie civil. Aceasta este una din instituţiile fundamentale ale dreptului procesual civil şi o componentă importantă a justiţiei într-un stat de drept ce se bazează pe principiul legalităţii, care conferă valoare şi importanţă drepturilor persoanelor ce au încredere în actul de justiţiei. Însă în urma reformelor operate în domeniul justiţiei, s-au creat precedente ce pun sub semnul întrebării realizarea şi asigurarea drepturilor şi a libertăţilor subiecţilor executării silite.

Potrivit reglementărilor operate în urma adoptării Legii pentru modificarea şi completarea unor acte legislative nr.17 din 05.04.2018, şi anume, în cadrul art.269 Cod de procedură civilă, judecătorul a fost abilitat cu dreptul de a emite unipersonal încheierile privind procedura de executare, cu excepţia cazurilor în care judecătorul apreciază că este necesară prezenţa participanţilor la şedinţa de judecată [1].

Tendinţele de evoluţie a reglementărilor legislative din Republica Moldova, referitor la procedura civilă şi procedura de executare silită, pornesc de la scopul de simplificare procedurală, reducerea termenelor de examinare şi optimizarea acţiunilor ce urmează a fi întreprinse individual de fiecare subiect [2, p.122].

Însă după goana creării unei realităţi în care instanţele soluţionează eficient şi rapid incidentele, legiuitorul a creat realitatea în care influenţează negativ aspectul decizional al judecătorului, fiind afectate nemijlocit drepturile părţilor participante la executarea silită precum şi a persoanelor terţe. Această realitate a fost creată în cadrul procesului de judecare a contestaţiei cu privire la procesul-verbal al licitaţiei.

Problematica depistată constă în faptul că legislaţia în vigoare, în conformitate cu art.136 Cod de executare, acordă judecătorului un termen de 5 zile de la primirea copiei de pe procedura de executare, să se expună cu o încheiere motivată asupra legalităţii licitaţiei desfăşurate. Termenul acordat instanţei este unul foarte mic pentru organizarea unui proces cu citarea părţilor şi eventuala judecare în cadrul unui proces de judecată clasic, astfel judecătorul este favorizat de circumstanţele impuse de legiuitor să purceadă exclusiv la judecarea unipersonală.

Totodată, debitorului şi altor persoane le-a fost creată o realitate în care se garantează dreptul să conteste procesul-verbal al licitaţiei, în cazul transmiterii dreptului de proprietate asupra bunurilor supuse înregistrării de stat, doar în cadrul unui recurs împotriva încheierii ce deja a confirmat rezultatele licitaţiei, drept consecinţă la judecarea unipersonală se taie posibilitatea efectivă a subiectului executării silite de a se apăra în cadrul judecării fondului cauzei, persoana fiind din start într-o poziţie nefavorabilă. Drept efect, în practica judiciară s-a statuat realitatea în care încheierile expuse unipersonal asupra legalităţii licitaţiei desfăşurate sunt pasibile din start de a fi casate şi transmise spre rejudecare. Din simplul motiv, şi anume, al imposibilităţii de a prezenta probe şi de a se expune asupra elementelor contradictorii în cadrul şedinţei de judecată cu participarea părţilor. S-au creat situaţii când judecătorul confirmă procesul-verbal al licitaţiei chiar şi în cazul în care executorul judecătoresc nu şi-a onorat obligaţia de informare a debitorului, despre desfăşurarea licitaţiei pe lângă aceasta însăşi confirmarea procesului-verbal fiind efectuată fără citarea debitorului, duce la final tragic, în care debitorul poate fi uşor deposedat de un bun, fără posibilitatea reală de a se opune ilegalităţii.

Drept remediu pledăm pentru modificarea art.269 alin.(4) Cod de procedură civilă, şi anume, să fie impusă excepţia de la judecarea unipersonală a cazurilor cu privire la confirmarea procesului-verbal al licitaţiei. Astfel se dezrădăcinează elementul critic la etapa finală a executării silite, fiind impusă judecarea cauzei cu participarea părţilor la proces, va fi redus pericolul în care instanţa tergiversează executarea hotărârii sau pune în pericol nemijlocit drepturile părţilor participante la executarea silită.

Pe lângă aceasta, pledăm pentru modificarea art.136 alin.(2) Cod de executare, în care trebuie să fie majorat termenul de 5 zile până la un număr de 30 de zile, în care judecătorul să se exprime asupra legalităţii licitaţiei desfăşurate. Astfel judecătorul nu va fi limitat sub aspectul decizional şi va avea posibilitatea reală să îşi realizeze într-o formă amplă rolul său diriguitor în cadrul cercetării cauzei expuse spre examinare.

Un alt aspect critic abordat în cadrul investigaţiei constă în aparenţa posibilităţii în care executorul judecătoresc poate să purceadă la urmărirea salariului sau a altor venituri ale debitorului paralel cu executorul judecătoresc competent. Legiuitorul stabileşte clar că urmărirea salariului sau a altor venituri ale debitorului se execută de către executorul judecătoresc în a cărui circumscripţie teritorială se află sediul instituţiei (organizaţiei) la care debitorul primeşte venituri.

În momentul în care sunt doi executori judecătoreşti care execută urmărirea salariului aceluiaşi debitor, este posibilă situaţia când din plăţile periodice se pot reţine mai mult de 50-70%, ponderea maximă stabilită de legiuitor, drept consecinţă se aduce atingere drepturilor debitorului şi a familiei sale. Pe lângă aceasta, creditorul este lipsit de dreptul său preferenţial în cazul în care se execută documentul executoriu de urmărire a salariului, se satisfac în primul rând cazurile de încasare a prejudiciului în legătură cu pierderea întreţinătorului, a sumelor pentru repararea prejudiciului cauzat prin schilodire sau prin o vătămare a sănătăţii, precum şi a daunei cauzate prin tâlhărie sau prin sustragere de bunuri. În momentul în care se execută paralel documentul

executoriu contrar competenţei în ceea ce priveşte încasarea altor tipuri de datorii (taxe, impozite sau credite nerambursabile), se creează realitatea în care creditorul nu îşi primeşte sumele îndatorate în întregime. Drepturile creditorului sunt încălcate şi din perspectiva că nu este posibilă contestarea efectivă a actului care se execută nu conform competenţei teritoriale, creditorul în procedura executorului care a prezentat titlul contrar competenţei are statut de persoană terţă şi acesta nu poate avea acces la informaţie privind acţiunea de executare.

Drept soluţie propunem implementarea în cadrul art.30 alin.(2) lit.b) Cod de executare a nulităţii actelor întreprinse nu conform competenţei teritoriale, astfel din start în cazul în care executorul va primi titlul de executare nu conform competenţei teritoriale, acesta nu va recurge la executarea acestuia din considerentul că acţiunile sale nu vor fi valorificate.

Concluzionând cele reflectate în cadrul prezentei lucrări, dorim să evidenţiem că investigaţia efectuată îşi confirmă importanţa aplicativă prin propunerile *de lege ferenda* expuse în cadrul subiectului critic, şi anume, al posibilităţii reale şi clare de a contesta un act care constituie o ingerinţă în drepturile noastre în cadrul procedurii executării silite.

Referinţe:

1. Legea pentru modificarea şi completarea nr.17 din 5 aprilie 2018 în vigoare din 1 iunie 2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.142-148/277, 4 mai 2018.
2. GHEORGE, S., DUMITRU, V. Rolul judecătorului în procedura de executare silită civilă. În: *Revista Română de Executare Română*, 2020, pp.122-128.

Recomandat
***Igor COBAN**, dr., conf.univ.*

REZOLUŢIUNEA RAPORTULUI CONTRACTUAL ÎN SISTEMUL DE DREPT DIN R. MOLDOVA

Corina ŞEREMET

CZU: 347.44(478) corina.sheremet@gmail.com

The article analyses the theoretical aspects that refer to the subject of the termination of the contracts, their relation to the principles of private international law and the placement in the context of the realities of the Republic of Moldova. This study presents the substantive clauses based on which, were issued court decisions on the termination and revocation of contracts concluded after the modernization of the Civil Code of Republic of Moldova.

Contractele sinalagmatice sunt guvernate de principiul forţei obligatorii a contractului care prevede că fiecare parte trebuie să execute ceea ce s-a obligat prin contract. Totuşi, există cazuri în care fie din rea-credinţă, fie în condiţii independente de voinţa creditorului, clauzele contractuale nu sunt respectate, iar rezoluţiunea este remediul care permite ruperea contractului şi restituirea prestaţiilor efectuate.

Modernizarea Codului civil al R. Moldova a unificat terminologia, rezoluţiunea fiind termenul care defineşte orice rupere a contractului ca urmare a unei neexecutări esenţiale din partea unei părţi contractante.

Conform principiilor UNIDROIT şi DCFR, părţile pot declara rezoluţiunea unilateral, fără intervenţia instanţei de judecată [5].

Pentru a solicita rezoluţiunea, este esenţial ca din partea debitorului să existe o neexecutare esenţială a contractului, iar înainte de a o opera, debitorului i se înaintează o notificare prin care i se acordă un termen suplimentar pentru executare. Executarea cu întârziere a prestaţiei poate fi considerată o neexecutare esenţială, în funcţie de faptul la ce se aştepta creditorul la încheierea contractului. Creditorul poate solicita rezoluţiunea chiar şi până la scadenţa contractului, atunci când înţelege că debitorul nu va executa prestaţia.

La încheierea contractului, părţile pot conveni asupra clauzelor de rezoluţiune şi le pot stipula direct în contract.

Rezoluţiunea contractului are ca efect desfiinţarea lui şi, implicit, a raportului juridic născut între părţile contractante [1]. În continuare, părţile nu mai sunt în întârziere pentru obligaţiile neexecutate dar stinse, şi nu pot purta răspundere pentru aceasta. În acelaşi timp, creditorul care declară rezoluţiunea păstrează dreptul la despăgubirile sau penalităţile acumulate la data rezoluţiunii şi suplimentar.

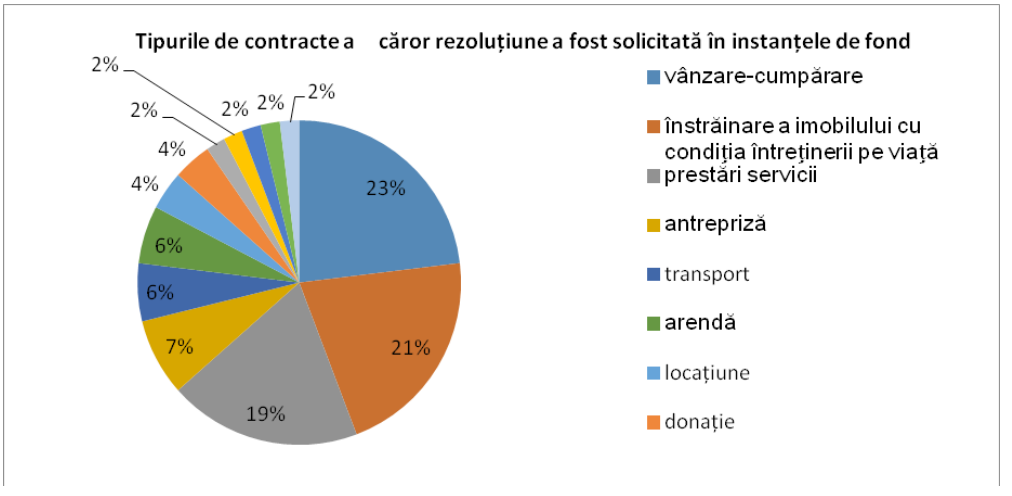
Rezoluţiunea obligă părţile de a restitui prestaţiile executate şi, pentru a preveni îmbogăţirea nejustificată, veniturile realizate executare în continuarea obligaţiilor contractuale, iar creditorul este în drept să ceară acoperirea prejudiciului produs prin

neexecutarea contractului, cu excepţia cazului când debitorului nu-i este imputabilă clauza rezoluţiunii.

Aspecte practice ale rezoluţiunii raportului contractual

Pentru a stabili specificul hotărârilor judecătoreşti emise de instanţele de fond ale R. Moldova în ceea ce ţine de rezoluţiunea raporturilor contractuale, au fost analizate 52 de hotărâri judecătoreşti emise în perioada 01.03.2019-20.05.2022, pentru raporturile contractuale încheiate după intrarea în vigoare a noului Cod civil.

Astfel, cele mai multe hotărâri au vizat rezoluţiunea contractelor de vânzare-cumpărare, a înstrăinării bunului cu condiţia întreţinerii pe viaţă şi de prestări servicii [Diagrama]

Diagramă. Proporţia tipurilor de contracte care au ca obiect rezoluţiunea raportului contractual examinate de instanţele de fond ale R. Moldova

În urma cercetărilor şi a aprecierii cauză-efect, s-a stabilit că din cauza pandemiei de COVID-19 în instanţele de judecată au fost înaintate cereri de chemare în judecată privind rezoluţiunea contractelor de transport, or zborurile anulate şi ofertele companiilor aeriene care nu au răspuns nevoilor clienţilor i-au făcut pe aceştia să ceară restituirea contravalorii biletului de călătorie procurat pentru o anumită dată, compensarea prejudiciului moral şi a cheltuilelilor de jduecată.

Este de menţionat că în două hotărâri a fost identificată folosirea termenului de „reziliere a contractului” şi, respectiv, „revocare a donaţiei”. Conform noilor prevederi ale Codului civil, termenul de rezoluţiune se aplică oricărei „ruperi a raportului contractual”, termenii de „reziliere”, „revocare” etc. au sensul de rezoluţiune [2].

În hotărârile ce vizează contractele de consumator, s-a constatat că instanţa de judecată, pe lângă aplicarea Codului civil, aplică şi îşi întemeiază motivarea inclusiv pe Legea privind protecţia consumatorilor nr. 105 din 13 martie 2003, lege care oferă şi alte remedii consumatorilor în caz de depistare a viciilor bunului procurat.

Ca urmare a examinării cauzelor, instanţele de fond au emis hotărâri de admitere a solicitărilor privind rezoluţiunea contractelor în 40 de cauze sau în 77% din totalul hotărârilor emise. Respingerea acţiunilor s-a bazat, în mare parte, pe lipsa probelor administrate de către reclamanţi, sau prezentarea probelor insuficiente, dar şi pe neconcordanţele dintre lucrurile de facto şi solicitările sau argumentele reclamanţilor indicate în cererile de chemare în judecată.

Pe lângă solicitarea de a rezolvi raportul contractual, adresarea în instanţa de judecată permite debitorului să solicite, pe lângă declararea rezoluţiunii şi a repunerii în poziţia anterioară, încasarea prejudiciului material, a prejudiciului moral suportat, a dobânzii de întârziere, a penalităţilor şi a cheltuielilor de judecată. Cert este că pentru a convinge instanţa de judecată despre temeinicia rezoluţiunii şi a necesităţii încasării sumelor menţionate, este necesar a prezenta probe pertinente şi concludente.

Referinţe:

1. BAIEŞ, S. ş. a. *Drept civil. Teoria generală a obligaţiilor*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2015.
2. CAZAC, O. *Adnotare la art. 1084. Codul civil adnotat*. Disponibil: animus.md/adnotari/1084/ (accesat la 30.03.2022).
3. POPA, I.-F. *Rezoluţiunea şi rezilierea contractelor în Noul Cod civil*. Bucureşti: Universul juridic, 2012.
4. Baza de date a hotărârilor Colegiului civil, comercial şi de contencios administrativ al Curţii Supreme de Justiţie. disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/db_col_civil.php , (accesat la 02.05.2022).
5. Principiile UNIDROIT privind contractele comerciale internaţionale 2016, disponibil https://www.unidroit.org/wp-content/uploads/2021/06/Unidroit-Principles-2016-Romanian-bl.pdf, (accesat la 02.05.2022).

Recomandat
***Ion CREȚU**, magistru în drept*

RECONFIGURAREA ATITUDINAL-COMPORTAMENTALĂ A MINORULUI INFRACTOR ÎN CONTEXTUL IMPLICĂRII SISTEMULUI PROBAŢIONAL

Irina CARAS

CZU: 943.915:159.922.763

Anii de tranziţie la economia de piaţă şi de constituire a unei societăţi democratice în Republica Moldova au fost marcaţi de importante succese, dar şi de multe dificultăţi, greşeli, constrângeri. Aceasta din urmă a avut, evident, un impact negativ asupra dezvoltării societăţii şi coeziunii sociale. Perioada vizată caracterizându-se prin sărăcie, şomaj, corupţie, acces redus la servicii de calitate, creşterea violenţei, discriminare, migraţie etc. Aceşti factori negativi au condus la vulnerabilitatea socială a populaţiei, cel mai mult fiind afectaţi copiii şi tinerii.

Asistăm, cu îngrijorare, la creşterea numărului de tineri care fug de acasă, vagabondează şi comit crime sau alte delicte. De asemenea, alarmant este faptul că se observă o scădere a limitei de vârstă, la care aceste manifestări de comportament imoral şi delincvent încep să apară. Dacă aceste manifestări de comportament negative se manifestau, în special, în mediul urban, acum s-au extins şi în mediul rural, cu o frecvenţă mai redusă, dar suficientă, pentru a ne da seama că schimbările sociale, economice şi politice, democraţia şi libertatea de care se bucură cetăţenii în statul de drept, au creat condiţii favorizante proliferării criminalităţii în acest mediu.

Problema criminalităţii în rândul minorilor a fost întotdeauna actuală, fiindcă ţine de destinul noii generaţii. De abordarea şi soluţionarea corectă a acesteia depinde cum va evolua starea şi care vor fi tendinţele criminalităţii în ansamblu, dar şi cum va fi climatul moral în societatea noastră. Astfel, criminalizarea minorilor este criminalizarea viitorului ţării. Analizând procesele din mediul copiilor şi al tinerilor, putem judeca cum va fi societatea în viitor.

Consecinţa infracţiunii implică voinţa individului care vine în contradicţie cu voinţa colectivă. Astfel, infracţiunea socială prin originea ei care este determinată de existenţa unei societăţi devine antisocială prin consecinţele sale. Infractorul prin infracţiunea sa aduce o lezare a regulilor sociale de conduită, care ar garanta un bun mers al vieţii în comun.

Copilul reprezintă resursa umană centrală, iar în consecinţă bunăstarea, profilul oricărei societăţi depinde de gradul de educaţie şi de aspectele social-morale ale copiilor şi tinerilor, de starea sănătăţii lor, de posibilităţile lor reale de integrare. Din acest punct de vedere, copilul reprezintă valoarea centrală a comunităţii, un bun social colectiv.

Minorii fac parte din categoria de persoane cu un risc sporit de a se încadra în domeniul criminal, fiind uşor influenţaţi de factorii socioculturali, fiind cei mai vulne-

rabili subiecţi vizavi de problemele psihologice, economice şi sociale. În acest sens, sunt expuşi pericolului de a săvârşi fapte nechibzuite, ca rezultat riscând să fie sancţionaţi la o vârstă fragedă cu privaţiune de libertate, care, inevitabil, va conduce la limitarea dezvoltării personalităţii.

Personalitatea infractorului minor are trăsături biopsihosociale specifice. Dintre acestea fac parte lipsa experienţei de viaţă, formarea nedefinită a orientării sociale, gradul de influenţă, conformismul sporit, orientarea spre grupurile neformale, dorinţa de autoafirmare în cadrul acestora, tendinţa de demonstrare a independenţei, atitudinea sfidătoare faţă de normele morale şi juridice, predispoziţia de a-şi atribui vina altora, supunerea totală autorităţilor recidiviştilor, iresponsabilitatea de acţiunile proprii, orientarea spre satisfacţia de moment [6]. Aceste particularităţi biopsihosociale nu pot să asigure rezistenţa la frustrare a minorului, reţinerea acestuia de la diferite ispite şi suportarea cu fermitate a neplăcerilor. Ca urmare, minorii devin vulnerabili faţă de delincvenţă.

Personalitatea unui infractor este mereu un produs al unui proces de socializare care cuprinde învăţarea şi asimilarea de către individ a anumitor valori, norme, modele de conduită caracteristice anume societăţii respective, grupului social sau comunităţii, socializare care poate fi atât pozitivă, cât şi negativă [5]. Înţelegerea personalităţii şi conduitei unui minor presupune realizarea unei evaluări complexe despre istoria vieţii copilului, despre mecanismele lui de apărare etc., dar şi despre semnificaţia situaţiei curente în care se află copilul. Dacă o bună perioadă de timp devianţa era tratată ca o componentă ce ţinea exclusiv de buna educaţie, astăzi ea a devenit o problemă socială majoră cu care se confruntă societăţile contemporane. Astfel, devianţa nu mai este privită ca o problemă ce ţine doar de educaţie, ci ca una strâns legată de modul în care funcţionează societatea în ansamblul ei, incluzând aici familia, şcoala, mecanismele de socializare, de control, sancţionare şi reabilitare socială, cultura societăţii, percepţia inechităţii sociale, sărăcia relativă, lipsa de resurse, privarea de şanse, marginalizarea, anomia.

Fenomenul delincvenţei juvenile se află în atenţia cercetătorilor şi practicienilor, deoarece, pe de o parte, există necesitatea stringentă de a înţelege tendinţele fenomenului dat, factorii de risc pentru copiii care au un comportament deviant/delincvent, vulnerabilităţile copilului, iar pe de altă parte, se impune identificarea acţiunilor eficiente pentru a putea preveni şi/sau a interveni în domeniul delincvenţei juvenile. Dinamica fenomenului dat este în corelare cu nivelul de dezvoltare socială, economică, culturală etc. al ţării.

Studiul personalităţii infractorului minor are un rol important la stabilirea pedepsei. Deoarece scopul pedepsei, pe lângă restabilirea echităţii sociale este şi corijarea condamnatului, prevenirea săvârşirii unor noi infracţiuni, instanţa de judecată trebuie să cerceteze atât calităţile biologice, cât şi sociale ale copilului aflat în conflict cu legea. Un rol important îl au scopul şi motivul faptelor infracţionale săvârşite, datele ce caracterizează copilul (de exemplu: supravegherea redusă din partea părinţilor, absenteism şi abandon şcolar, grupul de prieteni care au probleme cu poliţia, ataşament familial redus).

Republica Moldova şi-a asumat un angajament ferm faţă de promovarea, protejarea şi respectarea drepturilor copilului în cadrul tuturor politicilor relevante şi materializarea acestui angajament în rezultate concrete. În cadrul analizei intervenţiei specialiştilor Inspectoratului Naţional de Probaşiune, s-a evidenţiat faptul că minorii delincvenţi s-au integrat corespunzător în grupul de participanţi la programele probaţionale, manifestând interes în a dobândi cunoştinţe noi şi utile pentru sine, în scopul menţinerii comportamentului pozitiv. Important, au dovedit preocupare pentru a-şi dezvolta abilităţi prosociale, precum: autoevaluarea propriilor nevoi şi probleme, cărora vor trebui să le facă faţă ulterior liberării, identificarea resurselor de care dispun şi a aspectelor pozitive, utile în procesul de schimbare, conştientizarea motivelor personale, care au condus la comiterea infracţiunii. Participanţii au avut posibilitatea de a-şi fixa obiective corelative cu fosta activitate infracţională, care să conducă la evitarea comiterii de alte fapte penale şi şi-au construit propriile planuri de acţiune, prin utilizarea unor obiective al căror realism a fost evaluat, răspunzând la întrebări concrete privind planurile de viitor şi prevenirea recidivei, construindu-şi propriile planuri individuale de acţiune.

Jumătate dintre minorii care nu au comis infracţiuni consideră că în situaţii particulare, justificabile personal, oamenii pot escalada barierele legislative. Privitor la modalitatea de afirmare în societatea actuală, ei consideră, în proporţie de 100%, că se poate atinge succesul doar adoptând o manieră civilizată de conduită. Relevarea atitudinii faţă de infracţiunile patrimoniale evidenţiază că, în proporţie de 67%, minorii nedelincvenţi consideră că sustragerea unui bun este o conduită justificabilă şi doar 33% sunt de părere că furtul este infracţiune. În timp ce 61% dintre minorii nedelincvenţi cred că furtul este o acţiune justificabilă, în anumite situaţii, dintre minorii delincvenţi aceeaşi opinie o are doar un procent de 36,7%, fapt care poate fi explicabil prin aceea că minorii care au comis infracţiuni în mod repetat (cunoscut fiind faptul că o măsură educativă privativă de libertate este aplicabilă doar acestei categorii de minori delincvenţi) au avut ocazia să constate că infracţiunea nu este justificabilă (prin urmare, implică repercusiuni juridice, pentru ei şi familiile lor).

Astfel, sporirea eficacităţii programelor educative solicită o strategie socială globală care să integreze un ansamblu de măsuri cu caracter social-economic şi instructiv-educativ, îmbunătăţind condiţiile de viaţă ale familiilor cu niveluri sociale modeste de venit, ajutorul efectiv acordat de aistenţa socială în situaţii de „criză” a grupurilor familiale caracterizate prin lipsa funcţionalităţii educative, iniţierea unor cursuri speciale de psihologie a copilului şi de sociologie a familiei pentru cadrele didactice, introducerea în şcoli a cursurilor de drept şi morală, acestea fiind doar câteva dintre aceste măsuri menite să îmbunătăţească eficienţa procesului de formare a conştiinţei morale a minorului.

Bibliografie:

1. BUCIUCEANU, Mariana. Reintegrarea şi corectarea infractorilor: intervenţia organelor de control social În: *Analele ştiinţifice ale Universităţii de Stat din Moldova. Seria „Ştiinţe socioumanistice”,* 2002, Vol.III, pp.95-99.

2. CORCENCO, Aliona. Evoluţia dreptului penal privind infractorii minori. Referinţe de ordin istoric. În: *Revista Naţională de Drept*, 2002, nr.7.
3. GROSU, Vladimir. Justiţia penală juvenilă: experienţe ale altor state. În: Materialele conferinţei ştiinţifico-practice internaţionale, *„Probleme de prevenire şi combatere a delincveneţei juivenile, traficul de fiinţe umane şi migraţiuni ilegale”,* 23-24 aprilie 2004. Ministerul Afacerilor Interne, Academia Ştefan cel Mare, Chişinău, 2004.
4. MONTANU, Mariana Roxana. *Delincvenţa juvenilă: aspecte teoretice şi practice*. Iaşi: POLIPRESS, 2003.
5. GOODMAN, N. *Introducerea în sociologie*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică, 1992.
6. STRULEA, M., GUREV, D.. *Delincvenţa juvenilă: Suport de curs*. Chişinău: CEP USM, 2013.
7. NOTĂ INFORMATIVĂ cu privire la starea delincvenţei juvenile şi activitatea pe domeniul siguranţă copii pe parcursul a XII luni ale anului 2021 http://politia.md/sites/default/files/ni_ssc_12_luni_anul_2021_finala.pdf

JURNALISM ŞI ŞTIINŢE ALE COMUNICĂRII

PUBLICISTICA LUI NICOLAE DABIJA ÎN ZIARUL „LITERATURA ŞI ARTA”

Ana STEGARESCU

CZU: 821.135.1-92(478).09:070.488 stegarescu.ana1999@gmail.com

Genurile jurnalistice practicate de publicistul Nicolae Dabija ocupă un loc aparte în jurnalismul contemporan. Acordând interes major problemelor social-politice de puternică rezonanţă, publicistul a reuşit să ofere valoare, importanţă general-umană care le asigură rezistenţă până în momentul actual. De ani buni, materialele jurnalistului au reuşit să menţină atenţia şi curiozitatea publicului, cu care a împărtăşit aceleaşi convingeri, aspiraţii şi idei. Tema studiului dat prezintă interes pentru generaţii de jurnalişti, iar ziarul „Literatura şi arta” a devenit catalizatorul mişcării de renaştere a conştiinţei naţionale, cea mai aşteptată şi citită publicaţie literară din acea perioadă. Importanţa investigaţiei este determinată de studierea aprofundată a creaţiilor publicistului care au devenit adevărate exerciţii de înviorare a minţii cititorilor din Republica Moldova. Actualmente, este important pentru noile generaţii să cunoască stilul de scriere a lui Nicolae Dabija, care va rămâne o amprentă în conştiinţa contemporaneităţii, prin libertatea de creaţie, diversitatea, precum şi actualitatea problemelor abordate [1, p.48-50].

Prezentul studiu schiţează analiza spaţiotemporală a itinerarului biografic cu referire la specificitatea activităţii publicistice a lui Nicolae Dabija ca activitate distinctivă în sistemul mediatic contemporan. De asemenea, cercetarea oferă o analiză a cadrului de dezvoltare, afirmare a publicisticii dabijiene pentru determinarea mecanismelor prin care aceasta se implică în reflectarea realităţii politico-culturale a comunităţii. Totodată, este identificată şi specificitatea publicaţiei „Literatura şi arta”, obiectivele, rolurile acesteia în sistemul mediatic, particularităţile ei ca activitate de reflectare a realităţii, de socializare şi de modelare a indivizilor. În această ordine de idei, publicistica dabijiană de-a lungul timpului fiind supusă diferitelor metamorfoze din punct de vedere istoric, politic, social a ajuns în pragul unei noi etape de dezvoltare. Confruntarea cu politicile conducerii sovietice, cenzurare masivă, dar şi cu dorinţa de a lupta pentru renaşterea conştiinţei naţionale au creat anumite condiţii ca publicistica lui Nicolae Dabija să se antreneze într-o luptă acerbă pentru informarea, dar, îndeosebi pentru cultivarea spiritului unionist cititorilor săptămânalului „Literatura şi arta” ce a determinat-o să recurgă la noi mijloace de structurare a masivului informaţional potenţial, prin intensitatea şi temeinicia modului de argumentare a concluziilor formulate.Totodată, ea şi-a reorientat obiec-

tivele generale, prioritar, spre reflectarea dimensiunii sociopolitice a realităţii [6]. Valoarea publicisticii dabijiene, pentru realitatea sociopolitică, reiese din faptul că anume abordarea acesteia face posibilă înţelegerea proceselor şi explicarea modurilor în care se dezvoltă relaţiile sociale dintre diferite persoane şi grupuri într-o comunitate, precum şi din faptul că ea este pusă în circuit şi se adresează unui public concret, individualizat, şi nu pentru unul abstract. În discursul sociopolitic al publicisticii lui Nicolae Dabija în „Literatura şi arta", prioritate au mesajele care reflectă ansamblul de probleme cu care se confruntă locuitorii unui stat. Această situaţie demonstrează că, în afară de misiunea de a informa, publicistica apare şi ca o platformă eficientă de dezbateri publice, în vederea identificării soluţiilor comune de rezolvare a problemelor existente.

În publicistica dabijiană, forma de expresie a materialelor jurnalistice cea mai frecvent întâlnită se încadrează în jurnalismul analitic, genul cel mai explorat fiind editorialul. Întrucât acesta asigură disecarea faptelor, temelor, problemelor şi a consecinţelor acestora. De asemenea, oferă explicaţii despre ceea ce se întâmplă în prezent la nivel naţional sau a ceea ce urmează a se petrece în viitor, oferind concluzii argumentate. Cercetătorul D.Popa susţine că intenţia analizei este să ofere, printr-o cercetare atentă a tuturor factorilor determinanţi, înţelesuri şi viziuni noi asupra lucrurilor, evitându-se pronosticurile şi luările de poziţie [2].

Apariţia materialelor jurnalistice ale lui Nicolae Dabija în diferite perioade de cercetare atestă o frecvenţă regulată. Excepţie a fost în prima perioadă a anului 1991, în care articolele se publicau foarte rar, câte un material în una-două ediţii de ziar. Totodată, acestea nu aveau o anumită poziţie în pagină, dimpotrivă, puteau să se regăsească pe primele pagini ale ziarului, la mijlocul sau la sfârşitul ziarului. Începând cu anul 2000 şi până în prezent, materialele jurnalistice apar într-un număr mai mare, datorită apariţiei rubricii permanente, dedicată editorialelor ziaristului [3, p.57-59]. Prezenta rubrică demonstrează şi unicitatea publicaţiei respective de a-şi menţine caracterul constant cu privirea la apariţia articolelor dabijiene. În acest caz, materialele jurnalistice sunt amplasate mereu în partea stângă sus, pe prima pagină a ziarului, deseori cu un volum impunător, în funcţie de complexitatea problemei/evenimentului abordat.

Aşadar, problema investigaţiei a presupus cercetarea complexă a publicisticii lui Nicolae Dabija în ziarul „Literatura şi arta", prin prisma modului de reflectare a realităţii din perspectiva tematicii sociopolitice dincolo de faptul că jurnalistul scria în publicaţia care era axată pe domeniul cultural, precum şi din perspectiva implicaţiilor ei în procesele de socializare şi de culturalizare a maselor. Totodată, ea a presupus şi elucidarea specificităţii publicisticii dabijiene ca proces de creaţie pus în circuit, în vederea mediatizării realităţii de nivel naţional.

Sursa foto: Ana Stegarescu

Volume din colecţia publicistică a lui Nicolae Dabija, parte a programului *România. Marea Unire 1918-2018. 100 de cărţi*

Sursa foto: Ana Stegarescu

Colecţia publicistică a lui Nicolae Dabija conţine 5.000 de articole scrise în perioada 1986-2019

Tabel. Fluxul informaţional analizat din perspectiva mesajului materialelor jurnalistice

Anul	Materiale analizate	Materiale ce abordează problemele social-politice	Materiale ce abordează problemele politice	Materiale ce abordează problemele culturale
1991	4	3	0	1
2000	6	3	1	2
2009	6	1	3	2
2019	6	3	1	2

Sursa: Elaborat de autor

Referinţe:

1. CORINSCHI, N. *Poezie şi publicistică. Interferenţa limbajelor*. Chişinău, 2008.
2. COMAN, M. *Manual de jurnalism*. Iaşi: Polirom, 2001. 688 p.
3. DABIJA, N. *Recuperarea memoriei*. Iaşi: Tipo Moldova, 2020.
4. CIOCLEA M. *Bibliografie: Nicolae Dabija*. Chişinău, 1999. 90 p.
5. Corcinschi Nina. Poetul publicist şi publicistul poet. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Poetul%20publicist%20si%20publicistul%20poet.pdf (vizitat pe 25.11.2021).
6. Rolul publicisticii în promovarea reformelor în perioada de tranziție. Disponibil:https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Rolul%20publicisticii%20in%20promovarea%20reformelor%20in%20perioada%20de%20tranzitie.pdf (vizitat pe 18.05.2022).

Recomandat

***Mariana TOACĂ**, dr., lector univ.*

EDITORIALELE ALINEI RADU DIN „ZIARUL DE GARDĂ”: ARIE TEMATICĂ ŞI PREZENTARE

Ana BACIU

CZU: 070.486(478) j191baciuaana@gmail.com

Societatea din cele mai vechi timpuri a fost influenţată de importante evenimente politice, economice, sociale şi chiar religioase. Gândirea multor oameni era şi este până în prezent influenţată de opinia altora. Jurnalismul şi nemijlocit jurnalismul de opinie a fost cel care a jucat un rol esenţial în crearea opiniei publice. Din acest moment, apare şi necesitatea de cunoaştere a ceea ce înseamnă opinie şi cum aceasta a derivat ulterior în jurnalismul de opinie. Sorin Preda a scris că a convinge pe cineva, înseamnă să îi schimbi opinia, punctul de vedere. Acest lucru explică afirmaţia că ziaristul este lider de opinie, formator şi chiar responsabil pentru multe dintre greşelile de percepţie publică a unui fenomen sau altul [4, p. 120].

După cum bine ştim, mass-media este unul din factorii care influenţează opinia publică. În acest context, aflăm că în societăţile democratice mass-media şi opinia publică se află într-o permanentă schimbare, iar această relaţie nu funcţionează după reguli prestabilite fixe şi rigide, susţine profesorul universitar, doctorul Victoria Bulicanu. Mass-media şi opinia publică devin pentru analişti factori de descriere şi interpretare a schimbărilor ce au loc în societate [2, p. 223-224].

Mihai Coman, în lucrarea sa *Introducere în sistemul mass-media*, scrie că publicul manifestă o atracţie constantă pentru genurile de opinie, deoarece, cu ajutorul acestora, poate plasa anumite informaţii într-un context mai larg, poate obţine puncte de vedere alternative sau congruente faţă de propriile sale atitudini, se poate confrunta cu întreaga paletă de interpretări generate de un eveniment complex sau de o situaţie tensionată [3, p. 15].

Fiind cea mai importantă specie a jurnalismului de opinie, editorialul exprimă atitudinea ziarului faţa de realitatea politică, socială, economică etc. Coloana *editorial* sau pagina *editorial* sunt considerate, pe drept cuvânt, sufletul, coloana vertebrală a ziarului. Pentru că editorialul argumentează opinia, urmărind să-i convingă pe cititori [1, p. 34].

Cercetarea noastră s-a bazat în special pe editorialele Alinei Radu. Acest lucru presupunea o analiză minuţioasă a vieţii şi activităţii jurnalistei. Alina Radu este cunoscută pentru profesionalism, experienţă jurnalistică şi mai cu seamă pentru ziarul pe care l-a fondat. Este invitată la diverse emisiuni televizate în calitate de expert media. Alina Radu s-a născut la 24 august 1967 în Vărzăreştii Noi, raionul Călăraşi. De 30 de ani profesează jurnalismul. Alina Radu este în prezent directoarea săptămânalului „Ziarul de Gardă”, care activează de 18 ani. Şi-a început studiile în 1984, an în care încă se afla la putere socialismul.

Pentru a înţelege ce înseamnă editorialele Alinei Radu şi care sunt mesajele pe care vrea să le transmită, am considerat necesar analiza acestora, atât în baza unor criterii generale care se aplică tuturor materialelor scrise de autoare, cât şi pentru fiecare editorial în parte. Astfel, pentru analiza editorialelor Alinei Radu, am ales perioada de referinţă de opt luni, ceea ce vizează perioada septembrie 2021–aprilie 2022.

Analiza în baza criteriului *periodicitate* a arătat că editorialele semnate de Alina Radu nu sunt publicate cu o anumită periodicitate stabilă. Astfel, în perioada de referinţă, pe site-ul „Ziarului de Gardă" au fost publicate 19 editoriale. Dacă în unele luni (octombrie) numărul publicaţiilor ajunge la cinci, atunci în altele coboară până la un singur editorial pe lună. Lunile în care s-au publicat cele mai puţine editoriale sunt decembrie 2021, ianuarie şi aprilie 2022. Din analiză, am observat că cele mai multe teme care se regăsesc în editoriale sunt cele legate de domeniul social. Din cele 19 editoriale publicate în perioada de referinţă, opt au vizat teme sociale. Prin urmare, citind toate editorialele publicate în perioada de referinţă, am dedus că cele mai multe sunt axate pe subiectele legate de actualitatea naţională. Mai exact 78,9% din totalitate, sau 15 din totalul editorialelor publicate. Analiza mai arată că cele mai multe editoriale conţin de la 701 până la 900 de cuvinte. Mai exact nouă materiale de opinie care reprezintă circa 47,4% de editoriale, cu un astfel de volum au fost publicate pe pagina ZdG. Alte opt editoriale sau aproximativ 42,1% din totalul articolelor publicate conţineau între 500 şi 700 de cuvinte. Cele mai puţine editoriale aveau între 901 şi 1.200 de cuvinte. În cei douăzeci de ani în care a scris editoriale, Alina Radu, asemeni lui Constantin Tănase, şi-a format propriul stil. Deşi figurile de stil se întâlnesc mai puţin, editorialele Alinei Radu sunt recunoscute după simplitatea scrierii şi coerenţa ideilor.

Petru Macovei a menţionat că editorialele Alinei Radu sunt foarte bine scrise. Jurnalista şi-a format un stil bine recunoscut de şi pentru cititorii săi.

„Alina Radu posedă limba română foarte bine şi ştie să formuleze gândurile în aşa fel încât curge o idee din alta şi este o plăcere să citeşti textul".

În concluzie, lucrarea dată scoate în evidenţă faptul că Alina Radu este jurnalista care şi-a făcut numele cunoscut atât în breasla jurnalistică, cât şi printre cetăţenii Republicii Moldova. Cu siguranţă „Ziarul de Gardă" nu ar mai fi la fel dacă acolo nu ar apărea, cel puţin, o dată pe lună un editorial semnat de jurnalistă. Cititorii sunt cei care aşteaptă opiniile Alinei Radu, pe care le trec, la rândul lor, prin filtrul informaţional. Studierea subiectului dat ne-a confirmat ipoteza tezei, şi anume, că editorialele în presa din Republica Moldova joacă un rol foarte important în crearea opiniei publice, valorilor şi analizelor subiectelor de actualitate. Conceptele editorialelor jurnaliştilor contemporani formează abilităţi analitice cititorilor fideli. Mai cu seamă când aceste materiale de opinie sunt scrise de jurnalişti cu renume cum este Alina Radu.

Referinţe:

1. ABRUDAN, El. *Presa de opinie – suport de curs*. Universitatea Babeş Bolyai.
2. BULICANU, V. *Influenţa mass-mediei asupra valorilor politice democratice din societatea moldovenească şi ţările occidentale. Analiză comparativă*.

3. COMAN, M. *Manual de Jurnalism*. Iaşi: Polirom, 2009. 685 p.
4. PREDA, S. *Jurnalismul cultural şi de opinie*. Iaşi: Polirom, 2006.

Recomandat
***Victoria BULICANU**, dr., conf.univ.*

IMAGINEA FEMEII ÎN PUBLICITATE: ÎNTRE MISOGINISM ŞI ESTETICĂ

Elena MUREA

CZU: 639.1-055.2 murea_elena@yahoo.com

The woman is the favorite character in promoting the product or the service. This use is at most stereotypical. Advertising with women's involvement is toxic and sexist, and women's eroticization contributes to discrimination in society.The roles assigned to women by advertising are full of stereotypes and prejudices, which distort the image of the woman and affect her even in real life.

This master's thesis demonstrates the tendency of local and foreign advertising to use a stereotypical image of women, which contributes to discrimination and the promotion of mass the misogyny, even if marketologists claim that the naked woman turns an advertisement into an art object.

Personajul preferat al producătorilor de publicitate este femeia. Indiferent de tipul produsului, este destinat el sexului feminin sau masculin, în spoturile publicitare este utilizată femeia pentru a vinde.

În anii `40 - `70 pe piaţă predomina imaginea femeii gospodine, inferioară bărbatului, a cărui scop şi destinaţie este prepararea bucatelor şi îngrijirea casei. Un element care uneşte spoturile publicitare de atunci cu cele contemporane este discriminarea faţă de sexul feminin.

Producătorii de publicitate au realizat că sexul poate fi vândut (*sex-sells*), iar aceasta a generat apia în spoturile publicitare ale femeilor nude.

Scopul de bază al acestei lucrări este cercetarea pieţei publicitare autohtone şi străine, care au drept personaj central femeia, precum şi determinarea specificului imaginii femeii în spoturile publicitare, dar şi gradul de discriminare, pe care îl utilizează producătorii de imagine în elaborarea mesajului publicitar.

În atingerea scopului a contribuit suportul metodologic al lucrării care include metodele: inductivă, deductivă, comparativă, documentarea ştiinţifică, analiza cantitativă şi calitativă.

Subiectul cercetării vizează specificul publicităţii sexiste cu implicarea femeii şi identificarea efectelor abordării şi utilizării acestui tip de publicitate asupra consumatorilor, precum şi asupra stereotipurilor din societate.

Din punctul de vedere al noutăţii ştiinţifice, studiul este unul din puţinele lucrări din Republica Moldova care studiază fenomenul publicităţii sexiste. Originalitatea rezidă în cercetările realizate de autor, rezultatele cărora accentuează amploarea şi efectul negativ al publicităţii sexiste, precum şi participarea la susţinerea stereotipurilor despre femei.

Partea teoretică a lucrării rezidă în cercetarea literaturii de specialitate pentru definirea noţiunilor de *publicitate, stereotip şi prejudecată, discriminare, sexism şi misoginie*. Au fost analizate tipurile de publicitate prezentate de cercetători atât din Republica Moldova, cât şi de peste hotare.

Prin urmare, potrivit lui Dan Petre şi Mihaela Nicola, publicitatea este *ştiinţa, afacerea sau profesia creării şi diseminării mesajelor (reclamelor), o instituţie socială care afectează viaţa de zi cu zi a fiecărui individ, o forţă care modelează cultura de masă, o componentă a activităţii de marketing sau o sursă de informare despre produse, servicii, evenimente, indivizi sau instituţii* [1, p. 12-13].

Cercetând literatura de specialitate semnată de autorii străini, am descoperit rolurile atribuite femeii în spoturile publicitare. I.V. Cernova, în urma cercetării materialelor publicitare din diferite ţări, a stabilit câteva roluri care sunt atribuite femeii în publicitate [2, p. 244]:

- *bussines-woman;*
- *femeia-seducătoare;*
- *femeia-gospodină.*

În urma analizei mai multor spoturi publicitare, am depistat încă două roluri atribuite femeii de către producătorii de publicitate: *femeia-puternică* şi *femeia-rebelă.*

Sexualizată femeia, tranformată în sclavă a cărei obligaţiune este gătirea bucatelor, satisfacerea nevoilor masculine a fost în spoturile publicitare selectate pentru partea practică a lucrării. Alături de exemple toxice, am prezentat şi exemple de materiale corecte şi echitabile faţă de femei, unde partea estetică nu ascunde erotizare, iar creativitatea nu marginalizează cu discriminare.

Ca urmare, din cauza tendinţelor publicitare şi a stereotipurilor din publicitate, care promovează anumite dogme şi standarde, oamenii sunt critici faţă de alţi oameni şi critici faţă de propria persoană şi propriul exterior.

Publicitatea sexistă şi misogină manipulează femeile şi provoacă o ură faţă de propriul corp. Astfel de publiitate creează un concept eronat şi în minţile bărbaţilor, iar în consecinţă avem tratarea femeilor ca inferioritate.

În consecinţă, trebuie să menţionăm că unul din obiectivele principale ale acestei lucrări este ca fiecare om să conştientizeze că femeia este un suflet cu propriile sentimente, gânduri, dorinţe, talente, emoţii. Ea este mai mult decât un personaj pe hârtie sau în video, care e tratat cu nerespect pentru a vinde. Femeile trebuie să realizeze că e timpul să ne opunem curentului misogin, iar pe primul loc să poziţionăm propriile gânduri şi dorinţe.

Publicitatea sexistă exercită o presiune asupra femeii, deoarece continuă să prezinte imaginea femeii în spoturi ca una şablonizată şi sexistă. Realitatea din lumea publicitară este total diferită de realitatea din care facem parte, însă producătorii de publicitate neglijează acest fapt şi în locul femeii cu vergeturi şi inelele lui Venus avem femeia super megaideală, care ruşinează femeile din faţa ecranelor pentru aceste „imperfecţiuni”.

În urma celor expuse, este evidentă tendinţa publicităţii de a utiliza femeia în spoturi doar pentru a vinde şi doar în rolurile care au fost determinate şi atribuite ei

de ani buni. În publicitatea contemporană, femeia este doar o modalitate frumoasă şi plăcută ochiului de a vinde din spoturile publicitare.

Aşadar, pentru a fi evitată discriminarea şi sexismul din publicitate, iar imaginea femeii să nu fie una stereotipă şi şablonizată, este nevoie de a ţine cont de următoarele recomandări în elaborarea spoturilor publicitare:

- *atât mesajul publicitar, cât şi partea vizuală nu trebuie să incite la ură, să provoace ruşine consumatoarei;*
- *publicitatea şi personajele implicate trebuie să fie relevante cu produsul reclamat;*
- *conotaţia sexuală, aluziile sexuale sau dublul sens trebuie să fie evitat în publicitate;*
- *publicitatea nu trebuie să dicteze femeii cum să trăiască, ce să facă pentru a place cuiva, să atragă atenţia bărbatului;*
- *femeia din realitatea publicitară trebuie să corespundă cu femeia din realitatea în care trăieşte consumatorul.*

Prin urmare, publicitatea corectă omite utilizarea unei imagini stereotipe a femeii, nu o tratează eronat sau ca o inferioritate comparativ cu bărbatul. Publicitatea stereotipă şi discriminatoare este una toxică, care are scopul de a vinde, indiferent că prin şablonizare impune complexe şi incită la misoginie.

Discriminarea trebuie să fie omisă din publicitate deoarece dublul sens, contextul sexual sau argumentarea pornografiei prin rebeliune şi estetică nu este nimic decât sexism. Acest sexism proiectează misoginie şi astfel garantată este încă o generaţie de cei care nu respectă femeia şi chiar o urăsc.

Referinţe:

1. NICOLA, M., PETRE, D. *Publicitate şi reclamă*. Bucureşti, 2001.
2. ЧЕРНОВА, Ж.В. Социальное конструирование гендерных отношений в СМИ. В: *Социология гендерных отношений*. Москва. 2003, сс. 242-255.

Recomandat
***Victoria BULICANU**, dr., conf.univ.*

PUBLICISTICA LUI MIHAI EMINESCU

Vlada TOMESCU

CZU: 821.135.1-92.09 tomescuvlada1@gmail.com

Indubitabil, publicistica lui Eminescu este la fel de actuală şi astăzi prin abordarea subiectelor stringente existente în societate. Articolele eminesciene sunt străbătute ca de un fir roşu de problemele de importanţă majoră din viaţa unei ţări. Economia, politica, relaţia dintre putere şi societate, viaţa omului de la ţară – actor constituent al unor pături sociale distincte, comparaţia situaţiei sociopolitice din România cu cea din alte ţări, locul principiilor morale în cadrul societăţii, – sunt doar câteva dintre preocupările gazetarului Eminescu, aceleaşi preocupări pe care le întâlnim şi în presa contemporană, aceleaşi subiecte de interes major pentru societate, care certifică actualitatea publicisticii eminesciene. De altfel, însuşi Eminescu scria în ,,Glossă”: ,,Alte măşti, aceeaşi piesă/ Alte guri, aceeaşi gamă” [1, p. 159], prezicând parcă transbordarea în timp a creaţiei sale de un caracter universal.

De la primele sale manifestări publicistice, Eminescu impresionează prin stilul scriiturii lui, care se bazează pe un echilibru între cunoaştere şi retorică. Publicistul realizează armonios trecerea de la tonul solemn la cel familiar prin diverse mijloace expresive. Aşa sau altfel, cele trei articole: ,,Să facem un congres”, ,,În unire e tăria” şi ,,Echilibrul” sunt o dovadă elocventă a talentului său gazetăresc şi a spiritului de critic vehement al realităţilor sociopolitice ale vremii sale. Acestea din urmă îi vor asigura tânărului debutant calitatea de cel mai mare publicist în presa vremii. Stilul publicistic adoptat de Eminescu, cu toate valenţele sale culturale şi lingvistice, a contribuit în acest fel la dezvoltarea limbajului jurnalistic. Strategiile şi tehnicile la care apelează Eminescu redau operei sale o coloratură afectivă pronunţată. Arta retorică a publicistului depăşeşte graniţele timpului său şi, prin urmare, rămâne un model pentru jurnaliştii contemporani. Eminescu este un ziarist de excepţie, care cunoaşte şi aplică un arsenal de procedee ale retoricii clasice. Într-adevăr, retorica rămâne o trăsătură marcantă a publicisticii sale, dar nu singura care defineşte stilul publicisticii sale în ansamblu.

Nu în ultimul rând, Eminescu acordă o importanţă aparte elementelor de psihologie socială, care îi caracterizează pe români, încercând, cu mijloacele jurnalistice specifice ale vremii sale, să identifice cauzele şi efectele unor fenomene sociale, atitudini comune specifice unei naţiuni nedreptăţite, situată geografic şi istoric în calea unor imperii angajate, ele însele, în conflicte acerbe. Mai mult, publicistul face o analiză a conceptului filosofic de ,,luptă de clasă” şi a exploatării sub diferitele sale forme, în care omul devine ,,lup pentru om”. În acest sens, Eminescu conchide că unele state

„există sau prin exploatarea neomenoasă a unei clase prin alta, sau prin exploatarea sclavilor şi a ţăranilor robiţi” [4, p. 139].

În opinia mai multor exegeţi, publicistul este considerat „cel mai mare istoric al românilor”, cu toate că Eminescu nu a scris ca atare vreo operă istorică. „Că Eminescu nu are o «operă istorică» precum ceilalţi istorici de profesie – notează Nedelcea, nu este un argument împotrivă-i” [3, p. 172]. Simţul istoric al lui Eminescu este legat, în mare măsură, de spiritul naţional. Limba şi istoria erau pentru publicist, după cum se exprimă Nedelcea, „două componente esenţiale ale statorniciei caracteristicilor fundamentale ale culturii unei naţiuni”. La numai 20 de ani, Eminescu urmăreşte şi judecă „cu maturitate” faptele istorice europene, fiind considerat premergătorul lui A. D. Xenopol, teoreticianul român al filosofiei istoriei [3, p. 177-178].

Eminescu este şi un mare patriot. Toate provinciile româneşti: Moldova, Bucovina, Basarabia, Transilvania, dar şi românii din Macedonia, Serbia, Moravia, se regăsesc în opera marelui publicist, iar „jignirea, nedreptatea adusă unei părţi din corpul naţional, el o simte ca o jignire şi o nedreptate adusă organismului întreg” [2, p. 42]. Coexistenţa în publicistul Eminescu a mai multor personalităţi îi conferă acestuia un caracter universal. Eminescu este în acelaşi timp multiplu, dar unic. Opera sa însumează un arsenal de concepte sociologice, economice, politice, filozofice etc. Îl vedem pe Eminescu un aprig cercetător al variilor dimensiuni, conturând aşadar viziunea proprie asupra lumii, bazată, în primul rând, pe o cultură vastă. Articolele sunt fundamentate pe studiile unor gânditori de marcă ai vremii, studii care sunt şi astăzi aplicate în analizele ştiinţifice. Totodată, Eminescu aduce un aport personal important în publicistica sa cu privire la teoriile avansate, atât în domeniul sociologiei, cât şi în cele ale economiei, politicii, culturii etc.

Şi astăzi putem vorbi despre validitatea unor afirmaţii pe care le-a notat Eminescu în articolele sale de presă. Acest lucru reconfirmă faptul că publicistul avea o viziune modernă, poate cea care stă la baza culturii europene de astăzi. Ieşită în afara „ramelor” temporale, publicistica lui Eminescu continuă să impresioneze prin puternicul mesaj de deşteptare a omenirii. De la Eminescu se poate însuşi spiritul critic, dar constructiv, axat pe argumente plauzibile.

Opera lui Eminescu trebuie studiată în ansamblu, nicidecum în domeniul strict al poeziei, şi invers, în domeniul strict al publicisticii. Eminescu, patriotul, reprezintă şi idolul artiştilor care au cântat pentru suveranitatea şi independenţa Republicii Moldova. Să ne reamintim deci versurile lui Ion şi Doina Aldea-Teodorovici: „Domnul cel de pasăre măiastră,/Domnul cel de nemurirea noastră”. Acesta este poetul şi publicistul Eminescu. Vrem să credem că personalitatea sa universală va rămâne în continuare un far călăuzitor pentru tot cugetul neamului românesc.

Referinţe:

1. EMINESCU, M. *Poezii; Publicistică*. Bucureşti: Litera, 2009. 314 p.
2. MURĂRAŞU, D. *Naţionalismul lui Eminescu*. Bucureşti: ATOS, 1999. 398 p.
3. NEDELCEA, T. *Eminescu*. Bucureşti: Tracus Arte, 2020. 1013 p.

4. EMINESCU, M. *Opere*. Bucureşti: R.S.R, 1980, 489 p. Disponibil: https://invitatielalectura.files.wordpress.com/2018/01/mihai-eminescu-opere-vol-ix-publicistica.pdf (vizitat 09.05.2022)

Recomandat
***Mariana TOACĂ**, dr., lector univ.*

SISTEMUL DE REVISTE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Magdalena TODERICI

CZU: 070(478) j191todericimagdalena@gmail.com

Revista, la fel ca şi alte forme ale presei tipărite, de-al lungul timpului şi-a adus contribuţia în asigurarea circuitului informaţional şi satisfacerea aşteptărilor informaţionale ale publicului cititor, fiind una dintre cele mai versatile şi influente formate jurnalistice. În prezent, acestea continuă să joace un rol important în sistemul mass-mediei contemporan autohton, contribuind la crearea unei imagini obiective despre procesele şi evenimentele care au loc zilnic în societate. Incotestabil este faptul că, revistele alături de ziare, agenţii de presă, canale televizate şi posturi de radio, alcătuiesc un sistem unic al mijloacelor de informare în masă cu caracteristici general-comune, fiecare dintre ele având însă particularităţi specifice din care şi reiese profilul identitar al fiecărui element mediatic în parte.

Conceptualizarea revistei ca mijloc de informare în masă s-a conturat odată cu răspândirea producţiei de tipar în Europa, precursorii revistei moderne apărând pentru prima dată în secolul al XVII-lea sub formă de broşuri, pamflete şi almanahuri. Curând, editorii timpurii au înţeles că pentru a avea succes, revistele trebuie orientate spre interesele specifice ale publicului cititor şi trebuie asigurate programe regulate de publicare ale acestora. Astfel, s-au conturat revistele specializate şi periodicitatea mai mult sau mai puţin regulată a acestora. Totuşi, revista timpurie a fost diferită de orice altă publicaţie anterioară, or, ea nu era nici sursă de materiale de natură publicistică, care să răspundă deplin nevoilor informaţionale ale publicului, dar nici sursă de informaţii din stilul beletristic, care să asigure plăcerea lecturii, ci mai degrabă era un fel de mixt dintre cele două.

Istoria revistelor îşi are începuturile în secolul al XVII-lea, fiind secundată de un şir de fenomene şi evenimente, cum ar fi: evoluţia tiparului şi dezvoltarea proceselor tipografice; creşterea nivelului de alfabetizare al populaţiei; rivalităţile literare şi politice; dezvoltarea gândirii critice; preţul crescut al timbrelor; cenzura etc., toate acestea lăsându-şi amprenta pe profilul identitar al revistei contemporane. Istoria revistelor a fost marcată şi de culturile în care aceste publicaţii periodice s-au dezvoltat, dar, mai ales, aceasta a fost influenţată de implicaţiile noilor tehnologii informaţionale în producţia presei tipărite. Tehnologizarea în masă a proceselor de producere a presei tipărite – fenomen care s-a atestat la finele secolului al XX-lea – începutul secolului al XXI-lea – a determinat apariţia unui nou format de revistă, şi anume, formatul online, ceea ce a consemnat modificarea tipologiei revistelor. Astfel, în prezent pe piaţa produselor media coexistă două tipuri de formate ale revistei: revista în format tipărit şi revista în format online.

Formatul tradiţional oferă posibilitatea de a ajusta actul de asimilare a produsului mediatic la condiţiile de ordin fiziologic al cititorului; de a selecta cel mai potrivit timp şi moment pentru lecturare; de a consuma aleatoriu conţinuturile media propuse etc. Totodată, acesta oferă posibilitatea de a prezenta publicului o varietate de forme, culori şi aspecte care atrag cititorii, mai ales prin imagini şi tot ce ţine de aspectul vizual. În Republica Moldova cel mai des sunt realizate în format tradiţional, prin intermediul mijloacelor de imprimare, revistele mondene şi cele ştiinţifice. Cea mai mare problemă a revistelor în format tradiţional este preţul relativ mare al acestora, motiv pentru care ele sunt tot mai puţin citite în ultima perioadă de timp.

Formatul online oferă posibilitatea de a transpune revista pe ecranele calculatoarelor, telefoanelor, tabletelor şi a altor gadget-uri. Acest format vine la pachet cu o serie de avantaje ce pot îmbunătăţi experienţa cititorilor de a răsfoi şi citi o revistă. Imaginea şi fotografiile sunt printre elementele de bază prin care o revistă se diferenţiază de alte publicaţii periodice. Tocmai de aceea formatul online îmbină cel mai bine imaginea cu textul şi le oferă cititorilor o experienţă îmbunătăţită de lecturare a conţinutului.

Formatul online, în raport cu cel tradiţional, are o serie de avantaje printre care se numără: posibilitatea de a insera în conţinuturi elemente audiovizuale, de a adăuga clipuri video, reclame; de a completa conţinuturile ori de câte ori apar informaţii noi la subiect, de a mări textul pentru o lecturare mai uşoară sau de a regla intensitatea luminii dispozitivului atunci când citeşti; de a accesa imediat la conţinuturi; de a descărca integral sau parţial conţinuturile etc.

Indiferent de formatul în care apare, revista rămâne a fi una dintre cele mai importante elemente ale presei tipărite şi una dintre cele mai atractive forme de distribuire a conţinuturilor publicistice.

Referinţe:

1. COVAL, D. *Din istoria jurnalisticii româneşti*. Chişinău: Ştiinţa, 1992.
2. GORINCIOI, G. *Sistemul mass media din Republica Moldova*. Chişinău, 1997.
3. KEEBLE, R. *Presa scrisă. O introducere critică*. Iaşi: Polirom, 2009.
4. *Istoria publicării revistelor*. Disponibil: https://courses.lumenlearning.com/suny-massmedia/chapter/5-2-history-of-magazine-publishing/
5. STEPANOV, G. *Bazele jurnalismului*. Chişinău: CEP USM, 2018.
6. STEPANOV, G. The positive impact of modern information technologies on journalistic production. the case of written press. In: *International Journal of Communication Research*, vol. 9, Issue 1, January/March 2019, pp. 32-37. ISSN 2246-9265.

Recomandat
***Georgeta STEPANOV,** dr.hab., prof.univ.*

ROLUL COMUNICĂRII ÎN GESTIONAREA EFICIENTĂ A ETAPEI DE PRECRIZĂ

Jana CIOLPAN

janaciolpan@gmail.com

CZU: 659.3:005.334

Anticipating the crisis is a difficult process, consisting in identifying the potential for the occurrence and spread of undesirable events. Crisis management helps the organization to cope with the situation. A simple, credible, accurate, consistent and on-time communication can anticipate or even cancel a crisis. Prevention is the key element in the crisis management.

Comunicarea de criză este mai mult decât comunicarea în timpul unei crize. Aceasta corespunde procesului de organizare a comunicării asupra unei realităţi sociale ce se bazează pe o dinamică cognitivă complexă, influenţată de modalităţile prin care informaţiile sunt consumate şi prelucrate de către indivizi. William Timothy Coombs, unul dintre teoreticienii reputaţi din domeniul comunicării de criză, defineşte criza ca fiind „percepţia unui eveniment imprevizibil care periclitează importante aşteptări ale publicurilor relevante, poate afecta în mod serios performanţele unei organizaţii şi poate genera rezultate negative” [1, p. 2-3]. Păstrând aceeaşi abordare, Ch. Roux-Dufort precizează că „o criză este, de fapt, un proces care, sub efectul unui eveniment declanşator, pune în evidenţă o serie de disfuncţionalităţi” [2, p. 55], iar C. Coman consideră că „criza apare ca o ruptură, ca o situaţie nedorită, care întrerupe funcţionarea obişnuită a unei organizaţii şi care afectează imaginea ei la nivelul publicului (…). este necesar să existe o strategie globală de întâmpinare a crizei (managementul crizei), un grup de specialişti bine antrenaţi (celula de criză) şi o politică de comunicare adecvată (comunicarea de criză)” [3, p. 121].

Anticiparea oricărui tip de criză este un proces dificil, constând, în primul rând, în identificarea potenţialului de apariţie şi propagare a evenimentelor nedorite. Pentru a asigura gestionarea eficientă a situaţiilor de criză şi pentru luarea deciziilor corecte şi în timp util, este necesară cunoaşterea etapelor unei crize: precriză, criza propriu-zisă şi etapa postcriză [1, p. 143]. Etapa precriză, cunoscută şi sub numele „fază preliminară”, este etapa de „avertizare” în care un membru al organizaţiei, de obicei managerul (sau, în unele cazuri, o persoană din exterior), identifică o situaţie critică iminentă şi avertizează organul ierarhic superior sau actorii responsabili cu privire la aceasta. Monitorizarea potenţialului de risc, proiectarea planurilor şi ghidurilor de gestionare a crizelor şi monitorizarea mass-mediei sunt doar câteva dintre acţiunile care urmează a fi întreprinse. Aşa cum am menţionat, o situaţie de criză perturbă funcţionarea instituţională şi reprezintă o ameninţare serioasă pentru stabilitatea şi chiar pentru existenţa ei. Astfel, este necesară o reacţie imediată de răspuns a actorilor responsabili şi de

planificare a activităţilor şi acţiunilor care urmează a fi întreprinse. Aceasta reprezintă, în termeni de specialitate, managementul situaţiilor de criză, care poate fi definit ca planificarea, implementarea şi monitorizarea strategiilor care sunt puse în aplicare pentru a ajuta o organizaţie să facă faţă unei situaţii de criză. Gestionarea situaţiilor de criză reprezintă, ca o apreciere generală, o activitate extrem de complexă ce implică atât capacitatea de anticipare a crizelor, realizarea unor scenarii de ţinere sub control a variabilelor şi rezolvarea situaţiilor, cât şi un răspuns rapid la apariţia crizei [4, p. 23].

Pregătirea pentru crize şi depăşirea lor depind, în mare măsură, de un Plan de management al crizei bine structurat. Cele mai eficiente măsuri sunt cele planificate şi implementate cu mult înainte de criza reală. Acestea includ, în primul rând, conceperea unui plan anticriză, care ar trebui să includă atât informaţiile necesare, cât şi procedurile prestabilite, o descriere a metodologiei, pregătirea şi implementarea directă a măsurilor de depăşire a crizei. Planul de criză stabileşte direcţia corectă de acţiune şi permite luarea deciziilor optime, atunci când intervine necesitatea. Procesul de planificare demarează cu un studiu aprofundat al stării de lucruri din organizaţie (instituţie) şi mediul său. Scopul unui astfel de studiu este identificarea problemelor organizaţionale, identificarea factorilor de risc şi stabilirea priorităţilor. Cu certitudine, planificarea în situaţii de criză constituie pilonul fundamental în gestionarea crizei şi în controlul impactului acesteia asupra organizaţiei respective [5, p. 57]. Un management efectiv al crizei presupune o comunicare specifică în situaţia de criză, care nu numai că poate ameliora sau elimina criza, dar poate uneori aduce organizaţiei o reputaţie mai mare decât înainte de criză. De fapt, fără un proces de comunicare eficientă, este imposibilă punerea în aplicare a Planului de management al crizei. Domeniul comunicării de criză implică numeroase activităţi cu conţinut strategic şi tactic, şi anume, evaluarea riscurilor, planificarea comunicării de criză, răspunsul şi refacerea organizaţiei. Primele două componente presupun identificarea ameninţărilor existente în mediul în care operează organizaţia/instituţia şi întreprinderea acţiunilor care se impun întru înlăturarea acestor ameninţări/riscuri, vulnerabilităţi. Teoretic, evaluarea riscurilor permite membrilor echipei de criză să stabilească dacă există măsuri de precauţie adecvate sau dacă sunt necesare măsuri suplimentare pentru a preveni ulterioare disfuncţionalităţi. Evaluarea riscurilor de criză se efectuează în cinci etape: identificarea pericolelor; identificarea victimelor situaţiei de criză; identificarea şi implementarea măsurilor de control al riscurilor; numirea responsabililor pentru implementarea măsurilor de control al riscului şi a intervalului de timp necesar pentru transpunerea lor în practică; monitorizarea, revizuirea şi actualizarea riscurilor.

În anticiparea crizei, obiectivele de comunicare din faza precriză vizează campaniile de comunicare şi educare. Aceste campanii informează publicul, comunităţile şi părţile interesate. Responsabilitatea comunicatorului constă în: monitorizarea şi recunoaşterea riscurilor emergente; educarea publicului larg cu privire la riscuri; pregătirea publicului pentru posibilitatea unui eveniment sau răspuns advers; furnizarea de mesaje de avertizare cu privire la o ameninţare sau situaţie iminentă; colaborarea şi cooperarea cu alte instituţii, agenţii, organizaţii şi grupuri; elaborarea recoman-

dărilor de consens ale experţilor; elaborarea şi testarea mesajelor care vor fi utilizate în caz de necesitate; elaborarea şi testarea sistemelor de comunicare.

Faza de dinainte de criză este cea în care se desfăşoară activitatea de planificare şi pregătire. Acum au loc acţiuni precum analiza eventualelor crize şi probleme cu care instituţia se va confrunta cel mai probabil; anticiparea şi dezvoltarea răspunsurilor preliminare probabile la întrebările publicului; schiţarea mesajelor iniţiale; desemnarea purtătorilor de cuvânt, resursele şi mecanismele de resurse; exersarea urmând planul de răspuns, utilizând mesajele elaborate; interacţiunea cu partenerii aliaţi pentru a se asigura că experţii se expun în mod coordonat (folosind o singură voce).

Comunicarea în fazele premergătoare şi cele iniţiale ale unei situaţii de urgenţă urmează a fi simplă, credibilă, precisă, consecventă şi livrată la timp. Lucrurile sunt confuze şi trezesc un interes sporit din partea mass-mediei, informaţia este de obicei incompletă, iar faptele sunt puţine. Pentru a gestiona bine informaţia, la această etapă, conform recomandărilor specialiştilor, urmează să demonstreze corectitudine şi obiectivitate. Mesajele trebuie să demonstreze implicare şi abordare directă a problemei. Aceasta înseamnă că abordările sunt rezonabile, grijulii şi oportune şi sunt aduse la cunoştinţa publicului.

Multe dintre crizele care s-au întâmplat de-a lungul timpului ar fi putut fi evitate prin comunicarea corectă înainte de momentul apariţiei crizei. Prognozarea şi preîntâmpinarea unor situaţii generatoare de disensiune reprezintă un element-cheie în managementul crizelor. Planul de management al riscurilor şi măsurile de atenuare a efectelor acestor riscuri sunt elemente iminente în faza de pregătire a unor acţiuni cu impact pentru societate. Problemele trebuie identificate din timp şi abordate înainte ca acestea să se transforme în crize. Înainte de evenimente majore, de amploare este nevoie de un plan de management al riscurilor, care să prevadă şi să analizeze potenţialele riscuri, probabilitatea apariţiei lor şi măsuri de atenuare a efectelor acestor riscuri.

Referinţe:

1. COOMBS, T.W. *Ongoing Crisis Communication. Planning, Managing, and Responding*. Second edition. California: Thousand Oaks, 2007.
2. ROUX-DUFORT, Ch. *Gérer et décider en situation de crise.* Deuxième édition. Paris: Dunod, 2003.
3. COMAN, C. *Relaţii publice. Principii şi strategii.* Vol. II. Iaşi: Polirom, 2006.
4. CRISTACHE, N. *Managementul comunicării – strategii de promovare a firmelor româneşti.* Bucureşti: Bren, 2004.
5. CHICIUDEAN, I., ŢONEŞ, V. *Gestionarea crizelor de imagine*. Bucureşti: Editura comunicare.ro, 2007.

Recomandat
Ludmila ANDRONIC

SOCIOLOGIE ŞI ASISTENŢĂ SOCIALĂ

ROLUL SERVICIILOR SOCIALE ÎN FACILITAREA INTEGRĂRII SOCIALE A TINERILOR (în baza Centrului de Resurse pentru Tineret „Dacia”, or. Soroca)

Elena OSCORBIN

CZU: 364.465-053.6:303.433.2(478) as.elena.oscorbin2018@gmail.com

The article includes some results of the empirical study carried out at the „Dacia” Youth Resource Center in Soroca. There are difficulties in the participation and integration of young people, on the one hand, and the role of social services, especially of the social worker, in facilitating the social integration of young people, on the other.

Constituind peste un sfert din populaţia ţării (la 1 ianuarie 2021 persoanele cu vârsta cuprinsă între 14şi34 ani constituiau 26,2% din numărul total al populaţiei (2597,1 mii persoane), adică 630,3 mii persoane [1]), *tinerii reprezintă resursa primordială şi garantul progresului socioeconomic al Republicii Moldova.* Cu toate acestea, în pofida şanselor şi oportunităţilor apărute odată cu trecerea ţării la o societate democratică, tinerii se confruntă cu multiple provocări, printre care se enumeră şi implicarea redusă a familiei (mai ales în cazul plecării părinţilor peste hotare) şi a instituţiilor de învăţământ în dezvoltarea abilităţilor de viaţă, ceea ce le diminuează semnificativ şansele de integrare şi participare la viaţa comunitară şi societală.

În acest context, un rol aparte în facilitarea procesului de integrare a tinerilor în societate revine Centrelor de Resurse pentru Tineri (CRT), unul dintre obiectivele de bază ale cărora vizează dezvoltarea abilităţilor de viaţă şi a capacităţilor decizionale, cu accent major asupra adolescenţilor şi tinerilor deosebit de vulnerabili şi asupra celor supuşi unor riscuri majore.

Reieşind din cele relatate, lucrarea de licenţă a avut ca **scop** *analiza rolului serviciilor sociale în facilitarea integrării sociale a tineretului, în baza Centrului de Resurse pentru Tineret „Dacia”, or. Soroca.* Pentru atingerea scopului propus s-au conturat mai multe **obiective,** printre care se evidenţiază trei obiective practice, care au permis să propunem unele recomandări în vederea creşterii nivelului de integrare şi participare socială a tinerilor din or. Soroca:

- *identificarea problemelor cu care se confruntă tinerii în procesul de integrare şi participare socială, prin prisma tinerilor şi a specialiştilor;*
- *evaluarea nivelului de implicare a CRT şi a măsurilor eficiente de capacitare a tinerilor privind participarea la procesul decizional şi integrarea lor socială;*

– *estimarea rolului asistentului social şi a gradului de implicare în lucrul cu tinerii cu dificultăţi de integrare socială.*

Pentru realizarea studiului empiric s-a optat pentru *metode calitative* de cercetare, şi anume: *interviul aprofundat*, cu trei *specialişti* (preşedintele CRT, managerul Programului de Tineret şi asistentul social din cadrul DAS) şi trei *tineri* (cu vârsta între 14 şi 16 ani) – *beneficiari ai CRT „Dacia”* şi *studiul de caz* (trei).

Analiza calitativă a răspunsurilor oferite de specialişti relevă faptul că tinerii se confruntă în prezent cu multiple provocări, prioritare fiind neîncrederea în sine şi lipsa de curaj şi de susţinere din partea adulţilor: „*cel mai mare obstacol este neîncrederea în propriile forţe şi stima de sine scăzută, ceea ce duce spre refuzul total de a se implica şi a participa la activităţile Centrului*” [IS_1]; *„tinerii nu sunt încurajaţi din partea adulţilor”* [IS_2]; *„le lipseşte curajul de a-şi exprima propriul gând* ” [IS_3].

La rândul său, în calitate de obstacole, tinerii au menţionat lipsa de voinţă şi dezinteresul faţă de viaţa comunităţii, de rând cu lipsa de cunoştinţe necesare pentru a se implica în activităţi comunitare: „*tinerilor le lipseşte voinţa şi răbdarea, mulţi aleg să navigheze pe Net decât sa se implice în ceva vreodată*” [IT_1]; „*le lipseşte interesul faţă de tot ce se petrece în jur*” [IT_2]; „*nu dispun de suficiente cunoştinţe, multe comunităţi nu dispun de asemenea centre*” [IT_3].

Astfel, un rol aparte în dezvoltarea competenţelor şi deprinderilor necesare pentru a fi participativi şi implicativi îi revine CRT. Menţionăm că CRT „Dacia” a fost creat în corespundere cu necesităţile reale ale tinerilor din Soroca şi fiecare tânăr este abordat aici în mod interdisciplinar, oferindu-i-se asistenţă psihologică şi socială gratuită. În perioada 2020-2021 CRT a susţinut şi implicat 203 tineri din 10 localităţi ale raionului Soroca (mun. Soroca, s. Rubleniţa, s. Rubleniţa Nouă, s. Căinarii Vechi, s. Floriceni, s. Vărăncău, s. Slobozia-Vărăncău, s. Slobozia Cremene, s. Vîsoca, s. Racovăţ).

Studiul empiric a arătat că, în urma implicării şi participării tinerilor la activităţile organizate de Centru, aceştia au devinit mai motivaţi, mai încrezuţi în sine, mai implicativi în procesul decizional şi mai responsabili în luarea unor decizii, ceea ce asigură facilitarea integrării lor comunitare şi sociale: *„cu siguranţă, tinerii devin motivaţi, fac schimb de informaţii şi experienţă în cadrul Centrului pe diverse tematici, devin mai responsabili în luarea deciziilor şi colaborează cu întreagă comunitate şi aceasta facilitează integrarea lor socială”* [IS_1,2]; *„desigur, serviciile sociale facilitează participarea şi integrarea tinerilor, prin formarea abilităţilor de participare, informare, încurajarea tinerilor de a participa la activităţi de voluntariat, luarea mai bună a deciziilor şi la rezultate de succes”* [IS_3]. Acest fapt a fost confirmat şi de tinerii intervievaţi: „*tot timpul cât mă aflu în cadrul Centrului mă dezvolt şi pot spune că deţin deja aşa deprinderi, ca: perseverenţa, dezvoltarea personală, abilitatea de leadership, orientarea în carieră şi, la moment, mă simt satisfăcută de ceea ce am”* [IT_1]; *„de când mă aflu aici sunt mai încrezută în mine, aici am înţeles că e important să faci ceva pentru societate, iar dacă vrem să trăim într-o lume mai bună, trebuie să*

ne implicăm în crearea ei” [IT_2]; *„în cadrul Centrului mi-am format abilităţi ce mă ajută să fac faţă la orice obstacol, îmi cunosc drepturile, pot apela la ajutor cu orice problemă ce îmi stă în cale, fără să-mi fie teamă că voi fi respins”* [IT_3].

Specialiştii Centrului se implică în formarea deprinderilor de viaţă şi prin desfăşurarea orelor instructiv-educative chiar în cadrul instituţiilor de învăţământ, având astfel posibilitatea de a cuprinde un segment mult mai mare de tineri: „*activităţile care vizează direct formarea deprinderilor de viaţă se desfăşoară prin intermediul orelor instructiv-educative organizate în cadrul instituţiilor de învăţământ (şcoli, colegii, universităţi), seminarii şi traininguri. Grupul ţintă sunt tinerii de la 10 la 24 ani; astfel, ne implicăm în formarea deprinderilor de viaţă de la o vârstă fragedă. Noi venim cu o abordare profesionistă a riscurilor cu care se confruntă tinerii”* [IS_2].

În organizarea şi desfăşurarea activităţilor instructiv-educative frecvent sunt implicaţi voluntarii; astfel, transmiterea informaţiilor este mai eficientă, întrucât se desfăşoară de la egal la egal: „*voluntarii organizează ore informative de la egal la egal pentru a transmite semenilor informaţiile care îi interesează, cu ei fiind mai deschişi în comunicare”* [IS_2].

Un rol semnificativ în facilitarea integrării tinerilor în comunitate revine asistentului social care, pe lângă faptul că stabileşte legătura dintre tânăr şi CRT, face parte, de rând cu alţi specialişti din cadrul serviciilor sociale, din echipa de organizare şi desfăşurare a trainingurilor, lecţiilor publice, activităţilor instructiv-educative de formare a deprinderilor, încurajând şi susţinând implicarea acestora în procesul decizional.

În concluzie, menţionăm că formarea deprinderilor de viaţă facilitează implicarea şi participarea tinerilor la formarea propriei personalităţi, la luarea deciziilor vizavi de problemele care îi afectează, la adoptarea unor comportamente responsabile de prevenire şi de depăşire a riscurilor care le pot influenţa capacitatea de decizie, fiind încurajaţi să devină agenţi ai schimbării, atât a propriei vieţi în particular, cât şi a societăţii în general, fapt confirmat şi de răspunsurile specialiştilor: *„tinerii trecuţi prin Centru sunt mai pregătiţi să facă faţă provocărilor, fapt vizibil, în special, la tinerii din grupul de voluntari. Ei sunt bine informaţi şi pregătiţi pentru a face faţa problemelor, fie sociale, fie psihologice, fie de altă natură”* [IS_3]; „*ei ştiu unde se pot adresa pentru a preveni diverse probleme, spre exemplu o sarcină precoce”* [IS_2].

Pentru a facilita participarea tinerilor la viaţa comunităţii şi la integrarea reuşită în societate înaintăm următoarele **recomandări:**

- A promova activ Centrul de Resurse pentru Tineri, prin toate sursele media locale şi naţionale, inclusiv prin distribuirea de pliante;
- A creşte numărul de activităţi cu care se intervine în şcoli (ţinându-se cont de preferinţele elevilor);
- A dezvolta instrumente şi mecanisme instituţionale de creştere a gradului de participare a tinerilor la viaţa comunităţii şi de stimulare a activismului civic, prin implicarea structurilor locale de tineret.

Referinţe:

1. *Tinerii în Republica Moldova în anul 2020*. Disponibil: https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&id=7072&idc=168 [Accesat: 15.03.2022].

Recomandat
***Valentina MOVILĂ**, lector univ.*

ROLUL RELAŢIILOR PUBLICE ÎN ADMINISTRAREA PUBLICĂ LOCALĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA

Daniela NICHITA

somp.daniela.nichita2020@gmail.com

CZU: 659.4:352(478)

The content of the article reflects the analysis of the role of public relations in the local public administration in the Republic of Moldova, the problems they face, but also the prospects of the future. Theoretical-empirical research denotes that the public administration is the result of the activity of an important number of people, who carry out their activity in the public space. Thus, the institution must always be well prepared to take concrete measures with direct and immediate effect.

Relaţiile publice participă la stabilirea unor conexiuni de încredere între diferite sisteme organizaţionale şi publicul-ţintă, prin strategiile pe care le dezvoltă. Relevanţa Departamentului Relaţii Publice din cadrul administraţiei publice locale rezidă în rolul de a informa cetăţenii despre toate evenimentele ce se derulează în comunitate. Astfel, relaţiile publice au o pondere esenţială în fortificarea relaţiilor administraţiei publice locale cu cetăţenii din localitate, contribuind la crearea unor legături de încredere cu publicul, facilitând realizarea unor relaţii interactive între diferite niveluri ale societăţii.

Societatea modernă, prin complexitatea organizaţională, nu ar putea funcţiona fără serviciul de relaţii publice. Prin urmare, relaţiile publice sunt un instrument inovativ şi eficace pentru a răspunde provocărilor cu care se confruntă societatea. Acestea pot ajuta la rezolvarea sau evitarea unor probleme, lansarea unei idei inovative etc.

Conceptul de relaţii publice este cunoscut încă din perioada antică. Filozofii greci Socrate, Platon şi Aristotel au fost cei care au conştientizat valoarea opiniei publice. Deşi se consideră o activitate relativ nouă, relaţiile publice moderne îşi fac apariţia pentru prima dată în secolul al XVIII-lea, dar sensul actual al conceptului se materializează pe parcursul secolului al XX-lea, activitatea propriu-zisă fiind iniţiată după 1900, iar actualmente domeniul cunoaşte o evoluţie spectaculoasă.

Relaţia dintre cetăţeni şi administraţia publică este cea mai importantă latură, dar şi un proces destul de dificil, deoarece implică profesionalism în relaţiile cu publicul, o desfăşurare cât mai rapidă a procedurilor administrative şi de informare în rândul populaţiei. Toate acestea necesită performanţă din partea angajaţilor administraţiei publice. Prin urmare, administrarea publică prin instituţiile sale asigură transparenţa, care este o componentă esenţială a exercitării voinţei publice. Transparenţa presupune acţiuni ce includ: „Informarea din oficiu a persoanelor asupra intereselor de ordin public, care urmează să fie dezbătute de autorităţile administraţiei publice centrale sau locale, precum şi asupra proiectelor de acte normative; consul-

tarea cetăţenilor şi a asociaţiilor legal constituite la iniţiativa autorităţilor publice, în procesul de elaborare a proiectelor de acte normative; participarea activă a cetăţenilor la luarea deciziilor administrative şi în procesul de elaborare a proiectelor de acte normative" [1].

Transparenţa este destul de importantă, în ce priveşte menţinerea echilibrului fiecărei părţi interesate, în vederea accesului la luarea deciziilor administrative. Pentru a păstra echilibrul şi a conduce cu succes instituţia publică, cetăţenii trebuie informaţi despre problemele şi alternativele optime în soluţionarea acestora. Instituţiile publice operează cu informaţii care pot fi clasificate în două categorii: informaţii publice şi informaţii la care accesul este limitat. Informaţiile cu acces limitat cuprind următoarele subcategorii: datele personale, informaţii clasificate, informaţiile privind activităţile comerciale sau financiare şi alte informaţii confidenţiale [1].

Suportul teoretic al cercetării are la bază atât realizările autorilor din Republica Moldova, cât şi ale celor străini. Remarcăm lucrările realizate de corpul profesoral al Academiei de Administrare Publică din Republica Moldova. În realizarea referenţialului bibliografic s-a optat pentru evaluarea unui spectru extins de surse. Contribuţii relevante în domeniu au adus: C. Coman [2], J. Habermas [3], D. Şerbănică [4]. Metodologia de cercetare aplicată [5] ţine de domeniul sociologiei, având drept suport abordarea cantitativ-calitativă. Analiza SWOT a fost utilizată în procesul de realizare a studiului de caz. Interviurile aprofundate au permis acumularea informaţiei de la specialiştii care gestionează serviciul relaţii publice în cadrul Consiliului Raional şi al Primăriei Căuşeni.

Datele empirice ne-au condus spre concluzia că specialiştii din domeniul relaţii publice contribuie la realizarea următoarelor obiective: asigurarea comunicării eficiente cu cetăţenii prin diverse surse şi metode de comunicare; scrierea comunicatelor de presă şi pregătirea informaţiilor pentru mass-media; răspunderea la solicitările de informare din partea mass-media; ajutorarea managerilor locali să comunice eficient cu publicul; menţinerea imaginii şi identităţii corporative a instituţiei; evaluarea programelor de publicitate şi promovare pentru a determina dacă sunt compatibile, cu eforturile de relaţii publice ale organizaţiei; estimarea intensităţii opiniei publice, a clienţilor, prin intermediul reţelelor de socializare; monitorizarea procesului de comunicare ce se derulează prin intermediul reţelelor de socializare. Pentru a gestiona coerent relaţiile publice în domeniu, specialiştii trebuie să cunoască şi să înţeleagă atitudinile şi preocupările cetăţenilor cu care interacţionează, pentru a menţine relaţii de cooperare cu aceştia.

Atribuţiile serviciului RP includ informarea cetăţenilor privitor la principalele activităţi ale administraţiei publice locale, inclusiv prin colaborarea în acest sens cu mass-media locală; anunţarea despre audierea cetăţenilor efectuată în teritoriu de către membrii Guvernului Republicii Moldova; înregistrarea persoanelor pentru audienţă la preşedintele şi vicepreşedintele raionului; întocmirea fişei de evidenţă şi control al solicitărilor şi controlarea, în conformitate cu legislaţia în vigoare, a soluţionării problemelor abordate; monitorizarea presei curente; participarea la audienţa efectuată

de preşedinte; organizarea şi desfăşurarea activităţilor de protocol; monitorizarea liniei directe de telefon „Relaţii cu publicul” etc.

„Un specialist în RP trebuie să fie un comunicator eficient şi să fie orientat spre interesul public. Specialiştii în relaţii publice trebuie să deţină bune abilităţi de comunicare, o abordare metodică pentru a găsi informaţii şi capacitatea de a lucra în medii stresante. Un profesionist PR trebuie să ştie cum să creeze şi să menţină reputaţia instituţiei publice. Ar trebui să deţină şi bune abilităţi de exprimare în scris, deoarece se necesită materiale scrise pentru comunicatele de presă; să planifice şi să direcţioneze programe, să strângă fonduri pentru organizaţia cu care lucrează. Acestea sunt calităţile de bază pe care orice persoană din relaţii publice ar trebui să le deţină.”(Interviu cu specialist RP, Căuşeni)

În baza rezultatelor analizelor teoretice şi a celor practice ne permitem să formulăm următoarele concluzii: relaţiile publice sunt un instrument eficace în comunicarea cu cetăţenii, dar şi o modalitate prin care se pot monitoriza şi soluţiona diferite probleme comunitare; specialiştii în RP sunt responsabili, buni comunicatori şi răspund provocărilor cu care se confruntă cetăţenii; mass-media locală răspunde necesităţilor de informare a cetăţenilor despre evenimentele şi activităţile curente de interes public; perioada de pandemie a modificat activitatea serviciului RP, determinându-l să aplice alte forme de comunicare, să devină mult mai flexibil şi receptiv la necesităţile comunitare.

Administraţia publică este o instituţie care-şi desfăşoară activitatea în spaţiul public. Pentru a-şi exercita eficient atribuţiile, are nevoie de un serviciu de relaţii publice, capabil de a construi un dialog cu cetăţenii, de a susţine transparenţa şi buna funcţionare a administraţiei publice în teritoriu.

Referinţe:

1. *Relaţia dintre cetăţean şi administraţia din Republica Moldova.* Disponibil:http://dspace.aap.gov.md/bitstream/handle/123456789/329/369-374.pdf?sequence=1&isAllowed=y [Accesat: 20.11.21]
2. COMAN, C. *Relaţii publice: Principii şi strategii*. Iaşi: Polirom, 2001. 178 p. ISBN: 973683-809-9
3. HABERMAS, J. *Sfera publică*. Bucureşti: Comunicare.ro, 2005. 387 p. ISBN: 973-711-069-2.
4. ŞERBĂNICĂ, D. *Relaţii Publice.* Bucureşti: ASE, 2003. 206 p. ISBN: 9738596165
5. BALAUR, O. Metode şi tehnici de cercetare în ştiinţele sociale. Disponibil:https://www.academia.edu/27674254/Metode_%C5%9Fi_tehnici_de_cercetare_%C3%AEn_%C5%9Ftiin%C5%A3ele_sociale [Accesat: 05.04.22]

Recomandat
***Tatiana SPĂTARU**, dr. hab., conf. univ.*

PRACTICI DE DESFACERE A CĂSĂTORIEI: OPORTUNITĂŢI ŞI RISCURI

Alexandrina CIORICI

CZU: 316.356.2(478) somp.alexandrina.ciorici2020@gmail.com

Although the process of dissolution of marriage was facilitated by approving the method of divorce by notarial conclusion, however, the most used practice of dissolution of marriage is based on the court decision, considering that the majority of divorces occur between 5-9 years of marriage, where there are disputes regarding children, property, domicile, etc. It is a costly procedure in terms of time, financial and emotional resources, but it is decisive and undisputed.

În condiţiile ritmului accelerat al schimbărilor tot mai mult se vorbeşte despre problema „crizei", a „declinului" sau „disoluţiei" familiei, mai ales în contextul creşterii numărului de divorţuri. Divorţul reprezintă „încetarea căsătoriei legale în timpul vieţii soţilor" [1, p.140] sau un act juridic de desfacere a căsătoriei la cererea oricăruia dintre soţi, atunci când continuarea acesteia a devenit imposibilă din motive temeinice, pentru cel care cere desfacerea. Prin urmare, căsătoria şi divorţul sunt cele două borne care indică începutul şi sfârşitul apartenenţei la propria familie.

Pe de altă parte, trebuie de menţionat că familia, dincolo de iubire şi jurăminte, de drepturi şi obligaţii derivate din actul de căsătorie a celor ce şi-au unit destinele prin liber consimţământ, reprezintă şi un barometru al societăţii, în care se reflectă problemele acesteia. În această ordine de idei, divorţul, deşi nu este deloc un eveniment fericit din viaţa unei familii, uneori pare a fi unica soluţie de rezolvare a conflictelor familiale, iar acţiunile prompte şi netergiversate în acest demers pot garanta protecţia fiecărui membru familial. Acesta este motivul şi argumentul pentru care Republica Moldova în martie 2019 a adoptat Legea privind procedura notarială, care le permite notarilor să emită încheieri de desfacere a căsătoriei. Prin această lege s-a dorit cumva simplificarea procedurii de divorţ pentru soţii care au semnat un acord de înţelegere.

Analizând dinamica divorţurilor, după intrarea în vigoare a noii proceduri de desfacere a căsătoriei se observă tendinţa de creştere a numărului de divorţuri, fapt ce insinuează legătura dintre facilitarea procedurii de divorţ şi scorul acestora. Or, tocmai această prezumţie a constituit chintesenţa studiului de faţă. Prin urmare, ne-am propus să verificăm validitatea a două ipoteze: în primul rând, dacă există o relaţie directă între numărul de divorţuri şi agrearea noii alternative de divorţ şi, în al doilea rând, dacă creşterea ratei de divorţ demotivează cuplurile tinere să-şi oficializeze relaţia de frica experienţei divorţului. Pentru acest demers am utilizat atât analiza statistică a datelor oferite de Biroul Naţional de Statistică al Moldovei [2] şi datele statistice pentru Europa deţinute de Eurostat [3], cât şi metodele calitative, ca: interviul semistructurat cu

reprezentanţi ai instituţiilor abilitate în desfacerea căsătoriei, interviul de tip povestea vieţii cu persoane care şi-au desfăcut căsătoria prin una dintre cele 3 modalităţi legale în Republica Moldova şi focus-grupul cu persoane divorţate, astfel încât să putem identifica oportunităţile şi riscurile fiecărei practici de divorţ.

După procesul de analiză şi interpretare a datelor am constatat că prima ipoteză lansată a fost validată parţial din considerentul că rata divorţurilor a crescut, dar nu ca variabilă dependentă de practicile de divorţ, ci ca consecinţe ale lockdownului din pandemie. Cea de-a doua ipoteză a tezei a fost confirmată în totalitate, deoarece toţi participanţii la studiu au susţinut că sporirea numărului de divorţuri poate crea o cultură a divorţului, care, la rândul ei, demotivează cuplurile tinere să-şi oficializeze relaţia de frica experienţei negative care însoţeşte procesul de desfacere a căsătoriei.

Pe lângă aceste constatări, studiul realizat a scos în evidenţă şi alte aspecte legate de practicile de desfacere a căsătoriei. În primul rând, este important să menţionăm că Republica Moldova îşi menţine poziţia a treia la rata divorţialităţii pe plan mondial din anul 2013, cu rata de 3,7, urmând Rusiei (4,7) şi statului Guam (4,2). Un record mondial Republica Moldova l-a înregistrat şi la capitolul cea mai scurtă căsătorie – de 1 zi, conform Datelor Oficiului Registru din 2016. La nivel de ţară, s-a identificat un adevăr dureros, dar de necontestat, că odată cu intensificarea proceselor migratorii a crescut numărul divorţurilor, apogeul fiind atins în 2015 cu 11199 cazuri, după care a intrat în declin uşor până la scorul minim din 2020 cu 8793 cazuri. Anul 2021 a exaltat din nou numărul desfacerilor căsătoriilor, fapt explicat prin posibilitatea redusă de divorţ din pandemie. În această situaţie un lucru este cert: stările tensionate şi conflictuale din interiorul unor familii s-au intensificat datorită lockdownului, iar odată cu relaxarea măsurilor viaţa socială a intrat în ritmul ei obişnuit.

Referitor la modalitatea de desfacere a căsătoriei la care au recurs moldovenii în ultimii 3 ani (2019-2021), menţionăm că au fost utilizate toate cele trei modalităţi: în baza hotărârii judecătoreşti, în baza cererii comune a soţilor şi în baza încheierii notariale. Dacă ne referim doar la anul 2021, notăm că din total de divorţuri (10062): 62% dintre acestea s-au efectuat în baza hotărârii judecătoreşti, 33% în baza cererii comune a soţilor, 4% – în baza încheierii notariale şi doar 2% la cererea unuia dintre soţi. În ceea ce priveşte procedura de divorţ, din experienţele participanţilor la studiu se constată că desfacerea căsătoriei prin hotărâre judecătorească, deşi este costisitoare, durează mult, implică şi intensifică emoţii negative atât pentru partea vătămată, cât şi pentru copii, totuşi soluţionează integral şi definitiv toate litigiile care apar în procesul de desfacere a căsătoriei. Referitor la desfacerea căsătoriei prin cererea comună a soţilor, se constată că este formula cea mai optimă şi mai avantajoasă din toate punctele de vedere dacă soţii ajung la un acord comun privitor la împărţirea tuturor sferelor vieţii sociale. Desfacerea căsătoriei la notar, deşi este cea mai facilă, nu prea este cunoscută, fapt ce explică numărul mic de desfaceri ale căsătoriilor prin această metodă.

Un alt aspect important atestat din analiza duratei căsătoriilor până la divorţ este că rata cea mai mare de divorţ se înregistrează la cuplurile care au trăit împreună 5-9 ani, urmat de căsniciile de 20 de ani, ceea ce aduce în discuţie problemele irecupera-

torii din ciclul de viaţă al familiei cu copii mici şi ale cuibului părăsit. Prin urmare, ţinând cont de ciclul de viaţă în care soţii decid să divorţeze, este de la sine înţeles că în asemenea situaţie desfacerea căsătoriei se poate obţine doar prin hotărâre judecătorească. Astfel, din statistica practicilor de desfacere a căsătoriei se constată că cele mai multe căsătorii sunt desfăcute tocmai prin această modalitate.

Alte particularităţi ale divorţului identificate sunt: femeile se dovedesc a fi partenerii curajoşi care decid şi iniţiază procedura de desfacere a căsătoriei, cu toate că există contradicţii în ceea ce priveşte motivaţia acestei decizii; familiile din zona rurală sunt tributare vechilor valori pe care se fundamenta familia, fapt ce se reflectă în rata destul de mică a divorţurilor comparativ cu situaţia din zonele urbane. Motivele care au condus la iniţierea procedurii de desfacere a căsătoriei, identificate în studiu, sunt: migraţia populaţiei; sărăcia; consumul de alcool; violenţele în familie; infidelitatea; indiferenţa faţă de grijile familiale; injuriile; cheltuirea de bani în detrimentul familiei; mai nou jocurile de noroc; consumul de droguri din partea partenerului. Pentru comparaţie, notăm clasamentul cauzelor divorţurilor la nivel mondial: pe primul loc se situează lipsa angajamentului, 75% dintre cupluri invocând-o drept motivul despărţirii lor. Aceasta este urmată de infidelitate (59,6%) şi prea multe conflicte şi certuri (57,7%). Între timp, unele cupluri căsătorite divorţează din cauza violenţei domestice (23,5%), a problemelor financiare (36,1%) şi a abuzului de substanţe (34,6%). Aproape 50% dintre cuplurile cu un partener alcoolic ajung să divorţeze. Această cifră scade la 30% dacă ambii parteneri sunt consumatori înrăiţi. Cuplurile care au locuit împreună înainte de căsătorie se confruntă cu o creştere a probabilităţii de divorţ cu 40% [4].

În altă ordine de idei, din studiul realizat s-a evidenţiat că divorţul în Republica Moldova este folosit şi în scopul dobândirii unor profituri în diverse sfere ale vieţii sociale: pentru obţinerea unor avantaje financiare, pentru acoperirea averilor dobândite în mod ilegal, în cazurile existenţei unor interdicţii pe teritoriul altor state, pentru a obţine vize de muncă în altă ţară etc. În aceste situaţii, soţii ajung uşor la un acord comun şi desfacerea căsătoriei poate avea loc şi prin încheierea notarială. Or, aceste aspecte nu fac altceva decât să promoveze divorţul în societate, favorizând dezvoltarea şi popularizarea altor forme de convieţuire a partenerilor, precum uniunile consensuale.

Referinţe:

1. CEBOTARI, V. *Dreptul familiei*. Chişinău: Reclama, 2014. ISBN: 9975-62-112-0
2. Banca de date a Biroul Naţional de Statistică al Republicii Moldova. Disponibil pe: https://statbank.statistica.md/
3. Date statistice pentru Europa deţinute de Eurostat. Disponibil pe: https://ec.europa.eu/eurostat/data/database
4. *106 Divorce Statistics You Can't Ignore: 2022 Divorce Rates and Impact on Children*. Disponibil pe: https://financesonline.com/divorce-statistics/#5 [Accesat: 01.05.2022]

Recomandat
***Oxana ISAC**, dr., conf.univ.*

IMPACTUL COLECTIV – LECŢII ÎNVĂŢATE ÎN BAZA EXPERIENŢEI REALIZĂRII INIŢIATIVEI „CHANGING THE WAY WE CARE” ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Alexandra SAFRONOVA

CZU: 364-053.6(478) safronova.alex.87@gmail.com

Collective Impact (CI), an internationally acknowledged framework for solving complex social problems, is applied for the first time in Moldova to support continuation of residential childcare reform. Understanding local dynamics and context will help to promote the initiative and inform professionals applying CI in Moldova. The lessons learnt are relevant for phases 1 & 2 of CI and provide practical advice on organizing introductory meetings with local champions in the field.

Impactul colectiv (IC) – o abordare relativ nouă – a fost deja recunoscută ca fiind un cadru eficient pentru progresul de soluţionare a unor probleme sociale. Ideea principală a IC este că crearea de soluţii durabile cu privire la problemele sociale complexe necesită coordonarea eforturilor tuturor actorilor din domeniu şi eforturi colective către un obiectiv clar definit. Impactul colectiv este angajamentul unui grup de actori din diferite sectoare faţă de o agendă comună pentru rezolvarea unei probleme sociale complexe şi specifice, utilizând o formă structurată de colaborare. Conceptul de impact colectiv a fost articulat pentru prima dată în articolul „Collective Impact”, elaborat de John Kania şi Mark Kramer în 2011 [1]. Experienţa anterioară a iniţiativelor realizate în formatul impactului colectiv în diferite ţări subliniază cinci condiţii principale, printre care: agenda şi sistemul de măsurare comune, activităţi de consolidare reciprocă, comunicare continuă şi sprijin din partea organizaţiei „backbone”, care are un rol de coordonare [1].

Cadrul teoretic al metodologiei face referinţă şi la principalele faze ale unei iniţiative de impact colectiv, inclusiv iniţierea acţiunii, organizarea pentru impact şi acţiunea şi impactul sustenabil [2]. Durata fazelor impactului colectiv este flexibilă, avându-se în vedere că nu există două iniţiative identice, din motivul că metodologia trebuie să fie adaptată la contextul în care se realizează.

Începând cu anul 2021, modelul de impact colectiv este aplicat pentru a promova în continuare implementarea reformei sistemului de îngrijire a copilului în Moldova în cadrul iniţiativei globale Changing the Way We Care (CTWWC), care aduce investiţii semnificative pentru a continua reforma de îngrijire a copilului în Republica Moldova [3]. Aceasta va fi prima dată când impactul colectiv este aplicat pentru a consolida eforturile mai multor părţi interesate pentru a rezolva o problemă socială complexă în Moldova.

Metodologia impactului colectiv se bazează pe cooperare între diverse părţi interesate în domeniu. Toate deciziile importante, inclusiv cele strategice şi operaţionale, trebuie luate în format participativ. Este esenţial că pentru a începe lucrul în cadrul iniţiativei este necesar de a aduce împreună părţi interesate pentru a lua decizii referitor la aşa-numita structura „backbone", grupuri de lucru, de a defini agenda comună şi de a definitiva un plan detaliat de activităţi, precum şi indicatori de monitorizare [2]. În acelaşi timp, comunităţile care nu au avut exemple precedente de iniţiative realizate cu aplicarea metodologiei impactului colectiv pot fi rezistente la o nouă modalitate de organizare a lucrului în consorţiu. Prezintă interes faptul că unele particularităţi ale trecutului istoric pot influenţa în mod neaşteptat nivelul de acceptare a metodologiei şi chiar a terminologiei. De exemplu, cuvântul „colectiv" poate fi asociat cu trecutul sovietic şi gradul de acceptare a metodologiei poate fi scăzut. În unele cazuri, este nevoie de a renunţa la aplicarea terminologiei şi de a explica metodologia ca un format inovativ, participativ, unde există loc şi oportunităţi de participare pentru fiecare. Este, de asemenea, important de a insista pe punctele forte ale programului şi pe obiectivele de nivel înalt care sunt recunoscute de sector. În cazul CTWWC, acestea includ importanţa de a asigura îngrijire de tip familial pentru fiecare copil, dezvoltarea capacităţilor personalului din domeniul îngrijirii copilului şi altele. Nu mai puţin important este de a cerceta modelele de cooperare care deja există în sector şi de a prezenta metodologia, bazându-se pe modele de succes recunoscute de actorii din domeniu [4]. În acelaşi timp, este posibil de a include în subiecte de discuţii pentru şedinţe introductive şi elementele prin care abordarea impactului colectiv va aduce inovare şi îmbunătăţire în cooperare.

Experienţa CTWWC arată că cunoaşterea limbajului specific recunoscut în sector ajută mult la introducerea conceptelor impactului colectiv. Este important de a înţelege şi recunoaşte succesele modelelor precedente şi de a face referinţă la memorie colectivă cât mai des posibil. Abordarea dată ajută la reducerea rezistenţei faţa de metodologie şi, de asemenea, va ajuta să demonstreze că experienţa şi cunoştinţele campionilor din domeniu reprezintă o bază pentru planificarea şi realizarea activităţilor. Acceptarea impactului colectiv este mai uşoară când liderii din domeniu înţeleg că rolul lor în coordonare, precum şi reputaţia nu vor fi diminuate, dar promovate de către iniţiativă. Este recomandat de a se pune accent pe faptul că iniţiativa nu are o agendă de activităţi prestabilite, liderii din domeniu şi profesionişti fiind invitaţi la o masă comună pentru a le elabora, că iniţiativa vine să susţină activităţile prioritare din perspectiva liderilor din domeniu de nivel naţional.

Beneficiile abordării respective pot şi trebuie să fie subliniate în cadrul şedinţelor introductive. De exemplu, oportunitatea de a elabora programele care în mod obişnuit sunt mai puţin susţinute de alţi donatori pentru a elimina lacunele existente în sector. În acelaşi timp, pentru a reduce anxietatea, este recomandat de a sublinia faptul că elemente tradiţionale ale programului, cum ar fi agenda, lista de activităţi, indicatorii de monitorizare, vor fi prezente în cadrul iniţiativei, dar urmează să fie elaborate în format participativ. Organizaţia sau structura care promovează aplicarea metodologiei

impactului colectiv trebuie să se prezinte în calitate de facilitator neutru al activităţilor şi să poată oferi suport şi sprijin la necesitate.

Pentru a promova activităţile în cadrul iniţiativei, este necesar de a formaliza relaţiile cu părţi interesate cheie din domeniu. De exemplu, de a semna acorduri sau memorandumuri de înţelegere cu ministerele-cheie din sector. În cazul iniţiativei de impact colectiv, aceste documente nu vor avea elemente tradiţionale, cum ar fi lista de activităţi prestabilite. Managerii iniţiativei trebuie să fie gata să semneze documente pe termen mai scurt şi să le revizuiască regulat sau la necesitate împreună cu dezvoltarea programului şi elaborarea planurilor detaliate de activităţi. Experienţa CTWWC arată că şedinţele regulate de coordonare, programate cu părţile guvernamentale interesate, trebuie să fie convenite la cel mai înalt nivel posibil.

În prima fază a iniţiativei este important de a aloca câteva luni pentru a realiza şedinţe introductive, de a înţelege cine sunt actorii-cheie şi care este istoria şi dinamica activităţilor din domeniu şi pentru a ridica nivelul de acceptare, recunoaştere, entuziasm în jurul iniţiativei. Este important să se ţină cont de faptul că pentru a stabili data şi timpul pentru şedinţele cu participarea autorităţilor, este nevoie de timp şi perseverenţă. Este recomandat de a fi identificată o persoană de contact din fiecare organizaţie pentru a ţine legătură în viitor.

Metodologia impactului colectiv nu este una simplă şi este important să se ia în considerare faptul că aceasta nu poate fi explicată şi prezentată în mod detaliat într-un timp foarte scurt. Din experienţa CTWWC reiese observaţia că foarte des este nevoie de două sau mai multe prezentări a metodologiei. În acelaşi timp, în cadrul şedinţelor introductive, impactul colectiv trebuie să fie prezentat în format scurt, fără multe detalii tehnice, cu apelarea la terminologia şi experienţa existentă în sector.

Referinţe:

1. KANIA, J., KRAMER, M. Collective Impact. In: *Stanford Social Innovation Review*, Iarna 2011, p.36-41.
2. HANLEYBROWN, F., KANIA, J., KRAMER, M. Channeling Change: Making Collective Impact Work. In: *Stanford Social Innovation Review*. 2012, no1, p.1-8.
3. Document informativ CTWWC Moldova. Disponibil: https://www.changingthewaywecare.org/wp-content/uploads/2022/04/ctwwc-moldova.pdf
4. SAFRONOVA A. Systems for child care reform in Moldova and opportunities to do business differently through collective impact. În: *Sesiunea naţională cu participare internaţională de comunicări ştiinţifice studenţeşti dedicată aniversării a 75-a a USM*. Ediţia a XXV-a. Rezumatele comunicărilor, Vol. II, aprilie 2021, p.228-230.

Recomandat
***Anastasia OCERETNÎI**, dr., conf.univ.*

DIVORŢUL: CONSECINŢE ASUPRA CUPLULUI ŞI COPILULUI

Cristina ANDRONACHI

CZU: 159.922.7:303.4 mariabulgaru49@yahoo.com

The article examines the causes and the consequences of divorce on the couple and the child in the Republic of Moldova and the city of Nisporeni. According to the results of sociological reserch, conducted în Nisporeni, the main causes of divorce are physical and mental violence, alcohol consumption, infidelity of parteners, lack of eguality in relaţionships, inability to resolve family conflicts, and early marriage of partners. The author also proposes some recommendations to reduce the phenomenon of divorce.

Dificultăţile cu care se confruntă familia tânără în procesul de adaptare la transformările socioeconomice din Republica Moldova au implicaţii directe şi asupra *divorţialităţii.* Divorţul este un fenomen psihic şi social complex, determinat de o multitudine de factori economici, sociali, culturali şi religioşi care acţionează la nivelul indivizilor, în interiorul cuplurilor şi în afara acestora. Chiar dacă pandemia COVID-19 în Republica Moldova a pus pe pauză intenţia unora de a divorţa, totuşi situaţia a rămas alarmantă, rata divorţialităţii constituind în 2020 mai mult de jumătate (3,3‰) din rata căsătoriilor (5,9‰). În anul 2021 în r-nul Nisporeni s-au înregistrat 64 de divorţuri, ceea ce a însemnat o creştere faţă de 2020, când numărul acestora a constituit 39 divorţuri [1].

Problemele legate de familiile divorţate au fost cercetate de un şir de autori atât din ţara noastră, cât şi din străinătate. Cu toate acestea, unele aspecte sunt puţin reflectate în literatura de specialitate. **Scopul tezei** constă în cercetarea particularităţilor divorţului din oraşul Nisporeni şi a rolului asistentului social în diminuarea consecinţelor negative ale acestui fenomen asupra cuplului şi copilului. Pentru realizarea scopului propus, a fost efectuată o cercetare sociologică în oraşul Nisporeni prin aplicarea următoarelor ***metode praxiologice*:**

- *interviul semistructurat* realizat cu *trei specialişti* (asistent social comunitar, psiholog, şef-adjunct în cadrul DASPAF), cu *cinci persoane divorţate* şi cu *cinci copii proveniţi din familii divorţate;*
- *ancheta sociologică* în bază de chestionar, aplicată la 101 persoane din or. Nisporeni, (33 de persoane necăsătorite, 47 – căsătorite şi 21 de persoane ce locuiesc în concubinaj);
- *studiul de caz* (unul) în scopul evidenţierii consecinţelor divorţului asupra copilului şi a modalităţillor de intervenţie a asistentului social în vederea diminuării acestor consecinţe.

Rezultate

Divorţul este un fenomen psihosocial şi juridic complex, ce reprezintă forma finală de desfacere a vieţii conjugale, cu efecte puternice asupra partenerilor de cuplu conjugal şi a descendenţilor acestora. Din cercetarea realizată stabilim că pentru *46,63%* dintre respondenţi divorţul este *un proces dureros,* pentru *28,71%* înseamnă *o căsătorie eşuată*, iar pentru *24,75 % – un lucru normal dacă cuplul nu se mai înţelege.* Or, divorţul este un fenomen cu multiple consecinţe negative, dar atunci când tensiunile, conflictele nu mai pot fi soluţionate în familie, divorţul poate fi o tranziţie către o nouă formă de familie, în care să-şi găsească liniştea atât foştii parteneri, cât şi copiii acestora. Potrivit datelor din cercetarea realizată în or. Nisporeni, un număr mare de respondenţi consideră drept **cauze ale divorţului** cel mai des întâlnite: *violenţa fizică şi psihică – 26,72%,* urmată de *consumul de alcool sau alte substanţe – 22,75%*, *infidelitatea partenerilor – 14,85%, lipsa egalităţii în relaţie – 10,84%, incapacitatea de a rezolva conflictele – 10,80%, căsătoria la o vârstă fragedă – 9,09%.* Cel mai mic procentaj acumulat de respondenţi, este *plecarea partenerului la muncă peste hotare – 4,95%* (a se vedea *Figura 1*). Separarea fizică şi afectivă dintre parteneri afectează, desigur, negativ solidaritatea dintre ei. Totuşi, modificările efectuate în ultimii ani în legislaţia referitoare la munca peste hotare permit actualmente migranţilor să plece şi să revină în ţară mai uşor, ceea ce este şi în favoarea menţinerii stabilităţii în familie. Considerăm că starea dată a lucrurilor explică într-o anumită măsură şi procentajul cel mai mic evidenţiat de respondenţi cu referire la plecarea partenerului la muncă peste hotare, în calitate de cauză a divorţului [2, p.253].

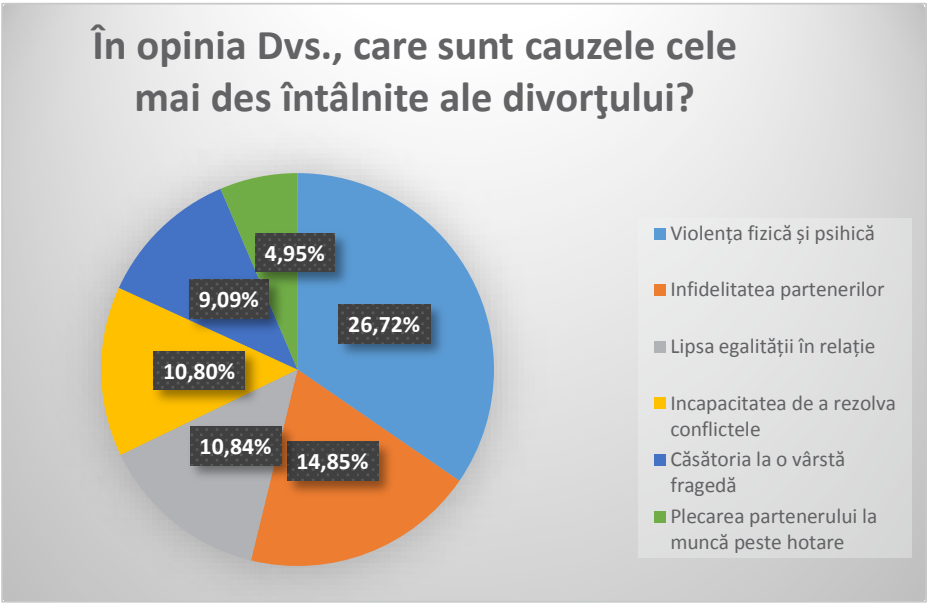

Fig.1. Cauzele principale ale divorţialităţii

Divorţialitatea în Republica Moldova dezvoltă un şir de **consecinţe pe plan individual şi social** [3, p.314]. Consecinţele divorţului sunt diferite în funcţie de gradul de implicare a fiecărui membru al cuplului conjugal, de existenţa sau inexistenţa copiilor. Vorbind de ***efectele pozitive ale divorţului asupra partenerilor*****,** putem spune că *divorţul este o alternativă necesară, benefică,* atunci când un cuplu nu se mai înţelege din diferite motive (violenţă, infidelitate etc.), că *divorţul redă liniştea şi armonia în casa cuplului şi copilului.* ***Efectele negative ale divorţului asupra partenerilor*** ţin de *lipsa încrederii în viitorii parteneri* (multe persoane din cauza dezamăgirilor trăite în prima căsnicie nu mai doresc să înceapă o nouă relaţie cu altcineva)**,** *probleme de sănătate* (partenerii divorţaţi trec prin depresii, stări anxioase etc.), ceea ce necesită ca familia de origine, specialiştii în domeniu, inclusiv asistentul social, să fie alături de aceste persoane. Totodată, din discuţiile cu persoanele intervievate am aflat că ele nu au apelat niciodată la un serviciu social sau la un specialist pentru a fi ajutate să rezolve conflictele, să depăşească situaţia de divorţ, aşa cum procedează cuplurile în alte ţări.

Cea mai afectată fiinţă de consecinţele divorţului este totuşi copilul, care în majoritatea cazurilor nu-şi doreşte părinţii divorţaţi. Potrivit rezultatelor din cercetarea realizată, la întrebarea: ***Cum ai reacţiona dacă părinţii tăi ar dori să divorţeze?,*** 41,58% dintre copiii intervievaţi au spus că *ar înţelege situaţia*, cu toate că nu şi-ar dori acest lucru, 28,71% – *ar încerca să-i convingă pe părinţi să nu mai divorţeze ,* iar 26, 73% dintre copii *ar fi foarte trişti,* şi doar 1,98% dintre copii *s-ar bucura dacă părinţii ar dori să divorţeze*, aceştia fiind copii din familii disfuncţionale.

Consecinţele negative ale divorţului asupra copilului pot fi ***pe termen scurt*** (anxietate, stres, modificări de dispoziţie, iritabilitate, tristeţe, dezamăgire etc.) şi ***pe termen lung*** (probleme comportamentale şi sociale, probleme în cuplu, predispunere la consum de substanţe nocive, educaţie şi poziţie socioeconomică slabă etc.). Indiferent în ce relaţie rămân partenerii după divorţ, pe copii nu trebuie să-i afecteze deloc acest lucru. Copilul trebuie să se simtă iubit, apreciat şi susţinut de ambii părinţi, lucru care, din păcate, se întâmplă foarte rar în societatea noastră, relaţia partenerilor după divorţ afectând mult dezvoltarea copiilor.

Printre alte consecinţe sociale ale divorţului se enumeră: *multiplicarea uniunilor consensuale; creşterea numărului de familii monoparentale; scăderea ratei natalităţii; amânarea naşterilor etc.*

Pentru a diminua divorţialitatea în ţara noastră, inclusiv în or. Nisporeni, consider că este necesar**: *la nivel naţional*** să fie multiplicate campaniile de informare, în scopul conştientizării riscurilor asociate acestui fenomen; să fie dezvoltate strategii şi programe de prevenire a fenomenului divorţului, care ar conduce la diminuarea cauzelor/factorilor generatori menţionaţi *supra*, la consolidarea instituţiei familiei etc.; ***la nivel local*** primăria, poliţia, şcoala, DASPFC să iniţieze programe de sensibilizare a comunităţii Nisporeni cu referire la riscurile divorţialităţii; să se dezvolte parteneriatul familie-specialişti-comunitate; ***la nivel de familie*** să fie informaţi părinţii despre serviciile oferite familiilor cu risc de divorţ şi celor divorţate, despre tehnicile co-parentale care îi va ajuta să colaboreze după divorţ mai bine cu copiii etc.

Referinţe:

1. *Populaţia şi procese demografice. Banca de date statistice Moldova.* [Accesat: 27.04.2022] Disponibil: https://statbank.statistica.md/
2. BULGARU, M., GHISTRUGĂ, I. *Familia tânără: aspecte ale adaptării la societatea în schimbare.* Chişinău: CEP USM, 2015.
3. MĂRGINEANU, L., FOCŞA T. Consecinţele psihosociale ale divorţului asupra copilului. În: *Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie şi practică.* Chişinău: ULIM, 2013.

Recomandat
***Maria BULGARU**, dr. hab., prof. univ.*

ROLUL ECHIPEI MULTIDISCIPLINARE ÎN INTERVENŢIA COPIILOR CU TSA (Asociaţia Obştească „SOS Autism”, Chişinău)

Cristina CANDU

CZU: 364.07:376.1-056.36(478) candu.cristinel@gmail.com

The article is dedicated to the issue of children with autism. It includes some results of the empirical study on the role of the multidisciplinary team working with children with autism spectrum disorders (ASD), conducted within the Public Association „SOS Autism” in Chisinau. The importance of hiring a social worker is emphasized, which would increase the efficiency of working with children and counsel their families.

În contextul creşterii numărului de copii diagnosticaţi cu tulburări din spectrul autismului (TSA), subiectul respectiv devine an de an tot mai discutat atât la nivel mondial, cât şi la nivel de ţară. Astfel, deja către anul 2018 Centrul de Control al Bolilor anunţă o incidenţă a TSA de 1 la 59 persoane la nivel mondial.

Cât priveşte Republica Moldova, în anul 2017 au fost înregistrate 246 de persoane, imagine care ar părea să fie una bună, dacă nu luăm în calcul lipsa unei statistici concrete a persoanelor cu TSA, majoritatea dintre ele fiind înregistrate ca „persoane cu dizabilităţi“ sau „persoane cu retard” [1]. Anume la acest capitol autorităţile din ţara noastră trebuie să atragă o atenţie sporită, doarece doar având o statistică reală referitor la numărul copiilor şi tinerilor diagnosticaţi cu TSA este posibil de a fi elaborate măsuri concrete de protecţie şi sprijinire a lor şi a familiilor acestora. Cu atât mai mult că însuşi gradul de investigare a conceptului de autism în Moldova este unul relativ mic, iar insuficienţa cercetărilor, atât la nivel mondial, cât şi naţional, este o problemă majoră în lupta cu autismul prin implementarea unor tehnologii noi de lucru cu ei.

Reieşind din cele relatate mai sus, lucrarea de licenţă a avut ca **scop** de a *evalua eficienţa intervenţiei echipei multidisciplinare în cazul copiilor cu tulburări din spectrul autismului, în baza Asociaţiei Obşteşti „SOS Autism”, Chişinău*. Printre obiectivele propuse pentru realizarea scopului se evidenţiază **două obiective practice**, care au permis să venim în final cu unele recomandări de eficientizare a intervenţiei în cazul copiilor diagnosticaţi cu TSA, şi anume:

- *evaluarea nivelului de intervenţie a echipei multidisciplinare în lucru cu copiii autişti din cadrul AO „SOS Autism”;*
- *rolul asistentului social în cadrul echipei multidisciplinare.*

Cercetarea problematicii autismului şi a intervenţiei echipei multidisciplinare în cazul copiilor cu TSA s-a axat pe *trei teorii* de referinţă: *teoria ataşamentului*, *teoria participării* şi *teoria comportamentală (behavioristă)*. Prin *teoria ataşamentului* s-a

demonstrat necesitatea stabilirii unei relaţii emoţionale dintre copilul autist şi părinţi, dar şi dintre copil şi terapeut, terapeut şi părinte. Considerând lipsa relaţiei emoţionale strânse mamă - copil drept una dintre cauzele apariţiei autismului la copii, mulţi specialişti folosesc terapia Mifne pentru dezvoltarea acestei relaţii încă în perioada prenatală şi în prima etapă de la naştere a acestuia. *Teoria behavioristă* a servit la prezentarea intervenţiei în autism. Spre exemplu, prin utilizarea terapiei ABA specialiştii Centrului încearcă să evite comportamentele agresive ale copiilor cu TSA, crizele de isterie, plânsetele, autovătămarea sau agresiunea orientată spre exterior. În fine, prin intermediul *teoriei participării* s-a arătat importanţa implicării şi participării copiilor în diferite jocuri de terapie pentru a se recupera.

Realizarea studiului empiric a fost ghidată de metode calitative de cercetare, şi anume: *interviul aprofundat*, cu patru *specialişti* (terapeut, logoped, kinetoterapeut, manager al AO „SOS Autism”) şi patru *beneficiari* – părinţi ai copiilor cu autism; *studiul de caz* (trei) şi *metoda observaţiei participative.*

Teoretic, autismul este considerat a fi o tulburare de ordin neurobiologic, având ca punct de pornire tulburări ale sistemului nervos. Acest fapt a fost confirmat şi de specialiştii din cadrul AO „SOS Autism”, care au relatat că *„autismul se dezvoltă în urma unei combinaţii de influenţe genetice şi non-genetice...”* [IS_1]; *„... există păreri că acesta apare din cauza unor traume produse în perioada natală sau postnatală, în urma depresiei la părinţii...”* [IS_3].

La moment, AO „SOS Autism” găzduieşte 55 de copii cu TSA din diferite localităţi ale ţării. Dintre aceştia, 20 de copii sunt din familii refugiate din Ucraina, ţară care înregistrează o evoluţie progresivă a cazurilor de autism: de la 662 de copii în 2005 la aproape 6000 către anul 2016 [2]. Asociaţia oferă o gamă largă de servicii menite să diminueze trăsăturile severe specifice autismului şi să contribuie la incluziunea socioeducativă a copiilor cu autism, prin oferirea de suport şi sprijin familiilor cu copii autişti şi promovarea drepturilor fundamentale ale copiilor cu TSA.

Diagnoza autismului include două tipuri de autism: *autismul înalt funcţional* şi *autismul grav* sau *sever*. Cazurile de autism înalt functional sunt mai rare, iar trăsăturile care derivă din diagnosticul de autism nu sunt atât de accentuate, astfel că *„copilul poate fi mai uşor socializat şi integrat în societate, dar sunt şi mai rare”* [IS_1]. În ce priveşte autismul sever, acesta reprezintă o „povară” emoţională grea pentru părinţi, drept urmare a multiplelor deficienţe şi probleme pe care le manifestă copilul: *„Copilul care suferă de autism sever înregistrează o sumedenie de deficienţe şi probleme care necesită rezolvare, asta înseamnă să stai 10/24 h în ţipete şi plansete şi asta doboară emoţional părinţii”* [IS_3].

Şi în primul şi în al doilea caz intervenţia echipei multidisciplinare, care include diverşi specialişti în domeniu (medic de familie, medic psihiatru, terapeuţi comportamentali, kinetoterapeuţi, logoped), este importantă şi benefică în lucrul cu copiii diagnosticaţi cu TSA şi cu familiile acestora, un rol aparte revenindu-i asistentului social, care ar trebui să fie parte a acestei echipe. Spre regret, până la momentul actual, Asociaţia „SOS Autism” nu dispune de un astfel de specialist, pe care îl considerăm

important şi eficient în lucrul cu copiii, dar mai ales în consilierea familiilor cu copii cu TSA. Această opinie este susţinută şi de managerul Centrului: *„Chiar avem nevoie de o aşa unitate (asistent social) pentru a face managementul de caz, pentru a lucra cu documentaţia, pentru a consilia părinţii şi a sprijini copilul, deoarece el are rolul de a gestiona cazurile pentru a se asigura că membrii echipei de profesionişti comunică între ei şi au o consecventă percepţie asupra punctelor forte şi a nevoilor familiei. El ar asigura legătura cu toate subsistemele – echipa multidisciplinară, beneficiarii (copii şi părinţi) şi ar elabora un plan de sprijinire a copilului şi familiei în atingerea obiectivelor trasate”*.

Un asistent social profesionist stăpâneşte calităţi de mediator, care îl ajută în organizarea şi desfăşurarea activităţilor cu copiii autişti, crescând sanşele acestora de a se putea integra mai uşor în societate. În demonstrarea acestui lucru au fost prezentate trei studii de caz, care cuprind dificultăţile şi neajunsurile cu care se confruntă familia cu copii cu TSA, planul de intervenţie necesar pentru reabilitarea copilului, dar şi depăşirea problemelor. Cele 3 studii de caz denotă că problema majoră prin care trec toate familiile cu copii diagnosticaţi cu TSA vizează bugetul redus şi implicarea slabă a statului în lupta cu autismul.

În concluzie, s-a constatat că autismul este o tulburare neurobiologică, care afectează dezvoltarea normală a copilului pe trei domenii: social, comportamental şi pe planul inteligenţei emoţionale (în cazul autismului sever, IQ-ul copilului este mai mic în raport cu vârsta sa biologică). Iar conştientizarea precoce a trăsăturilor tipice autismului şi includerea timpurie a copilului cu TSA în terapie accelerează obţinerea rezultatelor pozitive şi diminuează semnificativ semnele severe ale autismului. În scopul eficientizării intervenţiei echipei multidisciplinare în cazul copiilor diagnosticaţi cu autism, propunem următoarele **recomandări:**

- Informatizarea populaţiei de către organele de stat sau de către ONG-uri cu privire la semnele precoce ale autismului, ceea ce ar creşte nivelul adresării rapide a părinţilor la specialişti;
- Aplicarea dosarului copilului diagnosticat de autism la CNDDCM pentru a stabili gradul de dizabilitate şi a beneficia de o pensie lunară de dizabilitate;
- Angajarea asistentului social ca specialist în cadrul echipei multidisciplinare pentru a spori intervenţia acesteia, prin consiliere familială şi de gestionare corectă a stresului şi a problemelor apărute.

Referinţe:

1. *Copiii cu autism din Moldova – uitaţi de autorităţi şi aproape inexistenţi în statistici*. [Accesat: 08.02.2022]. Disponibil: https://sputnik.md/20190503/Copiii-autism-Moldova-autoritati-statistici-25763682.html
2. *Статистика аутизма в мире.* [Accesat: 08.02.2022]. Disponibil https://medicus-curat.ru/statistika-autizma-v-mire/

Recomandat
***Valentina MOVILĂ**, lector univ.*

MĂSURI DE COMBATERE A STĂRII DE EBRIETATE LA VOLAN: EFICIENŢĂ ŞI OPINII

Ion CIORICI

CZU: 316.624:343.346.5 cioriciion@gmail.com

Drunk driving remains a rather serious problem for Moldovan society, although road legislation has been tightened and the Driving Alcohol Package has been adopted. Although the experts are in favor of measures to combat drunk driving, there is still no decrease in their number, but on the contrary. The factors that determine this situation are more related to the personality of the driver, the integrity of law enforcement and the culture of society, which is why the focus of attention must be transferred to these actors.

Conducerea transportului în stare de ebrietate alcoolică constituie o problemă caracteristică mai mult societăţi înalt dezvoltate, acolo unde majoritatea populaţiei active, datorită necesităţilor de deplasare la serviciu, deţine un mijloc de transport. Prin anii 80 ai sec.XX se estima că ţările sărace nu se confruntă cu această problemă, pentru că nu au un trafic rutier aglomerat. Actualmente se constată că această paradigmă s-a schimbat, pe fonul creşterii numărului unităţilor de transport şi în ţările în curs de dezvoltare. Acum lucrurile se prezintă astfel: statele dezvoltate deţin mai multe resurse de a se lupta cu fenomenul conducerii transportului în stare de ebrietate, pe când în ţările mai sărace, din cauza penuriei de resurse, acest fenomen nu poate fi contracarat.

Conform statisticilor internaţionale, la fiecare 52 de minute o persoană moare în accident rutier din cauza consumului de alcool la volan [1] sau a conducerii transportului sub influenţa alcoolului. Aşa se face că starea de ebrietate alcoolică la volan constituie a 4-a cauză a accidentelor rutiere şi a 8-a cauză a deceselor de pe continentul american. În plan naţional, conform statisticilor Inspectoratului General de Poliţie, condusul în stare de ebrietate alcoolică constituie a 6-a cauză, care produce 5% dintre accidentele rutiere. Dacă ar fi să calculăm media incidenţei acestui fenomen în ultimii 3 ani, aceasta ar atinge cifra de 144 de cazuri anual, soldate cu 78 de decese şi 493 de persoane traumatizate. Ţinând cont de consecinţele produse de condusul mijloacelor de transport în stare de ebrietate alcoolică, acest tip de comportament cade sub incidenţa comportamentului deviant, care este înţeles ca săvârşirea de fapte contrar normelor morale, eticii şi legilor general acceptate. Trebuie de specificat în acest context că comportamentul deviant nu este considerat o boală, iar o persoană cu astfel de comportament poate înceta să comită fapte rele în orice moment. Din acest considerent, Republica Moldova îşi ajustează legislaţia şi adoptă măsuri de combatere a stării de ebrietate la volan, pentru a disciplina şoferii şi a securiza traficul rutier.

Pe de altă parte, odată cu înăsprirea legislaţiei rutiere şi sancţionarea drastică a condusului transportului auto în stare de ebrietate alcoolică se constată faptul că inci-

denţa acestui fenomen înregistrează un trend crescător. Dacă după aprobarea Pachetului antialcool la volan din 18 mai 2018 numărul cazurilor de conducere a unităţilor de transport sub influenţa alcoolului a coborât la 4125, atunci, în următorul an, 2020, acestea au crescut la 4509 cazuri, iar în 2021 la 4657 de cazuri. Or, tocmai această situaţie ne-a determinat să investigăm care este eficienţa noilor măsuri, etichetate ca fiind dure, asupra combaterii condusului transportului în stare de ebrietate alcoolică.

Analizând literatura de specialitate din domeniul devianţei sociale [2, 3], precum şi abordările din diverse domenii ale fenomenului stării de ebrietate alcoolică la volan [4-6], ipotezele lansate în cercetare se referă la: 1) dacă există o relaţie directă între dinamica cazurilor de conducere în stare de ebrietate şi severitatea legislaţiei; 2) existenţa posibilităţii de a evita sancţiunile primite pentru condusul transportului în stare de ebrietate prin modalităţi mai puţin morale şi corecte menţine probabilitatea ca acest fenomen să se perpetueze cu incidenţe şi mai mari; 3) condusul în stare de ebrietate ţine de conştiinţa şi responsabilitatea şoferului şi mai puţin de legislaţie sau agenţii de circulaţie rutieră.

În vederea verificării ipotezelor propuse, a fost aplicat un mix de metode, atât calitative, cât şi cantitative, în primul rând pentru a respecta principiul triangulării, care asigură acurateţea şi obiectivitatea datelor, iar, în al doilea rând, pentru a verifica veridicitatea informaţiilor şi opiniilor diverşilor actori implicaţi în studiul în cauză. Printre metodele aplicate menţionăm: interviul semi-structurat cu reprezentanţi ai organelor de drept, focus-grupul cu angajaţi ai Poliţiei rutiere, ancheta sociologică în bază de chestionar, aplicată în rândul populaţiei generale, în format online şi analiza de conţinut a mai multor site-uri şi portaluri de ştiri din Republica Moldova.

În urma analizei şi prelucrării datelor s-a constatat că dinamica cazurilor de conducere a transportului în stare de ebrietate este determinată de mai mulţi factori. Este vorba, în primul rând, de profilul psihologic al şoferilor, integritatea morală a agenţilor de circulaţie, corupţia din sistemul organelor de drept, lipsa de dotări a Poliţiei rutiere în procesul documentării fenomenului şi, nu în ultimul rând, conştiinţa şi cultura colectivă.

În ceea ce priveşte legislaţia din domeniul circulaţiei rutiere, a fost menţionat faptul că aceasta este cu mult mai complexă şi adecvată specificului rutier moldovenesc comparativ cu anii precedenţi, însă nu este atât de dură încât să poată opri sau reduce acest fenomen. Referitor la profilul şoferilor care conduc transportul sub influenţa alcoolului, menţionăm că aceştia sunt persoane tinere, în majoritate bărbaţi (cu remarca că se conturează o tendinţă şi în rândul femeilor), cu studii medii, cu o situaţie socio-economică mai precară, de obicei neimplicaţi în relaţii stabile sau durabile. Deşi cunosc foarte bine sancţiunile condusului în stare de ebrietate, şoferii urcă totuşi la volan în această stare, mizând pe faptul că nu vor fi depistaţi sau că, în cazul în care vor fi, se vor înţelege cu poliţiştii ori vor apela la persoane cu influenţă pentru a rezolva cazul.

Din analiza de conţinut s-a identificat constituirea unui nou segment infracţional, care conduce în stare de ebrietate, şi anume – minorii şi femeile. De asemenea, din analiza de conţinut am sesizat că în toate cazurile analizate nivelul de alcool în aerul

expirat în momentul testării indică stare de ebrietate avansată, maximul fiind de 1,87 mg/l, iar valoarea minimă, în cazul unui minor, de 0,35 mg/l.

Tipul de transport cel mai des condus de şoferi în stare de ebrietate este transportul personal – 67%, urmat de hipomobile – 17%, ceea ce prezintă şi caracterizează particularităţile mediului rural, şi în 14% din cazuri – motocultoarele folosite la muncile agrare. În acest din urmă caz ne confruntăm cu un mit specific al culturii moldoveneşti, potrivit căruia „un pahar de vin băut la muncă pe deal te întăreşte”. Explicaţia comportamentului şoferilor de a urca la volan în stare de ebrietate este argumentată de faptul că urcă în transportul personal şi nu creează la nimeni probleme, că pe tronsonul de drum pe care se deplasează nu prea se fac patrule ale poliţiei rutiere sau, chiar dacă se întâmplă să fie oprit, există posibilitatea de „înţelegere” cu agenţii de circulaţie.

În ce priveşte eficienţa măsurilor de sancţionare a comportamentului condusului în stare de ebrietate, aceasta a fost apreciată ca fiind de 80%, cu menţiunea că nu din cauza că legislaţia are vreun cusur, ci a atitudinii şoferilor din societatea moldovenească care recurg la diverse şiretlicuri pentru a se eschiva de la sancţiuni. Astfel, oricât de bune ar fi legile şi măsurile de sancţionare, dacă nu există o conştiinţă individuală asupra consecinţelor pe care le implică condusul unui mijloc de transport în stare de ebrietate, toate acestea sunt fără rost, exact cum menţiona un participant la studiu: „Legislaţia în Republica Moldova parcă a fost făcută pentru cei care o încalcă”.

Referinţe:

1. *Drive Sober or Get Pulled Over*. [Accesat: 12.03.2022] Disponibil pe: https://www.nhtsa.gov/ campaign/drive-sober-or-get-pulled-over.
2. RĂDULESCU, S.M. *Devianţa, criminalitate şi patologie socială*. Bucureşti: Lumina Lex, 1999. ISBN: 973-588-095-4
3. RĂDULESCU, S.M. *Sociologia devianţei: teorii, paradigme, arii de cercetare*. Bucureşti: Victor, 1998. ISBN: 973-97318-8-0
4. PLĂMĂDEALĂ, V. Analiza accidentelor rutiere în Republica Moldova în perioada anilor 2000–2014. În: Materialele Conferinţei naţionale ştiinţifico-practice „*Transporturi: inginerie, economie şi management*”. Chişinău, 22-23 mai 2015, UTM, p.198 – 208. ISBN 978-9975-45-380-6
5. LAURENCE, M.D. *Control of the drinking driver*. Chicago and London: The University of Chicago Press. 1988. ISBN: 0-226-46953-0
6. HOMEL, R. *Policing and Punishing the Drinking Driver: A Study of General and Specific Deterrence*. Springer-Verlag New York Inc. 1988. ISBN-13: 978-1-4684-7079-6

Recomandat
***Oxana ISAC**, dr., conf.univ.*

SPECIFICUL INCLUZIUNII SOCIOEDUCAŢIONALE A COPIILOR CU TULBURĂRI DIN SPECTRUL (Studiu realizat la centrul de zi „ATENŢIE”)

Iulia VERDEȘ

CZU: 376.1-056.36:364(478) mss.iulia.verdes2020@gmail.com

The article includes the analysis of the methods of socio-educational intervention în autism spectrum disorders. According to statistical data from 2021, 750 people with autism are registered in the Republic of Moldova, out of which 466 children. Autism is a lifelong developmental disability which affects how people communicate and interact with the world. Children with autism spectrum disorders have an urgent need for help, and support and rehabilitation services are an indispensable form of social policy in contemporary societies.

Incluziunea copiilor cu dizabilităţi în instituţiile generale de învăţământ garantează dreptul egal de acces la educaţie proclamat în Declaraţia ONU a Drepturilor Omului şi de Convenţia cu privire la persoanele cu dizabilităţi.

Educaţia incluzivă este actualmente ferm ancorată în strategiile şi legislaţia naţională a Republicii Moldova, în special în Codul Educaţiei şi în Strategia de dezvoltare a educaţiei pentru anii 2021-2030, precum şi în Programul de dezvoltare a educaţiei incluzive pentru anii 2011-2020, care nu a fost implementat în totalitate, dat fiind că este nevoie de o regândire a strategiei utilizării mijloacelor bugetare pentru promovarea şi asigurarea educaţiei incluzive. Practica dovedeşte că mecanismul de finanţare existent nu este suficient de echitabil.

Tot mai mulţi copii din întreaga lume suferă de autism. În anul 2020, Centrul de Control al Bolilor estima că, la nivel mondial, incidenţa acestei tulburări este de 1 la 59. Cifrele sunt alarmante, motiv pentru care comunitatea internaţională şi-a luat angajamentul ferm faţă de dezvoltarea incluzivă, accesibilă şi durabilă şi a promis că nimeni nu va mai rămâne în urmă.

Cert este că autismul implică o dezvoltare atipică a creierului, care devine aparentă pe măsură ce copilul creşte, semnele devenind vizibile după vârsta de 1 an, însă nu mai târziu de 2-3 ani. La nivel mondial, tulburarea este mai prezentă în rândul băieţilor, unde incidenţa este de 1 la 37, în timp ce la fete este de 1 la 151. Conform datelor statistice din 2021, în Republica Moldova sunt inregistrate 750 de persoane autiste, dintre care 466 de copii.

În scopul analizei specificului incluziunii socioeducaţionale a copiilor cu tulburări din spectrul autist prin evidenţierea modelelor şi formelor de integrare socioeducaţională a acestor copii, s-a aplicat o metodologie complexă de cercetare: *interviuri*

cu 5 părinţi ai copiilor cu tulburări din spectrul autismului care frecventează Centrul Atenţie; interviuri cu 5 specialişti care lucrează cu copii cu tulburări din spectrul autismului şi 3 studii de caz instituţionale realizate în organizaţiile de profil: Centru de reabilitare pentru copii cu dizabilităţi ATENŢIE, Centrul Voinicel şi Asociaţia SOS AUTISM.

Autismul este o dizabilitate de dezvoltare pe tot parcursul vieţii care afectează modul în care o persoana comunică şi se raporteaza la altă persoană. Această afecţiune schimbă perspectiva asupra lumii înconjurătoare.

Autismul este o afecţiune spectru, ceea ce înseamnă ca, în timp, persoanele cu autism dezvoltă dificultăţi diferite, boala îi va afecta în mod diferit. Unele persoane cu autism sunt capabile să trăiască o viaţa relativ independentă, iar altele vor avea nevoie de un însoţitor toată viaţa. Persoanele cu autism se confruntă fie cu o sensibilitate acută la sunete, atingere, gusturi, mirosuri, lumina sau culori, fie cu o lipsă de reacţie la aceşti stimuli.

Conform Departmentului de Psihologie de la Universitatea din California, tulburările din spectrul autismului sunt grupate in citeva categorii:

– Autismul
– Tulburarea de dezvoltare pervazivă
– Sindromul Asperger.
– Tulburările de atenţie

Din rezultatele interviurilor semistructurate cu părinţii copiilor cu TSA am validat unele comportamente specifice autismului:

- *„Oriunde s-ar afla, este privit mai lung, din cauză că poate să cânte, aleargă fără oprire, flutură din mânuţe, scoate sunete neobişnuite”* (P_1)*;*
- *„La şcoală tot timpul e însoţit, el nu comunică cu copiii, afară la terenul de joacă, dacă sunt jocuri care îi atrag interesul, încearcă să se implice, comportament lui inexplicabil nu este înţeles de alţi copii, dar mai cu seamă de maturi*” (P_3)*;*
- *„În curtea casei vecinii deja ne cunosc, chiar sunt câteva fetiţe care se joacă cu ea la tobogane, se integrează usor şi deseori le aşteaptă afară. Mergem la teatru, foarte mult iubeşte teatrul, chiar stă concentrată tot spectacolul, mai mergem în parcuri, îi plac mult plimbările*” (P_2)*.*

Specialiştii intervievaţi menţionează acţiunile necesare pentru a facilita integrarea copiilor cu TSA în şcoală şi în societate:

– *„Aplicarea unor proiecte-pilot în şcolile din republică, nu doar din municipiul Chişinau, pentru a evalua potenţialul de acceptare a practicilor incluzive de către pedagogi, prin abordarea unei perspective curriculare deschise transparente şi flexibile în parteneriatul de învaţare şi colaborare dintre elevi, profesori, familie şi personalul de sprijin personalizat”* (I_2);
– *„Pentru a facilita integrarea copiilor cu TSA în şcoală se pot realiza sarcini de lucru adaptate posibilităţilor intelectuale ale copiilor, care să asigure starea de bine în procesul realizarii”* (I_1);

– *„Ar fi necesară o investiţie în capitalul uman, prin pregătirea de specialişti calificaţi care să fie motivaţi să lucreze cu copiii cu TSA printr-un salariu motivant şi decent. Pentru integrarea în societate este importantă informarea societăţii despre copiii cu TSA prin sensibilizarea opiniei publice”* (I_5).

În concluzie menţionăm că problemele sociale complexe ale copiilor cu tulburări din spectrul autismului şi ale familiilor acestora le ruinează viaţa, numeroasele umilinţe la care sunt supuşi se constituie într–un fenomen similar cu depersonalizarea. Copiii cu tulburări din spectrul autismului au o nevoie imperativă de ajutor, iar serviciilor de suport şi reabilitare constituie o formă indispensabilă a politicilor sociale în societăţile contemporane. Prima necesitate ce trebuie rezolvată pentru copiii cu tulburări din spectrul autismului este asigurarea existenţei serviciile de suport specializate şi de calitate, în forme mai mult sau mai puţin specifice. Reglementările juridice în domeniul asistenţei sociale prevăd în primul rând ajutor pentru satisfacerea necesităţilor vitale prin Serviciului social de „Asistenţă personală” şi oferirea indemnizaţiilor de dizabilitate pentru copiii încadraţi într-un grad de dizabilitate, dar uneori şi ajutor în viaţă în situaţii de criză. Au fost înaintate următoarele recomandări:

- Promovarea la nivel de familie, APL, comunităţi, instituţii de învăţământ a rolului educaţiei incluzive în asigurarea şanselor egale la educaţie de calitate pentru toţi copiii.
- Crearea unei reţele naţionale de asistenţă socială specializată şi dezvoltarea parteneriatului între organizaţiile care lucrează în domeniul prestării serviciilor pentru persoanele cu tulburări din spectrul autismului. Colaborarea cu ONG-urile care sunt preocupate de reabilitarea persoanelor cu tulburări din spectrul autismului sau care organizează activităţi socioculturale este o strategie optimă pentru dezvoltarea unui serviciu calificat şi raportat la nevoile şi necesităţile individuale ale persoanelor cu tulburări din spectrul autismului.
- Menţinerea unei relaţii pozitive şi convingătoare între familie şi şcoală ; în cazul copiilor cu TSA copiii au doar de câştigat, iar beneficiile sunt evidente, inclusiv în ceea ce priveşte îmbunătăţirea autonomiei personale.
- Schimb de bune practici între familiile copiilor cu TSA, care au obţinut rezultate în integrarea şi socializarea unui copil cu TSA.

Referinţe:

1. BOLBOCEANU, A., RUSNAC, V. *Asistenţa psihologică în educaţie: practici internaţionale şi naţionale*. Chişinău, 2012. 118 p. ISBN: 978-9975-48-062-8
2. BUCUN, N., PALADI, O., RUSNAC, V. *Evaluarea pentru educaţia incluzivă a copiilor de vârstă preşcolară şi şcolară mică*. Chişinău: Sirius, 2013. 372 p. ISBN 978-9975-57-114-2

Recomandat
***Stela MILICENCO**, dr., conf.univ.*

PARTICULARITĂŢI ALE DETERMINĂRII DIZABILITĂŢII DIN PERSPECTIVĂ SOCIOMEDICALĂ
(Studiu realizat la consiliul naţional pentru determinarea dizabilităţii şi capacităţii de muncă)

Iulian POJOGA

CZU: 364.02-056.2(478) mss.iulian.pojoga2020@gmail.com

The article includes the analysis of the particularities of the phenomenon of disability and the specifics of determining disability from a socio-medical perspective. The author investigates by highlighting the characteristics, methods of approach and the needs of the beneficiaries and their difficulties. In the same way, the research carried out within the master's thesis will contribute to the improvement of the legislative normative framework, of the approach methodology and to the diminution of discrimination, marginalization or social exclusion of people with disabilities and their families.

Persoane cu dizabilităţi au existat întotdeauna, indiferent de perioadă istorică, cultură, areal, iar atitudinea vis-à-vis de această categorie de persoane s-a schimbat de la marginalizare şi excludere socială spre acceptare şi integrare comunitară [1, p.408]. Republica Moldova a dezvoltat pe parcursul anilor un sistem de protecţie socială a populaţiei, în cadrul căruia persoanele cu dizabilităţi au fost marginalizate sau chiar excluse social, asigurându-li-se o protecţie şi îngrijire, preponderent, în instituţii speciale. După anul 1991 opinia publică în Republica Moldova a început să se schimbe treptat în favoarea celor marginalizaţi până acum: de la negarea existenţei persoanelor cu dizabilităţi la conştientizarea faptului că aceşti oameni trăiesc lângă noi şi, mai apoi, la acceptarea lor ca membri ai societăţii cu drepturi egale.

Femeile sunt mai predispuse la dizabilităţi decât bărbaţii, şi persoanele în vârstă mai mult decât cele tinere. Ţările cu venituri mici şi medii au rate de invaliditate mai mari decât ţările cu venituri mari, iar impactul dizabilităţii asupra persoanelor din zonele mai sărace este agravat de probleme de accesibilitate şi de lipsa serviciilor de îngrijire medicală. În ultimii ani, înţelegerea dizabilităţii se îndepărtează treptat de la o perspectivă fizică sau medicală la una care ţine cont şi de contextul social al persoanei, dar în acest sens mai este mult de realizat.

Analizând datele statistice internaţionale şi naţionale, precum şi studiile efectuate în acest domeniu putem menţiona cu certitudine că persoanele cu dizabilităţi reprezintă o temă actuală de studiu, ce necesită o analiză temeinică a tuturor aspectelor pentru a putea scoate în evidenţă problemele şi dificultăţile acestora.

În **scopul** analizei particularităţilor fenomenului de dizabilitate şi a specificului de determinare a dizabilităţii din perspectivă sociomedicală, în baza studierii situaţi-

ei din cadrul Consiliului Naţional pentru Determinarea Dizabilităţii şi Capacităţii de Muncă s-a aplicat o ***metodologie complexă*** de cercetare.

Metodele praxiologice utilizate în cercetare au fost următoarele: analiza datelor statistice; interviuri cu experţii în domeniu: medici de familie, medic reabilitolog, medic psihiatru, medic traumatolog, medic chirurg, 5 asistenţi sociali; interviuri cu beneficiari: 5 beneficiari cu grad de dizabilitate severă (2 beneficiari) şi accentuată (3 beneficiari); 2 studii de caz cu persoane cu dizabilităţi; studiu de caz instituţional; program individual de reabilitare şi incluziune socială.

Persoanele cu dizabilităţi reprezintă acea categorie de oameni care necesită o atitudine diferită în comparaţie cu majoritatea socială. Această categorie de oameni sunt mai vulnerabili ca ceilalţi şi din cauza deficienţelor posedate, din punct de vedere medical, sunt limitaţi în capacităţile lor de activare şi dezvoltare. Problematica persoanelor cu necesităţi speciale trebuie abordată din perspective diverse ce vor cuprinde toate domeniile vieţii acestora.

În Republica Moldova, determinarea dizabilităţii şi capacităţii de muncă a beneficiarilor se efectuează prin intermediul instituţiei numite **Consiliul Naţional pentru Determinarea Dizabilităţii şi Capacităţii de Muncă** (CNDDCM). Consiliul este instituţie de stat, subordonată Ministerului Muncii şi Protecţiei Sociale, abilitată cu funcţii plenipotenţiare în domeniul determinării dizabilităţii şi capacităţii de muncă.

Referitor la mecanismul de atribuire a dizabilităţii beneficiarii au relatat:

- *„...cred că dacă vom fi prezenţi în faţa experţilor vom avea posibilitatea de a povesti despre condiţiile noastre de trai din cauza dizabilităţii şi care sunt serviciile ce ar putea să ne ajute la o integrare socială şi la un trai decent fără discriminare";*
- *„...ar trebui de chemat la expertiză beneficiarii prin telefon, nu prin scrisori ce se pot pierde prin poştă, certificatele de dizabilitate ar trebui trimise la primărie, programul individual să fie mai mare, să conţină mai multe aspecte ce ţin de prestaţii sociale";*
- *„ ...în procesul de determinare a dizabilităţii şi capacităţii de muncă trebuie implicaţi mai mulţi specialişti şi să fie prezentate mai multe date de la medicul de familie şi asistentul social din sat, astfel încât să fie mai clară situaţia noastră şi să se facă recomandările necesare".*

La fel, în cadrul interviurilor experţii au spus că în Republica Moldova se respectă în mare măsură drepturile persoanelor cu dizabilităţi, mai ales legislaţia *„...în ceea ce priveşte respectarea legislaţiei privind persoanele cu dizabilităţi, consider că este respectată şi noi facem tot conform legii. Actele legislative sunt în favoarea şi spre binele acestora".*

Conform datelor statistice, pe parcursul anului 2020 au fost expertizate (cu scopul determinării dizabilităţii) primar 10142 de persoane adulte (a.2019 – 15665), dintre care 90,4% (9174 de persoane) au fost recunoscute persoane cu dizabilităţi (în anul 2019– 13713 sau87,5%). Pe lângă toate astea, în anul 2020 ponderea estimativă a persoanelor cu dizabilităţi din populaţia medie pe ţară recalculată (conform datelor BNS,

2.640.438 de persoane) constituie 9,47%: populaţia adultă (2.091.657) – 7,7% şi copii (590.079) – 1,77%. Comparativ cu anul 2019, numărul persoanelor cu dizabilităţi s-a micşorat cu 2488 (cu 1,4%): al persoanelor adulte – cu 2233 (1,3%), numărul copiilor cu dizabilităţi având vârsta de până la 18 ani – cu 255 (2,4%) [2]. Cu toate că trăim într-o societate modernă, unele stereotipuri au rămas întipărite de-a lungul istoriei în atitudinile faţă de persoanele cu dizabilităţi.

În **concluzie** menţionăm că fiecare persoană cu dizabilităţi are nevoile sale specifice şi individuale ce necesită o abordare profesională şi o intervenţie specializată. Acestea pot fi satisfăcute doar prin intermediul muncii depuse atât de organele competente, cât şi de întreaga societate.

În această ordine de idei sunt binevenite următoarele ***recomandări:***

- Controlul riguros asupra implementării cadrului legal referitor la determinarea gradului de dizabilitate, ceea ce ar diminua corupţia şi problemele din sistem;
- Dezvoltarea unui sistem complex eficient şi operaţional de colectare a datelor privind persoanele cu dizabilităţi în vederea asigurării unei monitorizări eficiente a situaţiei în domeniu şi utilizării datelor colectate la îmbunătăţirea politicilor în domeniu;
- Pregătirea asistenţilor sociali specializaţi în problematica persoanelor cu dizabilităţi în cadrul instituţiilor de învăţământ superior acreditate;
- Angajarea mai multor asistenţi sociali în cadrul Direcţiilor de Asistenţă Socială teritoriale, precum şi în cadrul comunităţilor cu un număr mai mare de persoane cu dizabilităţi;
- Crearea intensă prin mass-media asupra efectelor discriminării şi marginalizării persoanelor cu dizabilităţi;
- Înfiinţarea mai multor centre gratuite de reabilitare a persoanelor cu dizabilităţi.

Referinţe:

1. BULGARU, M., SALI, N., GRIBINCEA, T. *Asistenţa socială în contextul transformărilor din Republica Moldova*. Chişinău: Cu drag, 2008. 437 p. ISBN: 9789975801461 9975801463
2. Raport de totalizare a activităţii Consiliului Naţional pentru Determinarea Dizabilităţii şi Capacităţii de Muncă în anul 2020. [Accesat: 02.05.2022] Disponibil: https://cnddcm.msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/03/Raport-activitate-CNDDCM-2020.pdf

Recomandat

***Stela MILICENCO**, dr., conf.univ.*

RECICLAREA DEŞEURILOR SOLIDE: CUNOŞTINŢE, ATITUDINI, PRACTICI ÎN RÂNDUL TINERILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Mihail LUNGU

CZU: 658.567:628.4:303.4-053.6(478) soc.mihai.lungu2019@gmail.com

Solid waste management is one of the acute environmental problems, these being an important source of environmental pollution (soil, groundwater and air). Pollution affects both the quality of the environment and the health of the population. The implementation of efficient waste management policies/reforms through the recycling, separate collection, can bring major results such as: reduction of waste stored in landfills and reducing the negative impact on the environment, saving raw materials, etc.

Industrializarea şi urbanizarea sunt fenomene cu implicaţii foarte profunde în societatea noastră contemporană datorită consumului mare şi concentrat de resurse, materii prime şi energie pentru satisfacerea cerinţelor materiale ale populaţiei, care, la rândul său, produce o diversificată cantitate de poluanţi ai mediului înconjurător. Sistemul urban şi cel industrial continuă să se extindă. Acest ritm înalt, dincolo de percepţia pozitivă a creşterii gradului de civilizaţie, exercită un impact negativ asupra ecologiei, agravând problemele de mediu şi sănătate a oamenilor.

Economia circulară reprezintă un model de producţie şi consum care implică partajarea, reutilizarea, repararea, renovarea şi reciclarea cât mai mult posibil a materialelor şi produselor existente. În acest fel, ciclul de viaţă al produselor fiind extins. În practică, aceasta implică reducerea la minimum a deşeurilor. Când un produs ajunge la sfârşitul duratei sale de viaţă, materialele din care este făcut sunt păstrate în cadrul economiei de câte ori este posibil. Acestea pot fi folosite din nou şi din nou, creând astfel o valoare suplimentară. O utilizare mai inteligentă şi integră a materiilor prime poate reduce emisiile de CO_2 [1].

Cantităţile totale de deşeuri rămân în creştere în majoritatea ţărilor europene. Cantităţile de deşeuri în Republica Moldova continuă să crească, iar cantităţile de deşeuri industriale şi cele periculoase se menţin la acelaşi nivel. Depozitarea, de cele mai multe ori în locuri improprii, improvizate, precum şi reciclarea deşeurilor constituie importante provocări ecologice pentru ţara noastră [2].

Una dintre problemele semnificative ale marilor oraşe este problema procesării deşeurilor solide. Acestea includ deşeurile care se acumulează în fondul de locuinţe, instituţii, întreprinderi publice (şcoli, instituţii de divertisment şi pentru copii, hoteluri, cantine etc.); deşeurile generate în clădirile rezidenţiale, inclusiv deşeurile din întreţinerea apartamentelor, deşeurile produse de la ardere în aparatele de încălzire lo-

cale, devizele, frunzele căzute colectate din curţi şi obiectele mari de uz casnic. Destul de multe componente ale deşeurilor solide pot fi reciclate în produse utile.

Gestionarea deşeurilor ridică probleme complexe: (i) la nivel local şi regional trebuie să fie întreprinse nişte acţiuni coordonate în ce priveşte gestionarea deşeurilor; (ii) populaţia trebuie să coopereze cu reprezentanţii autorităţilor publice locale şi să-şi dezvolte un comportament responsabil referitor la sortarea deşeurilor [3].

În acest context, *scopul* cercetării realizate a constat în studierea cunoştinţelor, atitudinilor şi practicilor tinerilor privind situaţia ecologică, problemele mediului ambiant şi acţiunile efectuate pentru reciclarea şi sortarea deşeurilor care să ajute la înaintarea unor recomandări pentru formarea unui comportament responsabil al tinerilor. Pentru realizarea cercetării s-a apelat la metoda anchetei sociologice care a permis măsurarea atitudinilor, cunoştinţelor şi practicilor tinerilor din Moldova ce ţin de reciclarea deşeurilor solide. Cercetarea a fost realitată ţinându-se cont de următoarele principii ştiinţifice: principiul unităţii dintre teorie şi practică şi principiul unităţii dintre comprehensiune şi explicaţie, care au ajutat la realizarea unei cercetări temeinice a temei investigate.

Toţi respondenţii (100%) au semnalat că se confruntă cu problema poluării mediului, fapt ce demonstrează actualitatea temei, inclusiv gravitatea situaţiei reciclării şi gestionării deşeurilor la noi în ţară, dar şi nivelul insuficient de implicare a autorităţilor. 58,7% dintre respondenţii care au participat la sondaj au menţionat că situaţia ecologică în Republica Moldova este *nesatisfăcătoare*, proporţia celor din mediul urban ajungând la 79,5%. Alte 25,3% dintre respondenţi consideră situaţia ecologică din ţară *rea*, faţă de 12,0% care o consideră *satisfăcătoare* şi 4% – *bună* (Fig.1). Astfel, în opinia tinerilor, situaţia ecologică este una critică şi necesită implicarea autorităţilor.

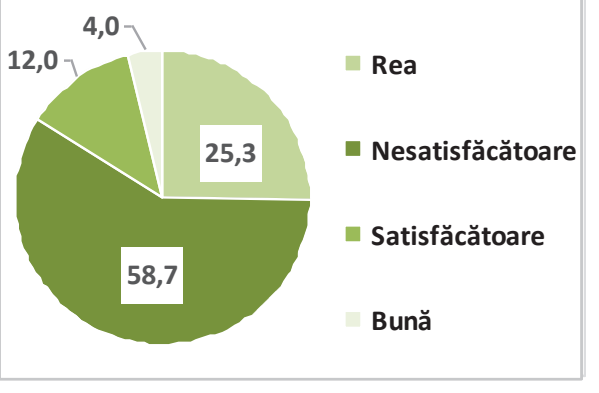

Fig.1. Situaţia ecologică în Republica Moldova

Tinerii au o atitudine pozitivă faţă de sortarea diferenţiată a deşeurilor solide. Astfel, 84,0% dintre respondenţi au o atitudine *pozitivă*, 8% au o atitudine *neutră* şi 8% au o atitudine *negativă* (Fig.2). Atitudinile neutre şi negative sunt mai frecvente

printre tinerii cu vârsta de 22-25 ani. În acest mod, datele cercetării atestă că sunt necesare acţiuni de sensibilizare şi conştientizare a tinerilor, pentru că problema sortării deşeurilor nu este doar a autorităţilor.

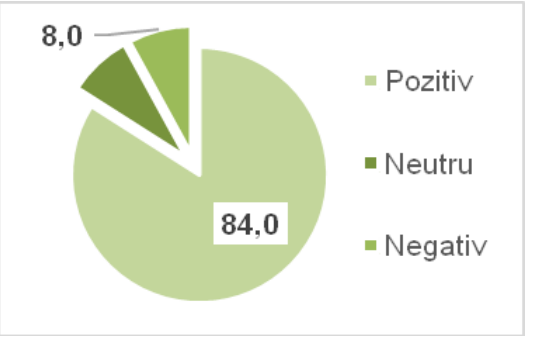

Fig.2. Atitudinea faţă de sortarea diferenţiată a deşeurilor

Datele cercetării atestă că doar 41,3% dintre respondenţi aruncă diferenţiat deşeurile *des, dar nu regulat* şi 14,7% *regulat*, faţă de 36% care o fac *foarte rar* şi 8% *niciodată* (Fig.3). Au un comportament responsabil într-o măsură mai mare persoanele de gen feminin şi cei care locuiesc în mediul urban.

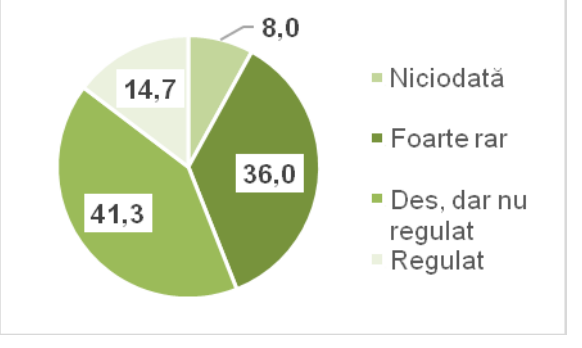

Fig.3. Frecvenţa gestionării deşeurilor de către respondenţi

Rezultatele cercetării efectuate atestă un nivel redus de reciclare a deşeurilor de către tineri, precum şi un nivelul scăzut de implicare a autorităţilor şi a organizaţiilor societăţii civile în educarea tinerilor şi promovarea unui comportament responsabil în rândul acestora. Semnificativ este şi faptul că în mediul rural nu există o infrastructură pentru gestionarea deşeurilor. O problema acută pentru localităţile rurale ţine şi de gunoiştele neautorizate sau improvizate, deşeurile fiind împrăştiate în câmpuri sau

păduri, fapt ce agravează situaţia ecologică. Totodată, cercetarea evidenţiază că sunt necesare schimbări ale atitudinii şi comportamentului populaţiei faţă de problema poluării, pentru că lipseşte cultura de sortare a deşeurilor. Republica Moldova a început să facă anumiţi paşi în domeniul reciclării deşeurilor în municipiul Chişinău, însă încă nu există peste tot tomberoane şi containere pentru gestionarea selectivă a deşeurilor.

Urmare a realizării studiului înaintăm următoarele ***recomandări***: (i) implicarea autorităţilor naţionale în îmbunătăţirea cadrului legal privind necesitatea reciclării deşeurilor solide; (ii) dezvoltarea infrastructurii pentru gestionare deşeurilor de către autorităţile publice locale; (iii) implicarea organizaţiilor societăţii civile în dezvoltarea unei culturi de sortare a deşeurilor; (iv) implementarea celor 5 principii de gestionare a deşeurilor (principiul prevenirii, responsabilităţii producerii şi a plăţii poluării, principiul precauţiei, principiul proximităţii); (v) crearea unor condiţii care ar favoriza şi încuraja activităţile de colectare şi reciclare a deşeurilor etc.

Referinţe:

1. GONŢA, A. *Consideraţii privind reciclarea deşeurilor, realităţi şi perspective.* Vol.I. Chisinau, 2021.
2. DUMITRESCU, S.S., BRUMĂ, B.G., JURCO, A. *Stadiul actual al problemelor în valorificarea deşeurilor.* Sebeş, 2010.
3. Hotărârea nr.248 din 10.04.2013 cu privire la aprobarea Strategiei de gestionare a deşeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027.

Recomandat
***Diana CHEIANU-ANDREI**, dr., conf.univ.*

PRACTICI DE ACCESARE A REŢELELOR DE SOCIALIZARE DE CĂTRE ADOLESCENŢI ÎN PERIOADA PANDEMICĂ COVID-19

Nicoleta VARTIC

CZU: 316.472.4-053.6:616.98:303.4 vartik.nikoleta@gmail.com

Identifying the impact of the COVID-19 pandemic on the use of social networks by adolescents, detecting the frequency and purpose of their use, reveals the importance and essence of social networks. The research focuses on presenting the differences identified in access frequency, purpose, and emission states as well as the benefits of using social networks and the disadvantages of social networks in interpersonal communication. Social networks have both a positive and a negative impact on our lives, whether we use them for communication, to play, to learn or to build relationships.

Pandemia COVID-19 i-a forţat pe liderii din sfera politică şi din universităţi să ia măsuri drastice care au impact asupra modului în care cetăţenii şi studenţii interacţionează şi comunică între ei. Măsurile suplimentare includ stări de acces, carantine şi închiderea magazinelor, şcolilor şi universităţilor. Deoarece multe instituţii de învăţământ au suspendat predarea la clasă şi au trecut la învăţarea online, viaţa adolescenţilor s-a schimbat dramatic. În timp ce măsurile de distanţare socială pot avea succes în ce priveşte încetinirea răspândirii infecţiei şi descărcarea sistemelor de sănătate publică, ele pot creşte în cele din urmă izolarea socială a adolescenţilor şi pot afecta bunăstarea lor psihologică şi sănătatea mintală. Totodată, din cauza pandemiei multe metode de comunicare zilnică, cum ar fi comunicarea faţă în faţă şi întâlnirile, au fost sever restricţionate pentru a opri răspândirea virusului, ceea ce a făcut ca reţelele sociale să devină una dintre singurele opţiuni pentru a rămâne în contact cu prietenii, familia şi lumea. În acest context, ***scopul*** cercetării rezidă în identificarea practicilor de utilizare a reţelelor de socializare de către adolescenţi în perioada pandemică, din perspectiva dificultăţilor întâmpinate, a condiţiilor şi factorilor care au influenţat utilizarea acestor reţele. ***Metodologia de cercetare*** a cuprins aplicarea *anchetei sociologice*, care a permis măsurarea atitudinilor, cunoştinţelor şi practicilor adolescenţilor de accesare a reţelelor de socializare. Datele au fost colectate în perioada 2-10 mai, pe un eşantion de 108 respondenţi, cu vârsta cuprinsă între 13 şi 18 ani din 5 localităţi. Totodată a fost aplicată *analiza documentară*, fiind analizate date cu privire la accesarea Internetului de către adolescenţi.

Termenul „reţele de socializare” se referă la utilizarea site-urilor de social media bazate pe Internet pentru a rămâne conectat cu prietenii, familia, colegii sau clienţii. Reţelele sociale pot avea un scop social, de afaceri sau ambele. Dicţionarul Merriam-Webster defineşte social media ca „forme de comunicare electronică (ca site-uri web pentru

reţele sociale şi blogging), prin care utilizatorii creează comunităţi online pentru a împărtăşi informaţii, idei, mesaje personale şi alt conţinut (sub formă de videoclipuri)” [3].

Reţelele sociale sunt printre site-urile în trend în ultimii ani.

Datele studiului denotă că 38,9% dintre respondenţi navighează pe reţelele de socializare 3-4 ore într-o zi obişnuită, în mare proporţie fiind femeile (78,6%). Totodată, 25,9% dintre respondenţi au menţionat că accesează reţelele de socializare cu o durată de 5-6 ore pe zi. Observăm că durata de accesare a reţelelor de socializare descrie un trend crescător. De asemenea, 19,4% dintre adolescenţi declară că sunt activi pe reţelele de socializare 1-2 ore pe zi, aceasta fiind semnificativ pentru respondenţii din mediul rural – 66,7%, precum şi pentru respondenţii de gen masculin – 71,4%.

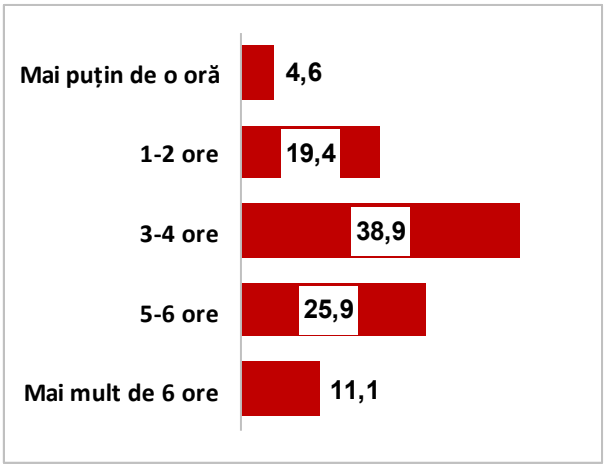

Fig.1. Timpul petrecut pe reţele de socializare, %

Aproape toţi adolescenţii afirmă că folosesc cel puţin o reţea socială, comportamentul fiind unitar din perspectiva genului, a mediului de reşedinţă sau a nivelului de studii.

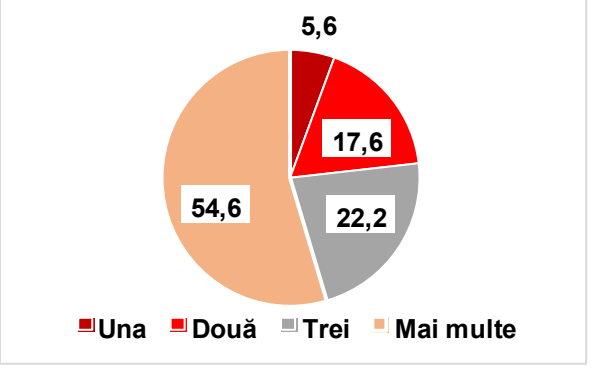

Fig.2. Numărul de conturi active,%

Astfel, adolescenţii navighează pe mai mult de 3 conturi sociale – 54,6% dintre respondenţi, semnificativ fiind pentru adolescenţii care studiază în liceu (61,0%), iar corelând cu durata de accesare a reţelelor de socializare s-a observat un procent de 67,9% pentru cei care petrec 5-6 ore pe zi pe o reţea.

De asemenea, 22,2% dintre respondenţi au menţionat că sunt activi şi navighează încontinuu pe 3 reţele de socializare, semnificativ fiind pentru respondenţii care petrec 3-4 ore pe zi pe reţelele de socializare (50,0%). După cum observăm, în prezent tendinţa de accesare a reţelelor de socializare nu s-a modificat în mare măsură (a se vedea Fig.4). Astfel, Instagram-ul la fel este cea mai accesată reţea de socializare de către adolescenţi – 36,1%, dar semnificativ fiind pentru adolescenţii care accesează reţelele de socializare timp de 5-6 ore pe zi (33,3%), urmată de asemenea de Tik Tok – 29,6% dintre respondenţi, dar fiind în proporţie mare pentru respondenţii din mediul urban – 57,7%. Totodată, se observă o scădere în ce priveşte accesarea reţelelor de socializare precum Facebook – 10,2% şi 13,0% (pre pandemie), cu o diferenţă în funcţie de mediul de trai al respondenţilor, pre-pandemie fiind semnificativ pentru mediu urban, iar la moment – pentru mediul rural (57,1%), Snapchat – 5,6% (9,3% pre pandemie) şi Vkontakte – 1,9%.

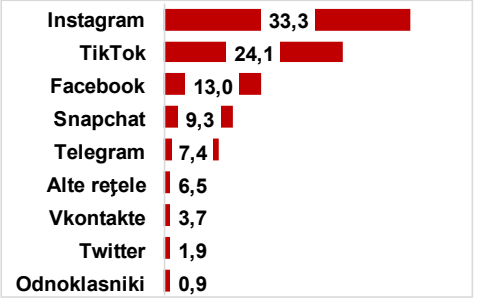

Fig.3. Tipuri de reţele de socializare accesate pre-pandemie, %

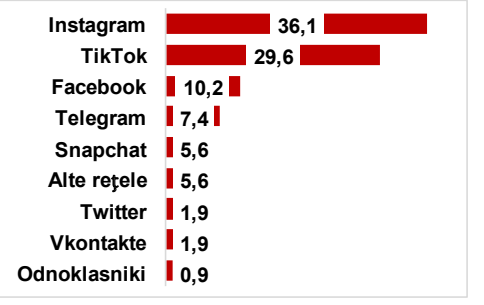

Fig. 4. Tipuri de reţle de socializare accesate în prezent, %

Concluzii

Reţelele de socializare sunt cele care au înlocuit un simţ real al comunităţii, iar adolescenţii şi tinerii au devenit generaţia care trăieşte într-o lume virtuală şi, de cele mai multe ori, aceste reţele sunt doar un instrument după care se ascund. Important este ca fiecare adolescent să înţeleagă unde este locul reţelelor de socializare în viaţa lui şi să nu depindă de existenţa acestora.

Urmare a realizării studiului pot fi formulate următoarele ***recomandări***: elaborarea de proceduri clare pentru gestionarea corectă a situaţiilor de risc întâlnite în mediul online de către elevi; menţinerea unei comunicări deschise şi dezvoltarea unui parteneriat între cadrele didactice şi părinţii elevilor în vederea evitării situaţiilor de risc şi creşterii gradului de utilizare a Internetului în scop educaţional; oferirea de alternative copiilor în ce priveşte petrecerea timpului liber etc.

Referinţe*:*

1. SCOTT, J. *Social network analysis a hand book.* London: Sage Publication. 1987. [Accesat: 09.04.2022]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/227062049_Social_Network_Analysis
2. MĂRGINEAN, I. *Proiectarea cercetării sociologice*. Iaşi: Polirom, 2000.
3. Social media. În: *Dicţionar Merriam-Webster* [Accesat: 07.04.2022]. Disponibil: https://www.merriam-webster.com/dictionary/social%20media?src=search-dict-box.
4. FOREST, A., WOOD J. When social networking is not working: individuals with low self-esteem recongnize but do not reap the benefits of self-disclosure on Facebook. [Accesat: 10.04.2022]. Disponibil: https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0956797611429709.

Recomandat
***Anastasia OCERETNÎI**, dr., conf.univ.*

FAMILIA MONOPARENTALĂ ÎN SISTEMUL PROTECŢIEI SOCIALE: PRACTICI NAŢIONALE ŞI INTERNAŢIONALE

Aurica SERBOV

CZU: 364.442.6:316.356.2(478+100) mariabulgaru49@yahoo.com

The article examines the factors and the types of single-parent families, the main problems of single-parent families and the consequences on individual and social levels, single-parent family protection services, including those provided by the Asclepio Center, in Varniţa.

Familia monoparentală este un tip de familie format dintr-un părinte şi copilul sau copiii săi. În ultimii ani în Republica Moldova se constată o creştere a numărului de familii monoparentale. Dacă în 2014 gospodăriile monoparentale reprezentau 5,4% din totalul gospodăriilor cu copii, apoi în 2021, conform datelor BNS, acestea reprezentau 8% din totalul gospodăriilor cu copii [1]. Aceeaşi tendinţă persistă şi în localitatea Varniţa, raionul Anenii Noi: în 2015 aici erau 13 familii monoparentale, iar în 2021 – 19 familii monoparentale. Familiile monoparentale se confruntă cu multiple dezavantaje economice, sociale şi psihologice, cu imposibilitatea de a asigura un mediu favorabil pentru dezvoltarea copilului etc. Toate acestea determină necesitatea studierii problemelor specifice familiilor monoparentale şi a modalităţilor de protecţie.

Scopul investigaţiei realizate constă în analizarea problemelor cu care se confruntă familia monoparentală şi a modalităţilor de protecţie prin politicile sociale. Pentru realizarea scopului propus a fost efectuată o cercetare în satul Varniţa, fiind utilizate mai multe **metode praxiologice:** *interviul semistructurat* (4 interviuri cu familii monoparentale paterne, 5 interviuri cu familii monoparentale materne; 5 interviuri cu copiii din aceste familii; interviuri cu specialiştii implicaţi în prestarea serviciilor sociale: asistentul social, psihologul, primarul, pedagogul, directorul CCM „Asclepio"); s*tudiul de caz* (2 studii de caz: unul cu familia monoparentală paternă şi unul cu familia monoparentală maternă); *sondajul sociologic* cu 56 de persoane din localitatea Varniţa. Prin cercetarea realizată am aflat opiniile locuitorilor despre cauzele, problemele acestor familii, posibilităţile de îmbunătăţire a situaţiei etc.

Rezultate

Pe plan naţional şi internaţional, problematica monoparentalităţii a fost abordată dintr-o perspectivă multidisciplinară: istorică, sociologică, psihologică, a sociologiei educaţiei, asistenţei sociale etc. În literatura de specialitate există mai multe definiţii ale familiei monoparentale, în majoritatea dintre ele fiind menţionat că familiile monoparentale sunt „*menaje formate dintr-un singur părinte şi copiii acestuia"* [2, p.30]. ***Cauzele*** apariţiei acestor menaje sunt diferite: divorţul, decesul unui părinte, adopţia

realizată de o persoană singură, naşterile precoce care nu finalizează printr-o căsătorie, instabilitatea financiară, migraţia, orientarea valorică a familiei etc. Aceleaşi cauze sunt în esenţă specifice şi pentru familiile monoparentale din Varniţa. Din cele 19 familii de acest tip, 6 familii au apărut în urma divorţului, altele 6 – în urma decesului unuia dintre soţi, iar 7 dintre ele s-au format urmare a naşterii precoce a unui copil, fără ca mama să se căsătorească cu tatăl copilului.

În funcţie de criteriile de clasificare, pot fi deosebite diferite ***tipuri de famili***i ***monoparentale,*** în esenţă fiind vorba de *familia monoparentală maternă* şi *familia monoparentală paternă.* Tipizarea oferă o posibilitate de a întreprinde o abordare individualizată sub toate aspectele: cel al cunoaşterii aprofundate a acestui grup de familii, precum şi al elaborării unui sistem de măsuri diferenţiate şi adecvate pentru suport şi depăşirea problemelor apărute în familia monoparentală.

Veniturile familiilor monoparentale sunt substanţial mai mici decât veniturile familiilor complete, având la bază venitul salarial. Familiile monoparentale sunt supuse unui risc crescut de sărăcie, dat fiind că în Moldova, ca şi în majoritatea statelor lumii, cele mai multe familii monoparentale au ca unic părinte femeia (în satul Varniţa, din cele 19 familii monoparentale 15 familii sunt materne) şi dispun de un singur venit. Ca urmare, se adaptează mai greu modelului cultural consumatorist actual, devenind victime ale ,,noii sărăcii”.

Rolul dublu de părinte în familia monoparentală se răsfrânge asupra relaţionării cu copilul, cel mai mare devenind un sprijin în îndeplinirea sarcinilor gospodăreşti, iar adesea şi ,,părinte” pentru ceilalţi copii. Copiii din aceste familii sunt forţaţi de împrejurări la o maturizare prematură, necesităţile afective şi emoţionale specifice vârstei lor fiind satisfăcute doar parţial în lipsa celuilalt părinte [3, p.48]. Ei prezintă rate mai mari de sărăcie şi niveluri mai scăzute de şcolarizare şi profesionalizare decât cei care cresc alături de ambii părinţi biologici. Referindu-se la consecinţele familiei monoparentale asupra dezvoltării copilului, unul dintre experţii intervievaţi menţiona că *„în majoritatea cazurilor consecinţele sunt negative, copilul duce lipsa celuilalt părinte, dezvoltarea emoţională este scăzută. Copilul nu are un model de familie, persistă lipsa de afecţiune, ori a mamei, ori a tatălui. Părintele nu are timp suficient pentru comunicare, educaţie, oferirea unui model de familie. Dezvoltarea copiilor din familii monoparentale poate fi mai mult negativă decât pozitivă”* (Directorul CCM ,,Asclepio”).

Rezultatele oferite de cercetarea praxiologică permit să constatăm că problemele familiilor monoparentale sunt multiple şi pot fi clasificate în: *probleme economice şi sociale, de sănătate, de educaţie*. În localitatea Varniţa, familiile cu un singur părinte sunt afectate preponderent de problemele materiale. Din relatările acestor părinţi şi ale experţilor intervievaţi aflăm că *„majoritatea familiilor monoparentale solicită ajutoare materiale, fiind cu o stare materială precară. Locuind în casele părinţilor ori în cele ale buneilor, majoritatea au nevoie de reparaţie, solicită surse financiare pentru procurarea materialelor de construcţie. Familiile care nu sunt conectate la gaz natural solicită lemn de foc. Sunt familii care au nevoie de hrană, haine, suport pedagogic”* (Asistentul social).

Vorbind despre impactul negativ al familiei monoparentale asupra dezvoltării copilului, dar şi a bunăstării adultului, este necesar să menţionăm totodată că monoparentalitatea reprezintă o familie asimetrică, şi nicidecum nu poate fi vorba despre disfuncţionalitatea totală a acesteia. Familia monoparentală este asemenea unui întreg, care, deşi din el lipseşte un element, nu încetează să funcţioneze ca un sistem, în care întregul este mai mult decât suma părţilor.

În Republica Moldova, dar şi în alte state,. măsurile de suport al familiei monoparentale sunt integrate în cadrul sistemului naţional de protecţie a familiei şi copilului. Acesta conţine două componente de bază: prestaţii băneşti şi servicii sociale, de care se bucură şi familiile monoparentale. În multe familii însă, resursele financiare alocate nu sunt suficiente pentru creşterea şi educarea copilului la nivelul cerinţelor actuale. În opinia persoanelor intervievate, „*situaţia familiei monoparentale poate fi ameliorată prin alocaţii/indemnizaţii suplimentare şi prin sistemul de servicii sociale",* care au scopul de a preveni eroziunea valorilor familiale, destrămarea familiei şi intrarea copiilor în instituţiile rezidenţiale. În localitatea Varniţa, un rol important în prestarea serviciilor pentru copiii din familiile monoparentale aparţine Centrului Comunitar Multifuncţional *„Asclepio",* care oferă doar servicii sociale primare: *alimentare, transport, terapii ocupaţionale, suport pedagojic în pregătirea temelor pentru acasă, secţii sportive.*

Pentru diminuarea fenomenului monoparentalităţii şi depăşirea problemelor cu care se confruntă acest tip de familii, *considerăm necesare*: a) perfecţionarea legislaţiei cu privire la divorţ, în urma căruia apar cele mai multe familii monoparentale; b) crearea locurilor de muncă bine plătite în ţară, aceasta contribuind la diminuarea emigrării şi la consolidarea relaţiilor familiale; c) crearea unor servicii de consiliere psihologică premaritală, inclusiv a familiilor monoparentale; d) programe de planificare familială în şcoli, instituţiile de învăţământ superior, care ar contribui la prevenirea naşterilor precoce; e) îmbunătăţirea formelor de protecţie a copilului prin promovarea serviciilor individualizate de sprijin al familiei cu copii.

În localitatea Varniţa, raionul Anenii Noi, *se propune* să fie create servicii noi în cadrul Centrului Comunitar Multifuncţional „Asclepio", servicii pentru mamele adolescente, femeile însărcinate şi părinţii tineri cu copii care au vârsta cuprinsă între 0 şi 3 ani, pentru cei care nu frecventează instituţia preşcolară şi, îndeosebi, pentru mamele din familii defavorizate.

Referinţe:

1. *Situaţia copiilor în Republica Moldova în anul 2020*. [Accesat: 12.04.2022] Disponibil: https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=7002
2. CIUPERCĂ, C. Familia monoparentală – o realitate a lumii contemporane. În: *Psihologia* (Bucureşti), 1999, nr.2.
3. ŞTEFAN, C. *Familia monoparentală. O abordare politică*. Iaşi: Polirom, 2006.

Recomandat
***Maria BULGARU**, dr.hab., prof. univ.*

OCUPAREA PERSOANELOR CU DIZABILITĂŢI ÎN CÂMPUL MUNCII: PROBLEME ŞI MODALITĂŢI DE SOLUŢIONARE

Valentin CUCUTA

CZU: 331.108.32-056.26/.36 olegbulgaru@gmail.com

This article examines the employment issues of people with disabilities. The author, applying different research methods (sociological survey, interview, case study, statistical data analysis), identifies the problems faced by people with disabilities, determines the perceptions of people with disabilities regarding their situation and employment opportunities, analyses the requirements required by the labor market for the employment of people with disabilities, identifies the employment difficulties for people with disabilities in the field of work, elucidates the role of state institutions in promoting measures to employ people with disabilities in the labor market.

Dreptul la muncă este unul dintre cele mai importante drepturi fundamentale ale omului, care nu poate fi ignorat, fiindcă munca reprezintă singura sursă de venit şi existenţă, dar şi condiţia de asigurare cu pensii la bătrâneţe. Având un post de lucru, persoanele cu dizabilităţi sunt stimulate să-şi sporească potenţialul economic şi intelectual şi să contribuie la creşterea şi dezvoltarea socioeconomică. Persoanele cu dizabilităţi au rezultate mai slabe în muncă din cauza problemelor de sănătate, realizări mai modeste, participă mai puţin la viaţa economică şi au o rată mai mare a sărăciei decât persoanele fără dizabilităţi. Astfel, persoanele cu dizabilităţi constituie un grup social foarte vulnerabil ce necesită ajutor şi integrare în societate.

Conform datelor Casei Naţionale de Asigurări Sociale, la 1 ianuarie 2021 numărul persoanelor recunoscute cu dizabilităţi în Republica Moldova a constituit 174,5 mii persoane, inclusiv 10,4 mii copii cu vârsta de 0-17 ani. Persoanele cu dizabilităţi au reprezentat 6,7% din populaţia totală a ţarii cu reşedinţă obişnuită, iar copiii cu dizabilităţi au constituit 1,9% din numărul total al copiilor cu reşedinţă obişnuită din Republica Moldova. In anul 2020, rata de participare la forţa de muncă a persoanelor cu dizabilităţi a constituit 14,0%, în comparaţie cu 43,9% la persoanele fără dizabilitate. Printre bărbaţii cu dizabilităţi rata de participare a fost de 13,3%, iar în cazul femeilor – de 14,8%. În mediul urban, rata de participare a constituit 15,6%, iar în mediul rural – 13,1% [1].

O dizabilitate poate fi definită ca o stare prin care se limitează activităţile fizice, senzoriale, neurologice, intelectuale, cognitive sau psihice care poate avea impact asupra modului de viaţă al individului şi funcţionării zilnice. Dizabilitatea poate avea loc în orice moment şi poate schimba viaţa persoanei în totalitate. Organizaţia Naţiunilor Unite (ONU), în baza Convenţiei privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilităţi,

utilizează urmatoarea definiţie: „Persoanele cu dizabilităţi includ acele persoane care au deficienţe fizice, mentale, intelectuale sau senzoriale de durată, deficienţe care, în interacţiune cu diverse bariere, pot îngrădi participarea deplină şi efectivă a persoanelor în societate, în condiţii de egalitate cu ceilalţi" [2].

În prezent, persoanele cu dizabilităţi constituie un segment de populaţie destul de fragil, care necesită diverse măsuri de intervenţie mult mai sigure şi eficiente. Situaţia actuală de pe piaţa muncii a favorizat ca acest grup să întâmpine diverse impedimente. Astfel, ţinând cont de cele expuse *supra*, **scopul cercetării efectuate în teza de masterat a fost de a identifica particularităţile, tendinţele, problemele şi obstacolele procesului de ocupare a persoanelor cu dizabilităţi în câmpul muncii.** Cercetarea s-a realizat prin aplicarea unei metodologii complexe: *sondajul telefonic CATI* (eşantion de 109 persoane cu dizabilităţi), *interviul semistructurat* (8 interviuri cu specialiştii din domeniu, cu angajatori şi cu persoane cu dizabilităţi neangajate şi angajate în câmpul muncii), *studiul de caz* (2 studii de caz cu persoane cu dizabilităţi – neangajată şi angajată în câmpul muncii), *analiza datelor statistice* din domeniul de cercetare.

Eşantionul cercetării cantitative a cuprins persoane de ambele sexe (52% – femei, 48% – bărbaţi), cu vârste cuprinse între 18 şi 62 de ani, angajate (59%) şi neangajate (41%), cu studii superioare (licenţă sau masterat) – 15% şi medii, liceale sau medii profesionale – 85%, având diferite grade de dizabilitate (mediu – 28%, accentuat – 45% şi sever – 27%). Vorbind despre angajarea în câmpul muncii, respondenţii mai tineri, în proporţie de 81-84%, au menţionat faptul că este important sau foarte important să fii angajat, pe când circa 60% dintre cei cu vârsta de peste 50 de ani – că angajarea în câmpul muncii este puţin importantă sau chiar deloc importantă. Printre cele mai importante aspecte ale angajării s-au regăsit: locul de munca aproape de domiciliu (28,8%), salariul decent (25,3%), achitarea asigurării sociale de către angajator (25%), relaţiile din cadrul colectivelor de muncă (21,3%), programul de lucru convenabil (21%) etc. În linii generale, majoritatea respondenţilor (75%) sunt puţin satisfăcuţi sau nesatisfăcuţi de situaţia de pe piaţa muncii din Republica Moldova şi numai 25% dintre respondenţi sunt satisfăcuţi de aceasta.

Potrivit informaţiilor obţinute în urma realizării interviurilor cu angajatorii, piaţa muncii înaintează un şir de cerinţe potenţialilor angajaţi: nu toate muncile pot fi îndeplinite de persoanele cu dizabilităţi, nu există siguranţa ca aceste munci să nu afecteze starea de sănătate a persoanei. Din cele relatate de către respondenţi s-a constatat că totul depinde de domeniul de activitate, de locul de muncă şi de persoana cu dizabilitate care ar putea realiza munca oferită. De obicei, persoanele cu dizabilităţi se angajează la locuri de muncă unde nu se depune efort fizic sau care nu generează anumite pericole. „*Aşa că nu toate ofertele locurilor de muncă, care sunt la moment pe piaţa muncii, sunt accesibile pentru persoanele cu dizabilităţi: este evident că unele locuri de muncă nu prevăd ocuparea persoanelor cu dizabilităţi. Sunt munci mult mai dificile, bazate pe efort fizic, unde persoanei cu dizabilitate îi va fi foarte greu. Şi, mai ales, angajatorul are anumite responsabilităţi faţă de această persoană care este angajată la el, are responsabilitatea să-i asigure asistenţa medicală în caz de nece-*

sitate sau, în anumite situaţi neprevăzute, să apeleze la aceste servicii”, a menţionat unul dintre angajatorii intervievaţi.

Cercetarea realizată a mai stabilit că ocuparea în câmpul muncii a persoanei are la bază anumite procese ce sunt bazate pe informare, consiliere şi adaptare. Aceste procese sunt extrem de importante, în funcţie de modul în care persoana cu dizabilitate îşi caută locul de muncă, cum ea este pregătită pentru a activa în acest loc de muncă, de acomodarea acesteia la condiţiile locului de muncă.

În vederea îmbunătăţirii situaţiei pe piaţa muncii în ceea ce priveşte ocuparea persoanelor cu dizabilităţi se propune:

- de a perfecţiona în continuare legislaţia în domeniul muncii şi ocupării în vederea stabilirii celor mai eficiente măsuri de ocupare pentru persoanele cu dizabilităţi;
- de a diversifica mijloacele de informare a persoanelor cu dizabilităţi cu privire la măsurile de ocupare implementate de instituţiile guvernamentale;
- de a organiza târguri ale locurilor de muncă care să asigure promovarea diferitor oferte de locuri de muncă pentru persoanele cu dizabilităţi;
- de a combate munca la negru şi de a implementa mecanisme de salarizare în baza performanţelor, care să motiveze inclusiv persoanele cu dizabilităţi;
- de a promova comunicarea cu instituţiile statului pentru dezvoltarea programelor orientate spre nevoile persoanelor cu dizabilităţi;
- de a include în şcoli şi licee ore obligatorii privind orientarea şi ghidarea în carieră;
- de a atrage angajatorii la crearea condiţiilor adecvate de muncă pentru persoanele cu dizabilităţi.

În concluzie menţionăm că Programul naţional de incluziune socială a persoanelor cu dizabilităţi pentru anii 2017-2022, Legea nr.60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilităţi şi Convenţia ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilităţi au un rol decisiv pentru coordonarea şi organizarea anumitor aspecte legate de respectarea drepturilor şi participarea persoanelor cu dizabilităţi în societate şi pentru crearea oportunităţilor mai bune de incluziune socială. Aceasta permite o bună consolidare a autorităţilor naţionale de a asigura implementarea unor strategii mai eficiente pentru ocuparea persoanelor cu dizabilitate în câmpul muncii.

Referinţe:

1. *Persoanele cu dizabilităţi în Republica Moldova în anul 2020.* [Accesat: 12.12.2021] Disponibil: https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=7194
2. *Convenţia privind drepturile persoanelor cu dizabilităţi.* [Accesat: 14.12.2021]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=117839&lang=ro_

Recomandat
***Oleg BULGARU**, dr., conf. univ.*

PERSOANELE VÂRSTNICE DIN MUNICIPIUL STRĂŞENI: ÎNTRE AUTONOMIE ŞI VULNERABILITATE

Valeria MUNTEANU

CZU: 316.346.32-053.9(478) as.munteanu.valeria2019@gmail.com

The article includes the elderly in Straseni between autonomy and vulnerability. The author investigates the problems of the elderly, opinion of young people, old people and specialists in the field of social assistance on how to develop the autonomy of the elderly. Nevertheless, the situation of the elderly and the needs they face is a responsibility of more social subsystems, which must promote active aging and solidarity between generation. Among other, the recommendations are oriented towards the decision-makers in determining the national and local social policies in the development of the autonomy of the elderly.

Problema investigată are o mare importanţă, întrucât, în virtutea schimbărilor ce au loc în societatea contemporană, procesul îmbătrânirii nu mai poate fi considerat drept un domeniu ce ţine exclusiv de sistemul de protecţie socială, fiind necesară adoptarea şi promovarea unei abordări pro active în raport cu vârstnicii. La începutul anului 2021 în Republica Moldova locuiau 584 mii de persoane cu vârsta peste 60 de ani, ceea ce constituie 22,5% din totalul populaţiei cu reşedinţă obişnuită. Din numărul total al vârstnicilor, 349,5 mii de persoane erau femei, iar 61,2 mii – persoane care au depăşit vârsta de 80 de ani. Totodată, la începutul anului 2021 coeficientul de îmbătrânire a populaţiei a constituit 22,5%, ceea ce corespunde unui nivel înalt de îmbătrânire demografică.

Totodată, în anul 2021 în municipiul Străşeni locuiau 3183 de pensionari, dintre care 600 erau într-o formă de vulnerabilitate, fie financiară, psihologică sau fizică. De remarcat că situaţia vârstnicilor denotă o legătură reciprocă între autonomie şi vulnerabilitate, situaţie în care familia are una dintre funcţiile principale de promovare a solidarităţii familiale, bazată pe sentimentele de dragoste şi grijă faţă de bătrânii din familie [1, p.98]. Analizînd datele statistice, constatăm următoarele:

- femeile vârstnice au durata de viaţă mai mare decât bărbaţii cu aproximativ 4 ani;
- mortalitatea bărbaţilor vârstnici depăşeşte mortalitatea femeilor;
- ponderea femeilor vârstnice depăşeşte ponderea bărbaţilor vârstnici în numărul pensionarilor;
- ponderea vârstnicilor activi din punct de vedere economic este în creştere.

În contextul celor menţionate, stabilim discrepanţe în situaţia vârstnicilor în dependenţă de criteriul de reşedinţă, sănătate, starea socioeconomică, ceea ce argumentează necesitatea politicilor şi programelor de dezvoltare a autonomiei persoanelor vârstnice, inclusiv a celor din municipiul Străşeni.

În **scopul** efectuării analizei vârstnicilor din mun. Străşeni au fost aplicate un şir de metode de cercetare: *6 studii de caz cu vârstnicii, interviu aprofundat cu 3 specialişti din domeniul Asistenţei Sociale, Focus-Grup cu 10 tineri din Centrul de Tineret Străşeni cu tematica ,,Educaţia tinerilor în promovarea respectului faţă de vârstnici”.*

Promovarea principiului solidarităţii între generaţii constituie un deziderat pentru autorităţile publice, dar şi pentru întreaga comunitate, ceea ce va favoriza îmbătrânirea activă şi va spori promovarea respectului faţă de vârstnici, ocuparea forţei de muncă, participarea la viaţa societăţii şi traiul autonom şi independent. Un rol aparte trebuie atribuit transmiterii valorilor, prin care să se promoveze stima şi atitudinea respectuoasa faţă de generaţia în vârstă [2, p.40].

Opinia majorităţii participanţilor implicaţi în Focus-Grup a fost următoarea: **vârstnicii trebuie să fie văzuţi ca o resursă şi nu ca o povară**, fiind menţionate următoarele:

- *,,Trebuie să demonstrăm stimă şi respect faţă de bunicii noştri”;*
- *,,Dorim să organizăm schimb de experienţă, să petrecem timpul frumos şi util cu vârstnicii din localitatea noastră”;*
- *,,Vârstnicii au nevoie de comunicare şi informare, astfel noi trebuie să-i informăm despre noutăţile din ţara şi localitate”;*
- *,,Trebuie să promovăm îmbătrânirea activă şi solidaritatea între generaţii încă de la gradinită, şcoală şi prin mass-media”;*
- *,,Consider că vârstnicii au o experienţă de muncă bogată, pe care pot să o transmită şi celor tineri”.*

Procesul de îmbătrânire se manifestă diferit în dependenţă de gradul de autonomie, degradările fizice, degradările psihologice, starea emoţională şi mentală, modul în care suportă pierderea rolurilor sociale şi adaptarea la noile roluri sociale [3, p.40]. În acest context, specialiştii intervievaţi au menţionat că persoanele vârstnice cel mai des se confruntă cu probleme, precum: venitul lunar insuficient, lipsa atenţiei din partea membrilor comunităţii, lipsa de ocupaţie, izolarea şi starea precară a sănătăţii.

- *,,Vârstnicii cei mai vulnerabili au nevoie de o atenţie mai sporită, iar noi cu echipa încercăm să le oferim şansa de a deveni autonomi şi activi”* (I_E_2);
- *,,Facem tot posibilul să-i susţinem, să-i încurajăm şi să le demonstrăm că sunt utili”* (I_E_3).

Mai mult, considerăm că, pentru a-şi păstra autonomia, vârstnicii trebuie să ducă un mod de viaţă sănătos cu o alimentaţie echilibrată, să aibă condiţii bune de trai, o pensie care să le permită satisfacerea necesităţilor şi, totodată, să fie implicaţi în activităţi care să le aducă plăcere şi satisfacţie, ca într-un final să-i ţină cât mai mult activi.

În concluzie menţionăm că vulnerabilitatea este un fenomen care nu trebuie tratat după producerea lui, dar trebuie prevenit printr-o multitudine de activităţi şi metode care să înceapă încă din tinereţe şi care să poată asigura o autonomie şi o îmbătrânire cât mai activă. Mai mult, statul trebuie să-şi asume rolul în implementarea politicilor naţionale de menţinere a bunăstării persoanelor vârstnice, dar şi să asigure respectarea drepturilor, aşa cum sunt ele reglementate în tratatele şi convenţiile internaţionale.

Recomandările sunt orientate spre factorii de decizie în determinarea politicilor sociale naţionale şi locale în scopul dezvoltării autonomiei persoanelor vârstnice, precum şi la nivel familial:

- Menţinerea stabilă a veniturilor populaţiei vârstnice prin instrumente legislative şi normative;
- Organizarea unor programe, care să cuprindă populaţia vârstnică şi populaţia tânără în promovarea unui stil de viaţă care să conducă la dezvoltarea autonomiei;
- Încurajarea participării persoanelor vârstnice la viaţa comunitară în cadrul diverselor activităţi şi programe de voluntariat;
- Îmbunătăţirea şi diversificarea serviciilor sociale la nivel local;
- Promovarea valorilor familiale şi a solidarităţii între generaţii.

Referinţe:

1. BULGARU, M.(coord.). *Metode şi tehnici de asistenţă socială*. Chişinău, 2002. 432 p. ISBN: 9975-70-088-8
2. GAGAUZ, O. *Percepţia bătrâneţii şi imaginea persoanelor vârstnice.* [Accesat: 20.06.2022]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/112-123%20Perceptia%20batrinetii%20si%20imaginea%20persoanelor%20virstnice.pdf
3. BĂTRÂN, D. *Îmbătrânirea, un proces ireversibil*. În: *Revista de Administraţie publică şi Politici Sociale*, 2010, nr.3. ISSN: 2067-1695

Recomandat
***Stela MILICENCO**, dr., conf.univ.*

IMPACTUL INFLUENCER MARKETINGULUI ASUPRA DECIZIILOR DE CUMPĂRARE (fenomenul tagurilor în Republica Moldova)

Victoria LAUR

CZU: 339.138:004.738.5:303.4(478) victoria.laur@hotmail.com

Purchasing certain products can make internet users feel like they belong to some social groups. Relating to Pareto's theory and Maslow's pyramid, we establish that in the analyzed case, residues appear in realities from the virtual space. Unfortunately, not all social media users in the Republic of Moldova have reached the high level of the Maslow pyramid, most of them tend to go beyond the middle stages to reach self-realization directly.

Social media reprezintă totalitatea platformelor web, care, prin intermediul tehnologiilor online, creează un mediu de conectare şi comunicare. Primele platforme de acest gen au apărut în lume în anii 1990, dar au ajuns în Republica Moldova după 2000 [1, p.5], atunci când pentru mai multe ţări erau deja o practică absolut normală.

Piaţa publicitară cuprinde mai multe segmente. Reţelele de socializare adună consumatori de diferite vârste, cu diferite interese şi opţiuni de viaţă, care pot deveni uşor targetaţi şi captaţi de publicitatea online. Acest fapt se întâmplă datorită platformelor web care le cunosc interesele, apoi le folosesc pentru a vinde publicitate focusată. Informaţiile pe care înşişi internauţii le oferă marilor dezvoltatori tehnologici sunt folosite şi de specialiştii în marketing, care analizează audienţele şi atrag cu ajutorul acestor date potenţiali cumpărători şi consumatori de produse.

Studiul *We Are Social*, 2021 [2, p.17], realizat de compania care poartă acelaşi nume, specializată în analiza social media, atestă că peste trei milioane de moldoveni erau conectaţi la Internet la începutul anului 2021. Circa 1,7 dintre ei erau activi pe social media, ponderea fiind cu peste 24% mai mare decât în 2020. Facebook este utilizat de circa 1,3 milioane de moldoveni, iar potenţialul audienţei pentru reclame, cu vârsta de 13+, se estimează la peste 37%. Instagramul este folosit de circa 860.000 de persoane, potenţialul audienţei reclamelor fiind de peste 24% [3].

Activitatea social media este frecvent cercetată, mai puţin subiectul influencer marketingului prin prisma potenţialului de vânzare şi preţului oferit pentru publicitatea online [4]. Mai puţini cercetători şi-au pus întrebări referitoare la influenţarea şi manipularea consumatorilor în social media. Aceste motive au determinat studierea în cadrul lucrării de masterat a impactului influencer marketingului asupra comportamentului utilizatorilor reţelor de socializare, inclusiv asupra deciziilor lor de cumpărare.

Social media nu mai e percepută doar ca un mijloc de comunicare sau divertisment, aşa cum se întâmpla la începutul existenţei reţelelor de socializare. Actualmente

platformele se folosesc intens în activităţi profesionale. În acest sens, nu putem vorbi doar despre muncă în domeniul vânzărilor, ci şi despre discuţii cu parteneri şi colegi, despre interacţiuni cu diferite instituţii, despre comunicare la nivel oficial, despre procese ce ţin de vizibilitatea instituţiilor şi ogranizaţiilor de stat etc. Reţelele de socializare reprezintă una dintre sursele principale de unde se citesc ştiri. Acest factor creează şi riscuri privind falsurile, deoarece în contextul avalanşei de informaţii este greu să facem diferenţă între minciună şi adevăr, iar în situaţile de criză aceasta devine premisă pentru panică, manipulare şi propagandă.

Datele cercetărilor sociologice realizate (două sondaje de opinie şi şapte interviuri individuale aprofundate) atestă că influencerii au impact colosal asupra deciziilor de cumpărare şi asupra informării populaţiei. Chiar dacă realităţile arată că unele acţiuni de pe social media (de exemplu, concursurile) nu au succes şi nu îşi ating obiectivele, acestea oricum trezesc credibilitate, în special dacă sunt recomandate nu doare de influenceri, ci şi de rude, prieteni sau cunoştinţe. Bunăoară, mai mult de jumătate dintre consumatorii online au încredere în concursurile despre care le vorbesc influencerii, deşi practic nimeni dintre ei nu a câştigat vreodată ceva.

S-au constatat următoarele aspecte privind profilul sociodemografic al impactului influncer marketingului asupra deciziilor de cumpărare în Republica Moldova. Femeile au o încredere mai mare în influenceri. Emoţionalitatea sporită le face să atragă atenţie la anumite aspecte şi produse similare carele trezesc interesul. Deşi fac mai puţine cumpărături pe social media şi sunt mai puţin interesaţi de influenceri, bărbaţii sunt gata să se documenteze despre un produs, dacă acesta i-a interesat sau i-a făcut curioşi. Din perspectiva vârstei, tinerii sunt mai avansaţi în ceea ce priveşte operaţiunile de cumpărare-vânzare pe social media. Realizează cumpărături în mediul online, în mare parte, tinerii cu vârsta între 26 şi 35 de ani. De regulă, această categorie de vârstă nu mai depinde de părinţi şi îşi asigură existenţa independent, iar unii încă nu au la întreţinere copii.

Gama de produse achiziţionate online este variată, însă produsele cele mai populare sunt hainele, produsele alimentare şi de culinărie, încălţămintea, accesoriile şi cosmetica. Unii respondenţi au relatat că au achiziţionat online chiar şi mobilă, tehnică, locuinţele după ce au văzut reclame pe social media. Referitor la produsele alimentare şi de culinărie, evidenţiem că vânzarea lor pe socail media s-a intensificat în perioada pandemiei, când producătorii făceau livrări, iar magazinele au contractat influencerii pentru a face reclamă la serviciile de livrare pe care le ofereau. Pentru unele dintre ele, precum livrările din restaurante sau din unele reţele mari, achiziţionarea online continuă, iar pentru altele s-a consumat deja.

Influencerii generează vânzări, în pofida faptului că persoanele afirmă că produsele sunt scumpe. În mare parte, persoanele care cel puţin o dată au procurat ceva au avut un anumit nivel de satisfacţie, deşi au existat şi anumite circumstanţe care nu au fost favorabile. Unii internauţi doar ulterior se gândesc la utilitatea produsului şi analizează necesitatea şi eficienţa lui.

Procurarea anumitor produse îi poate face pe internauţi să simtă apartenenţă la grupuri sociale. Raportând subiectul la teoria reizduurilor şi deriviaţiilor lui Vilfredo

Pareto [5, p.516] şi piramida lui Abraham Maslow [6], ne dăm seama că reziduurile apar în anumite circumstanţe ale consumului publicităţii online. Nu toţi utilizatorii social media din Republica Moldova au atins nivelurile piramidei Maslow, însă majoritatea dintre ei tind să depăşească etapele de mijloc pentru a ajunge direct la autorealizare, iar influencerii le devin exemplu şi ei încearcă să se adapteze în mediul online pentru a deveni apreciaţi. Internauţii nu vor să piardă vreo informaţie şi sunt practic întodeauna conectaţi la reţelele de socializare, îşi actualizează conturile frecvent şi încearcă să ţină pasul cu trendurile pe care le lansează influencerii.

Datele cercetărilor realizate au permis înaintarea unor recomandări pentru influenceri şi internauţi**.** Acestea se referă la modul de transmitere a mesajelor şi la stabilirea agendei de conţinut de către influenceri, dar şi la modul în care sunt utilizate platformele de social media pentru informare şi comunicare, în contextul riscurilor existente. Principalele recomandări pentru internauţi se referă la: (i) extinderea culturii generale prin dezvoltarea spiritului de analiză critică a informaţiei pe care o văd sau o aud; (ii) informarea şi documentarea despre caracteristicile tehnice ale produselor pe care şi le doresc; (iii) păstrarea spiritului de autoprotecţie şi analizarea oricărei acţiuni prin prisma siguranţei.

Referinţe:

1. LAUR, V. *Social media ca instrument de comunicare pentru instituţia info-documentară*. Chişinău: CEP USM, 2018
2. *We Are Social*. Digital. Global Overview. New York: We Are Social, 2022. [online. Accesat: 20.03.2022]. Disponibil: https://datareportal.com/reports/digital-2021-moldova
3. Most popular social networks worldwide as of January 2022, ranked by number of monthly active users. [online. Accesat: 15.03.2022]. Disponibil: https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/
4. MOCAPP DIGITAL. *Situaţia Influencer Marketing în România*: Studiu HypeAuditor & MOCAPP. [online. Accesat: 16.03.2022]. Disponibil: https://mocapp.net/blog/studiul-hypeauditor-mocapp/
5. PARETO, V. *The mind of society*. Vol.III. Arkose Press, 2003. 568 p.
6. MASLOW, A. *Theory of human motivation*. [online. Accesat: 16.03.2022]. Disponibil: https://us.humankinetics.com/blogs/excerpt/theory-of-human-motivation

Recomandat
***Diana CHEIANU-ANDREI**, dr., conf.univ.*

CUPRINS

DREPT

Adriana DOHMILĂ
EFICIENŢA ACTELOR JURIDICE. REFLECŢII TEORETICO-PRACTICE 3

Cristian ADAM
RĂSPUNDEREA SUBSIDIARĂ ÎN CADRUL PROCEDURII DE INSOLVABILITATE 6

Dan BARBACARU
SANCŢIUNILE PROCESUALE CIVILE 9

Tatiana GAŢCAN
CATEGORIILE DE ACŢIUNI ÎN CONTENCIOS ADMINISTRATIV 12

Mihaela PAIERELE
PROCEDURA ÎNCUVIINŢĂRII ADOPŢIEI INTERNAŢIONALE 16

Elena POSTOLACHI
VALORIFICAREA MASEI DEBITOARE 20

Alina PRETCU
ROLUL ACTIV AL JUDECĂTORULUI ÎN CONTENCIOSUL ADMINISTRATIV 23

Victor STRATU
SUBIECŢII ACŢIUNII ÎN CONTENCIOS ADMINISTRATIV 26

Dina VRABIE
PROCEDURA EXAMINĂRII ŞI SOLUŢIONĂRII ASPECTELOR CIVILE ALE CAUZELOR PRIVIND RĂPIREA INTERNAŢIONALĂ DE COPII 30

Elena BAJUREA
ANALIZA CONTRACTULUI DE TRANSPORT RUTIER INTERNAŢIONAL DE MĂRFURI PRIN PRISMA PREVEDERILOR CONVENŢIILOR INTERNAŢIONALE ŞI A PREVEDERILOR LEGISLAŢIEI UNIUNII EUROPENE 33

Ирина ЯКОВЛЕВА
ОРГАНИЗАЦИИ ГРУППЫ ВСЕМИРНОГО БАНКА....36

Lucia BÎRLIBA
REGLEMENTĂRI INTERNAŢIONALE PRIVIND NEDISCRIMINAREA PERSOANELOR CU DIZABILITĂŢI 39

Carina BURCOVSCHI
PROTECŢIA SPECIALĂ A COPIILOR – VICTIME ALE CONFLICTELOR ARMATE CONTEMPORANE 43

Dumitru DAREA
CADRUL NORMATIV INTERNAŢIONAL AL PROTECŢIEI DREPTURILOR COPILULUI ÎN CAZ DE CONFLICT ARMAT SAU ALT PERICOL PUBLIC 47

Simion DOLOŞCAN
CONVENŢIA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI ŞI APLICAREA NORMELOR SUCCESORALE ÎN DREPTUL INTERNAŢIONAL PRIVAT....50

Ana VERDEŞ
PROTEJAREA VIEŢII PRIVATE ŞI A IMAGINII COPILULUI ÎN CONTEXTUL STANDARDELOR INTERNAŢIONALE....53

Vasile CIBOTARU
PROVOCAREA INFACŢIUNII ÎN CONTEXTUL MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAŢIE....56

Sergiu COLESNIC
SESIZAREA ORGANULUI DE URMĂRIRE PENALĂ....59

Ana DOROŞENCO
TEORIA ŞI PRACTICA EXPERTIZEI GRAFOSCOPICE 63

Andrei GUŢU
URMELE PRINCIPALE ŞI SECUNDARE ALE UTILIZĂRII ARMELOR DE FOC....66

Mariana POIATĂ
PARTICULARITĂŢILE INTERCEPTĂRII CONVORBIRILOR PERSOANEI FĂRĂ STATUT PROCESUAL....69

Rodica POPOV
RECONSTITUIREA FACIALĂ CRIMINALISTICĂ....72

Denis URSU

MOTIVAREA SENTINȚEI DE CONDAMNARE – CONDIȚIE A RĂSTURNĂRII PREZUMȚIEI DE NEVINOVĂȚIE 75

Ion MIDONI

INSOLVABILITATEA FICTIVĂ: ASPECTE TEORETICE ŞI PRACTICE 78

Cristina LUPAŞCU

VIOLENȚA ÎN FAMILIE: ANALIZA JURIDICO-PENALĂ ŞI CRIMINOLOGICĂ 81

Doina ROMANESCU

TIPOLOGIA VICTIMEI TRAFICULUI DE FEMEI 85

Iurie IURCU

INFRACȚIUNEA DE VIOL: EXAMEN TEORETIC ŞI PRACTIC 88

Victoria GOBJILĂ

INFRACȚIUNEA DE POCENETISM: CONTROVERSE, SOLUȚII, PERSPECTIVE 91

Dragoş BUTUCEA

INFRACȚIUNEA DE PRUNCUCIDERE, CONTROVERSE, SOLUȚII, PERSPECTIVE 94

Dumitru ARABADJI

Art. 217^1 CP AL RM – CIRCULAȚIA ILEGALĂ A DROGURILOR, ETNOBOTANICELOR SAU ANALOGILOR ACESTORA ÎN SCOP DE ÎNSTRĂINARE 97

Dorel COJOCARI

FINANȚAREA TERORISMULUI: ANALIZA JURIDICO-PENALĂ ŞI CRIMINOLOGICĂ 100

Victoria VOZIANU

ETAPELE ACTIVITĂȚII INFRACȚIONALE ÎN CAZUL INFRACȚIUNILOR PREVĂZUTE LA art. 248, 248^1, 248^2 CP RM: ASPECTE TEORETICE ŞI PRACTICE 103

Corina DANI

PERSONALITATEA ŞI COMPORTAMENTUL VICTIMEI ÎN PROVOCAREA ACTULUI INFRACȚIONAL 107

Anastasia FIODOROV

REGLEMENTAREA JURIDICĂ A TRECERII PESTE FRONTIERA VAMALĂ A STATULUI A MĂRFURILOR MEDICINALE, A PRODUSELOR FARMACEUTICE ŞI A CELOR PARAFARMACEUTICE 110

Anastasia HANGANU

PROTECŢIA DE STAT A VICTIMELOR INFRACŢIUNILOR 113

Daniel MIRCEA

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU INFRACŢIUNEA DE PRACTICARE ILEGALĂ A ACTIVITĂŢII DE ÎNTREPRINZĂTOR 117

Alina PĂSAT

PROBLEMATICA INTEGRITĂŢII JUDECĂTORULUI NAŢIONAL.....119

Galina CILINGHIR

PRELUCRAREA DATELOR CU CARACTER PERSONAL ÎN SECTORUL FINANCIAR 122

Andrei UNGUREANU

GARANŢIILE CONSTITUŢIONALE ALE DREPTULUI LA PROPRIETATE 125

Daniela ERMURACHI

ASPECTE TEORETICO-PRACTICE ALE CONTROLULUI FISCAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA 128

Anatolie COLŢENIUC

CONSIMŢĂMÂNTUL VICTIMEI ÎN CADRUL INFRACŢIUNILOR PRIVIND VIAŢA SEXUALĂ 132

Sergiu LECA

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU INFRACŢIUNEA DE ÎNCĂLCARE A REGULILOR STATUTARE CU PRIVIRE LA RELAŢIILE DINTRE MILITARI, DACĂ ÎNTRE EI NU EXISTĂ RAPORTURI DE SUBORDONARE (art. 369 CP RM).....136

Olesea CEBOTARI

INFLUENŢA VIOLENŢEI ÎN FAMILIE ASUPRA DEZVOLTĂRII COPIILOR.....140

Alexandra VERDEŞ

ORGANIZAŢIA TERORISTĂ INTERNAŢIONALĂ: PROBLEMATICA SUBIECTULUI RĂSPUNDERII PENALE INTERNAŢIONALE. 143

Ana CROITOR
VINOVĂŢIA VICTIMEI 147

Oxana MOISEI
CRIMINALITATEA FEMININĂ: DE LA ORIGINI LA DIMENSIUNI CONTEMPORANE.....150

Victor SAMOILENCO
SUBCULTURA CRIMINALĂ – FACTOR OCROTITOR AL VIOLENŢEI ÎN PENITENCIARE 154

Cristina GAVRILIUC
RECURSUL ÎN CONTENCIOS ADMINISTRATIV 158

Cătălina OGANESEAN
OFICIALITATEA ŞI DISPONIBILITATEA ÎN PROCESUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA 161

Victoria BUCARCIUC
DECLARAREA MĂRFURILOR, OBIECTELOR, VALORILOR, BUNURILOR TRECUTE PESTE FRONTIERA VAMALĂ A STATULUI 164

Anişoara COVALCIUC
ASPECTE JURIDICO-PRACTICE DE DETERMINARE A VALORII ÎN VAMĂ A MĂRFURILOR.....168

Camelia GONŢA
STATUTUL JURIDIC AL FRONTIEREI DE STAT, AL FRONTIEREI VAMALE A REPUBLICII MOLDOVA CU UCRAINA: ASPECTE TEORETICO-APLICATIVE.....172

Наталья МАРТАЛОГ
ОБЩЕГОСУДАРСТВЕННЫЕ НАЛОГИ, ПОШЛИНЫ И СБОРЫ. СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА С ЕВРОПЕЙСКИМ СОЮЗОМ 175

Egor PETRICENCO
REGLEMENTAREA JURIDICĂ A IMPOZITELOR ŞI A TAXELOR LOCALE.....178

Violeta TULEI
TAXA VAMALĂ – INSTRUMENT AL POLITICII COMERCIAL-FISCALE A STATULUI.....181

Valeria CARAMAN
PARTICULARITĂŢILE DECLARAŢIILOR MARTORULUI ANONIM ÎN PROCESULPENAL.....184

Natalia LUPU
MODERNIZAREA CAPITOLULUI IV DIN CODUL PENAL – INFRACŢIUNI PRIVIND VIAŢA SEXUALĂ.....187

Ecaterina ŞAPORDA
OBLIGAŢIILE POZITIVE ALE ACUZĂRII ÎN ASIGURAREA DREPTULUI LA UN PROCES ECHITABIL 190

Mihaela GANGANU
VIOLENŢA ÎN FAMILIE: DE LA TRADIŢIE SPRE INCRIMINARE.....193

Dumitriţa CERTAN
ASPECTE JURIDICE PENALE PRIVIND TRATAMENTUL DELINCVENTULUI MINOR 196

Regina CIOBANU
PEDEAPSA CU MOARTEA ŞI DETENŢIUNEA PE VIAŢĂ: CATEGORII DE PEDEPSE EXCEPŢIONALE ÎN DREPTUL PENAL.....199

Ivan GUBOGLO
RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU ESCROCHERIE.....202

Irina FLOREA
LEGITIMITATEA INTERVENŢIILOR UMANITARE ÎN LIMITELE DREPTULUI INTERNAŢIONAL COMTEMPORAN.....205

Alexandrina ROTARI
RĂSPUNDEREA PENALĂ A MINORILOR ŞI REGIMUL SANCŢIONATOR ÎN LEGISLAŢIA REPUBLICII MOLDOVA ŞI A ALTOR STATE.....208

Valeria MARANDICI
INFRACŢIUNEA DE EUTANASIE: CONTROVERSE, SOLUŢII, PERSPECTIVE 211

Olesea PANCHIV
CONFIGURAŢIA JURIDICĂ A RĂSPUNDERII ŞI SANCŢIUNII CONTRAVENŢIONALE ÎN LEGISLAŢIA REPUBLICII MOLDOVA.....214

Dan FURCULIŢA

INFRACŢIUNEA DE PROXENETISM: CONTROVERSE, SOLUŢII, PERSPECTIVE 217

Ion BARGAN

ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A EVAZIUNII FISCALE A ÎNTREPRINDERILOR, INSTITUŢIILOR ŞI ORGANIZAŢIILOR.....220

Alexandru HEMEI

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU EXERCITAREA ATRIBUŢIILOR ÎN SECTORUL PUBLIC ÎN SITUAŢIE DE CONFLICT DE INTERESE.....223

Victor Andrei NEGRU

SISTEMUL ADMINISTRAŢIEI PENITENCIARE DIN REPUBLICA MOLDOVA MECANISMUL NAŢIONAL COMPENSATORIU PENTRU DETENŢIA ÎN CONDIŢII PRECARE 227

Cristina GHERBOVEŢ

RESTABILIREA ECHITĂŢII SOCIALE ŞI PEDEAPSA PENALĂ 230

Corneliu SIRITEANU

PEDEAPSA CU MOARTEA ŞI DETENŢIUNEA PE VIAŢĂ: CATEGORII DE PEDEPSE EXCEPŢIONALE ÎN DREPTUL PENAL.....233

Cristin CAPRIAN

RECUNOAŞTEREA ŞI EXECUTAREA HOTĂRÂRILOR ARBITRALE STRĂINE.....236

Nina GHILIMUTDINOV

CONTRABANDA OBIECTELOR FAUNEI PE TERITORIUL VAMAL AL REPUBLICII MOLDOVA.....239

Sandu SANDU

CONTESTAREA ACTELOR EXECUTORULUI JUDECĂTORESC 242

Corina ŞEREMET

REZOLUŢIUNEA RAPORTULUI CONTRACTUAL ÎN SISTEMUL DE DREPT DIN R. MOLDOVA.....245

Irina CARAS

RECONFIGURAREA ATITUDINAL-COMPORTAMENTALĂ A MINORULUI INFRACTOR ÎN CONTEXTUL IMPLICĂRII SISTEMULUI PROBAŢIONAL 248

JURNALISM ŞI ŞTIINŢE ALE COMUNICĂRII

Ana STEGARESCU
PUBLICISTICA LUI NICOLAE DABIJA ÎN ZIARUL „LITERATURA ŞI ARTA” 252

Ana BACIU
EDITORIALELE ALINEI RADU DIN „ZIARUL DE GARDĂ”: ARIE TEMATICĂ ŞI PREZENTARE 256

Elena MUREA
IMAGINEA FEMEII ÎN PUBLICITATE: ÎNTRE MISOGINISM ŞI ESTETICĂ 259

Vlada TOMESCU
PUBLICISTICA LUI MIHAI EMINESCU 262

Magdalena TODERICI
SISTEMUL DE REVISTE DIN REPUBLICA MOLDOVA 265

Jana CIOLPAN
ROLUL COMUNICĂRII ÎN GESTIONAREA EFICIENTĂ A ETAPEI DE PRECRIZĂ 267

SOCIOLOGIE ŞI ASISTENŢĂ SOCIALĂ

Elena OSCORBIN
ROLUL SERVICIILOR SOCIALE ÎN FACILITAREA INTEGRĂRII SOCIALE A TINERILOR (în baza Centrului de Resurse pentru Tineret „Dacia”, or. Soroca) 270

Daniela NICHITA
ROLUL RELAŢIILOR PUBLICE ÎN ADMINISTRAREA PUBLICĂ LOCALĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA 274

Alexandrina CIORICI
PRACTICI DE DESFACERE A CĂSĂTORIEI: OPORTUNITĂŢI ŞI RISCURI 277

Alexandra SAFRONOVA
IMPACTUL COLECTIV – LECŢII ÎNVĂŢATE ÎN BAZA EXPERIENŢEI REALIZĂRII INIŢIATIVEI „CHANGING THE WAY WE CARE” ÎN REPUBLICA MOLDOVA 280

Cristina ANDRONACHI

DIVORŢUL: CONSECINŢE ASUPRA CUPLULUI ŞI COPILULUI 283

Cristina CANDU

ROLUL ECHIPEI MULTIDISCIPLINARE ÎN INTERVENŢIA COPIILOR CU TSA (Asociaţia Obştească ,,SOS Autism", Chişinău) 287

Ion CIORICI

MĂSURI DE COMBATERE A STĂRII DE EBRIETATE LA VOLAN: EFICIENŢĂ ŞI OPINII 290

Iulia VERDEŞ

SPECIFICUL INCLUZIUNII SOCIOEDUCAŢIONALE A COPIILOR CU TULBURĂRI DIN SPECTRUL (Studiu realizat la centrul de zi „ATENŢIE") 293

Iulian POJOGA

PARTICULARITĂŢI ALE DETERMINĂRII DIZABILITĂŢII DIN PERSPECTIVĂ SOCIOMEDICALĂ (Studiu realizat la consiliul naţional pentru determinarea dizabilităţii şi capacităţii de muncă).....296

Mihail LUNGU

RECICLAREA DEŞEURILOR SOLIDE: CUNOŞTINŢE, ATITUDINI, PRACTICI ÎN RÂNDUL TINERILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA.....299

Nicoleta VARTIC

PRACTICI DE ACCESARE A REŢELELOR DE SOCIALIZARE DE CĂTRE ADOLESCENŢI ÎN PERIOADA PANDEMICĂ COVID-19 303

Aurica SERBOV

FAMILIA MONOPARENTALĂ ÎN SISTEMUL PROTECŢIEI SOCIALE: PRACTICI NAŢIONALE ŞI INTERNAŢIONALE.....307

Valentin CUCUTA

OCUPAREA PERSOANELOR CU DIZABILITĂŢI ÎN CÂMPUL MUNCII: PROBLEME ŞI MODALITĂŢI DE SOLUŢIONARE 310

Valeria MUNTEANU

PERSOANELE VÂRSTNICE DIN MUNICIPIUL STRĂŞENI: ÎNTRE AUTONOMIE ŞI VULNERABILITATE.....313

Victoria LAUR

IMPACTUL INFLUENCER MARKETINGULUI ASUPRA DECIZIILOR DE CUMPĂRARE (fenomenul tagurilor în Republica Moldova) 316

Analele ştiinţifice ale Universităţii de Stat din Moldova

Seria „Lucrări studenţeşti”

Ştiinţe juridice

Ştiinţe sociale

Descrierea CIP a Camerei Naţionale a Cărţii

Universitatea de Stat din Moldova. Analele Ştiinţifice ale Universităţii de Stat din Moldova / Universitatea de Stat din Moldova ; colegiul de redacţie: Aurelia Hanganu (redactor-şef) [et al.]. – Chişinău : CEP USM, 2022 – . – (Seria „Lucrări studenţeşti”, ISBN 978-9975-158-38-1). – ISBN 978-9975-142-54-0.

Cerinţe de sistem: PDF Reader.

Ştiinţe juridice. Ştiinţe sociale. – 2022. – 328 p. : fig., tab. – Rez.: lb. engl., fr. – Referinţe bibliogr. la sfârşitul art. – ISBN 978-9975-159-96-8 (PDF).

082:378.4(478-25)
U 56

Bun de tipar *01.11.2022*. Formatul *70×100 1/12*.
Coli de tipar *27,4*. Comanda *161*.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al. Mateevici, 60, Chişinău, MD 2009
e-mail: cep1usm@mail.ru, usmcep@mail.ru